

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

CRIME AND PUNISHMENT

THE NEWSLETTER OF THE HELLENIC SOCIETY OF CRIMINOLOGY

Τεύχος 7
Ιούνιος 2020

ΦΑΚΕΛΟΣ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΩΣ ΔΡΑΣΤΗΣ Η ΘΥΜΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΦΑΚΕΛΟΣ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΩΣ ΔΡΑΣΤΗΣ Η ΘΥΜΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Διευθυντής Σύνταξης:

Ομ. Καθηγητής Νέστωρ Ε. Κουράκης

Αρχισυντάκτρια:

Καθηγήτρια Χριστίνα Μ. Ζαραφώνιτου

Συντακτική Επιτροπή 7ου τεύχους:

Ομ. Καθηγητής Νέστωρ Ε. Κουράκης,
Ομ. Καθηγητής Ι. Φαρσεδάκης,
Καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφώνιτου,
Έ. Συρμαλή,
Δρ. Κων/νος Πανάγος

Επιστημονική Επιτροπή: Τα μέλη Διοικητικού Συμβουλίου της Ελλην. Εταιρείας Εγκληματολογίας.

Κλείσιμο Υλης Τεύχους: 06.06.20

Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας, Λυκαβητού 1Γ,
Αθήνα, e-mail: info@hscriminology.gr

Γραφιστική επιμέλεια:
Στέφανος Χουπουρίδης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ με την κ. Ευθυμία (Μίκα) Ιωαννίδου, Επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών, Έλενα Συρμαλή & Μαρία Τσικίνη.....4

ΦΑΚΕΛΟΣ-ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Η Γυναίκα ως δράστης ή θύμα εγκλήματος και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.....10

Η θυματοποιημένη γυναίκα ως συζυγοκτόνος και συντροφοκτόνος - Νομολογιακή εξέλιξη στην Ελλάδα από το 1970 ως σήμερα, Παναγιώτης Παπαϊωάννου.....10

Οι γυναίκες κρατούμενες μιλούν για την έμφυλη βία
Φωτεινή Μηλιώνη.....20

Τα δικαιώματα της γυναίκας - Δικαιώματα του Ανθρώπου
Χριστίνα Ζαραφώνιτου & Χριστίνα Τάση.....25

Ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα και Covid-19
Αγλαΐα Ρομπόκου-Καραγιάννη.....37

Η ψυχολογική βία και ο εξαναγκαστικός έλεγχος ως σημαντικές μεταβλητές στην κατανόηση της συζυγικής-συντροφικής βίας, Στέλλα Παπαμιχαήλ.....43

Θεωρητική και νομολογιακή προσέγγιση του εγκλήματος του βιασμού ως εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας στο Ποινικό Διεθνές Δίκαιο, Ιωάννης Τζιβάρας.....51

Παραβατικότητα νεαρών κοριτσιών στην Κύπρο: Θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα, Μαρέλλα Μπιτσιούνη, επιβλέπων καθηγητής: Dr. Αντρέας Καπαρδής.....61

Δίκη Τοπαλούδη: Μερικές υπενθυμίσεις και ένα ερώτημα-αφετηρία του διαλόγου, Μαρία Κρανιδιώτη.....70

Συνοπτική παρουσίαση του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.), Έλενα Συρμαλή.....72

“Urban Crime - An International Journal” - Το διεθνές ηλεκτρονικό επιστημονικό περιοδικό του Εργαστηρίου Αστικής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, Έλλη Αντίση.....73

Ημερολόγιο εκδηλώσεων εγκληματολογικού και ποινικού ενδιαφέροντος.....75

Νέες κυκλοφορίες βιβλίων εγκληματολογικού και ποινικού ενδιαφέροντος.....80

EDITORIAL

Στο τεύχος αυτό περιλαμβάνεται πρώτα απ'όλα μια πολύ σημαντική Συνέντευξη της Κυρίας Ευθυμίας (Μίκας) Ιωαννίδου, Επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του *Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών*, ιδιαίτερα δραστήριας διεθνούς Οργάνωσης που έχει προσφέρει πολλά στον αγώνα για την εξάλειψη των κάθε λογής διακρίσεων εις βάρος των γυναικών, και για την καταπολέμηση της εις βάρος τους βίας.

Το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών και κατά της ενδοοικογενειακής βίας ειδικότερα, εξακολουθεί, δυστυχώς, να βρίσκεται διαρκώς στην επικαιρότητα. Παρά τα προβλεπόμενα από την Οικουμενική Διακήρυξη του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και από άλλα διεθνή Κείμενα που, μεταξύ άλλων, διακηρύσσουν την ισότητα των δύο φύλων και απαγορεύουν κάθε διάκριση, η δυσμενής θέση των γυναικών εξακολουθεί να παραμένει, παρότι, είναι αλήθεια, έχουν γίνει γενναία βήματα προς την σωστή κατεύθυνση.

Ειδικότερα, το Πρόγραμμα Δράσης που αποφασίστηκε κατά την Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη για τις γυναίκες που έγινε στο Πεκίνο το 1995, το Ψήφισμα του Ευροκοινοβουλίου της 16.07.1997, η Συνάντηση των Ευρωπαίων Εμπειρογνομόνων στην Αθήνα, επί ελληνικής Προεδρίας, τον Μάιο του 2003, η Πρόσκληση των Κυβερνήσεων από την Διεθνή Αμνηστία για την εφαρμογή ενός Προγράμματος δεκατεσσάρων σημείων, η πρόβλεψη για την δυνατότητα έκδοσης "*European Protection Order: victims of violence must be safe throughout Europe*" (Justice and home affairs, 29 September 2010 REF.: 20100927IPR83708), η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την *Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας* που υπογράφηκε στην Κωνσταντινούπολη στις 11.5.2011 (ιστότοπος CAHVIO), η καθιέρωση «Παγκόσμιας Ημέρας για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών (25^η Νοεμβρίου), όλα αυτά

δείχνουν την διαρκή εγρήγορση της διεθνούς κοινότητας και την συνεχή προσπάθεια που καταβάλλεται για την περιστολή του φαινομένου.

Η χώρα μας συμβαδίζει από πολλού χρόνου με τις σχετικές διεργασίες που παρατηρούνται διεθνώς. Άλλωστε, σε αυτές συμμετέχει ενεργώς με τους εκπροσώπους της στα διάφορα διεθνή Fora. Εδώ και πολλά χρόνια όλες οι Κυβερνήσεις, μέσα στα πλαίσια δράσης της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, προέβησαν στη σύσταση Ειδικών Νομοπαρασκευαστικών Επιτροπών, χρηματοδότησαν, μέσω του ΚΕΘΙ, μια Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα για την Ενδο-οικογενειακή Βία κατά των Γυναικών, ψήφισαν ειδικό νόμο (τον 3500 του 2006), κατάρτισαν το *Εθνικό Πρόγραμμα Δράσης* της χώρας μας για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών (2009-2013), με τις οκτώ Δέσμες Μέτρων που προέβλεπε, ιδρύθηκαν ανά την Ελλάδα, σε Περιφέρειες και Δήμους, Συμβουλευτικά Κέντρα και Ξενώνες Φιλοξενίας γυναικών - θυμάτων βίας και των παιδιών τους, καθιερώθηκε τηλεφωνική γραμμή SOS, αναπτύχθηκαν πανελληνίας εμβέλειας εκστρατείες ενημέρωσης, με τηλεοπτικά μηνύματα κλπ.

Η σοβαρότητα και η έκταση του προβλήματος είναι φυσικό να έχει οδηγήσει την επιστημονική κοινότητα στη διεξαγωγή ερευνών, σε ειδικά μαθήματα στα Πανεπιστήμια, σε εκπόνηση μεταπτυχιακών και διδακτορικών διατριβών, σε οργάνωση Συνεδρίων, Συμποσίων, Ημερίδων, με προφανή στόχο να εξευρεθούν οι λυσιτελέστεροι τρόποι αντιμετώπισής του.

Η Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας θέλοντας να τιμήσει τη μνήμη της Ιδρύτριάς της και επί τριάντα συναπτά έτη Προέδρου της, αποφάσισε να οργανώσει στον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών μια Συνεδρία με κέντρο τη γυναίκα. Τίτλος της "*Η γυναίκα ως δράστης ή θύμα εγκλήματος και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου*" Είναι προφανής ο λόγος αυτής της επιλογής. Η Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου είχε εξαιρετική, μοναδική, συμβολή σε αυτή την θεματική.

Πρώτα-πρώτα με την μονογραφία της με τίτλο "*Ιδιαιτερότητες της γυναικείας εγκληματικότητας. Μια απόπειρα εξήγησής τους*" που μεταφράστηκε και στα αγγλικά. Ύστερα, με την επιμέλεια ογκώδους τόμου

με τίτλο “Women’s Rights Human Rights” στον οποίο φιλοξενείται και κοινό μας άρθρο. Τέλος, με την οργάνωση ειδικής εκδήλωσης του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας τον Μάρτιο του 1987 στην Αρχαιολογική Εταιρεία, για την Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας, με θέμα “Γυναίκα και Έγκλημα-Μύθος και πραγματικότητα. Τα Πρακτικά της δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό του Συνδέσμου “Ο Αγώνας της Γυναίκας”.

Τριάντα τρία χρόνια μετά, η εκδήλωση της ΕΕΕ μας κατέστησε κοινωνούς των έκτοτε εξελίξεων σε αυτή την θεματική, πολλώ μάλλον που εν τω μεταξύ η λεγόμενη Φεμινιστική Εγκληματολογία έχει κάνει γοργά βήματα.

Για του λόγου το αληθές, στο τεύχος αυτό του Δελτίου μας καταχωρούνται αξιόλογες συμβολές από συναδέλφους, οι οποίοι ασχολήθηκαν ειδικά με ποικίλες όψεις του ζητήματος αυτού και ανέπτυξαν τα πορίσματά τους στη Συνάντηση, ενώ περιλαμβάνονται άρθρα και ενημερώσεις και για άλλα συναφή θέματα.

Ιάκωβος Φαρσεδάκης
Ομότιμος Καθηγητής Εγκληματολογίας

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΗΝ Κ.ΕΥΘΥΜΙΑ (ΜΙΚΑ) ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΛΟΜΠΥ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

στους Έλενα Συρμαλή, Υπ.Δρα Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Μέλος ΔΣ ΚΕΘΙ. Μαριλένα Τσικίνη, Αρχαιολόγο, ΜΔΕ Νομικού Πολιτισμού, Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης Παντείου Πανεπιστημίου, Μέλος της Ειδικής Ομάδας του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών για τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα και την σεξουαλική εκμετάλλευση, μέλος της Επιτροπής των Επιστημόνων για τα Γυναικεία Θέματα και την Ισότητα του ΛτΕ.

Η κ. **ΕΥΘΥΜΙΑ (ΜΙΚΑ) ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ** είναι επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών. Δικηγόρος Αθηνών με εξειδίκευση στο Ευρωπαϊκό και Εργατικό Δίκαιο. π. Γενική Γραμματέας Υπουργείου Εργασίας επί

Ευρωπαϊκών Θεμάτων, Κοινοτικών Πόρων Κατάρτισης και Απασχόλησης. Π. Πρόεδρος του Οργανισμού Γεωργικής, Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Απασχόλησης (Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α.) «ΔΗΜΗΤΡΑ» (Ν.Π.Ι.Δ.). Έχει μεταπτυχιακές σπουδές στους Κανόνες Διεθνούς Ευρωπαϊκού Δικαίου - Εργασιακές Σχέσεις στη Γαλλία και την Ελβετία. Έχει διατελέσει: Πρόεδρος του Ανωτάτου Συμβουλίου Διεθνών Κανόνων Εργατικού Δικαίου και Συντονίστρια των Κοινωνικών Εταίρων της χώρας μας σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Έχει προταθεί δύο φορές για τον τίτλο της Ευρωπαϊκής Γυναίκας. Μέλος πολυάριθμων επιτροπών (Υπουργείο Εργασίας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Διεθνές Γραφείο Εργασίας, Ηνωμένα Έθνη, Συμβούλιο Ευρώπης κλπ.) σε θέματα ίσης μεταχείρισης των φύλων ευρωπαϊκής κοινωνικής πολιτικής, καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών, της ανεργίας των νέων και της ασφάλειας ψυχικής υγείας εργαζομένων. Έχει κάνει πολυάριθμες δημοσιεύσεις, εκδόσεις και παρουσιάσεις στα Μ.Μ.Ε., σε Συνέδρια και Επιτροπές, σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο για θέματα ίσης μεταχείρισης, εργασιακά και κοινωνικά. Έχει εισηγηθεί θεσμικά μέτρα για την αναβάθμιση του ρόλου και των δικαιωμάτων των γυναικών, της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και κατάρτισης, ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (ΟΟΣΑ, Δ.Γ.Ε. Ηνωμένα Έθνη, Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ως Πρόεδρος της Επιτροπής Παρακολούθησης Γ' ΚΠΣ, ΕΣΠΑ, ΟΚΕ κλπ). Έχει επεξεργαστεί και προωθήσει πλήθος Ευρωπαϊκών Κανονισμών και Οδηγιών για την ενσωμάτωσή τους στην Ελληνική Νομοθεσία, καθώς και σειράς Εθνικών Νόμων και Διεθνών Συμβάσεων. Έχει κάνει προτάσεις και εισηγήσεις σε θεσμικά όργανα, νομοπαρασκευαστικές επιτροπές, στο Εθνικό και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Διεθνείς Οργανισμούς και Οργανώσεις και έχει αναλάβει ενεργό ρόλο για την προώθηση του κοινωνικού διαλόγου, την καταπολέμηση της ανεργίας, καθώς και για την ίση μεταχείριση των δύο φύλων, την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών την προώθηση και ισότιμη συμμετοχή των φύλων στην οικονομική και κοινωνική ζωή σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Έχει τιμηθεί με Απονομή Επαίνου (Ελληνική Κυβέρνηση) για Ευρωπαϊκή και Διεθνή δράση και με Τιμητική Διάκριση από το Πατριαρχείο

Κωνσταντινουπόλεως.

Τι ήταν αυτό που σας ώθησε να ασχοληθείτε με τα Γυναικεία Δικαιώματα; Μιλήστε μας για το Ευρωπαϊκό Λόμπυ Γυναικών (ΕΛΓ)

Από πολύ μικρή με συνοδεύει η ανάγκη για δίκαιη αντιμετώπιση των ανθρώπων ανεξάρτητα από το φύλο τους.

Μεγάλωσα στην Αθήνα, σε οικογένεια με προοδευτική μητέρα και ιδιαίτερα αυστηρό πατέρα. Γρήγορα κατάλαβα ότι έπρεπε να αποδεικνύω πιο συχνά από το αδελφό μου ότι μπορώ να τα καταφέρω. Οι σπουδές μου στη Νομική στην Ελλάδα και το εξωτερικό, η δικηγορία και η τύχη από πολύ νέα να εκπροσωπώ τη χώρα μου στη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας και στο Συμβούλιο της Ευρώπης μου έδωσαν την ευκαιρία επαφής με τα ζητήματα διεκδίκησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μου δίδαξαν την ανάγκη συλλογικής δράσης και κοινωνικού διαλόγου για την προώθηση τους. Συμμετείχα στη αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου, ενώ από τη θέση της Γενικής Γραμματέως του Υπουργείου Εργασίας ήρθα σε στενότερη επαφή με τις εθελοντικές Γυναικείες Οργανώσεις. Η μετέπειτα εκλογή μου ως Επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών με τίμησε και εξακολουθεί να με τιμά ιδιαίτερα.

Θυμίζω ότι το Ευρωπαϊκό Λόμπυ Γυναικών είναι Διεθνής Συνομοσπονδία Γυναικείων Οργανώσεων και εκπροσωπεί περισσότερες από 2.000 γυναικείες οργανώσεις με αντιπροσωπείες σε όλα τα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών εκπροσωπεί 50 Οργανώσεις σε εθνικό επίπεδο, με μακρά ιστορία και δράση, χωρίς να λαμβάνει καμία χρηματοδότηση. Οι Οργανώσεις - Μέλη εργάζονται εθελοντικά σε όλους τους τομείς της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής, πολιτιστικής, εργασιακής ζωής με στόχο την ισότιμη και δημοκρατική συμμετοχή και μεταχείριση γυναικών και ανδρών, χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις. Το ΕΛΓ είναι θεσμικός συνομιλητής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Συμβουλίου των Υπουργών, των Εθνικών Κυβερνήσεων αλλά και όλων των άλλων Οργάνων και Οργανισμών σε εθνικό, ευρωπαϊκό

και διεθνές επίπεδο. Οι δράσεις της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών, σύμφωνα με το καταστατικό και το πρόγραμμα δράσης του, αφορούν μεταξύ άλλων την ενσωμάτωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης γυναικών και ανδρών σε όλα τα μέτρα και τις πολιτικές, την ενημέρωση και προώθηση ζητημάτων που αναφέρονται στην καταπολέμηση της βίας, της παράνομης διακίνησης των γυναικών, την εναρμόνιση της οικογενειακής, προσωπικής και επαγγελματικής ζωής, την καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και την ισόρροπη συμμετοχή γυναικών και ανδρών σε θέσεις ευθύνης. Διαθέτει Παρατηρητήριο για την καταπολέμηση της Έμφυλης Βίας όπου και δραστηριοποιείται ιδιαίτερα.

Ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα του ΕΛΓ και των γυναικείων οργανώσεων είναι η κύρωση της «Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση τη Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας», γνωστή και ως «Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης». Μπορείτε να μας εξηγήσετε γιατί είναι τόσο σημαντική αυτή η Σύμβαση;

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης αποτελεί το αρτιότερο μέχρι σήμερα διεθνές κείμενο που ρυθμίζει με σύγχρονο τρόπο DE JURE και DE FACTO την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας, της πλέον ειδεχθούς, παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αναγνωρίζει ότι συνιστά εκδήλωση των ιστορικά άνισων σχέσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών, κωδικοποιεί όλες τις μορφές βίας και απαιτεί τροποποιήσεις στις νομοθεσίες και την πρακτική των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η εφαρμογή της ελέγχεται από ειδική επιτροπή ανεξαρτήτων εμπειρογνομόνων, ενώ προβλέπει συντονισμό και συνεργασία διακρατική. Επίσης, απαιτεί ενδυνάμωση της θεσμικής συνεργασίας με την Κοινωνία των Πολιτών, προστατεύει τα παιδιά μάρτυρες και απαιτεί χρηματοδότηση των δομών στήριξης των θυμάτων. Προβλέπει κατάλληλη εκπαίδευση όλων των εμπλεκόμενων (αστυνομίας, δικαστικών κλπ). Η κύρωση της με το νόμο 4531/2018, μετά από επτά χρόνια αγώνων και πιέσεων των Οργανώσεών μας, αποτελεί σημαντικότερο επίτευγμα.

Η δε εφαρμογή της, προτεραιότητα της Ελληνικής Αντιπροσωπείας.

Σε πολλές περιπτώσεις η γυναίκα δράστις εγκλήματος αλλά και η γυναίκα θύμα εγκλήματος, παρουσιάζονται με συγκεκριμένο τρόπο από τα Μ.Μ.Ε. Από τη μια μεριά έχουμε χαρακτηρισμούς όπως «γυναίκα αράχνη» και τόσα άλλα, ενώ από την άλλη έχουμε την ενοχοποίηση των θυμάτων («ίσως πήγαινε γυρεύοντας»). Τελικά, αυτό αντικατοπτρίζει τις κοινωνικές αναπαραστάσεις του κοινού για το φύλο της γυναίκας;

Δυστυχώς, η αναπαραγωγή στερεοτυπικών και ευρείας κατανάλωσης εύπεπτων αντιλήψεων είναι πολύ συνηθισμένη στα ΜΜΕ. Πολύ συχνά αναγκαζόμαστε να κάνουμε παρεμβάσεις, αλλά το φαινόμενο εξακολουθεί. Ο θετικός παιδαγωγικός τους ρόλος θα μπορούσε να είναι πολύ σημαντικός, όπως συνέβη με την πρόσφατη ενημερωτική εκστρατεία κατά της ενδοοικογενειακής βίας λόγω του εγκλεισμού, που ενεθάρρυνε τις καταγγελίες των θυμάτων στις γραμμές βοήθειας. Υπάρχουν βεβαίως, εκπομπές που προβάλλουν τα ζητήματα αυτά, αλλά δυστυχώς δεν είναι συχνές.

Βάσει της εμπειρίας σας, ποιοι είναι οι λόγοι εξαιτίας των οποίων μια γυναίκα δεν καταγγέλλει τις εγκληματικές συμπεριφορές του συντρόφου της και στο πεδίο αυτό υφίσταται, σύμφωνα με εκτιμήσεις, μεγάλος σκοτεινός αριθμός (πολλές περιπτώσεις που δεν καταγγέλλονται);

Οι λόγοι και οι παράγοντες είναι πολλοί και αναφέρονται τόσο στην ψυχολογική πίεση και καταναγκασμό του θύματος, όσο και στο φόβο για την κοινωνική κατακραυγή και τον κοινωνικό διασυρμό, ιδίως στις μικρές κοινωνίες. Το θύμα αρνείται να εμπλακεί σε μακρόσυρτες, βασανιστικές διαδικασίες με αβεβαιότητα ως προς το αν θα βρει το δίκιο του. Η ανασφάλεια επίσης, που πηγάζει από το ότι δεν έχει που να πάει ή πως θα ζήσει αποτρέπουν τις καταγγελίες. Φοβάται την καχύποπτη αντιμετώπιση από την αστυνομία και τις δικαστικές αρχές. Σύμφωνα με τα στοιχεία των Ηνωμένων Εθνών μόνο το 2% των

περιστατικών βίας καταγγέλλεται από τις γυναίκες. Ελπίζω στο μέλλον όλο και περισσότερες γυναίκες να ενθαρρύνονται να δηλώσουν αυτό που τους συμβαίνει. Σε αυτό άλλωστε αποβλέπουν και οι δικές μας προσπάθειες. Επίσης, η επανένταξη και των δραστών αποτελεί σημαντική πρωτοβουλία, η δε ΕΠΑΝΟΔΟΣ κάνει εξαιρετική δουλειά πάνω στο ζήτημα αυτό.

Η βία κατά των γυναικών αποτελεί σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα. Ποιοι είναι κατά τη γνώμη σας οι παράγοντες επικινδυνότητας και ποιοι οι προστατευτικοί παράγοντες που συνδέονται με το φαινόμενο;

Ο επικριτικός κοινωνικός και οικογενειακός περίγυρος που αναπαράγει στερεοτυπικές αντιλήψεις σχέσεων ισχύος γυναικών και ανδρών και η ανασφάλεια των γυναικών θυμάτων όπως και η οικονομική και κοινωνική εξάρτησή τους από το δράστη αποτελούν παράγοντες επικινδυνότητας. Παρότι η άσκηση βίας εκ μέρους των ανδρών εμφανίζεται σε όλες τις κοινωνικές κατηγορίες και οικονομικές συνθήκες, η φτώχεια, η ανεργία, ο κοινωνικός αποκλεισμός και οι ανισότητες πρόσβασης στα αγαθά της Παιδείας, της Υγείας και της Κοινωνικής Φροντίδας αποτελούν επιβαρυντικούς παράγοντες. Αντίθετα, η δημιουργία και λειτουργία δομών κοινωνικής φροντίδας, η νομοθετική και πρακτική κατοχύρωση καθώς και η ισόρροπη συμμετοχή και πρόσβαση των γυναικών στην Απασχόληση, στην Υγεία και στην Πληροφόρηση είναι προστατευτικοί παράγοντες.

Σε ποιες κινήσεις θεωρείτε ότι θα έπρεπε να προβούν οι επίσημοι φορείς κοινωνικού ελέγχου προκειμένου να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών;

Πιστεύω ότι, όπως προανέφερα, η από πολύ νωρίς, ακόμα και από το νηπιαγωγείο ενημέρωση και εκπαίδευση για τα θέματα φύλου (sexual education), σε αγόρια και κορίτσια, έχει πρωταρχική σημασία και αποτελεί πάγια επιδίωξη των Οργανώσεών μας. Η ενίσχυση των υποστηρικτικών υποδομών, η κατάλληλη ενημέρωση και εκπαίδευση των εμπλεκόμενων σε συνδυασμό με τα πρακτικά μέτρα προστασίας του θύματος είναι

εξίσου σημαντικά. Ο παιδαγωγικός ρόλος των νόμων, αλλά κυρίως η εφαρμογή τους στην πράξη, όπως και η εμπιστοσύνη στη λειτουργία των θεσμών και στην απόδοση δικαιοσύνης πρέπει να ενισχυθούν. Θέλω να σημειώσω ότι τελευταία παρατηρούμε μία έξαρση των γυναικοκτονιών στη χώρα μας και τόσο σε εθνικό, όσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχουμε απαιτήσει την έγκαιρη αντιμετώπιση του προβλήματος.

Ως κοινωνία των πολιτών πώς θα μπορούσαμε να συμβάλλουμε στην βελτίωση της θέσης της γυναίκας και σε ουσιαστικές αλλαγές; Πόσο εύκολα τελικά αλλάζουν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για τους ρόλους των φύλων;

Ο ρόλος της Κοινωνίας των Πολιτών, οι συνεργασίες και οι συνέργειες μεταξύ των φορέων είναι πολύτιμες. Εάν δεν υπήρχε η πίεση προς την Πολιτεία, εκ μέρους των Οργανώσεων και η συνένωση δυνάμεων των κοινωνικών φορέων θα απαιτούνταν σχεδόν ένας ολόκληρος αιώνας για να φτάσουμε σε ανεκτές ισορροπίες στα ζητήματα ισότητας μεταξύ των δύο φύλων. Τα τελευταία χρόνια είχαμε τη χαρά να αναπτύξουμε ως Ελληνική Αντιπροσωπεία συνεργασία με την Ακαδημαϊκή Κοινότητα και ειδικότερα με το *Εργαστήριο Ασθεακής Εγκληματολογίας* του Παντείου Πανεπιστημίου υπό την εμπνευσμένη καθγήτρια κ. Χριστίνα Ζαραφώνιτου και τους συνεργάτες και φοιτητές της. Η κ. Ζαραφώνιτου επιτελεί επίσης σπουδαίο έργο και αναπτύσσει πολυσχιδή δραστηριότητα ως πρόεδρος της ΕΠΑΝΟΔΟΥ. Η συμμετοχή των γυναικείων οργανώσεων στα σεμινάρια κυρίως σε θέματα καταπολέμησης της βίας και η ανταλλαγή απόψεων υπήρξε επιτυχής και πολύτιμη. Δυστυχώς, οι ρυθμοί της αλλαγής στις κοινωνίες είναι πολύ αργοί ώστε απαιτείται ο έλεγχος και η δραστική παρέμβαση των κοινωνικών φορέων για την επιτάχυνση των αλλαγών. Οι ενημερωτικές εκστρατείες, οι διαμαρτυρίες, τα συνέδρια και η συλλογική δράση σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο έχουν παίξει σημαντικό ρόλο σε αποτελεσματικές παρεμβάσεις στα ζητήματα της ίσης μεταχείρισης των δύο φύλων.

Σύμφωνα με το Δελτίο Τύπου (7-5-2020) της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και

Ισότητας των Φύλων υπήρξε σημαντική αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας τις μέρες της «καραντίνας»<http://www.isotita.gr/%ce%b4%ce%b5%ce%bb%cf%84%ce%af%ce%bf%cf%84%cf%8d%cf%80%ce%bf%cf%85-%cf%83%ce%b7%ce%bc%ce%b1%ce%bd%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%b1%cf%8d%ce%be-%ce%b7%cf%83%ce%b7-%cf%84%cf%89%ce%bd%cf%80%ce%b5%cf%81/>**Θεωρείτε ότι το φαινόμενο αυτό σχετίζεται με την ψυχολογική πίεση από την «καραντίνα» ή αφορά προηγούμενες συμπεριφορές των δραστών που έγιναν περισσότερο έντονες την περίοδο αυτή;**

Όπως αναφέραμε στις σχετικές παρεμβάσεις μας και σύμφωνα με τα στοιχεία των οργανώσεών μας, υπήρξε κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού σημαντική έξαρση της ενδοοικογενειακής βίας. Σύμφωνα με τα ευρήματα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, αλλά και τα στοιχεία από τις Οργανώσεις μας τόσο στη χώρα μας, όσο και σε άλλες χώρες τα κρούσματα της ενδοοικογενειακής βίας αυξήθηκαν εξαιτίας της αναγκαστικής συμβίωσης και της αποθράσυνσης του δράστη λόγω της δυσκολίας καταγγελίας. Τα παιδιά επίσης, σε αυτές τις συνθήκες γίνονται οι τραγικοί μάρτυρες, αλλά και συχνά θύματα της επιθετικής συμπεριφοράς που προϋπήρχε μεν αλλά επιτείνεται από τον εγκλεισμό.

Το Ευρωπαϊκό Λόμπυ Γυναικών και η Ελληνική Αντιπροσωπεία συνέβαλαν στην εκστρατεία ενημέρωσης για τα θέματα της ενδοοικογενειακής βίας. Θεωρούμε παράδειγμα καλής πρακτικής την επιτυχημένη εκστρατεία από την ελληνική τηλεόραση και τη Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Ποιες είναι οι δράσεις του ΕΛΓ εν μέσω πανδημίας και καραντίνας;

Από την αρχή της πανδημίας η Ελληνική Αντιπροσωπεία κινητοποιήθηκε δυναμικά με δράσεις για την αντιμετώπισή αυτής της τεράστιας κρίσης, και των επιπτώσεών της ιδίως στις γυναίκες και τα παιδιά ενώ η συνεργασία σε επίπεδο ευρωπαϊκό συνεχίστηκε εντατικά με τις άλλες χώρες. Με επιστολές και Ανακοινώσεις επεσήμανε από την αρχή

προς την Κυβέρνηση της χώρας μας την αύξηση των κρουσμάτων ενδοοικογενειακής βίας, Ζήτησε την άμεση λήψη μέτρων και ενημέρωση των θυμάτων, περιλαμβανομένης της λειτουργίας γραμμών SOS και αύξησης της πρακτικής στήριξής τους. Ευτυχώς υπήρξε ανταπόκριση και πετυχημένη εκστρατεία ενημέρωσης η οποία πρέπει να συνεχιστεί και να επικαιροποιηθεί. Σε τοπικό επίπεδο προωθήσαμε και βοηθήσαμε απολύτως εθελοντικά τη λειτουργία τέτοιων γραμμών. Με υπομνήματα και πίεση, μέσω και της Ευρωμεσογειακής μας συμμαχίας του Ε.Λ.Γ., προς την ίδια την Πρόεδρο της COMMISSION πετύχαμε ευαισθητοποίηση και ανταπόκριση στα ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες της Μεσογείου την εποχή του Covid19 τόσο στα θέματα της ενδοοικογενειακής βίας, όσο και στην απασχόληση. Ζητήσαμε και απαιτούμε έμπρακτη αλληλεγγύη από όλα τα Κράτη Μέλη της Ε.Ε., τονίζοντας ότι απειλείται η ίδια η υπόσταση της Ευρωπαϊκής συνοχής αν δεν ληφθούν άμεσα πρακτικά μέτρα και στοχευμένες χρηματοδοτήσεις. Η ανάγκη γενναίας δέσμης οικονομικών μέτρων με έμφυλη διάσταση είναι απολύτως αναγκαία για την ανάκαμψη.

Κατά την τηλεδιάσκεψη στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διαμηνύσαμε ότι οι γυναίκες δεν πρόκειται να επιτρέψουμε να συνεχίσουμε να είμαστε και πάλι τα θύματα και αυτής της κρίσης, που είναι τεράστια στον τομέα της Υγείας αλλά είναι επίσης κρίση κοινωνική και οικονομική. Τονίσαμε και πάλι ότι θα ασκήσουμε δυναμικά τον θεσμικό μας ρόλο. Θυμίσαμε ότι εργαζόμαστε απολύτως εθελοντικά και χωρίς καμιά αμοιβή και ότι οι γυναικείες Οργανώσεις στήριξαν και θα στηρίξουν και πάλι κάθε θετική προσπάθεια που θα λαμβάνει υπόψη της τις πραγματικές ανάγκες και την δίκαιη κατανομή ρόλων μεταξύ γυναικών και ανδρών. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης δεν θα επιτρέψουμε να μείνει «στα χαρτιά» ύστερα από τόσους αγώνες μας για την κύρωσή της από την Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η εξής αντίφαση: ενώ τα ποσοστά των γυναικών που σπουδάζουν είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα των ανδρών, οι θέσεις ευθύνης που καταλαμβάνουν στους τομείς έρευνας,

τεχνολογίας και επιστήμης, είναι πολύ λιγότερες σε σχέση με τις αντίστοιχες των ανδρών. Τι νομίζετε ότι φταίει για αυτό το φαινόμενο, γνωστό και ως «Γυάλινη Οροφή»;

Ο όρος «γυάλινη οροφή» υιοθετήθηκε το 1986 από τους δημοσιογράφους της εφημερίδας Wall Street Journal και χρησιμοποιείται ευρέως στα ευρωπαϊκά κείμενα. Η κλίμακα υπολογισμού της γυάλινης οροφής αντικατοπτρίζει τον βαθμό δυσκολίας που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην προσπάθειά τους να προωθήσουν τη σταδιοδρομία τους σε επίπεδα ανάλογα με εκείνα των ανδρών συναδέλφων τους με τα ίδια προσόντα. Ουσιαστικά, πρόκειται για την υποεκπροσώπηση των γυναικών στους κλάδους της επιστήμης και της τεχνολογίας αλλά και στα διοικητικά συμβούλια των επιχειρήσεων, στην πολιτική και γενικότερα στις θέσεις ευθύνης. Ο αναχρονιστικός διαχωρισμός μεταξύ γυναικείων και ανδρικών επαγγελμάτων, η διαφοροποίηση στις αμοιβές και η έλλειψη πολλές φορές αξιοκρατικών διαδικασιών αξιολόγησης που επιτρέπουν την αυθαίρετη και μη αξιοκρατική προώθηση των ανδρών, οι οποίοι συνήθως λαμβάνουν τις αποφάσεις είναι μερικοί από τους λόγους οι οποίοι εμποδίζουν την προώθηση των γυναικών, σε ανάλογες με την αξία και την προσφορά τους θέσεις. Η εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, η αντίληψη ότι η μητρότητα αφορά την Κοινωνία και οι ποσοστώσεις ως εργαλείο βοήθου. Σημειώνουμε ότι στις σχετικές μας ενημερωτικές συζητήσεις επιδιώκουμε και τη συμμετοχή των ανδρών. Οι γυναίκες είναι αστείρευτη πηγή ταλέντων και δεξιοτήτων και η διαιώνιση των ανισοτήτων δημιουργεί όχι μόνο κοινωνικά, αλλά και οικονομικά προβλήματα.

Βάσει της εμπειρίας σας από την επαφή σας με γυναίκες, το φαινόμενο του mobbing δηλαδή η ηθική παρενόχληση καθώς και η ενοχλητική, εκφοβιστική και προσβλητική συμπεριφορά, στο χώρο εργασίας, επηρεάζει περισσότερο τις γυναίκες εργαζόμενες ή τους άνδρες;

Σύμφωνα και με τα στοιχεία μας τα ποσοστά είναι των γυναικών που υφίστανται παρενόχληση ιδίως στην

εργασία τους είναι πολύ υψηλά καθώς μία στις δύο γυναίκες στην Ευρώπη έχει υποστεί παρενόχληση. Δυστυχώς, αυτού του είδους η καταπίεση είναι χαρακτηριστικό ανδρικής συμπεριφοράς, κατάχρησης εξουσίας που συνδέεται με την μονοπόληση της ισχύος για πολλά χρόνια από τους άνδρες. Βασίζεται στην ανοχή της κοινωνίας και στο δισταγμό καταγγελίας των περιστατικών εκ μέρους της γυναίκας η οποία θα υποστεί την εκδικητική συμπεριφορά του άνδρα ανωτέρου της και συχνά χάνει τη θέση της. Το θάρρος και η εμπιστοσύνη στον εαυτό μας αλλά και η καταγγελία της ανάρμοστης συμπεριφοράς είναι ο πιο ενδεδειγμένος τρόπος αντίδρασης. Ήδη ο νόμος προστατεύει αποτελεσματικά τις γυναίκες, η δε σχετική Διεθνής Σύμβαση Εργασίας θα πρέπει άμεσα να κυρωθεί και από τη χώρα μας.

Είστε μια γυναίκα που έχει υπηρετήσει πολλές θέσεις ευθύνης στην καριέρα σας. Γνωρίσατε διακρίσεις λόγω του φύλου σας και αν ναι πώς τις αντιμετωπίσατε;

Ασφαλώς γνώρισα και ακόμη και σήμερα γνωρίζω διακρίσεις . Στον επαγγελματικό τομέα πιστεύω ότι η προσήλωση στους στόχους μου, η εργατικότητα, η επιμονή και το πάθος με οδήγησαν σε θετικά τελικά αποτελέσματα. Συνάντησα ανθρώπους, κυρίως άνδρες με στρεβλή αντίληψη και αλαζονική συμπεριφορά στον τρόπο άσκησης της εξουσίας. Ποτέ δεν προσπάθησα να μιμηθώ ή να ανταποδώσω αυτές τις συμπεριφορές, δεν πτοήθηκα συνέχισα και δικαιώθηκα, όχι εύκολα βεβαίως. Επίσης, συνάντησα γυναίκες και άνδρες με εμβληματικές προσωπικότητες που με ενεθάρρυναν να συνεχίσω και έχω ευγνωμοσύνη στους συνεργάτες μου νέες και νέους ανθρώπους, αλλά και τις ομολόγους μου στις Γυναικείες Οργανώσεις, με τις οποίες μας συνδέουν άρρηκτοι δεσμοί αλληλοεκτίμησης και φιλίας. Ακόμη και στον κόσμο των ΜΜΕ αναγνωρίζω σημαντικές γυναίκες και άνδρες που τιμούν το λειτούργημά τους. Δεν τόλμησε κανείς να σπιλώσει τη δουλειά μας όλα αυτά τα χρόνια. Θεωρώ ότι υπήρξα τυχερή στην ιδιωτική μου ζωή, καθώς έζησα δίπλα σε ένα γενναιόδωρο άνδρα με δημοκρατική παιδεία που πάντα με ενεθάρρυνε και με στήριζε προτρέποντάς με να τολμήσω και να προχωρώ. Η οδύνη της απουσίας

του μετριάζεται από τη ζεστασιά της παρουσίας της κόρης μας και της οικογένειάς της αλλά και από όλους όσοι μοιραζόμαστε τις ίδιες ελπίδες και προσδοκίες. Αισθάνομαι τυχερή επίσης, γιατί ανήκω στις γυναίκες που ευτύχησαν μέσα από θέσεις ευθύνης να κάνουν πράξη πολλές από τις ιδέες μας.

Ποιες συμβουλές θα δίνετε στις νεότερες γυναίκες που έχουν αρχίσει να βιώνουν διακρίσεις λόγω φύλου;

Συνήθως μαθαίνω από τις νέες γυναίκες και τις συνεργάτιδές μου. Αν με ρωτούσαν όμως θα ήθελα να τους πω ότι πιστεύω ότι πρέπει να επενδύουν στον εαυτό τους, να έχουν θάρρος και επιμονή και να εμπιστεύονται τις δυνατότητές τους. Να είναι ο εαυτός τους μαχητικές, αλλά χωρίς να αναπαράγουν στερεοτυπικές αντιλήψεις και τρόπους αντίδρασης και καταπίεσης. Να είναι έτοιμες να συνεργαστούν, να μάθουν να είναι δίκαιες με τους άλλους άνδρες και γυναίκες, να κατανοούν και να συμπονούν. Να ξέρουν ότι τίποτα δεν χαρίζεται, αλλά κατακτάται με προσπάθεια, συνέπεια και αγώνα. Θέλω επίσης να τους πω ότι η εμπειρία καταδεικνύει ότι με συλλογική προσπάθεια και δράση μπορούμε να διεκδικήσουμε καλύτερα το ανθρώπινο δικαίωμα τις ίσες μεταχείρισης μεταξύ των δύο φύλων. Προσωπικά έχω μεγάλη εκτίμηση και εμπιστοσύνη στη νέα γενιά που περνά σήμερα μεγάλες δυσκολίες. Αισθάνομαι ότι εμείς οι μεγαλύτερες έχουμε χρέος να τις εμπνέουμε με τις δράσεις μας, αλλά κυρίως με την στάση ζωής μας, ώστε να προχωρήσουν για ένα πιο δίκαιο και ισορροπημένο κόσμο, όπως τους αξίζει.

ΦΑΚΕΛΟΣ- ΑΦΙΕΡΩΜΑ Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΩΣ ΔΡΑΣΤΗΣ Η ΘΥΜΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΩΣ ΣΥΖΥΓΟΚΤΟΝΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΡΟΦΟΚΤΟΝΟΣ – ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1970 ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

Παναγιώτης Παπαϊωάννου,
Δικηγόρος Παρ' Αρειώ Πάγω
– Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου¹

Η τιμωμένη υπήρξε μια επιστημονική προσωπικότητα σπάνιου βεληνεκούς, η οποία, σε εποχές δύσκολες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ένδειας για την παραγωγή επιστημονικής γνώσης, ανόρθωσε τη γυναίκα εκεί που της αναλογούσε. Ως προς τη γυναικεία εγκληματικότητα, η Α. Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου αναφέρεται σε τρεις κυρίαρχους παράγοντες της ποσοτικά χαμηλής γυναικείας εγκληματικότητας: 1) υποταγή, νεύρωση και κατάθλιψη των γυναικών αντί επίθεσης κατά τρίτων, 2) αυξημένος κοινωνικός έλεγχος, κυρίως ανεπίσημος και 3) λιγότερες ευκαιρίες διάπραξης εγκλημάτων².

¹ Εισήγηση στην Ημερίδα εις μνήμην Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, που διοργανώθηκε από την ΕΕΕ την Πέμπτη 5 Μαρτίου 2020 στην Αίθουσα Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (ΔΣΑ).

² Πανδέκτη στατιστικής ανάλυσης και θεωρητικής επεξεργασίας της γυναικείας εγκληματικότητας αποτελεί η συμβολή της Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου. Οι ιδιαιτερότητες της γυναικείας εγκληματικότητας, στον Τόμο-Αφιέρωμα στη Μνήμη Ηλίας Δασκαλάκη, Πάντειο Πανεπιστήμιο – Τομέας Εγκληματολογίας, Αθήνα 1991, σελ. 77-201. Για την εγκληματικότητα της κακοποιούμενης γυναίκας, βλ. Χρ. Αντωνόπουλου, Κακοποιημένη Γυναίκα – Ούτης, σχέσεις δράστη και θύματος από θυματολογική σκοπιά (πρακτικά συζήτησης, στοργ. Τραπ., 16/5/1990, Ελληνική Εταιρία Εγκληματολογίας, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991, σελ. 174-178.

Από τη σκοπιά της εφαρμοσμένης εγκληματολογίας, της εγκληματολογίας της πράξης, η μελέτη της γυναίκας - θύτη ανθρωποκτονίας παρουσιάζει διαχρονικά εξαιρετικό ενδιαφέρον. Ιδίως για το κατά πόσο η ανάληψη εγκληματικής και μάλιστα ανθρωποκτόνου δράσης συνδέεται αιτωδώς προηγούμενη θυματοποίησή της, συνηθέστατα στη συνθήκη μιας ανδροκρατούμενης κοινωνίας, όπως η ελληνική.

Με αυτό ως ερευνητέο ερώτημα, η δημοσιευμένη σε νομικά περιοδικά νομολογία επιτελεί ως πηγή ορισμένων συμπληρωματικών στόχους: (i) καταγράφει διαχρονικά το πώς επιλύονται κρίσιμα νομικά θέματα περί την ανθρωποκτονία από πρόθεση, όταν ο δράστης/κατηγορούμενος είναι γυναίκα (ii) αποδίδει μέσα από την έκθεση του πραγματικού των υποθέσεων αν η γυναίκα μετεπειτα θύτης είχε κατά τον προεγκληματικό χρόνο θυματοποιηθεί σε εις βάρος της εγκλήματα βίας από το μετέπειτα θύμα, συνηθέστατα τον σύζυγο ή ερωτικό σύντροφό της και (iii) σε τί είδους ανθρωποκτονίες καταγράφεται να συμμετέχει, υπό ποιά ποινική κατηγορία, πόσο συχνά, δρώντας, υπό ποιές συνθήκες και περιστάσεις δρουν. Η καταγραφή των δεδομένων αυτών θα μπορούσε να φθάσει στο να διατυπωθούν παρατηρήσεις για πώς οι γυναίκες τιμωρούνται πώς εκτίουν την ποινή τους και πότε απολύονται³.

Ειδικότερα στις καταγραφόμενες στη νομολογία ανθρωποκτονίες με δράστη γυναίκα⁴, παρατηρούνται τα εξής: (I)

³ Για τη συμμετοχή της γυναίκας στην «βαριά» εγκληματικότητα, βλ. και εφημερίδα «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία», 26/2/1995 (Κώστας Κυριακόπουλος): με βάση πηγές του Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως, αναφέρεται ότι το ποσοστό της γυναικείας εγκληματικότητας (εγκλήματα κατά της ζωής, της υγείας, των περιουσιακών εννόμων αγαθών, περί τα υπομνήματα και παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών) κατά τη διάρκεια των ετών 1985-1994, έφθανε το 12% επί του συνολικού αριθμού εξιχνιασθέντων εγκλημάτων.

⁴ Στον εγκληματολογικό ορισμό εντάσσονται όλα τα εγκλήματα βίας που προβλέπονται και τιμωρούνται στο 15^ο Κεφάλαιο του Ποινικού Κώδικα (Εγκλήματα κατά της ζωής), υπό προϋποθέσεις, δε, και οι εκ δόλου, τελούμενες σωματικές βλάβες του 16^{ου} Κεφαλαίου (κατά κρατούσα γνώμη για την ανθρωποκτονία εκ προθέσεως του αρ. 299

Στις ανθρωποκτονίες «κακών εν γάμω σχέσεων»:

Στην εθνική νομολογία της προ διαδικτύου εποχής 1970-2000⁵, καταγράφεται μια σημαντική ποσοστικά κατηγορία ανθρωποκτονιών με θύτη γυναίκα, οι οποίες δεν αναφέρουν ως αίτιο/κίνητρο την ερωτική ζηλοτυπία. Τις περιπτώσεις αυτές διαχρονικά η ελληνική νομολογία χαρακτηρίζει αιτιακά ως «κακών σχέσεων», ενώ από το πραγματικό τους αρχίζει να αναδεικνύεται το ερευνητέο ζήτημα: η ελληνίδα δράστρις ανθρωποκτονίας, στις σπάνιες περιπτώσεις που εμφανίζεται ως ανθρωποκτόμος, πριν εκτραπεί σε ανθρωποκτόνο δράση, έχει πρώτα θυματοποιηθεί. Πρόκειται για την «κλασική» τυπολογία γυναίκας θυματοποιημένης που μετέπειτα γίνεται θύτης ανθρωποκτονίας.

Από την νομολογιακή έρευνα προκύπτει ένα πρόσθετο στοιχείο, ενδεικτικό ενός επιπλέον «σκοτεινού» αριθμού: στις καταγραφόμενες συζυγοκτονίες χωρίς σαφές κίνητρο» (είτε λόγω του ότι οι αποφάσεις δημοσιεύονται σε περιλήψη, είτε διότι στο πραγματικό δεν αναφέρονται ειδικότερα στοιχεία για τις περιστάσεις της τέλεσης και το παρεθόν μεταξύ δράστριδος και θύματος), υπάρχει μια επιπρόσθετη ποσοστωση σε σχέση με τα εγκλήματα «κακών σχέσεων» (3/35), με θύτη γυναίκα⁶.

► παρ. 1 Π.Κ. αρκεί και ο ενδεχόμενος δόλος, δηλαδή πρέπει ο δράστης να θέλει ή να αποδέχεται τη θανάτωση άλλου και όχι την πρόκληση σωματικής βλάβης και μόνον. Βλ., μ.α., σχετ. Τζωρτζόπουλου, Ποινικό Δίκαιο τ. α' 14 και εγχειρ., σελ. 328 επ., Μπουρόπουλου Ποινικό Δίκαιο β', σελ. 465, Καρανίκα, Ποινικό Δίκαιο β', σελ. 164, Η. Γάφου, Ποινικό Δίκαιο Δ' 19 σημ. 11 και 27, Χωραφά, Ποινικό Δίκαιο σελ. 265 καθώς επίσης και τις αποφάσεις Α.Π.59/1978, Ποιν. Χρον. ΚΗ', σελ. 411, Α.Π.1426/1984, Ποιν. Χρον. ΛΕ', σελ. 240).

⁵ Στην έρευνα του γράφοντος, Εγκλήματα Ερωτικής Ζηλοτυπίας - Μια Εγκληματολογική Προσέγγιση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001, συνελέγη και κατηγοριοποιήθηκε ολόκληρη η δημοσιευμένη στα περιοδικά Ποινικά Χρονικά, Υπεράσπιση, Αρμενόπουλος, Νομικό Βήμα νομολογία της χρονικής περιόδου 1970 - 2000.

⁶ Σε τουλάχιστον 35 περιπτώσεις αποφάσεων και βουλευμάτων (έναντι περισσότερων από 115 ερευνηθεισών περιπτώσεων εγκλημάτων κατά της ζωής οι οποίοι ταξινομήθηκαν με εγκληματολογικά κριτήρια,

Στην υποκατηγορία των εγκλημάτων κατά της ζωής που τελούν οι γυναίκες - σύζυγοι ή ερωμένες, η νομολογία φέρει ως κρίσιμο παράγοντα την μακροχρόνια φυσική και ψυχική κακοποίηση από τον άντρα θύμα προς την γυναίκα - μετέπειτα δράστη απονενομημένα διαβήματα «απελευθέρωσης» από μια αφόρητα καταπιεστική σχέση⁷.

Όπως καταγράφονται στη νομολογία οι ανθρωποκτονίες «κακών σχέσεων» εκτελούνται από τις γυναίκες με ψυχραιμία και προσοχή, δεν έχουν υπολογιστικής απόχρωσης κίνητρο και ωφελμιστική στόχευση, αλλά χαρακτήρα ενστικτωδώς ανταποδοτικό. Το ανθρωποκτόνο κίνητρο διαμορφώνεται στον ψυχικό κόσμο της γυναίκας - δράστιδος κατά τρόπο δραματικά συγκρουσιακό, αγωνιώδη και εκφράζεται προς το περιβάλλον

βάσει του κινήτρου, δεν προέκυπτε το κίνητρο τέλεσης εγκλημάτων κατά της ζωής, παρ' ότι στην πλειοψηφία τους πρόκειται για συζυγοκτονίες. Πρόκειται για τις αποφάσεις : Α.Π. 1795/1999 (Ποιν. Δικ. 3/2000, σελ.331), Πλημ/κείο Θεσ/νίκης 37/1998 (Ποιν. Χρον. 1998, σελ.527-529), Συμβ. Πλημ/κών Πειραιώς 55/1994 (Υπερασπ. 1994, σελ. 1197επ.), Α.Π. 1526/1987 (Ποιν. Χρ. '88, σ. 219-220), Α.Π. 105/1987 (Ποιν. Χρ.'87, σ. 505-506), Α.Π. 1048/1987 (Ποιν. Χρ. '87, σελ. 832-833), Α.Π. 525/1986 (Ποιν. Χρ.'86, σ. 681-683), Α.Π. 2043/1985 Σε Συμβούλιο (Ποιν. Χρ.'86, σ. 368-369), Α.Π. 1160/1985 (Ποιν. Χρον. '86, σελ. 175-176), Α.Π. 818/1985 Σε Συμβούλιο (Ποιν. Χρ. '86, σ. 757-758), Α.Π. 1246/1984 (Ποιν. Χρον. '85, σελ. 310-312), Α.Π. 842/1982 (Ποιν. Χρ. '83, σ. 233-235), Α.Π. 1655/1981 (Ποιν. Χρ. '82, σ. 740-741), Α.Π. 770/1981 (Ποιν. Χρ. '82), Α.Π. 1021/1980 Σε Συμβούλιο (Ποιν. Χρον. '81), Α.Π. 1068/1979 (Ποιν. Χρον. '80, σελ. 151-152), Α.Π. 1358/1979 Εν Συμβουλίω (Ποιν. Χρ.'80, σ. 339), Α.Π. 858/1976 (Νομ. Βήμα '77, σελ. 427 επ.), Α.Π. 600/1976 (Ποιν. Χρ. '77, σ. 72-73), Α.Π. 3/1977 (Ποιν. Χρ. '77, σ. 482-483), Α.Π. 1019/1975 Εν Συμβουλίω (Ποιν. Χρ. '76, σ.383), Α.Π. 656/1974 (Ποιν. Χρ.'75, σ. 46), Α.Π. 445/1974 (Ποιν. Χρ. '74, σελ. 729), Α.Π. 335/1974 Εν Συμβουλίω (Ποιν.Χρ. '74, σ. 614), Α.Π. 233/1974 Εν Συμβουλίω (Ποιν. Χρον.'74, σελ.535), Α.Π. 808/1973 Εν Συμβουλίω (Ποιν. Χρ.'74, σ. 21-23), Α.Π. 248/1973 (Ποιν. Χρ. '73, σ. 484-485), Α.Π. 670/1971 (Ποιν. Χρ. '72, σ. 215), Α.Π. 698/1971 (Ποιν. Χρ. '72, σ. 222), Α.Π. 383/1971 (Αρχείο Νομολ. 1972, σελ. 75επ.), Α.Π. 444/1970 (Ποιν. Χρ. '71), Α.Π. 462/1970 (Ποιν. Χρ. '71, σ. 31-33), Α.Π.10/1971 (Ποιν. Χρ.'71), Α.Π. 471/1970 (Ποιν. Χρ. '70, σ. 38-39), Α.Π. 62/1970 (Ποιν. Χρ. '70, σ.190).

⁷ Βλ. σχετ. Coramiae R. Mann, Female Murderers and their Motives : A Tale of two Cities ,όπ. ανωτ., pgs 75-79

σαν πράξη «λύτρωσης», με σημασία ζωτική, με πάθος «επιβίωσης»⁸. Υποστηρίζεται, επίσης, ευρέως ότι η γυναίκα συζυγοκτόνος γενικότερα φονεύει ευρισκόμενη σε κατάσταση «αυτοάμυνας», εξαιτίας της χρόνιας κακοποίησης την οποία έχει επί μακρῶ δεχθεί⁹. Αποζητά μια λύση στην τυρρανική του συμπεριφορά (**ανθρωποκτονία «λυτρωτικής» μορφής**), όπως την ονομάζει η τιμωμένη Α Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου.

Χαρακτηριστικές είναι οι εξής περιπτώσεις :

Εισαγγελική Πρόταση επί του υπ' αριθ. **127/1983 Συμβ. Πλημ/κών Κοζάνης** (Αρμενόπουλος 1984, σελ. 393-398).

«Η κατηγορούμενη Π., γεννήθηκε το 1947 στο χωριό Π. Εορδαίας του νομού Κοζάνης, ένα χιλιόμετρο έξω από την Πτολεμαίδα. Ήταν απόφοιτη του δημοτικού σχολείου .Στα 20 της χρόνια, ύστερα από σφοδρό ερωτικό αίσθημα παντρεύτηκε τον Σ.Τ., κατά δύο χρόνια νεότερό της, ο οποίος είχε γεννηθεί σε ένα χωριό κοντά στο δικό της, στην Π. Εορδαίας. Μετά τον γάμο τους εγκαταστάθηκαν στο χωριό της Π., όπου η κατηγορούμενη γέννησε τρία από τον άντρα της τρία παιδιά, τη Δ., τον Σ. και τον Ν., ηλικίας αντίστοιχα σήμερα 14, 11 και 8 χρονών. Το χρονικό διάστημα που ο ερωτικός τους δεσμός

⁸ Βλ. σχετικά R.H. Holmes & S.T. Holmes, Murder In America, όπ. ανωτ., σελ. 21-22 και παραπομπές στους Fishbain/Rao/Aldritch (1985) και σε Lester (1987) .Η χρόνια κακοποίηση των γυναικών συζύγων προκαλεί βαθμιαία μια μεγάλη συσσώρευση οργής, η οποία είναι δυνατόν να στραφεί κατά του συζύγου. Είναι όμως επίσης συχνό αυτός ο θυμός να αποκτά αυτοκαταστροφικές διαστάσεις Έχουμε έτσι φαινόμενα αυτοκτονίας ή στιγματοφιλίας (αυτοτραυματισμού). Σχετικά με την κακοποιούμενη γυναίκα, βλ. σχετ. Karen Horney, Η Ψυχολογία της Γυναίκας, σε μτφ. Μαρίας Λώμη, εκδ. Γλάρος, Αθήνα 1979, σελ. 191-222 και 225-270. Βλ. επίσης τη συνέντευξη της Προέδρου του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του Ανθρώπου, Δ. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου στην Εφημερίδα «Τα Νέα» 14/10/1993, όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Το μεγάλο ποσοστό των γυναικών ανθρωποκτόνων έχουν κίνητρο είτε το πάθος είτε την αντίδραση - συχνά σε κατάσταση άμυνας- στη βαριά και συστηματική κακοποίηση από τον άνδρα τους».

⁹ Βλ. σχετ. M. Wilson /M. Daly, Till Death Do Us Part, όπ. ανωτ. ,pgs 110-111, Michael Levi, Violent Crime, όπ. ανωτ. σελ. 311 - 314 και R.H. Holmes /S.T. Holmes, Murder In America, όπ. ανωτ. 24-27 (με παραπομπές στους Mann, A. Browne (When Battered Women Kill, New York Free Press, 1987).

παρέμεινε αναλλοίωτος, όπως ήταν πριν παντρευτούν, ήταν ελάχιστο. Ο άνδρας της αποποιήθηκε τα αισθήματα τρυφερότητας και αγάπης που έτρεφε για την κατηγορούμενη (...) έγινε οξύθυμος και νευρικός, σκαιός και ύστερα βάνουσος στη συμπεριφορά του απέναντί της. Δεν έδειχνε κανένα απολύτως ενδιαφέρον γι' αυτήν, ήταν προσβλητικός, βίαιος και άγριος. Αυτό που η κατηγορούμενη στην απολογία της "στα 16 χρόνια έφαγα περισσότερο ξύλο παρά ψωμί κοντά του", συγκεντρώνει παραστατικά και συγκεκριμενοποιεί το σύνολο της συμπεριφοράς του απέναντί της (...). Ζούσε μια ζωή έκλυτη, μεστή σκανδάλων και κάθε είδους εξωσυζυγικών δραστηριοτήτων. Ήταν πασίγνωστος στο χωριό του, αλλά και σε ολόκληρη την επαρχία της Εορδαίας και πέρα απ' αυτήν για τη ροπή του στα οιονοπνευματώδη ποτά και τις σχέσεις του με ξένες γυναίκες, κύρια γυναίκες διαφόρων «μπαρ» και νυκτερινών κέντρων. Από ένα διάστημα και πέρα αντικειμενικά βοηθιότανε σ' αυτές του τις δραστηριότητες από το γεγονός μιας κάποιας οικονομικής του ανεξαρτησίας λόγω της σχετικά υψηλής αμοιβής που έπαιρνε σαν υπάλληλος της Δ.Ε.Η. (...) Με τον καιρό άρχισε σταδιακά να μην εμφανίζεται στο σπίτι του πότε για μια νύκτα, πότε για περισσότερες (...). Η συμπεριφορά του προς τους οικείους του, γυναίκα και παιδιά του, από τυπική και ξένη έγινε εχθρική. Χαρακτηριστική είναι η συμπεριφορά του όταν αρρώστησε η κόρη του Δ., το πρώτο του παιδί. Για χρόνια ολόκληρα βρισκότανε σε κατάσταση ημιπαράλυσης και χρειάσθηκε αλληπάλληλες εγχειρήσεις μέχρις ότου γιατρευτεί. Όταν κάποτε πήγε να τη δει στην Αθήνα, κι ενώ βρισκόταν στο νοσοκομείο, πήγε με συνοδεία κάποιας από τις παροδικές του ερωμένες (...). Η κατηγορούμενη αγαπούσε παθολογικά τον άνδρα της, είχε τρυφερή ψυχή και απαλούς τρόπους (...) και προσπαθούσε όσο ήταν δυνατό να κρύψει ακόμα και από τους δικούς της τον τρόπο συμπεριφοράς του άνδρα της. Δεν καταδεχότανε να καταστήσει και άλλους γνώστες και κοινωνούς της οικογενειακής και προσωπικής της δυστυχίας (...) και το αποτέλεσμα αυτό την πλήγωνε "διπλά και τρίδιπλα". (...) **Την εξέθετε μέχρι σημείου πλήρους ισοπέδωσης της έμφυτης και σε υψηλό επίπεδο υπερηφάνειας της και (...) την έβλεπε ξένη και αντικειμενικό εμπόδιο στον ξέφρενο τρόπο ζωής του. Αυτό ήταν η μεγίστη προσβολή που δεχόταν κατά πρόσωπο, στα μύχια της ψυχής της (...). Αυτό ακριβώς ήταν και το αίτιο της ανθρωποκτονίας που διέπραξε στις 4/6/1983.** (...) Το θύμα επέστρεψε με

ταξί μεθυσμένο στο σπίτι του, το οποίο εκείνη τη στιγμή ήταν άδειο από τους οικείους του και ξάπλωσε με τα ρούχα σε ντιβάνι. Η κατηγορούμενη γυναίκα του, η οποία βρισκόταν σε γειτονικό σπίτι μήκε στο σπίτι και τον βρήκε μεθυσμένο. Εξ αιτίας της κατάστασής του, η κατηγορούμενη απομάκρυνε το γιο της για να μην τρομάξει απ' την κατάσταση του πατέρα του, ο οποίος έκανε εμμετό. Εκείνος μόλις την αντίκρουσε την κλώτσησε λέγοντάς της "γριά ακόμη εδώ είσαι;". Ύστερα απ' αυτό το θύμα έπεσε ακανόνιστα στο έδαφος και άρχισε να κάνει εμετό. Η κατηγορούμενη είπε στον γιο της να φέρει ένα κουβά και ένα σφουγγαρόπανο (...) και εκείνος ενολογούσε πεσμένος στο πάτωμα πως θα πάει στη Μεγαλόπολη (όπου είχε μετατεθεί από την Υπηρεσία του) και θα παντρευτεί την ερωμένη του που' χε εκεί (και για την οποία διέδιδε σε φίλους και συναδέλφους του ότι την είχε αφήσει έγκυο). Η φράση του αυτή ήταν η σταγόνα ξεδιαντροπιάς που έκανε την ψυχή της για 16 ολόκληρα χρόνια καταπιεσμένης, ξυλοδαρμένης και χλευασμένης κατηγορούμενης να εκραγεί. (...) Η νέα γυναίκα, που κατά τη μαρτυρία του θείου του δολοφονηθέντος, δεν μπορούσε να σφάξει ένα κοτόπουλο και πήγαινε αλλού γι' αυτή τη δουλειά, για να προστατεύσει τη θανάσιμα πληγωμένη περηφάνεια της (...), πήρε ένα τσεκούρι που υπήρχε στην αυλή του σπιτιού της και όταν μήκε στο δωμάτιο που ο άντρας της συνέχιζε να κάνει εμμετό, του κατάφερε τρία κτυπήματα στο πίσω μέρος του κεφαλιού του, εξ αιτίας των οποίων επήλθε σύνθλιψη της εγκεφαλικής ουσίας (...) και κατά συνέπεια ο θάνατος τούτου».

Α.Π. 936/1993: «Η συμβίωσή τους δεν ήταν αρμονική, εθιμογενούντο δε επεισόδια ,διότι ο σύζυγός της είχε την πεποίθηση ότι εκείνη είχε παραβεί την περί το γάμο πίστη (...). Η αναιρεσείουσα παρεπονείτο ,διότι ο σύζυγός της απουσίαζε πολλές φορές ολόκληρη τη νύκτα και επανήρχετο τις πρωινές ώρες μεθυσμένος και την ύβριζε και επιτίθετο εναντίον της και την κακοποιούσε .Ο ίδιος διέδιδε σε τρίτους ότι τον είχε απατήσει στις Η.Π.Α και τελικώς αξίωσε από αυτήν την έγγραφη δήλωση περί των συμβάντων στις Η.Π.Α., υπαγόρευσε δε εις αυτήν (...) ένα κείμενο με το οποίο αυτή απεδέχτο ότι είχε παραβεί την περί τον γάμο πίστη, είχε συνάψει σχέσεις με άλλους άνδρες στην Αμερική Επί πλέον ανέγραφε ότι ο αδελφός της είχε χειροδικήσει κατά του συζύγου της και υπέσχετο ότι θα τον υπακούει. Σε αντίθετη περίπτωση είχε το δικαίωμα ο σύζυγός της να την εκδιώξει από τη

συζυγική οικία και δεν θα είχε δικαίωμα στα ανήλικα παιδιά τους. Εκ των υστέρων η αναιρεσείουσα μετενόησε δια την έγγραφη αυτή δήλωσή της και εφοβείτο δια την τύχη του γάμου της, δεδομένου ότι ο σύζυγός της μετά την παραλαβή της ως άνω δηλώσεως δεν κατεκλίθη μετ' αυτής ούτε εγευμάτισε μετά της ίδιας και των τέκνων της. Στις 27/11/1986, ότε ο σύζυγός της επέστρεψε στην οικία τους η αναιρεσείουσα επετέθη κατ' αυτού καθ' ον χρόνο εξήρχετο από την τουαλέτα και τον έπληξε τρεις φορές με μαχαίρι, λεπίδα 15 εκατ. (...). Το δικαστήριο (...) επέβαλε ποινή καθειρίζεως 16 ετών μετ' αποδοχή δύο ελαφρυντικών, του προτέρου εντίμου βίου και ότι ωθήθη στην πράξη της από ανάρμοστη συμπεριφορά του θύματος».

Α.Π. 324/1990 (Σε Συμβούλιο) «Την 1/5/1988 η κατηγορούμενη ξύπνησε τον σύζυγόν της, όπως συνήθιζε, για να μεταβεί στο αρτοποιείο του, για την καθημερινή εργασία του (...). Μετά (...) έλαβε την απόφαση να φονεύσει την εξάχρονη θυγατέρα της Ε. (...) με ποσότητα φαρμάκου δια την εξόντωσιν εντόμων και ποντικών, την οποίαν έβαλε σε νεροπότηρο και διαλύοντας το σε μικρή ποσότητα νερού, το έδωσε σαν γάλα σ' αυτήν που κοιμόταν αμέριμνα στο κρεβάτι της (...). Πρόκειται για μια μητέρα που εξαιτίας των παραπάνω δραστηριοτήτων του συζύγου της και της σωρείας των οικογενειακών προβλημάτων, δεν δίστασε προκειμένου να λυτρωθεί απ' αυτά να δηλητηριάσει το σπλάγχο της (...). Και όλη αυτή η συμπεριφορά της δεν ήταν παρ' αη αντίθεση της σταθερότητας και τιμότητος του χαρακτήρα της απέναντι στον τρόπο ζωής του συζύγου της που ταυτευαία δεν ταυτιζόταν με εκείνη ...».

Α.Π. 1860/1983: «Η αναιρεσείουσα αφού βεβαιώθηκε ότι ο παθών σύζυγός της βρισκόταν σε βαθύ ύπνο, μεταξύ 1ης και 2ας πρωινής ώρας της 13/11/1979, πήρε μια σιδερένια αξίνα. Με αυτή κατάφερε στο κεφάλι του πολλαπλά πλήγματα (...), από τα οποία επήλθε ο θάνατός του ...»¹⁰.

(II) Η γυναίκα - θύτης στα εγκλήματα ζηλοτυπίας: θυματοποίηση μέσα από κοινωνικούς ρόλους

¹⁰ Πρόκειται για την υπόθεση της Παρασκευής Μωρογιάννη, οποία ισχυρίσθηκε ότι έφθασε στο έγκλημα γιατί δεν άντεξε την χρόνια κακομεταχείριση του συζύγου της. Βλ. σχετ. Περιοδικό «Εικόνες», 14/7/1993.

Σε αμιγώς αριθμητικά ύψη¹¹, οι άνδρες είναι οι κατεξοχήν δράστες των εγκλημάτων ζηλοτυπίας σε ποσοστό τουλάχιστον 83,3% (40/48, επί του νομολογιακού υλικού) και κατ' ανώτατο ποσοστό 95,8% (45/47, επί των περιπτώσεων από το αρχείο τύπου)¹².

Α.Π. 2292/2003, Ποιν. Χρον. ΝΔ' (2004), σελ. 890 επ. (υπόθεση Κάτιας Γιαννακοπούλου): «(...) η κατηγορούμενη προσπάθησε κατ' επανάληψη να επικοινωνήσει τηλεφωνικά με τον αρχιμανδρίτη Ανθιμο Ε., αυτός όμως, άλλοτε της έλεγε να μην τον ενοχλεί, άλλοτε την απέφευγε και άλλοτε προσποιείτο ότι δεν καταλάβαινε ποια ήταν. Υστερα από αυτά η κατηγορούμενη, όνας

¹¹ Σχετικά με την συγκριτική αποτίμηση γυναικείας και ανδρικής εγκληματικότητας, Βλ. Γ. Πανούση, Η εκδίκηση του Κάιν, εισήγηση σε Επιστημονικό Συμπόσιο με θέμα «Διεπιστημονική Προσέγγιση της Ανθρωποκτονίας», Πάντειο Παν/μιο, 18-19/5/1998, όπου γίνονται αναφορές σε σχετικές έρευνες : Η αναλογία μεταξύ ανδρών και γυναικών ανθρωποκτόνων - ανεξαρτήτως κινήτρου - παραμένει στα επίπεδα του 90% - 10 % τις τελευταίες δεκαετίες (Μ. Μπακατσούλα, όπ. ανωτ., σελ. 7). Μόλις το 4% των γυναικών φονεύουν γυναίκες στις Η.Π.Α. (σύμφωνα με την Margaret Zahn, Homicide In America, στο The Mad, the Bad and the Different, Mass Publ. 1981, pg. 113).

¹² Αναφορικά με τις σχετικές διεθνείς έρευνες, αξίζει να αναφερθούν τα ακόλοθα: οι Came & Bergman (1990), υπολογίζουν ότι στο Κεμπέκ του Καναδά 30 γυναίκες φονεύονται κατ' έτος από τους συντρόφους τους (συζύγους ή ερωτικούς συντρόφους). Στην Αγγλία, κάθε τρεις ημέρες μια γυναίκα φονεύεται από τον σύζυγο ή τον εραστή της (Smith 1989, pg. 1). Οι Carmody /Williams (1987), σε έρευνα στις Η.Π.Α. αφορώσα την πενταετία 1980-1984, κατέληξαν στο ότι το 52% των ανθρωποκτονιών με θύματα γυναίκες, έχουν δράστη τον σύζυγο (πρώην ή νυν), τον συμβιούντα με αυτές σε ελεύθερη ένωση ("common law marriage"), ή τον εραστή τους. Οι de Mercy/Saltzman (1989), αξιοποιώντας δεδομένα από τα επίσημα αρχεία του Ομοσπονδιακού Bureau Of Investigartion (Η.Π.Α) για τη χρονική περίοδο 1976-1985, κατέγραψαν έναν συνολικό αριθμό 16.595 ανθρωποκτονιών μεταξύ γαμικών/ερωτικών συνδεομένων προσώπων, αριθμός ο οποίος αντιστοιχεί σε ποσοστό 8,8% του συνολικού αριθμού των ανθρωποκτονιών για την ίδια περίοδο (1,6 ανθρωποκτονία/ανά 100.000 εντός γάμου και ελεύθερης συμβίωσης πρόσωπα. Βλ. σχετ. R.H. Holmes/S.T. Holmes, Murder In America, όπ. ανωτ. σελ. 19-20. Μια πρόσθετη πάντως διάσταση αποδίδει ο Michael Levi, όπ. ανωτ., pgs 311-315 : Η συνολικότερη ποσοτική σύνοψη για τα θύματα ανθρωποκτονίας στη Βρετανία είναι κυριώτατα άνδρες, ανεξαρτήτως κινήτρου και στα θύματα κάθε ηλικιακής κατηγορίας.

άτομο εγωϊστικό που ήθελε πάντα «να γίνεται το δικό της» και θεωρώντας τον εαυτό της αδικημένο που ο αρχιμανδρίτης της απέρριπτε και είχε αποφασίσει μόνος του χωρίς αυτήν, να διακοπεί η όλη σχέση τους, αποφάσισε σε ήρεμη ψυχική κατάσταση να τον σκοτώσει. Έτσι μετέβη στην Ομόνοια Αθηνών στις 6.6.1997 και αγόρασε από άγνωστο πρόσωπο ένα οκτάσφαιρο πιστόλι μάρκας GECO 225, διαμετρήματος 9 mm, μετασκευασμένο ώστε να πυροβολεί φυσίγγια 7,65 mm και τρία κουτιά με φυσίγγια, αντί του συνολικού ποσού των 500.000 δραχμών και επιστρέφοντας στο σπίτι της τα έκρυψε στο υπονομαμάτιό της. Το διάστημα που ακολούθησε, η κατηγορουμένη τηλεφώνησε στον αρχιμανδρίτη και του είπε ότι, όταν έλθει στην Ελλάδα, ήθελε να μιλήσει αυτός στο παιδί της για τη συνθήκη SEENGEN αλλά εκείνος αρνήθηκε και της είπε ότι μόλις θα έλθει στην Ελλάδα θα ήθελε να κανονίσουν τις οικονομικές τους εκκρεμότητες. Στις 20.7.1997 η κατηγορουμένη τηλεφώνησε στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου στο Λονδίνο, ζητώντας τον αρχιμανδρίτη, αλλά την πληροφόρησαν ότι αυτός βρισκόταν στην Ελλάδα, πράγμα που αυτός της το αρνήθηκε, όταν αμέσως μετά αυτή του τηλεφώνησε στο κινητό του τηλέφωνο, λέγοντάς της ότι θα της τηλεφωνούσε εκείνος στις 21.7.1997. Πράγματι την εν λόγω ημερομηνία ο αρχιμανδρίτης επικοινωνήσε τηλεφωνικά μαζί της και της είπε ότι βρίσκεται στην Ελλάδα, οπότε αυτή του ανέφερε για το θέμα των χρημάτων, αφού κατά τους ισχυρισμούς της, μόνο αυτό τον ενδιέφερε εκείνη τη στιγμή. Αυτός της απάντησε ότι θα μείνει λίγες ημέρες στην Ελλάδα και ότι θα την συναντούσε τις επόμενες ημέρες, αλλά όχι στο σπίτι του. Τότε αυτή, όπως η ίδια ισχυρίζεται, σκέφθηκε ότι ήταν η τελευταία της ευκαιρία και έτσι το πρωινό της ημέρας εκείνης πήγε στην πολυκατοικία που βρίσκεται το διαμέρισμά του και του κτύπησε το κουδούνι, για να της ανοίξει. Εκείνος αφού την είδε από την θυροτηλεόραση, της ζήτησε να φύγει, κάνοντάς της παρατήρηση που τόλμησε αυτή να πάει εκεί χωρίς προηγούμενο τηλέφωνο. Αυτή όμως δεν έφυγε και ξανακτύπησε το κουδούνι και στην επιμονή της, της είπε από το θυροτηλέφωνο, να φύγει, γιατί αλλιώς θα φωνάξει την αστυνομία. Υστερα από αυτά η κατηγορουμένη έφυγε αποφασισμένη να τον σκοτώσει και πήγε στο σπίτι της, όπου περίμενε να ξημερώσει. Πράγματι στις 22.7.1997 και περί ώρα 8.30 π.μ., αφού ντύθηκε και πήρε μαζί της και άλλα ενδύματα, διαβατήριο και όσα χρήματά της είχε στο σπίτι, ζήτησε από τον άνδρα της να της ετοιμά-

σει το γάλα της, ώστε αυτή να βρει την ευκαιρία να πάρει μαζί της το ανωτέρω όπλο και τα φυσίγγια και αφού πήρε αυτά τυλιγμένα για να μη φαίνονται, έφυγε από το σπίτι της, λέγοντας στον άνδρα της ότι πηγαίνει σε μία δουλειά και θα γυρίσει. Αρχικά οδήγησε, όχι το δικό της αυτοκίνητο, αλλά το αυτοκίνητο του πατέρα της επειδή δεν το γνώριζε ο αρχιμανδρίτης για να πλησιάσει όσο πιο κοντά μπορούσε, χωρίς αυτός να την αντιληφθεί, πλην όμως το άφησε σε μικρή απόσταση λόγω του όγκου του και της εξ αυτού δυσκολίας για πάρκιγκ και τελικά πήρε το ΥΜΕ 3728 ΕΙΧ αυτοκίνητο του κουνιάδου της Κ Γ. (ο οποίος απουσίαζε στη Χαλκιδική) και οδηγώντας αυτό πήγε στη Νέα Σμύρνη Αττικής και στάθμευσε στη διασταύρωση των οδών Κ. και Φ., πλησίον της πολυκατοικίας που βρίσκεται το διαμέρισμα του αρχιμανδρίτη, αναμένοντας την εμφάνιση αυτού. Στο σημείο εκείνο περίμενε σχεδόν δύο ώρες. Γύρω στις 10.30' π.μ. ο αρχιμανδρίτης βγήκε από την ως άνω πολυκατοικία και κατευθύνθηκε προς το L 624 ΥΗΡ ΕΙΧ αυτοκίνητο τύπου RANGE ROVER, ιδιοκτησίας του, που το είχε σταθμεύσει στο απέναντι, από την εν λόγω πολυκατοικία, πεζοδρόμιο, με κατεύθυνση προς την οδό Κ. Η κατηγορουμένη, μόλις το είδε, κατέβηκε από το αυτοκίνητο εντός του οποίου βρισκόταν και με σταθερό βήμα, και ψυχραιμία κατευθύνθηκε προς αυτόν, ο οποίος πλησίασε στο πίσω μέρος του αυτοκινήτου του, κοίταξε την αριστερή πλευρά του και μετά πήγε στη δεξιά πλευρά και άνοιξε την δεξιά πόρτα του, χωρίς να αντιληφθεί την κατηγορουμένη που τον πλησίαζε, διότι αυτή, προκειμένου να μην την αντιληφθεί, φορούσε μαύρο παντελόνι, μαύρο μπολερό και μία καζάκα με λευκό γιακά, ένα καπέλο τζόκεϊ (έχοντας μαζέψει τα μαλλιά της) και γυαλιά ηλίου RAYBAN. Όταν δε τον πλησίασε, χωρίς να του μιλήσει, πέρασε από πίσω του, έβγαλε με νηφαλιότητα και ψυχραιμία από ένα μικρό τσαντάκι το ανωτέρω όπλο που το έφερε παράνομα μαζί της και το είχε από πριν γεμίσει με φυσίγγια και οπλισμένο, και σε ήρεμη ψυχική κατάσταση, κρατώντας το όπλο με τα δυο της χέρια τεντωμένα για να μην αστοχήσει, πυροβόλησε σχεδόν εξ επαφής τον αρχιμανδρίτη για να τον σκοτώσει και δη μία φορά στην πλάτη, τη στιγμή που αυτός ανύποπτος είχε σκύψει στο αυτοκίνητό του, και στη συνέχεια, όταν το θύμα βγάζοντας μία κραυγή όνου γύρισε προς το μέρος της και έπεσε στο έδαφος ακουμπώντας στην πόρτα του αυτοκινήτου, μπροστά στα πόδια της, αυτή με την ίδια πρωτοφανή ψυχραιμία, αναληγσία αλλά και αποφασιστικότητα,

μπροστά στα έκπληκτα μάτια του μάρτυρα, I. N., (πυροβόλησε) άλλες επτά φορές στο κεφάλι, στο υπογάστριο και στο υπόλοιπο σώμα του, αδειάζοντας επ' αυτού όλα τα φυσιγγία του όπλου, το οποίο συνεχώς κρατούσε με τα δυο της χέρια τεντωμένα για καλλίτερα βλητικά αποτελέσματα. (...) Από τις βαρύτατες δε κακώσεις της κεφαλής και της κοιλίας, ως μόνης ενεργού αιτίας, επήλθε ο θάνατος του ανωτέρω αρχιμανδρίτη Ανθιμου Ε. Αμέσως μετά του πυροβολισμούς του θύματος, η κατηγορουμένη, παρόλον που είδε τούτο να κείται αιμόφυρτο στο έδαφος, αδιαφορώντας πλήρως για την τύχη του, πήρε μαζί της το όπλο που κρατούσε και με γοργό βήμα και την ίδια ψυχραιμία επέστρεψε στη θέση που είχε σταθμεύσει το πιο πάνω αυτοκίνητο, επιβιβάσθηκε σ' αυτό και απομακρύνθηκε με ταχύτητα. Το γεγονός ότι η κατηγορουμένη αποφάσισε και διέπραξε την πράξη της ανθρωποκτονίας από πρόθεση **σε ήρεμη ψυχική κατάσταση** και χωρίς βρασμό ψυχικής ορμής, δηλαδή χωρίς αιφνίδια και απότομη υπερδιέγερση κάποιου συναισθήματος η οποία υπερδιέγερση κάποιου συναισθήματος η οποία υπερδιέγερση να φτάνει σε ψυχική κατάσταση τέτοια που να αποκλείει τη σκέψη, δηλαδή τη δυνατότητα στάθμισης των αιτιών που κινούν στην πράξη ή απωθούν απ' αυτήν, προκύπτει από το ότι όπως αποδείχθηκε αυτή: **1)** Στις 6.6.1997 μετέβη στην περιοχή Ομόνοιας Αθηνών και αγόρασε το πιο πάνω πυροβόλο όπλο και τα φυσιγγία, αντί του ποσού των 500.000 δραχμών. **2)** Σχεδίασε με λεπτομέρεια όλες τις κινήσεις της για τη διάπραξη του εν λόγω εγκλήματος και συγκεκριμένα: **Φόρεσε τέτοια ρούχα** ώστε να μη γίνει αντιληπτή από το θύμα. **Πήρε μαζί της διαβατήριο, χρήματα και άλλα ρούχα και περούκα** για να τα φορέσει μετά την πράξη της αυτήν, για να μην αναγνωρισθεί. Ζήτησε από το σύζυγό της να της φτιάξει το γάλα, ώστε αυτή να μπορέσει να πάρει, από τη θέση που τα είχε φυλαγμένα, το όπλο και τα φυσιγγία. Μετέβη στον τόπο του εγκλήματος με το αυτοκίνητο του κουνιάδου της και όχι το δικό της που ήταν γνωστό στο θύμα και στάθμευσε αυτό σε θέση τέτοια ώστε να μπορεί να αντιληφθεί το θύμα κατά την έξοδό του από την πολυκατοικία. **Είχε τη δύναμη και την υπομονή να περιμένει επί δύο σχεδόν ώρες την έξοδο του θύματος από την οικία του**, τοποθετώντας τα φυσιγγία στο όπλο και οπλίζοντας αυτό. Μόλις δε το θύμα εξήλθε από την πολυκατοικία και κατευθύνθηκε προς το αυτοκίνητό του, αυτή πλησίασε τούτο χωρίς να την αντιληφθεί και χωρίς να του μιλήσει. **3)** Πυροβόλησε με πρω-

τοφανή ψυχραιμία και αποφασιστικότητα το θύμα οκτώ φορές και δη την πρώτη φορά από πίσω σχεδόν εξεπαφής και τις επόμενες επτά φορές από απόσταση 0,50 του μέτρου για να μην αστοχήσει και με ενδεδειγμένο σκοπευτικά τρόπο κρατήματος του όπλου (δηλαδή και με τα δυο της χέρια τεντωμένα) για καλύτερα βλητικά αποτελέσματα και έπληξε αυτό σε καιρία και ευπαθή μέρη του σώματός του, έχοντας τη συνείδηση ότι από τους πυροβολισμούς αυτούς και τα ευπαθή και καιρία σημεία πλήξης του σώματος του παθόντος (κεφαλή και κοιλιακή χώρα) θα επήρχετο ο θάνατος αυτού. Την πράξη δε αυτήν τέλεσε η κατηγορουμένη με πλήρη ηρεμία η οποία της επέτρεπε να σταθμίσει τόσο τα αίτια που την κινούσαν σ' αυτήν όσο και τα αίτια που θα μπορούσαν να την απωθήσουν απ' αυτήν. Τούτο δε διότι από το τέλος Σεπτεμβρίου 1996 και σε κάθε περίπτωση από τις 7.3.1997 η κατηγορουμένη γνώριζε την απόφαση του θύματος να διακόψει το δεσμό τους. Τέλος από τα ίδια παραπάνω αποδεικτικά μέσα και υπό τα ως άνω γεγόμενα δεκτά πραγματικά περιστατικά δεν αποδείχθηκε ότι η κατηγορουμένη τέλεσε την ως άνω πράξη της καθ' ον χρόνο αυτή είχε διαταραγμένη τη συνείδησή της και εξαιτίας της καταστάσεως αυτής είχε μειωθεί σημαντικά η ικανότητά της προς καταλογισμό, υπό την έννοια που έχει εκτεθεί στο τέλος της μεζονος σκέψης της παρούσας απόφασης, ότι δηλαδή είχαν επηρεασθεί οι ψυχικές λειτουργίες της κατηγορουμένης σε τέτοιο βαθμό ώστε εξαιτίας της κατάστασης αυτής, να έχει μειωθεί σημαντικά η ικανότητά της να αντιληφθεί το άδικο της πράξης της, ήτοι να διακρίνει το δίκαιο από το άδικο αυτής και να ενεργήσει σύμφωνα με την αντίληψη της για το άδικο αυτό, δηλαδή λογικά, από το γεγονός, όπως η ίδια και η υπεράσπιση αυτής ισχυρίζεται, ότι το θύμα ως ιερωμένος είχε καταχραστεί την ιδιότητά του αυτή, της είχε αποσπάσει κατά καιρούς σημαντικά χρηματικά ποσά όπως π.χ. δρχ. 7.100.000 στις 14.5.1990, τα οποία αυτή απέσυρε από το λογαριασμό της ΑΤΕ και κατατέθηκαν από το θύμα αυθημερόν στο δικό του λογαριασμό στη CITIBANK, στον οποίον, με εντολή και για λογαριασμό της από τον Νικ. Κανέλλο επίσης κατατέθηκαν δρχ. 600.000 στις 23.11.1995, δρχ. 730.000 στις 28.12.1995 και δρχ. 2.518.000 στις 29.3.1996, ότι είχε καταρρεύσει το θρησκευτικό της συναίσθημα και η πίστη της εξαιτίας της συμπεριφοράς του θύματος, ότι είχε υποστεί ερωτική και οικονομική εκμετάλλευση. Την ανυπαρξία δε τέτοιας κατάστασης μαρτυρούν ειδικότερα ο προαναφε-

ρόμενος τρόπος σχεδιασμού και τέλεσης της εν λόγω πράξης ως και οι μετέπειτα ενέργειες διαφυγής της, από δε τον εν λόγω τρόπο σχεδιασμού και τέλεσης της πράξης αυτής αλλά κα από τη λεπτομερή περιγραφή αυτών προκύπτει ότι αυτή ενεργούσε με τη λογική, λειτουργούσε η σκέψη της και είχε πλήρη και σαφή αντίληψη και συνείδηση των επιμέρους ενεργειών της κατά την τέλεση του εγκλήματος».

Το απορριπτικό της αναγνωρίσεως ελαφρυντικών περιστάσεων στο πρόσωπο της δράστριδος, έχει ως εξής : «(...) από τη διάταξη του άρθρου **84 παρ. 2 περ. α' και γ' του Π.Κ.** προκύπτει ότι για να συντρέξουν οι προβλεπόμενες από τις περιπτώσεις αυτές ελαφρυντικές περιστάσεις οι οποίες επιφέρουν μείωση της ποινής, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 83 του ίδιου κώδικα, πρέπει ο υπαίτιος, αντίστοιχα, α) Να έζησε έως το χρόνο που έλαβε χώρα το έγκλημα έντιμη ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή, δηλαδή πρέπει ο έντιμος βίος του να ανάγεται σε όλες τις ως άνω μορφές της συμπεριφοράς του και δεν αρκεί μόνο η ύπαρξη λευκού ποινικού μητρώου. Να ωθήθηκε στην πράξη του από ανάρμοστη συμπεριφορά του παθόντος ή να παρασύρθηκε από οργή ή θλίψη που του προκάλεσε άδικη εναντίον του πράξη, ως σε αντίδραση, μη αφιστάμενη όμως κατά χρόνο πολύ από την πράξη του. Παραπέρα σε σχέση με τους προταθέντες ως άνω ισχυρισμούς που αφορούν τα ελαφρυντικά του πρότερου βίου της κατηγορουμένης και της ανάρμοστης συμπεριφοράς του παθόντος (άρθρ. 84 παρ. 2 εδ. α' και γ' του ΠΚ) πρότεινε αντίστοιχα η κατηγορουμένη ότι: **1)** Πριν γνωρίσει αυτή το θύμα διήγε έντιμη, ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή. Επεσκέπτετο την Εκκλησία, πήγαινε κατηχητικό, υπήρξε πιστή και άριστη σύζυγος εξαιρετική μητέρα όπως συνάγεται από τις καταθέσεις τόσο του συζύγου της αλλά και των μαρτύρων υπερασπίσεως. Απόδειξη αποτελεί και το γεγονός ότι ανέθρεψε το τέκνο της σωστά και του παρέιχε όλα τα αναγκαία εφόδια έτσι ώστε ο υιός να πετύχει στο Πανεπιστήμιο και σήμερα να είναι τριτοετής φοιτητής της Ν. Σ. (τμήμα Δημοσίου Δικαίου) καθ' όν χρόνον ελάμβανε χώρα το συμβάν. **2.** Ωθήθηκε αυτή στην πράξη της από ανάρμοστη συμπεριφορά του παθόντος, ο οποίος αφ' ενός μεν την προτεραιάν την απέπεμψε σκαιότατα από το σπίτι του, της ομίλησε κατά τρόπο

περιφρονητικό, ταπεινωτικό και μειωτικό, απειλώντας την ότι «θα φωνάζει την αστυνομία αν τον ξαναενοχλήσει» αφ' ετέρου από ικανού χρονικού διαστήματος την ενέπαιζε είτε υποσχόμενος να συνευρεθούν, είτε ότι θα συναντηθούν, είτε ότι θα της τηλεφωνήσει είτε ότι θα της επιστρέψει τα χρήματα, δημιουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπον το αίσθημα στην κατηγορουμένη της προσδοκίας και της αναμονής».

Το δικαστήριο της ουσίας τους απέρριψε, ως κατ' ουσίαν αβάσιμους, με την προσβαλλόμενη απόφασή του με τις εξής αιτιολογίες: «Αναφορικά με την ελαφρυντική περίπτωση του **άρθρου 84 παρ 2 περ. α'**, ναι μεν αποδείχθηκε ότι η κατηγορουμένη πήγαινε στο κατηχητικό, επισκέπτετο την εκκλησία, υπήρξε καλή σύζυγος και μητέρα, μέχρι τότε που συνδέθηκε ερωτικά με το θύμα, ανέθρεψε σωστά τον υιό της, τον βοηθούσε στα μαθήματά του και του έδωσε τα εφόδια για την επιτυχή είσοδό του στο Πανεπιστήμιο. Περαιτέρω όμως αποδείχθηκε ότι αυτή **1)** ενώ ήταν έγγαμος και μητέρα ενός τέκνου, διατηρούσε ερωτικό δεσμό επί επτά περίπου χρόνια με το θύμα, που ήταν ιερωμένος και τον οποίο δεσμό είχε επιμελώς φροντίσει να τον αποκρύπτει από τον σύζυγό της και από το οικογενειακό και κοινωνικό της περιβάλλον. **2)** Κατά τις ερωτικές συναντήσεις της με το θύμα της, άφηνε την φροντίδα του τέκνου της, που ήταν μαθητής, στην πεθερά της. **3)** Καίτοι εργαζόταν ως ελεύθερος επαγγελματίας - πλασιέ διαφημιστικών δώρων - με εισοδήματα 2.000.000 - 4.000.000 δραχμών ετησίως, δεν είχε προβεί, όπως υποχρεούτο, στην κατά το νόμο δήλωση έναρξης επαγγέλματος, για να φοροδιαφεύγει. **4)** Εν αγνοία του συζύγου της και με την αναληθή δικαιολογία προς αυτόν της επένδυσης δήθεν σε ομόλογα μέρους των χρημάτων που είχαν σε κοινό λογαριασμό, αυτή απέσυρε απ' αυτόν 7.100.000 δραχμές και τα παρέδωσε στο θύμα της, στο οποίο, επίσης κρυφά από το σύζυγό της, παρέδιδε κατά καιρούς ή κατέθετε στο λογαριασμό του (θύματος) διάφορα χρηματικά ποσά. **5)** Μετά την εγκατάστασή του ως αν αρχιμανδρίτη στο Λονδίνο αυτή συμπεριφερόταν προς τους οικείους της εριστικά, εν αγνοία δε του συζύγου της και εγκαταλείποντας αυτόν και το τέκνο τους, με το πρόσχημα την εργασία της, ταξίδεψε τέσσερες (4) φορές στο Λονδίνο για να συναντήσει τον εραστή της, ενώ είχε ερωτική επαφή με τούτον, ακόμη και εντός

της συζυγικής της οικίας. **6)** Μαγνητοφώνουσε τις τηλεφωνικές αλλά και τις από κοντά συνομιλίες της με τον ως άνω αρχιμανδρίτη και **7)** Αγόρασε και κατείχε παράνομως το προαναφερόμενο όπλο και τα φυσίγγια, με τα οποία διέπραξε την ως άνω ανθρωποκτονία. Β) Αναφορικά με την ελαφρυντική περίπτωση **του άρθρου 84 παρ. 2 περ. γ' ΠΚ**, και μεν αποδείχθηκε ότι το θύμα της αρχιμανδρίτης Α Ε. α) μετά την εγκατάστασή του στο Λονδίνο υποσχόταν στην κατηγορούμενη είτε ότι θα συναντηθούν είτε ότι θα της τηλεφωνήσει είτε ότι θα τακτοποιήσει την οικονομική εκκρεμότητα που είχαν μεταξύ τους και β) στις 21.7.1997 όταν αυτή του κτυπούσε επίμονα το κουδούνι του διαμερίσματός του, εκείνος της είπε (από το θυροτηλέφωνο) να φύγει γιατί αλλιώς θα φωνάξει την αστυνομία. Αυτά όμως αποδείχθηκε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν αποτέλεσαν ανάρμοστη συμπεριφορά ή άδικη πράξη του ως άνω αρχιμανδρίτη που προκάλεσε οργή ή θλίψη στην κατηγορούμενη, δοθέντος ότι, όπως αποδείχθηκε 1) Ο εν λόγω ιερωμένος μετά την εγκατάστασή του στο Λονδίνο επιθυμούσε να διακόψει τον ερωτικό δεσμό τους με την κατηγορούμενη, την επιθυμία του αυτή τη γνωστοποίησε με ήπιους τόνους προς αυτήν και με τη συμβουλή του να αφοσιωθεί (αυτή) στο συζυγό της και το παιδί της, οι δε παραπάνω υποσχέσεις του προς αυτήν εδίδοντο ύστερα από αντίστοιχες επίμονες απαιτήσεις της κατηγορούμενης και όχι εμπαιγμό της. Αλλωστε η επιθυμία ενός ιερωμένου να διακόψει τον ερωτικό δεσμό του με έγγαμη γυναίκα και μητέρα ενός τέκνου παρά τις αντιρρήσεις της τελευταίας, δεν συνιστά ανάρμοστη συμπεριφορά με βάση την κρατούσα κοινωνική ηθική. 2) Η αποφυγή του θύματος να συναντηθεί με την κατηγορούμενη, μετά μάλιστα την εις βάρος του πρόκληση στις 8.3.1997 της προαναφερθείσας επικίνδυνης σωματικής βλάβης, η εκφρασθείσα προς την κατηγορούμενη (στις 21.7.1997) επιθυμία του να συναντηθούν εκτός του διαμερίσματός του και η επίκληση (στη συνέχεια την ίδια ημέρα) εκ μέρους αυτού της συνδρομής της αστυνομίας για την προστασία του, έγιναν ύστερα από πρόκληση της κατηγορούμενης και συγκεκριμένα μετά την επιμονή αυτής να συναντηθούν την ημέρα εκείνη, την απροειδοποίητη μετάβαση αυτής στην πολυκατοικία στην οποία βρισκόταν το διαμέρισμά του και την επιμονή της να κτυπά του κουδούνι του εν λόγω διαμερί-

σματος για να της ανοίξει, η συμπεριφορά δε αυτή του θύματος με κριτήριο την κρατούσα αντικειμενική ηθική δεν ήταν ανάρμοστη ούτε αποτελεί άδικη πράξη, αλλά αντιθέτως ήταν δικαιολογημένη ενόψει και της ως άνω εις βάρος του επικίνδυνης σωματικής βλάβης. Σε κάθε δε περίπτωση τα επικαλούμενα από την κατηγορούμενη και την υπεράσπισή της για τη θεμελίωση της συγκεκριμένης ελαφρυντικής περίπτωσης, ως άνω περιστατικά, απείχαν πολύ χρόνο από την τέλεση των ως άνω πράξεων της κατηγορούμενης, από δε το άνω περιστατικό της 21.7.1997 μέχρι τη θανάτωση του θύματος την επόμενη ημέρα, είχε παρέλθει ικανό χρονικό διάστημα, με την έννοια ότι το διάστημα τούτο ήταν ικανό να εξουδετερώσει τη σημασία της ως άνω στάσης και φράσης του θύματος και η κατηγορούμενη να βρίσκεται σε πλήρη συνειδησιακή διαύγεια κατά τη θανάτωση του θύματος, στην οποία (συνειδησιακή διαύγεια) όπως προαναφέρθηκε αποδείχθηκε ότι πράγματι αυτή βρισκόταν κατά τη θανάτωση αυτού».

(III) Η γυναίκα θύτης στις ανθρωποκτονίες αφανισμού («ωφελμιστικές»).

Οι γυναίκες ως δράστες ανθρωποκτονιών «αφανισμού» δεν εμφανίζονται μέσα από τη νομολογία ως φυσικοί αυτουργοί. Σε πέντε συνολικά (5/13) υποθέσεις εγκλημάτων «αφανισμού», δύο (2) φορές γυναίκες καταδικάστηκαν ως ηθικοί αυτουργοί εγκλημάτων κατά της ζωής, τα οποία τελέστηκαν, κατά φυσική αυτουργία, από τους άνδρες με τους οποίους εκείνες συνδέονταν συναισθηματικά (Α.Π. 542/1988, Α.Π. 292/1982), ενώ δύο (2) ακόμη φορές καταδικάστηκαν για απλή συνέργεια σε ανθρωποκτονίες, τις οποίες επίσης αποδείχθηκε ότι τέλεσαν οι εραστές τους (Α.Π. 1580/1994 και σε δύο ανθρωποκτονίες, Α.Π. 616/1973 και Α.Π. 994/1972 Εν Συμβουλίω [υπόθεση Ηλία Σούλη]. Σε μια, τέλος, περίπτωση (Α.Π. 1058/1992), αναιρείται για έλλειψη επαρκούς αιτιολογίας αθωωτική απόφαση υπέρ της ερωμένης του κυρίως κατηγορουμένου, για κατά συναυτουργία τέλεση ανθρωποκτονίας εις βάρος της συζύγου αυτού. Γενικά, οι γυναίκες που καταγράφεται να συμμετέχουν ως αυτουργοί ή συμμετοχοί σε ανθρωποκτονίες αφανισμού παρουσιάζουν στον τομέα του *modus operandi* υψηλό δείκτης προσχεδιασμού (λ.χ.,

επιλέγουν να ενεδρεύουν για να φονεύσουν) και επιδιώκουν να εξασφαλίσουν το εγκληματικό αποτέλεσμα (λ.χ. επιτιθέμενη κατά του θύματος ενώ αυτό κοιμάται (βλ. Μ.Ο.Ε. Αθηνών 114-117/1997, Α.Π. 867/1973).

Για την ελληνίδα γυναίκα δράστη, την εκτοπισμένη επί δεκαετίες από διεκδικήσεις σχετικές με την ελευθερία στη σεξουαλική έκφραση, την εργασιακή ισοτιμία και την κοινωνικοπολιτική δραστηριοποίηση, η εξωσυζυγική ζωή του συζύγου και οι συναφείς περί το φύλο μειωτικές εις βάρος της συμπεριφορές, έφθασαν να θεωρούνται όχι μόνον αμελητέες αλλά και δεδομένα ανεκτές στη χώρα μας. Για τον λόγο αυτόν, η γυναίκα εμφανίζεται αφενός να εγκληματεί λιγότερο, αφετέρου να εγκληματεί από «απελπισία ή αγανάκτηση» στα χρόνια δεινά που υφίσταται.

Σύγκλιση νεώτερων ερευνών με τα ίχνη της νομολογίας

Σύμφωνα με πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα¹³ το ερευνητέο ερώτημα της του εάν η γυναίκα - θύτης ανθρωποκτονίας επαληθεύεται. Σύμφωνα με αυτοομολογούμενες έρευνες¹⁴ σε έγκλειστες δράστες ανθρωποκτονίας, καταγράφεται με μεγάλη συχνότητα ότι η γυναίκα ανθρωποκτόνος έχει προηγουμένως υπάρξει θύμα, συνηθέστερα ενδοοικογενειακής, βίας. Η πρότερη θυματοποίηση της γυναίκας μετέπειτα δράστη καταγράφεται ότι έχει συμβεί τόσο στο οικογενειακό της περιβάλλον και δη από τον πατέρα της, κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, όσο και από τον σύζυγό της, που ήταν και το θύμα της μετέπειτα τελεσθείσας ανθρω-

ποκτονίας, κατά τη διάρκεια του έγγαμου βίου τους. Η κληρονομιά της τιμωμένης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της γυναικείας εγκληματικότητας ειδικότερα έχει υπάρξει φωτοδότης της ελληνικής εγκληματολογικής σκέψης και έρευνας. Ευχαριστώ θερμώς τον αγαπητό μου Καθηγητή Ν.Ε. Κουράκη που με τίμησε με την ανάθεση της παρούσας εισήγησης προς τιμήν της τιμωμένης, καθώς και όλα τα μέλη του δ.σ. και τα μέλη της Ελληνικής Εταιρίας Εγκληματολογίας, για το πολυδιάστατο και πρωτοποριακό έργο τους μέσα στα χρόνια.

¹³ Βλ. Νέστωρ Κουράκης, «Έμφυλη Εγκληματικότητα. Ποινική και εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου», Κουράκης Ν. (επιμέλεια), εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2006.

¹⁴ Βλ. μ.α. την έρευνα του ΚΕΘΙ «Γυναίκες και Ανθρωποκτονία - Έρευνα στις Γυναίκες Φυλακές Κορυδαλλού» (με επιστημονικό υπεύθυνο τον Καθηγητή Β. Καρύδη) και Σταυρούλα Παπαντωνίου διπλωματική εργασία της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, 2016 (με επιβλέποντα Καθ. τον Β. Καρύδη) και τίτλο «Η Έμφυλη εγκληματικότητα - η γυναίκα δράστης ανθρωποκτονίας»

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΕΣ ΜΙΛΟΥΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ

Φ. Μηλιώνη,
Δρ. Νομικής, Δ/ντρια ΝΠΙΔ Επάνοδος¹

Αιτία για αυτή μου την ομιλία ήταν η πρόσκληση που έλαβα από την Καθ. Χρ. Ζαραφωνίτου, Γεν. Γραμματέα της Εταιρείας να παρουσιάσω εδώ ένα μέρος κειμένου μας με ερευνητικά προγράμματα που πραγματοποίησε το ΝΠΙΔ Επάνοδος, το οποίο με τον τίτλο: “Victimization, Offending, Social Reintegration in a cyclical relationship” είχαμε την χαρά να παρουσιάσουμε στο Συνέδριο της Σερβικής Εταιρείας Ουματολογίας στο Βελιγράδι².

Αφορμή για αυτή μου την ομιλία ήταν πρόσφατη ανάγνωσή μου του αφιερώματος της Ελευθεροτυπίας του έτους 1999 «Ισοβίτης» όπου συμπεριελάμβανε μεταξύ άλλων και κείμενο της εκλιπούσας. Η εκλιπούσα στο αφιέρωμα αυτό στο κείμενο με τίτλο «*Η εμπειρία μου με τις ισοβίτισσες*» καταθέτοντας την εμπειρία της με τις ισοβίτισσες γυναίκες, ανέφερε συμπερασματικά ότι οι περισσότερες γυναίκες ώθηθηκαν στην εγκληματική πράξη από συναισθηματικούς λόγους, οικογενειακούς και γιατί ήταν θύματα κακοποίησης.

Το κείμενο αυτό δεν είναι η μοναδική αναφορά της εκλιπούσας σε αυτά τα θέματα. Η ίδια είχε ασχοληθεί ιδιαίτερα με την εγκληματικότητα των γυναικών και τα κείμενά της όπως «*Οι ιδιαιτερότητες της Γυναικείας Εγκληματικότητας. Μια απόπειρα εξήγησής τους*», αφιέρωμα στη μνήμη Ηλιά Δασκαλάκη, Αθήνα, ΠΑΣΠΕ, 1991, σελ. 79-199 ή «*Εισαγωγή και Θεωρίες*» για τη γυναικεία εγκληματικότητα που είχε δημοσιευθεί στο αφιέρωμα

του περιοδικού, *Ο Αγώνας της Γυναίκας*, Γυναίκα και Έγκλημα. Μύθος ή πραγματικότητα, αποτελούν για εμένα πολύτιμο κειμήλιο και φυλακτό.³

Βεβαίως νομίζω ότι το θέμα της βίας κατά των γυναικών εντασσόμενο στο πλαίσιο της ισότητας των φύλων για την οποία η εκλιπούσα έχει αφήσει μεγάλη και σπουδαία παρακαταθήκη κατείχε ίσως λίγο μεγαλύτερη θέση στην καρδιά της. Η ίδια δεν κουραζόταν να χαρακτηρίζει τη βία κατά των γυναικών ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χρόνια τώρα. Το έτος 2018 η εκλιπούσα δικαιώθηκε όταν ο ν. 4531/2018 που κύρωσε τη Σύμβαση Κων/πολης στο άρθρο 3 όρισε ότι «ο όρος «βία κατά των γυναικών» νοείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις μίας βίας βασιζόμενης στο φύλο. Η εκλιπούσα ευτύχησε να γνωρίσει αυτή τη θέσμιση που δεν ήταν και η μοναδική της δικαίωση.

Κινούμενη μεταξύ εγκληματικότητας γυναικών, έμφυλης βίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων επέλεξα ένα θέμα που συνδυάζει όλους τους παραπάνω άξονες. Αφορμή απετέλεσε η πρόσφατη έρευνα «*Παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ψυχοκοινωνική, οικογενειακή και επαγγελματική επανένταξη και προσαρμογή των κρατούμενων και αποφυλακισμένων γυναικών*» διενεργήθηκε με τη συνεργασία του Ν.Π.Ι.Δ. ΕΠΑΝΟΔΟΣ, του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.) και της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ι.Φ.),⁴ με την επιστημονική εποπτεία της ΕΠΑΝΟΔΟΥ.

Επέλεξα τον όρο έμφυλη βία γιατί είναι ο όρος που έχει πλέον καθιερωθεί δεδομένου ότι ανταποκρίνεται στα παραπάνω δεδομένα. Θα να μου επιτρέψετε να αναφέρω ότι από το έτος 2009 καθιερώσαμε με τον ομ. καθ. Κων Ν. Κουράκη στη Νομική Σχολή Αθηνών τον όρο «*Έμφυλη Εγκληματικότητα*» σε ένα ομώνυμο μάθημα που διδάσκαμε στη Σχολή.⁵

¹ Εισήγηση στην Ημερίδα εις μνήμην Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, που διοργανώθηκε από την ΕΕΕ την Πέμπτη 5 Μαρτίου 2020 στην Αίθουσα Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (ΔΣΑ)

² Το Συνέδριο πραγματοποιήθηκε στις 28 και 29 Δεκεμβρίου. Το κείμενο παρουσίασαν οι Χρ. Ζαραφωνίτου, Φ. Μηλιώνη, Κ. Πανάγος, Μ. Λεμπέση.

³ Ο αγώνας της γυναίκας, τευχ. 33, Ιαν. - Μάρτιος 1987 σε <https://www.genderstudies.panteion.gr/> ανακτήθηκε 8/3/2020.

⁴ Σήμερα ονομάζεται Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων

⁵ Το μάθημα είχε τον τίτλο: «Ποινική και Εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου στο πλαίσιο του εθνικού και ευρωπαϊκού δικαίου».

Η έρευνα με θέμα «Παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ψυχοκοινωνική, οικογενειακή και επαγγελματική επανένταξη και προσαρμογή των κρατούμενων και αποφυλακισμένων γυναικών» εντάχθηκε στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων περιόδου 2016 - 2020, το οποίο περιλαμβάνει αφενός οριζόντιες παρεμβάσεις που καλύπτουν όλο το εύρος της δημόσιας πολιτικής αφετέρου κάθετες στοχευμένες δράσεις που απευθύνονται σε γυναίκες και άνδρες στους τομείς όπου εντοπίζονται ανισότητες. Και οι δύο κατευθύνσεις συγκλίνουν στη χάραξη μίας ενιαίας γραμμής για την προώθηση της ισότητας των φύλων και διαπνέονται από τις αρχές όπως αυτές διατυπώθηκαν στην Πλατφόρμα του Πεκίνου του ΟΗΕ το έτος 1995 και την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το gendermainstreaming.⁶

Η έμφυλη έρευνα εμφανίζεται και απασχολεί τους κοινωνικούς επιστήμονες σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο, την τελευταία εικοσαετία. Κύριος στόχος της έμφυλης έρευνας και εκπαίδευσης είναι η επιδίωξη των πολιτικών, πολιτισμικών, κοινωνικών, οικονομικών, επιστημονικών και ατομικών μελετών για την ισότητα των γυναικών. Η ένταξη της διάστασης του φύλου στην κοινωνική έρευνα σημαίνει την εξέταση από την οπτική του φύλου των μεταβλητών μίας κοινωνικής έρευνας, όπως οικογενειακή κατάσταση, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα αφενός η διάσταση του φύλου να εμπεριέχεται στη κοινωνική έρευνα αφετέρου να διατρέχει τις πολιτικές ώστε να αρθούν τα έμφυλα στερεότυπα που μπορεί να ελλοχεύουν στην επιστημονική σκέψη και πρακτική.

Η έμφυλη έρευνα έχει δύο κυρίως στόχους: α) τη διε-

ρεύνηση των διαδικασιών γνώσης, των θεωριών και των μεθοδολογικών προσεγγίσεων της επιστήμης και β) τη διερεύνηση των σχέσεων των φύλων και των σχέσεων εξουσίας που αναπτύσσονται μεταξύ των τελευταίων. Η διάσταση του φύλου στην κοινωνική έρευνα ως μεταβλητή υπαγορεύει, εκτός από άλλα και παράλληλα με την ποσοτική ανάλυση των δεδομένων, και την ποιοτική ανάλυση αυτών. Γι' αυτό και στηρίζεται σε ερευνητικά εργαλεία, όπως η ανάλυση του λόγου των γυναικών, όπως αυτός διαρθρώνεται είτε άμεσα (συνέντευξη) είτε έμμεσα (κείμενα, δικαστικές αποφάσεις).

Η βιογραφική προσέγγιση των γυναικών έχει αποτελέσει ειδικότερη ερευνητική μέθοδο υπαγορευμένη από την οπτική του φύλου. Στόχος η προσέγγιση του υπό έρευνα υποκειμένου με βάση όλες τις ανθρώπινες εμπειρίες, τόσο εκείνες που έχουν οικουμενικό χαρακτήρα όσο και εκείνες που αφορούν επιμέρους κοινωνικές ομάδες. Ο ίδιος ο λόγος των γυναικών έχει αποδειχθεί πολύτιμο εργαλείο ανάλυσης, προσφέροντας πληροφορίες για τις βιωματικές εμπειρίες των γυναικών, όπως βιώνονται και περιγράφονται από τις ίδιες τις γυναίκες, τη δυνατότητα του αναστοχασμού της κοινωνικής πραγματικότητας από το πρίσμα της γυναικείας οπτικής, την ευκαιρία της αποδόμησης της ρητορικής ταυτοτήτων, όπως «γυναίκα», «θύμα», «εγκληματίας», «κρατούμενη» κ.ά.

Έως τώρα λίγες αναλύσεις περιεχομένου εμπειριών γυναικών έχουν προσεγγίσει τα υποκείμενα γυναίκες και έχουν ασχοληθεί με την ανάλυση των εμπειριών των γυναικών. Η ανάλυση του λόγου και η αποκάλυψη των υποκειμένων παίζει ένα ιδιαίτερο ρόλο στην αναπλαισίωση της εμπειρίας και την τοποθέτηση του υποκειμένου στο συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο. Αλλά κυρίως η ανάλυση του λόγου αντιμετωπίζει τη γυναίκα ως δρών υποκείμενο με επιθυμίες, όνειρα, στόχους και επιδιώξεις, συμβάλλοντας στην κατανόηση των δομικών χαρακτηριστικών που σημασιοδοτούν και καθορίζουν την έμφυλη ταυτότητα του δρώντος υποκειμένου και βοηθώντας στην αποστασιοποίηση από υποκειμενικές εννοιολογήσεις και από στερεοτυπικές αντιλήψεις και αναπαραστάσεις του έμφυλου υποκειμένου. Με αυτές τις παραδοχές η έρευνα αυτή, σεβόμενη το δρών υποκείμενο «γυναίκα κρατούμενη» και «γυναίκα αποφυλακισμένη», χωρίς να αποτελεί μία κατ'έξοχήν ανάλυση λόγου, στηρίζεται σημαντικά στο λόγο των γυναικών,

⁶ Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από (με αλφαβητική σειρά) την ψυχολόγο Έλλη Ανίτση, την κοινωνιολόγο Μάρθα Λεμπέση και τη νομικό Μυρτώ Χατζήνα. Τις παραπάνω πλαισίωσαν οι Edyta Okienska, φοιτήτρια Ιστορικού - Αρχαιολογικού, Μαρίνα Γραμματικοπούλου, Δικηγόρος, Βασιλική Ζήση, Κοινωνική Επιστήμονας. Επίσης στην έρευνα συνέδραμαν η ψυχολόγος, συνεργάτις του Ονήσιμου Χαρά Βλασάτση, η κοινωνιολόγος Ανδρονίκη Λάππα, ο φοιτητής ψυχολογίας του Παν/μίου Κρήτης Δημήτρης Αλεξόπουλος, η φοιτήτρια κοινωνιολογίας του Παν/μίου Κρήτης Αναστασία Δενδρινού και ο φοιτητής του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου Νικόλαος Βαρβατάκος. Την επιστημονική επίβλεψη της έρευνας είχε η Φωτεινή Μηλιώνη, Δ.Ν., Δ/ντρια του ΝΠΔΔ ΕΠΑΝΟΔΟΣ

μεταφέροντας απόφια αποσπάσματα των λεγομένων τους.

Η έρευνα «Παρεμβάσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ψυχοκοινωνική, οικογενειακή και επαγγελματική επανένταξη και προσαρμογή των κρατουμένων και αποφυλακισμένων γυναικών» είχε σκοπό να διερευνήσει το προφίλ του πληθυσμού των γυναικών που έχουν εμπλακεί με το σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης καθώς επίσης και τις στάσεις και τις απόψεις τους αναφορικά με την επανένταξη, στοχεύοντας στην ένταξη της ισότητας των φύλων στη σωφρονιστική μεταχείριση και την μετασωφρονιστική αρωγή των αποφυλακισμένων. Στόχος της ήταν η καταγραφή των υπάρχουσών συνθηκών ειδικότερα σε σχέση με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι φυλακισμένες αλλά και τις δυνατότητες που διαπιστώνουν. Οι δυνατότητες αναφέρονται στο επίπεδο προετοιμασίας που συντελείται εντός της φυλακής σε σχέση με την ψυχοκοινωνική, οικογενειακή και επαγγελματική επανένταξη.⁷

Αντικείμενο της έρευνας ήταν η καταγραφή του προφίλ αυτού του ειδικού πληθυσμού και η διερεύνηση των στάσεων και των απόψεων του αναφορικά με τις τρεις προαναφερθείσες διαστάσεις με έμφαση στα προβλήματα, στις δυνάμεις και στις προτάσεις που θα προκύψουν για βελτίωση της παρούσας κατάστασης. Οι τρεις διαστάσεις της επανένταξης εξετάζονται σε δυο φάσεις της ζωής μιας γυναίκας που έχει εμπλακεί με το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, εντός και εκτός της φυλακής. Στην πρώτη φάση οι υπό εξέταση έννοιες διερευνώνται στο πλαίσιο της φυλακής. Στη δεύτερη φάση οι τρεις έννοιες προσεγγίζονται μέσα από τη ζωή γυναικών που βρίσκονται εκτός της φυλακής. Για να συγκεκριμενοποιηθεί το αντικείμενο της έρευνας οι τρεις τομείς, της ψυχοκοινωνικής, οικογενειακής και επαγγελματικής επανένταξης αναλύθηκαν σε τρεις χρόνους: στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον δηλ. πριν τη φυλακή, στη φυλακή και μετά τη φυλακή. Οι γυναίκες αποτελούν σταθερά μια μικρή μειονότητα

στο σωφρονιστικό σύστημα⁸, μια ιδιαίτερα ευάλωτη κατηγορία κρατουμένων. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, την 01.01.2018 σε σύνολο 10.011 κρατουμένων στα Καταστήματα Κράτησης της χώρας, οι γυναίκες κρατούμενες (*female prisoners*) ήταν 551, μόλις το 5,5% του συνόλου των κρατουμένων.

Η στενή σχέση θυματοποίησης και εγκληματικότητας ή (ο φαύλος κύκλος) των γυναικών έχει πολλαπλώς υποστηριχθεί τόσο ερευνητικά όσο και θεωρητικά. Αναφέρω χαρακτηριστικά τις θεωρητικούς Meda Chesney-Lind, Linda Sanchez, Kath Ferraro, Susan Osthoff.⁹

Παρά το γεγονός ότι η έρευνα αυτή δεν είχε ως στόχο τη διερεύνηση πτυχών της έμφυλης βίας όμως δεδομένου ότι είχε χρησιμοποιηθεί η αφηγηματική μέθοδος προσπάθησα από το πλούσιο υλικό να αντλήσω μαρτυρίες των ίδιων γυναικών για περιστατικά έμφυλης βίας ιδιαίτερα δε εάν αυτά είχαν συμβάλει στην εγκληματική τους πορεία. Το υλικό στηρίζεται σε 135 συνεντεύξεις με κρατούμενες και 42 με αποφυλακισμένες γυναίκες. Αξιολόγησα το υλικό έχοντας κατά νου τις προβλέψεις του άρθρου 3 της Σύμβασης της Κων/πολης ότι η «βία κατά των γυναικών» νοείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις μίας βίας βασιζόμενης στο φύλο οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα, φυσική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες.¹⁰

Με βάση τα παραπάνω μία ενότητα μαρτυριών των γυναικών που συμμετείχαν στην έρευνα εντάσσεται

⁸ Βλ. Πιτσελά, Α. (2010). Το σωφρονιστικό σύστημα γυναικών - Αποτελέσματα μιας διεθνούς έρευνας. Στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών - Τμήμα Νομικής - Ερευνητικό Ινστιτούτο Δικονομικών Μελετών (επιμ.), *Τιμητικός Τόμος Κωνσταντίνου Δ. Κεραμέως*, σ. 1173 επ.

⁹ Περισσότερα σε Ν. Κουράκη επιμ. προλεγ., 'Εμφυλη Εγκληματικότητα. Ποινική και Εγκληματολογική προσέγγιση του φύλου, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2009, σελ. 67-70

¹⁰ Νόμος 4531/2018 «Κύρωση της Σύμβασης του ΣτΕ για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της ΕΒ και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας» (ΦΕΚ 62/Α/5-4-2018)

⁷ Η έρευνα είναι υπό έκδοση

στον κύκλο της οικονομικής βλάβης ή του πόνου για τις γυναίκες. «Μία γυναίκα κρατούμενη καταδικασμένη για ανθρωποκτονία ήταν παντρεμένη με τον σύζυγό της ο οποίος ασελγούσε στο οκτάχρονο αγόρι τους.... Είχαν σφοδρές συγκρούσεις για αυτό... Τον απείλησε ότι θα τον σκοτώσει ...και το έκανε...», «Με αγωνία για το μέλλον μου. Είμαι μόνη, δεν έχω κανέναν στον κόσμο, εκτός από μια φίλη μου», «Με τη μητέρα μου, ο πατέρας μου μας εγκατέλειψε όταν ήμουν σε μικρή ηλικία, η μητέρα μου έκανε πολλές δουλειές για να τα βγάλουμε πέρα».

Μία άλλη ενότητα μαρτυριών εντάσσεται στην κατηγορία του **εξαναστασιακού ή την αυθαίρετη αποστέρηση της ελευθερίας** όπως οι αναγκαστικοί γάμοι ή οι περιπτώσεις της εμπορίας και διακίνησης. «Δεν μου αρέσει να μιλάω για το πριν. Έχω περάσει πάρα πολύ δύσκολα. Με έδωσε η οικογένεια μου (με πάντρεψε) σε πολύ μικρή ηλικία σε έναν Ρομά, με πήρε και με έβαζε να κλέβω. Αυτή ήταν η δουλειά μου. Έκανα και δύο παιδιά, αλλά η ζωή μου ήταν χάλια», «Νεαρή Γυναίκα από την Ανατολική Ευρώπη καταδικασμένη για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως αποκαλύπτει: Ζούσα ένα μαρτύριο, ήρθα στην Ελλάδα για να εργαστώ αλλά με οδήγησε στην πορνεία... μου έπαιρνε όλα τα χρήματα και με χτυπούσε...και κάποια στιγμή τον σκότωσα...»

Τέλος, η πιο πλούσια ενότητα μαρτυριών είναι αυτή που αφορά περιπτώσεις **ενδοοικογενειακής βίας**. Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κων/πολης ο όρος «ενδοοικογενειακή βία» σημαίνει όλες τις πράξεις φυσικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα ή όχι του κατά πόσο ο δράστης μοιράζεται ή έχει μοιραστεί την ίδια κατοικία με το θύμα¹¹. Περιγράφοντας τη ζωή τους πριν τη φυλακή οι κρατούμενες αναφέρουν περιστατικά βίας **στην πατρική οικογένεια** δίνοντας έμφαση στην άσχημη οικογενειακή τους κατάσταση και στην αγωνία για επιβίωση: «Πολύ άσχημα, οι γονείς μου με χτυπούσαν, δεν είχα καλούς γονείς», «Μία 42 χρονη Ρομά εκμυστηρεύεται ότι όταν ήταν παιδί

η μητέρα της την πήγαινε με τα αδέρφια της στο super - market και τα έβαζε να κλέβουν», «Όταν ήμουν παιδί, ήμουν ζωηρή, βεβαίως...Πως σταματάς να είσαι ζωηρή όταν ζεις σε αυτές τις συνθήκες; Δεν μπορείς...Το αποτέλεσμα με κτυπούσαν συνέχεια...Μετά καταλάβαιναν και έλεγαν ..δεν είναι σωστό», «Είχα κακοποιηθεί από τον πατέρα μου για πολύ καιρό...λεκτικά και σωματικά», «Η μητέρα μου ήταν καλή...Καλύτερα να μην συζητήσουμε για τον πατέρα μου...που συνήθιζε να μας χτυπάει. Συνήθιζε να πίνει . Χτυπούσε και την μητέρα μου. Ο πατέρας μου έλεγε ότι με το ξύλο γίνεσαι καλύτερος άνθρωπος»,«Ο πατέρας μου συνήθιζε να έρχεται (στο σπίτι μας) μία φορά το δίμηνο για να μας δει. Τις περισσότερες φορές γινόταν πολύ βίαιος».

Πολλές κρατούμενες «μιλούν» για περιστατικά **ενδοοικογενειακής βίας στη συζυγική ή συντροφική σχέση** όπως «Έφυγα από ...και ήρθα Αθήνα και γνώρισα τον άντρα μου, ο οποίος ήταν Τσιγγάνος χωμένος στα ναρκωτικά και στις παρανομίες. Ζούσαμε στον Καταυλισμό στο... Η ζωή μου ήταν κόλαση, μου έδινε χάπια για να μη φοβάμαι και να κλέβω “τα χάπια με έκαναν θρασύτατη”, «Μία άλλη γυναίκα, η Εύα, εκμυστηρεύεται ότι ο σύντροφός της, της ζητούσε να κλέβει σπίτια...Αυτή δεν ήθελε να το κάνει αλλά την απειλούσε και την εκβίαζε ότι θα την σκοτώσει.... Ήταν χρήστης εκείνο το διάστημα...», «Ο άνδρας μου με κακοποιούσε για αυτό τον σκότωσα».¹²

Συμπερασματικά θα μπορούσα να πω ότι η έρευνα αυτή κατέγραψε ένα ανοικτό σύστημα στην κοινότητα, ορατό, με αρκετές δημιουργικές δραστηριότητες αλλά χωρίς καθαρά έμφυλο προσανατολισμό. Ακόμη και η ίδια η σφραγιστική νομοθεσία φαίνεται να μην είναι προσαρμοσμένη στη γυναίκα κρατούμενη αφού δεν κρύβω το αρσενικό γένος κυριαρχεί στη διατύπωση του Σωφρονιστικού Κώδικα.

Η ερευνητική ομάδα εντοπίζοντας έλλειμμα στην πληροφόρηση και ενημέρωση των γυναικών συνέταξε έναν αναλυτικό Οδηγό με τίτλο « Έμφυλη διάσταση του σωφρονιστικού συστήματος και της μετασωφρονιστικής

¹¹ Νόμος 4531/2018 «Κύρωση της Σύμβασης του ΣτΕ για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της ΕΒ και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας» (ΦΕΚ 62/Α/5-4-2018) αρ. 3.

¹² Για τη θέση της γυναίκας στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης βλ.Ι. Φαρσεδάκης « Η αντιμετώπιση της γυναίκας από το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, στο Αγώνας της Γυναίκας» όπως παρ.

μέριμνας». Στον Οδηγό σκιαγραφείται το ζήτημα της γυναικείας εγκληματικότητας, παρουσιάζονται οι ερμηνευτικές του προσεγγίσεις, καταγράφεται η σωφρονιστική πραγματικότητα στην Ελλάδα, δίνεται το ειδικότερο θεσμικό πλαίσιο για την κρατούμενη γυναίκα, αναλύονται τα δεινά του εγκλεισμού για τη γυναίκα κρατούμενη. Επιπλέον δίνονται προτάσεις πολιτικής και καλές πρακτικές από παραδείγματα του εξωτερικού. Τέλος, ο Οδηγός θέλοντας να συμβάλει στην προσπάθεια ενίσχυσης και υποστήριξης των κρατουμένων και αποφυλακισμένων γυναικών περιλαμβάνει παράρτημα με φορείς στους οποίους μπορούν οι γυναίκες κρατούμενες και αποφυλακισμένες να απευθυνθούν. Επίσης για την ενημέρωση και πληροφόρηση οι ερευνήτριες συνέταξαν «Οδηγό δικαιωμάτων κρατουμένων και αποφυλακισμένων γυναικών» ο οποίος διανεμήθηκε σε όλες τις κρατούμενες γυναίκες.

Το ερευνητικό έργο εξελίχθηκε σε μία ευρύτερη προσπάθεια ενημέρωσης των κρατουμένων και αποφυλακισμένων γυναικών με τον εμβληματικό τίτλο: Είσαι κρατούμενη ή αποφυλακισμένη; ΓΥΡΙΣΕ ΣΕΛΙΔΑ ΕΧΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ: ΜΠΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΕΣΥ.

Δεν θα μπορούσα να κλείσω αλλιώς αυτή την ομιλία παρά αφιερώνοντας σε αυτήν την σπουδαία γυναίκα που τόσο αγωνίστηκε για την ισότητα των φύλων τον στίχο της Ζωής Καρέλη

«Γυναίκα εγώ (η) άνθρωπος»

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ- ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ¹

Χ.Ζαραφώνιτου, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Διευθύντρια του Π.Μ.Σ. «Εγκληματολογία» και του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου & Χ.Τάτση, Νομικός- Εγκληματολόγος, Υπ.Δρ. Παντείου Πανεπιστημίου

Ι.-Το Μάιο 2012, η τότε Πρόεδρος του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΙΜΔΑ), αείμνηστη **Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου**, συνέταξε **Ψήφισμα-Δήλωση** το οποίο υπέγραψαν και άλλες οργανώσεις ελληνικές και διεθνείς. Το θέμα του ήταν **«Σοβαροί κίνδυνοι των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ιδιαιτέρως της Γυναίκας στον ΟΗΕ»²**. Το κείμενο απευθυνόταν στα αρμόδια όργανα του ΟΗΕ και, μεταξύ των άλλων, αναφερόταν στα προηγηθέντα γεγονότα, συνοπτικά περιγραφόμενα ως εξής:

Το 1995 έγινε η 4η Παγκόσμια Διάσκεψη του ΟΗΕ για τις Γυναίκες στο Πεκίνο από την οποία εκδόθηκε εκτενής Διακήρυξη και Πρόγραμμα Δράσης (Beijing Declaration and Platform for Action). Το 2005, έγινε η Διάσκεψη «Πεκίνο +10» (Νέα Υόρκη, 28/2-11/3/2005) για να επανεξεταστεί το θέμα της ισότητας των φύλων και ιδίως της εφαρμογής της. Το 2012 (19-22/4/2012) έγινε

¹Το παρόν βασίζεται στην εισήγηση που παρουσιάστηκε από την Καθ.Χ.Ζαραφώνιτου στο πλαίσιο του Σεμιναρίου «Εγκλημα και κινηματογράφος-Στ' κύκλος» που είναι αφιερωμένος στη θεματική «Εγκλημα και λογοτεχνία: Κινηματογραφική αναπαράσταση», με αφορμή την παρουσίαση του Ντοκιμαντέρ «He named me Malala», βασισμένου σε αληθινά γεγονότα και στην αυτοβιογραφία «I am Malala, The Story of the Girl who stood up for education and was shot by the Taliban». Αναλυτικά για το Σεμινάριο στο: <https://easte.panteion.gr/index.php/el-gr/draseis-ekdilwseis/seminaria>

²Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου «Ψήφισμα- Δήλωση: Σοβαροί κίνδυνοι των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ιδιαιτέρως της Γυναίκας στον ΟΗΕ», Αθήνα, 2012, διαθέσιμο στο <http://mfhr.gr/354-alias-el189.html>

στην Κωνσταντινούπολη ένα Forum για τα δικαιώματα των γυναικών στην ανάπτυξη, στο οποίο συζητήθηκε και η πρόταση του Γ. Γραμματέα και του Προέδρου της Γ. Συνέλευσης του ΟΗΕ για τη σύγκληση Παγκόσμιας Διάσκεψης για τις γυναίκες το 2015. Αντιδράσεις υπήρξαν πολλές λόγω της αποτυχίας της 56ης Συνόδου της Επιτροπής της Θέσης της Γυναίκας στη Νέα Υόρκη (27/2-15/3/2012), η οποία δεν κατάφερε να φθάσει σε «συμπεράσματα». Όπως αναφέρει το ψήφισμα, αυτό συνέβη διότι τα τελευταία χρόνια εφαρμόζεται σε ευρεία κλίμακα η διαδικασία της «ομοφωνίας» (consensus) για τη λήψη αποφάσεων από πολλά όργανα του ΟΗΕ. Έτσι, στην 56η Σύνοδο παρεμποδίστηκε η έκδοση conclusions επειδή δεν επετεύχθη ομοφωνία εξαιτίας της διαφωνίας των εξής κρατών: Ιράν, Συρίας, Βατικανού, Ρωσίας και ΗΠΑ.

Το ψήφισμα στηλιτεύει την πρακτική, μία χώρα συνήθως ισχυρή να ζητεί να απαλειφθούν από την υπό ψήφιση απόφαση-διακήρυξη κλ. συγκεκριμένες διατάξεις. Την πρακτική αυτή το ψήφισμα τη χαρακτηρίζει ως «αντιδημοκρατική αρχή» διότι μία μόνο χώρα ή ένας μικρός αριθμός χωρών «επικρατεί επί των ασυγκρίτως πολυαριθμότερων χωρών που δέχονται την αντίθετη άποψη. Η μειοψηφία δηλαδή επικρατεί της πλειοψηφίας!» Το θέμα αυτό είναι σημαντικό και, σύμφωνα με τα εκεί αναφερόμενα, δεν συνέβαινε πάντα έτσι, εφόσον η Οικουμενική Διακήρυξη ΔΑ, δεν ψηφίστηκε με ομοφωνία. Το ψήφισμα αναφέρει ότι «το ανατολικό μπλοκ πίεζε να απαλειφθούν οι ελευθερίες και το δυτικό μπλοκ να απαλειφθούν τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Εντούτοις, ο πατέρας αυτής της Διακήρυξης René Cassin και ευτυχώς τα άλλα μέλη της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν υποχώρησαν και κατά συνέπεια το σοφότερο κείμενο του παρελθόντος αιώνα, η Οικουμενική Διακήρυξη ΔΑ, ψηφίστηκε με απλή πλειοψηφία».

Επισημαίνοντας τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει για την ισότητα των φύλων και τις θεμελιώδεις αρχές που καθορίστηκαν από την Οικουμενική Διακήρυξη ΔΑ, τα δύο Πρωτόκολλα, τις Διακηρύξεις και Προγράμματα Δράσης των τεσσάρων μεγάλων Παγκόσμιων Διασκέψεων για την ισότητα των φύλων και άλλα διεθνή κείμενα, επισημαίνεται ότι το σπουδαιότερο απ' όλα είναι η **The Convention on the Elimination of All**

Forms of Discrimination against Women (CEDAW)³, που ισχύει διεθνώς από το 1981, εφόσον αυτή ορίζει «τα θετικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν για να μετατραπεί η τυπική ισότητα σε ουσιαστική ισότητα». Επίσης, αρκετά εθνικά συντάγματα και το ελληνικό του 2001 στο νέο άρθρο 116, παρ.2, υιοθέτησαν ρητά τις κύριες αρχές της ουσιαστικής ισότητας.

Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι «στον ΟΗΕ έχει εμφανιστεί όπως και σε μερικούς άλλους διεθνείς οργανισμούς, μια τάση κατάργησης της επικρατούσας αρχής ότι όταν υπάρξει σύγκρουση μεταξύ εθίμων και πρακτικών αφενός και κανόνων και αρχών ΔΑ αφετέρου, επικρατούν και πρέπει να προστατευθούν οι αρχές και οι νομοθετικές διατάξεις των ΔΑ. Με άλλα λόγια, να υποχωρούν οι αντίθετες με τα ΔΑ παραδόσεις και πρακτικές». Όπως τονίζεται στο εν λόγω ψήφισμα, «η προσπάθεια αυτή φάνηκε καθαρά πρώτα σε μια γενική πρόταση που έγινε στο Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ (UN Resolution 1221, 2/10/2009) που αντικατέστησε την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και εν συνεχεία στο Συμβούλιο της Ευρώπης για ειδικά θέματα. Αναφέρουμε για παράδειγμα την μπούρκα. Ανάλογες είναι οι παρακάτω πρακτικές μερικών χωρών, οι περισσότερες των οποίων θίγουν τις γυναίκες ενώ άλλες θίγουν και άνδρες. Παραδείγματα: η χειρουργική κατακρεούργηση των γεννητικών οργάνων του κοριτσιού, μερικές απάνθρωπες τιμωρίες ανδρών και γυναικών, όπως η αποκοπή του δεξιού ποδιού και του αριστερού χεριού του ληστή που είναι συνήθως άνδρας, η θανάτωση με λιθοβολισμό της μοιχαλίδας γυναίκας, ενώ ο άνδρας δεν τιμωρείται, ο δανεισμός τροφίμων από την πεινασμένη οικογένεια με ενέχυρο ένα παιδί της, αγόρι ή κορίτσι κλ. Η κίνηση αυτή, αν επικρατούσε είναι φανερό ότι θα παρεμπόδιζε την επέκταση της ισχύος των οικογενειακών, αλληλεξαρτώμενων και αδιαιρέτων ΔΑ που έχει καθιερωθεί παγκοσμίως και, πιο συγκεκριμένα ρητά από τις παραγράφους 5 κεφ. I και 38 και 49 κεφ. II της Διακήρυξης και Προγράμματος Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης της Βιέννης του 1993. Με λίγα λόγια, η

ανατροπή της ισχύουσας σήμερα αρχής θα αποτελούσε σταμάτημα της επέκτασης περαιτέρω της ισότητας για όλους χωρίς διακρίσεις που χωλαίνει σε μερικές χώρες, ενώ σε άλλες, λόγω διεθνών συγκυριών (κυρίως μακράς αποικιοκρατίας) έμεινε εντελώς πίσω».

Βάσει των παραπάνω, το ψήφισμα καταλήγει «σε αρνητική θέση για τη σύγκληση το 2015 της Διάσκεψης «Πεκίνο +20» αποκαλούμενης από τους προτείνοντες «5η Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Γυναίκες», με το σκεπτικό «ότι πρέπει να ληφθούν και μέτρα γενικότερα κατά της εφαρμογής του consensus στον ΟΗΕ, όχι μόνο για την Επιτροπή της Θέσης της Γυναίκας για τους λόγους που αναπτύξαμε παραπάνω». Τονίζει χαρακτηριστικά: «Όλες οι προηγηθείσες κρίσεις και απόψεις μας έχουν ως αντικείμενο την αποφυγή λήψης μέτρων μέσα στους κόλπους του ΟΗΕ που αποτελούν πλήγματα κατά των ΔΑ και των ΔΓ. Ουσιαστικά πλήττουν τον ίδιο το θεσμό του ΟΗΕ, που θα έπρεπε να είναι ο παγκόσμιος προστάτης τους. Το παγκόσμιο σύστημα ΔΑ που η ανθρωπότητα οικοδόμησε στους κόλπους του ΟΗΕ είναι η σπουδαιότερη κατάκτηση της ανθρωπότητας μετά φρικτές δοκιμασίες. Τα ατιμώρητα πλήγματα κατά των ΔΑ μέσα στους κόλπους της Κοινωνίας των Εθνών οδήγησαν αυτόν τον ελπιδοφόρο θεσμό στη διάλυση. Η διάλυση αυτή που κατήργησε τη συνεργασία και τη συνεννόηση μεταξύ των χωρών του κόσμου ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για να φθάσουμε στην καταστρεπτικότερη πολεμική σύρραξη που γνώρισε η ανθρωπότητα ως σήμερα, με 60 εκατομμύρια νεκρούς και ανυπολόγιστες υλικές ζημιές».

Σημαντικό βήμα στην επικράτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έναντι των παραδοσιακών πρακτικών αποτέλεσε **η θέσπιση νόμων ποινικοποίησης του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων** σε αρκετές χώρες της Αφρικής όπου είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος αλλά και σε χώρες σε όλο τον κόσμο σύμφωνα με το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Πληθυσμό, με τις απειλούμενες ποινές να ποικίλλουν από φυλάκιση έξι μηνών έως ισόβια κάθειρξη ενώ σε κάποιες χώρες περιλαμβάνεται και χρηματική ποινή⁴. Εντός του 2020 η μεταβατική κυβέρνηση του

³United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*, διαθέσιμο στο <http://www.un.org/women-watch/daw/cedaw/>

⁴UNFPA, *Female Genital Mutilation (FGM) frequently asked questions*, July, 2019, διαθέσιμο στο <https://www.unfpa.org/resources/female-genital-mutilation-fgm-frequently-asked-questions#banned-by-law>.

Σουδάν⁵ προέβη και εκείνη στην ποινικοποίηση του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων. Σύμφωνα με το Ταμείο υπολογίζεται ότι περίπου 200 εκατομμύρια κορίτσια και γυναίκες έχουν υποστεί κάποιας μορφής ακρωτηριασμό. Κυρίως γυναίκες και κορίτσια που ζουν στην υποσαχάρια Αφρική και στις αραβικές χώρες αλλά και σε χώρες της Ασίας, της Ανατολικής Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής. Επίσης εφαρμόζεται σε μεταναστευτικούς πληθυσμούς σε Ευρώπη, Βόρεια Αμερική, Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία⁶.

II.-Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής ένωσης, η αρχή της ισότητας των φύλων αποτελεί θεμελιώδη αρχή, εδραιωμένη στις Συνθήκες της ΕΕ και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Ένα θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται σε όλες τις συμβάσεις είναι το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα:

Το **άρθρο 8 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)** ορίζει ότι σε όλες τις δράσεις της, η Ένωση επιδιώκει να εξαλειφθούν οι ανισότητες και να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών. Επιπλέον σύμφωνα με το **άρθρο 19 της ΣΛΕΕ**, το Συμβούλιο, μετά την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μπορεί να αναλάβει δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου [...]. Ενώ και το **άρθρο 14 του Χάρτη** κατοχυρώνει το δικαίωμα στην εκπαίδευση⁷.

Σύμφωνα με την **Στρατηγική Δέσμευση για την ισότητα**

των φύλων 2016-2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁸ διαπιστώνεται ότι «μολονότι η στάση της κοινής γνώμης στο θέμα της ισότητας εξελίσσεται, η σημερινή νέα γενιά δεν είναι απαλλαγμένη από στερεότυπα και ανισότητες με βάση το φύλο. ... Σε παγκόσμια κλίμακα, τα θεμελιώδη δικαιώματα των γυναικών εξακολουθούν να παραβιάζονται και οι γυναίκες υφίστανται διακρίσεις όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην εργασία, στην κοινωνική προστασία, στην κληρονομία, στα οικονομικά περιουσιακά στοιχεία, στους παραγωγικούς πόρους και στη συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στην κοινωνία εν γένει». Ενώ ακολούθως, σύμφωνα με την **Στρατηγική Δέσμευση για την ισότητα των φύλων 2020-2025** της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁹ που ως στόχο έχει «...να δημιουργηθεί μια Ευρώπη με ισότητα των φύλων, όπου η έμφυλη βία, οι διακρίσεις λόγω φύλου και η διαρθρωτική ανισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών θα αποτελούν παρελθόν [...] κανένα κράτος μέλος δεν έχει επιτύχει πλήρη ισότητα των φύλων και η πρόοδος εξακολουθεί να συντελείται με αργούς ρυθμούς. Κατά μέσο όρο, τα κράτη μέλη έλαβαν 67,4/100 βαθμούς στον δείκτη ισότητας των φύλων της ΕΕ για το 2019, βαθμολογία η οποία έχει βελτιωθεί κατά μόλις 5,4 βαθμούς από το 2005...»

Όμως το δικαίωμα στην εκπαίδευση κατοχυρώνεται ρητά και έναντι όλων στο **άρθρο 28 της Διεθνούς Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού**¹⁰, το οποίο προβλέπει ότι «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

α. Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και

⁵UN News, Sudan bans female genital mutilation, UNICEF vows to help support new law, διαθέσιμο στο <https://news.un.org/en/story/2020/05/1063122>.

⁶UNFPA, Female Genital Mutilation (FGM) frequently asked questions ό.π. διαθέσιμο στο <https://www.unfpa.org/resources/female-genital-mutilation-fgm-frequently-asked-questions#women-affected>.

⁷Άρθρο 8 ΣΛΕΕ και άρθρο 19 ΣΛΕΕ, διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0010.02/DOC_2&format=PDF, Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση -Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, διαθέσιμο στο <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/59/equality-between-men-and-women> και άρθρο 14 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο στο http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf

⁸Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Στρατηγική Δέσμευση για την ισότητα των Φύλων 2016- 2019, Λουξεμβούργο, 2016, διαθέσιμο στο <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/24968221-eb81-11e5-8a81-01aa75ed71a1/language-el> σελ. 8

⁹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Στρατηγική Δέσμευση για την ισότητα των Φύλων 2020- 2025, Βρυξέλλες, 2020, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0152&rom=EN>, σελ. 2.

¹⁰Άρθρο 28 Διεθνούς Σύμβασης Δικαιωμάτων του Παιδιού, διαθέσιμο στο <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-2101-1992/arthro-28-diethnis-symvasi-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy>

δωρεάν για όλους.

β. Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαφόρων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

γ. Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.

δ. Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

ε. Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαριθμητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών».

Η Έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 8 Οκτωβρίου 2003 σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών και τις διεθνείς σχέσεις της ΕΕ¹¹ (2002/2286(INI)), τόνισε πως η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, της εκπαίδευσης και της συμμετοχής των γυναικών στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων αποτελεί την κύρια μέθοδο για την καταπολέμηση της βίας, είτε της δημόσιας είτε της οικιακής. Για τον λόγο αυτό ζήτησε από την Επιτροπή

να λάβει υπ' όψιν την κατάσταση και την πρόοδο των γυναικών στον οικονομικό, νομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα, και να ξεκινήσει συζητήσεις με τις χώρες εταίρους για ορισμένα ευαίσθητα θέματα όπως οι διατάξεις του οικογενειακού και ποινικού δικαίου οι οποίες προκαλούν διακρίσεις, η κατ' οίκον βία, η διάκριση σ' ό,τι αφορά την πρόσβαση στην υγεία, την εκπαίδευση και τη νομική βοήθεια. Σύμφωνα με την παραπάνω έκθεση η δράση της ΕΕ για την καταπολέμηση της βίας επιδιώκεται μέσω προγραμμάτων για την προώθηση της ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση, στις εκλογές, για παροχή βοήθειας στα θύματα σωματεμπορίου ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης¹².

Από το Νοέμβριο του 1982, το Συμβούλιο των Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει εγκρίνει διάφορες σχετικές αποφάσεις και/ή ψηφίσματα. Αρχικά, τα προγράμματα αυτά αφορούσαν στενότερα την αναπτυξιακή συνεργασία και τον ρόλο των γυναικών στις αναπτυσσόμενες χώρες. Σταδιακά εξελίχθηκαν, περιλαμβάνοντας ως στόχο τους τις γυναίκες στην ανάπτυξη (WID) και, πρόσφατα, τη διάσταση φύλο και ανάπτυξη (GAD). Στο ψήφισμα για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην αναπτυξιακή συνεργασία (αριθ. 12847/95) που εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 1995 με βάση ανακοίνωση της Επιτροπής, το Συμβούλιο αναγνώρισε ότι "η μείωση των υφισταμένων ανισοτήτων λόγω φύλου αποτελεί ουσιώδη παράγοντα για την ανάπτυξη".

Το 2006, εκδόθηκε, άλλωστε, και το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τις διακρίσεις σε βάρος των νέων γυναικών και των κοριτσιών στην εκπαίδευση (2006/2135(INI))¹³, το οποίο μεταξύ άλλων:

- επισημαίνει ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση των κοριτσιών και των γυναικών αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα και ουσιαστικό στοιχείο προκειμένου να

¹¹ Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών κι Ίσων Ευκαιριών, Αιτιολογική Έκθεση της «Έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 8 Οκτωβρίου 2003 σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών και τις διεθνείς σχέσεις της ΕΕ», Εισηγήτρια Miet Smet, διαθέσιμο στο http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A5-2003-0334+0+DOC+XML+Vo//EL#_part4.defio

¹² Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών κι Ίσων Ευκαιριών, Αιτιολογική Έκθεση της «Έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 8 Οκτωβρίου 2003 σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών και τις διεθνείς σχέσεις της ΕΕ»...ό.π.

¹³ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τις διακρίσεις σε βάρος των νέων γυναικών και των κοριτσιών στην εκπαίδευση (2006/2135(INI)), διαθέσιμο στο <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P6-TA-2007-0021+0+DOC+PDF+Vo//EL>

απολαμβάνουν πλήρως όλα τα άλλα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά και πολιτικά δικαιώματα

- επισημαίνει ότι στην εκπαίδευση και την έρευνα, οι γυναίκες υπερτερούν αριθμητικά των ανδρών ως απόφοιτοι (59%), εντούτοις η παρουσία τους μειώνεται σταθερά όσο ανέρχονται στην επαγγελματική ιεραρχία, από ποσοστό 43% των κατόχων διδακτορικών τίτλων σε ποσοστό μόλις 15% σε θέσεις τακτικών καθηγητών.

- συνιστά διάλογο με τους κοινωνικούς εταίρους, ώστε να τους δοθούν κίνητρα να δημιουργήσουν ευνοϊκές προϋποθέσεις για τη βελτίωση της πρόσβασης στην εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση των γυναικών που έχουν διακόψει την εκπαίδευσή τους και των γυναικών που διαθέτουν λίγα προσόντα

- αναφέρεται στο γεγονός ότι η διαφορά στις αμοιβές μεταξύ ανδρών και γυναικών παραμένει σε απαράδεκτα υψηλά επίπεδα και δεν φαίνεται να μειώνεται. Επισημαίνει ότι κατά μέσο όρο οι γυναίκες κερδίζουν 15% λιγότερο από τους άνδρες, κάτι που συνιστά αποτέλεσμα τόσο της μη συμμόρφωσης προς τη νομοθεσία περί ισότητας της αμοιβής, όσο και μιας σειράς διαρθρωτικών ανισοτήτων, όπως είναι ο διαχωρισμός της αγοράς εργασίας, οι διαφορές στα πρότυπα εργασίας, η πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, οι προκαταλήψεις όσον αφορά την αξιολόγηση και τα συστήματα αμοιβής, καθώς και τα στερεότυπα.

- ενθαρρύνει την Επιτροπή να **προωθήσει τις αρχές της ισότητας και της ίσης πρόσβασης των κοριτσιών στην εκπαίδευση** στις σχέσεις της με τρίτες χώρες

- προτρέπει τα κράτη μέλη να ενισχύσουν τη θέση των γυναικών εκπαιδευτικών στις υψηλότερες βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος και στα κέντρα λήψεων αποφάσεων σε θέματα εκπαίδευσης, θέσεις όπου παρατηρείται ακόμη ποσοτική υπεροχή των ανδρών συναδέλφων τους

- συνιστά στην Επιτροπή και τα κράτη μέλη να **εφαρμόσουν πολιτική για εθνικές, εθνοτικές και πολιτιστικές μειονότητες**, χωρίς να λησμονείται

η μειονότητα των Ρομά, η οποία να **επιτρέπει την πρόσβαση στην ποιοτική εκπαίδευση και ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση για αγόρια και κορίτσια**, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων προσχολικής ηλικίας, δίδοντας **ιδιαίτερη προσοχή στην πολυπολιτισμική προσέγγιση που διευκολύνει την ενσωμάτωση των νέων γυναικών και των κοριτσιών από μειονότητες ή ομάδες μεταναστών στο τακτικό εκπαιδευτικό σύστημα, με στόχο την καταπολέμηση των διπλών διακρίσεων**

- καλεί το Συμβούλιο, την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να προβούν σε όλες τις δέουσες ενέργειες για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστριών γυναικών και κοριτσιών και την καταπολέμηση των διακρίσεων που αντιμετωπίζουν στην κοινότητα καταγωγής τους, **απορρίπτοντας όλες τις μορφές πολιτιστικού και θρησκευτικού σχετικισμού που θα μπορούσαν να παραβιάσουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των γυναικών**

- συνιστά στα κράτη μέλη να **υποστηρίξουν την ενημέρωση για την ίση πρόσβαση στην εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα**, ιδίως μεταξύ των πιο ευάλωτων κοινοτήτων, με στόχο να εξαλειφθούν όλες οι μορφές προκαταλήψεων που επηρεάζουν την πρόσβαση των κοριτσιών και των νέων γυναικών στην εκπαίδευση.

Και η **Ετήσια έκθεση του 2016 για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο και την πολιτική της ΕΕ στον τομέα αυτό - Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2017 σχετικά με την ετήσια έκθεση του 2016 για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο και την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό (2017/2122(INI))**¹⁴, μεταξύ άλλων:

¹⁴Ετήσια έκθεση του 2016 για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο και την πολιτική της ΕΕ στον τομέα αυτό- Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2017 σχετικά με την ετήσια έκθεση του 2016 για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο και την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό (2017/2122(INI)), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Δεκέμβριος 2017, σελ. 56, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:369:FULL&from=FR>.

- υπενθυμίζει ότι η ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών αποτελεί θεμελιώδη αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της και ότι η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου είναι ένας από τους βασικούς στόχους της Ένωσης όπως κατοχυρώνονται στις Συνθήκες

- καταδικάζει τη χρήση της σεξουαλικής βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι μαζικοί βιασμοί, η σεξουαλική δουλεία, η καταναγκαστική πορνεία, μορφές διωγμών με βάση το φύλο, η εμπορία ανθρώπων, ο σεξουαλικός τουρισμός και κάθε άλλη μορφή σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής βίας, ως όπλου πολέμου

- εφιστά την προσοχή στο γεγονός ότι στο Καταστατικό της Ρώμης τα σεξιστικά εγκλήματα και τα εγκλήματα σεξουαλικής βίας χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή πράξεις που συνιστούν γενοκτονία ή βασανιστήρια·

- επικροτεί την έγκριση του σχεδίου δράσης της ΕΕ για την ισότητα των φύλων (2016-2020)¹⁵, το οποίο περιέχει διεξοδικό κατάλογο μέτρων για τη βελτίωση της κατάστασης των γυναικών όσον αφορά τα ίσα δικαιώματα και τη χειραφέτηση¹⁶.

- χαιρετίζει επίσης την έγκριση της στρατηγικής δέσμευσης για την ισότητα των φύλων (2016-2019)¹⁷, η οποία προωθεί την ισότητα των φύλων και τα δικαιώματα των γυναικών παγκοσμίως·

- υπογραμμίζει τη σημασία που έχει η κύρωση και η αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης από όλα τα κράτη μέλη·

- επισημαίνει ότι η εκπαίδευση αποτελεί το καλύτερο μέσο για την καταπολέμηση των διακρίσεων και της βίας κατά των γυναικών και των παιδιών·

- ζητεί από την Επιτροπή, την ΕΥΕΔ και την ΑΠ/ΥΕ να εντείνουν την εκπλήρωση των υποχρεώσεων και των δεσμεύσεών τους στο πεδίο των δικαιωμάτων των γυναικών βάσει της Σύμβασης για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW) και ενθαρρύνει τις τρίτες χώρες να πράξουν το ίδιο.

Στα ίδια χνάρια, η **Ετήσια έκθεση του 2018 σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο και την πολιτική της ΕΕ στον τομέα αυτό - Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 15ης Ιανουαρίου 2020 σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο και την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό (2019/2125(INI))**¹⁸

- τονίζει ότι η ισότητα των φύλων θα πρέπει να αποτελεί **βασική προτεραιότητα σε όλες τις σχέσεις εργασίας, πολιτικές και εξωτερικές δράσεις της ΕΕ**, καθώς αποτελεί αρχή της ΕΕ και των κρατών μελών της σύμφωνα με τις Συνθήκες·

- καλεί την ΕΕ να εγκρίνει μια **ολοκληρωμένη στρατηγική ισότητας των φύλων** όταν εκπνεύσει η στρατηγική δέσμευση και την Επιτροπή να ετοιμάσει και να εγκρίνει μια ανακοίνωση για την ανανέωση του Σχεδίου Δράσης σε θέματα φύλου για μετά το 2020, ως σημαντικό ενωσιακό εργαλείο που θα συμβάλει στα δικαιώματα των γυναικών και των κοριτσιών παγκοσμίως·

- τονίζει την **ανησυχητική αύξηση της βίας σε βάρος γυναικών και κοριτσιών** και καταδικάζει κάθε μορφή

¹⁵EU Gender Action Plan 2016-2020, διαθέσιμο στο <https://europa.eu/capacity4dev/public-gender/minisite/eu-gender-action-plan-2016-2020>

¹⁶Βλ. και για Ελλάδα: Υπουργείο Εσωτερικών, Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2016- 2020*, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα, Φεβρουάριος 2017, διαθέσιμο στο <http://www.isotita.gr/wp-content/uploads/2017/04/ESDIF.pdf>

¹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Στρατηγική Δέσμευση για την ισότητα των Φύλων 2016- 2019*, ό.π.

¹⁸Ετήσια έκθεση του 2018 σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο και την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό- Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 15ης Ιανουαρίου 2020 σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία στον κόσμο και την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτό - ετήσια έκθεση για το 2018 (2019/2125(INI)), Ιανουάριος 2020, διαθέσιμο στο https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0007_EL.html

έμφυλης, σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής βίας·

- επαναλαμβάνει την έκκλησή του προς τα κράτη μέλη της ΕΕ και προς τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που δεν έχουν ακόμη επικυρώσει και θέσει σε εφαρμογή τη **Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης**, να το πράξουν το συντομότερο δυνατό·
- ζητεί περαιτέρω δράση προκειμένου **να εξαλειφθούν όλες οι μορφές έμφυλης βίας** και όλες οι **επιβλαβείς πρακτικές** που έχουν ως στόχο τις γυναίκες και τα κορίτσια·
- επισημαίνει ότι **η εκπαίδευση αποτελεί ουσιώδες εργαλείο** για την καταπολέμηση των διακρίσεων και της βίας κατά των γυναικών και των παιδιών, ζητεί μέτρα που θα διευκολύνουν την πρόσβαση γυναικών και κοριτσιών στην εκπαίδευση και την αγορά εργασίας, και ζητεί να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή από τις εταιρείες στην ισορροπία μεταξύ φύλων κατά την ανάθεση διευθυντικών θέσεων.

Στον τομέα καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών, ένα καθοριστικό διεθνές κείμενο είναι η **Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης**¹⁹. Πρόκειται για μία από τις πιο σημαντικές συμβάσεις του **Συμβουλίου της Ευρώπης** «Για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας», η οποία στην Ελλάδα κυρώθηκε με τον Ν. 4531/2018 (ΦΕΚ 62/Α/5-4-2018). Με την σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και τον Ν. 4531/2018 ενισχύθηκε η ποινική νομοθεσία

¹⁹Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, Κωνσταντινούπολη, 11.5.2011, διαθέσιμο στο <http://www.isotita.gr/wp-content/uploads/2017/04/Convention-violence-against-women-2011-el-edited.pdf>, Δημοσίευση σε ΦΕΚ του Ν.4531/2018 για την κύρωση από την Ελλάδα της Σύμβασης του Σ.τ.Ε. περί έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας στο <http://www.isotita.gr/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%AF%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%83%CE%B5-%CF%86%CE%B5%CE%BA-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BD-4531-2018-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BA%CF%8D%CF%81%CF%89%CF%83/>

για την αντιμετώπιση εγκλημάτων που διαπράττονται σε βάρος των γυναικών (ακρωτηριασμός γεννητικών οργάνων, stalking, «εγκλήματα τιμής»), τροποποιήθηκε ο ν. 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία, με στόχο την ευρύτερη και αποτελεσματικότερη εφαρμογή του κ.α. Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και κακοποίησης, το οποίο αποτελεί ένα σημαντικό βήμα στην προσπάθεια του Συμβουλίου της Ευρώπης να εξασφαλίσει τον σεβασμό των δικαιωμάτων των γυναικών²⁰. Στόχος της Σύμβασης είναι η πρόληψη εγκλημάτων εις βάρος των γυναικών καθώς και η ποινικοποίηση συμπεριφορών που μέχρι πρότινος παρέμεναν ατιμώρητες, όπως είναι ο εξαναγκασμός σε σύναψη γάμου κλπ.

Σε μία από τις ακραίες προσβολές κατά των δικαιωμάτων των γυναικών στοχεύει το **Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 7ης Φεβρουαρίου 2018 σχετικά με τη μηδενική ανοχή στον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων** (2017/2936(RSP)), το οποίο καλεί την Επιτροπή να συμπεριλάβει το ζήτημα του ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων και άλλων πρακτικών που θίγουν τις γυναίκες και τα κορίτσια στους διαλόγους για τα ανθρώπινα δικαιώματα και στις διπλωματικές ενέργειες· καλεί την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης και τα κράτη μέλη να ενισχύσουν τη συνεργασία τους με τρίτες χώρες για να τις ενθαρρύνουν να θεσπίσουν εθνική νομοθεσία για την κατάργηση του ακρωτηριασμού γεννητικών οργάνων και να στηρίξουν τις αρχές επιβολής της νομοθεσίας για να εξασφαλιστεί η εφαρμογή της.

Σε μια γενική κατεύθυνση, **η Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων στην Έκθεσή της σχετικά με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2018/2162(INI))**²¹ επισημαίνει ότι η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλων είναι μια παγκοσμίως αποδεκτή στρατηγική για

²⁰<https://www.lawspot.gr/nomika-nea/kyronetai-i-symvasi-gia-tin-prolipsi-kai-tin-katapolemisi-tis-vias-kata-ton-gynaikon>

²¹Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων, Σχέδιο Έκθεσης σχετικά με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2018/2162(INI)), Εισηγήτρια Angelika Mlina, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 20.9.2018, διαθέσιμο στο [31](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMIT-</p>
</div>
<div data-bbox=)

την εξασφάλιση της ισότητας των φύλων. Δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά ένα μέσο για την επίτευξη ισότητας των φύλων με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην προετοιμασία, τον σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πολιτικών, των ρυθμιστικών μέτρων και των προγραμμάτων δαπανών. Η ΕΕ αναγνωρίζει την ισότητα των φύλων ως θεμελιώδες δικαίωμα, κοινή αξία της ΕΕ και απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της ΕΕ για την ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή. Ωστόσο, η έννοια της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου δεν είναι ακόμη αρκετά γνωστή ή υποτιμάται από πολλούς φορείς χάραξης πολιτικής. Για τον λόγο αυτό, η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου θα πρέπει να θεωρείται ως συνεχής διαδικασία, υποστηριζόμενη από συστηματικές προσπάθειες για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου σε όλα τα επίπεδα, σε όλους τους τομείς και σε όλα τα στάδια της χάραξης πολιτικής.

Παράλληλα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με το **Ψήφισμα της 28ης Νοεμβρίου 2019 σχετικά με την προσχώρηση της ΕΕ στη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και άλλα μέτρα για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας (2019/2855(RSP))**²² μεταξύ άλλων καταδικάζει όλες τις μορφές έμφυλης βίας εκφράζοντας τη λύπη του για το γεγονός ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια εξακολουθούν να εκτίθενται σε κάθε μορφή βίας (ψυχολογική,

[TEES/FEEMM/PR/2018/11-08/1163119EL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0429_EL.html?redirect) και Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων, Έκθεση σχετικά με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2018/2162(INI)), Εισηγήτρια Angelika Mlinar, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 6.12.2018, διαθέσιμο στο http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0429_EL.html?redirect. Να σημειωθεί ότι το Κοινοβούλιο εξέδωσε το πρώτο του ψήφισμα της ολομέλειας σχετικά με την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου ήδη το 2003. Το κύριο αρμόδιο όργανο είναι η Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων (FEEMM) του Κοινοβουλίου η οποία καταρτίζει ανά εξαμηνίο έκθεση για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις εργασίες των επιτροπών και των αντιπροσωπειών του Κοινοβουλίου.

²²Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2019-2024, Η προσχώρηση της ΕΕ στη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και άλλα μέτρα για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας - Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2019 σχετικά με την προσχώρηση της ΕΕ στη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και άλλα μέτρα για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας (2019/2855(RSP)) διαθέσιμο στο https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0080_EL.pdf

σωματική, σεξουαλική, οικονομική) που συνιστά σοβαρή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους. Παράλληλα καλεί το Συμβούλιο να ολοκληρώσει επειγόντως την κύρωση της σύμβασης της Κωνσταντινούπολης από την ΕΕ, καταδικάζοντας τις απόπειρες ορισμένων κρατών μελών να ανακαλέσουν ήδη ειλημμένα μέτρα για την εφαρμογή της σύμβασης της Κωνσταντινούπολης και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και ζητεί από την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν κατάλληλη εκπαίδευση, διαδικασίες και κατευθυντήριες γραμμές σε θέματα φύλου, που να θέτουν τα δικαιώματα του θύματος στο επίκεντρο, για όλους τους επαγγελματίες που ασχολούνται με τα θύματα κάθε πράξης έμφυλης βίας προκειμένου να αποφεύγονται οι διακρίσεις, ο τραυματισμός ή η επαναθυματοποίηση κατά τη διάρκεια των δικαστικών, ιατρικών και αστυνομικών διαδικασιών.

III.- Από παράδειγμα της αναγκαιότητας των παραπάνω κειμένων προστασίας των δικαιωμάτων των γυναικών υπό το πρίσμα των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελεί η **Μαλάλα Γιουσαφζάι**, που πυροβολήθηκε το 2012 από τους Ταλιμπάν επειδή πήγαινε σχολείο. Η Μαλάλα είναι η νεότερη Αγγελιοφόρος Ειρήνης στην ιστορία των Ηνωμένων Εθνών και η πρώτη που ορίστηκε από τον Γενικό Γραμματέα Γκουτέρες από τότε που ανέλαβε καθήκοντα τον Ιανουάριο 2017. Στην τελετή αναγόρευσής της και αποδεχόμενη την τιμή, η Μαλάλα υπογράμμισε τη σημασία της εκπαίδευσης, ειδικά της εκπαίδευσης των κοριτσιών, στην ανάπτυξη των κοινοτήτων και των κοινωνιών, αναφέροντας: «*Η αλλαγή ξεκινά από εμάς και τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή*» προσθέτοντας ότι «*Αν θέλετε να δείτε το μέλλον σας πιο φωτεινό, θα πρέπει να αρχίσετε να προσπαθήσετε τώρα και να μην περιμένετε κανένα άλλον να το κάνει για εσάς*»²³. Μετά την επίσημη παρουσίαση, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ και η Μαλάλα συζητήσαν με εκπροσώπους της νεολαίας από όλο τον κόσμο για το θέμα της εκπαίδευσης των κοριτσιών.

²³UN News, *Malala Yousafzai designated youngest-ever UN Messenger of Peace*, διαθέσιμο στο <https://news.un.org/en/story/2017/04/555112-malala-yousafzai-designated-youngest-ever-un-messenger-peace#.WOO0B1MrJBw>

Δεχόμενη ερώτηση από έναν νεαρό ομιλητή, η Μαλάλα ανέφερε πως η πιο δύσκολη στιγμή που αντιμετώπισε ήταν το 2007-2009 στην κοιλάδα Σουάτ, επειδή όπως τόνισε «έπρεπε να πάρουμε μια απόφαση, να μιλήσουμε ή να παραμείνουμε σιωπηλοί. Και συνειδητοποίησα ότι αν παραμείνω σιωπηλή, θα συνεχίσω να είμαι τρομοκρατημένη. Γι' αυτό μιλήστε, έτσι βοηθάτε και άλλους ανθρώπους»²⁴. Ενώ ανάρρωνε από την επίθεση των Ταλιμπάν, συνειδητοποίησε ότι εξτρεμιστές δοκίμασαν τα πάντα για να την σταματήσουν. «Και το γεγονός ότι δεν το κατάφεραν είναι σαφής απόδειξη ότι κανείς δεν μπορεί να με σταματήσει. Τώρα έχω μια δεύτερη ζωή και στόχος της είναι η εκπαίδευση και θα συνεχίσω να εργάζομαι για αυτό», συμπλήρωσε η Μαλάλα.

Και συνέχισε υποστηρίζοντας πως τα αδέρφια και οι πατεράδες πρέπει επίσης να υποστηρίζουν τις γυναίκες και τα κορίτσια στην παγκόσμια προσπάθεια για την εξασφάλιση εκπαίδευσης για όλους και, κυρίως, να «είναι αυτές που θέλουν να είναι». Όπως είπε, ο πατέρας της πάντα έλεγε στους ανθρώπους «μην ρωτάτε τι έκανα για τη Μαλάλα, καλύτερα ρωτήστε τι δεν έκανα. Δεν της έκοψα τα φτερά»²⁵.

Το 2013 της απονεμήθηκε το Βραβείο Ζαχάρωφ και το 2014 το Νόμπελ Ειρήνης για τον αγώνα της στο δικαίωμα των κοριτσιών στην εκπαίδευση.

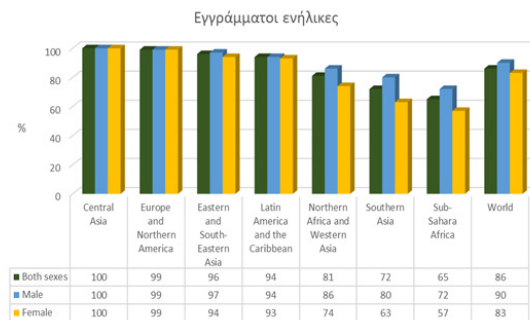
Δυστυχώς οι περιπτώσεις βάνουσων προσβολών των δικαιωμάτων και της σωματικής ακεραιότητας των γυναικών είναι πολλές και διαρκώς επίκαιρες.

Το **Νοέμβριο του 2009 στην Κανδαχάρ**, τρίτη σε μέγεθος πόλη του Αφγανιστάν, δύο αδελφές στο δρόμο τους για το σχολείο δέχτηκαν επίθεση με οξύ από δύο άνδρες ώστε να μην ξαναπάνε στο σχολείο. Την επίθεση καταδίκασαν ο πρόεδρος του Αφγανιστάν αλλά και διεθνείς προσωπικότητες. Ένα μήνα αργότερα συνελήφθησαν 10 άνδρες για την επίθεση. Οι δύο αδελφές δήλωσαν ότι η καλύτερη εκδίκηση τους θα είναι να συνεχίσουν να πηγαίνουν στο σχολείο²⁶. Οι

επιθέσεις με οξύ και οι δηλητηριασμοί κοριτσιών που αποπειρώνται να πάνε στο σχολείο συνεχίζονται, όπως αναφέρουν και πιο πρόσφατα δημοσιεύματα του CNN²⁷.

IV. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της UNESCO²⁸, ο αναλφαβητισμός είναι ένα φαινόμενο που αφορά κυρίως, τις τριτοκοσμικές χώρες, καθώς στην έκθεση του ΟΗΕ για τα έτη 2013-2014 τα τέσσερα πέμπτα των παιδιών που ζουν σε χώρες της Αφρικής ολοκληρώνουν τη στοιχειώδη εκπαίδευση αλλά δεν γνωρίζουν ανάγνωση και αριθμητική²⁹.

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία για το 2013-14, **757 εκατομμύρια** άνθρωποι **άνω των 15 ετών** σε όλο τον πλανήτη δεν έχουν τις βασικές ικανότητες ανάγνωσης και γραφής, ενώ από αυτούς, τα **115 εκατομμύρια** είναι **κάτω των 24 ετών**. Το ποσοστό των κοριτσιών είναι πολύ μεγαλύτερο μεταξύ των αναλφάβητων, εφόσον τα δύο τρίτα από τα 757 εκατομμύρια αναλφάβητων του κόσμου, ή το **63%**, σύμφωνα με τη UNICEF, είναι **γυναίκες**, ενώ από τα 115 εκατομμύρια νέων αναλφάβητων το **59%** είναι **κορίτσια**³⁰.

²⁷Allie Torgan, *Acid attacks, poison: What Afghan girls risk by going to school*, CNN, March 17, 2016, διαθέσιμο στο <https://edition.cnn.com/2012/08/02/world/meast/cnnheroes-jan-afghan-school/index.html>

²⁸UNESCO Institute of Statistics, *Data for the Sustainable Development Goals*, διαθέσιμο στο <http://uis.unesco.org/>

²⁹Άνθρωποι που δεν ξέρουν ανάγνωση: ο αναλφαβητισμός στη Γη, 8 Σεπτεμβρίου 2015, διαθέσιμο στο <http://www.pathfinder.gr/stories/3856952/anthrwpoi-poy-den-xeroun-anagnwsh-o-analfabtismos-sth-gh/>

³⁰ Στο ίδιο

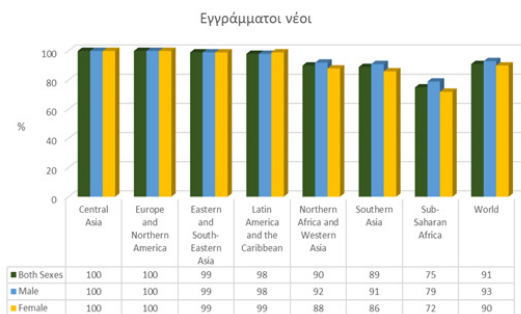
²⁴UN News, *Malala Yousafzai designated youngest....*o.p.

²⁵Το ίδιο.

²⁶Dexter Filkins, *Afghan Girls, Scarred by Acid, Defy Terror, Embracing School*, The New York Times, Jan., 13, 2009 διαθέσιμο στο <https://www.nytimes.com/2009/01/14/world/asia/14kandahar.html>

ΠΙΝ. 1: Ποσοστά εγγράματων ενηλίκων, ανά περιφέρεια και φύλο, το 2016, όπως καταγράφηκαν από το Ινστιτούτο Στατιστικής (UIS) της UNESCO³¹

ΠΙΝ. 2: Ποσοστά εγγράματων νέων, ανά περιφέρεια και φύλο, το 2016, όπως καταγράφηκαν από το Ινστιτούτο Στατιστικής (UIS) της UNESCO

Όμως οι προσβολές δεν περιορίζονται μόνο στις παραπάνω περιπτώσεις. Πρόσφατα, αναδείχθηκε η περίπτωση της **Νασρίν Σοτουντέχ**, η οποία συνελήφθη τον Ιούνιο του 2018. Η Ιρανή δικηγόρος, υπέρμαχος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καταδικάστηκε σε 38 χρόνια κάθειρξη και 148 μαστιγώσεις. Έχει εκτίσει στο παρελθόν τη μισή από μια εξεατή ποινή κάθειρξης που της είχε επιβληθεί το 2010 για διασπορά προπαγάνδας και συνομοσία κατά της ασφάλειας του κράτους επειδή υπερασπίστηκε ακτιβιστές της αντιπολίτευσης που συμμετείχαν στις διαδηλώσεις του 2009 εναντίον του τότε προέδρου Μαχμούτ Αχμαντινετζάντ³². Πέρυσι η Σοτουντέχ εκπροσώπησε κάποιες γυναίκες που αφαίρεσαν το χιτζάμπ τους δημοσίως για να

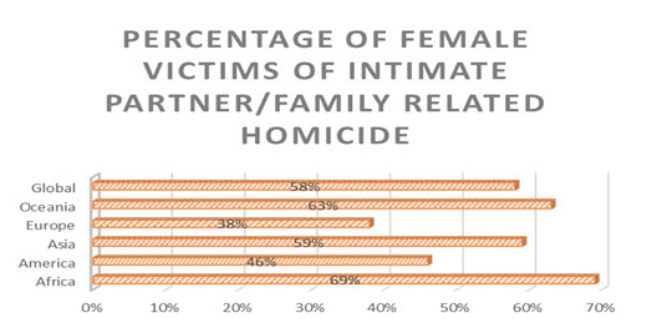
³¹Unesco Institute for Statistics, *Literacy Rates Continue to Rise from One Generation to the Next*, United Nations, Educational, Scientific and Cultural Organization, Fact Sheet No.45, September, 2017, FS/2017/ LIT/45, σελ. 5, διαθέσιμο στο http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/fs45-literacy-rates-continue-rise-generation-to-next-en-2017_0.pdf

³²Ιράν: Σε 38 χρόνια κάθειρξη και 148 μαστιγώσεις καταδικάστηκε η δικηγόρος Ν. Σοτουντέχ, 12 Μαρτίου 2019, ΑΠΕ- ΜΠΕ, διαθέσιμο στο <https://www.amna.gr/home/article/342180/Iran-Se-38-chronia-kath-eirxi-kai-148-mastigoseis-katadikastike-i-dikigoros-N-Sotountech> και Babak Dehghanpisheh, *Husband of Iranian human rights lawyer says she is sentenced to 38 years, 148 lashes*, Reuters, March 11, 2019, διαθέσιμο στο

διαμαρτυρηθούν κατά των αυστηρών ενδυματολογικών κανόνων που ισχύουν στο Ιράν για τις γυναίκες, σύμφωνα με το Κέντρων Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Ιράν με έδρα τη Νέα Υόρκη. Οργανώσεις προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επέκριναν έντονα τη νέα καταδίκη της Σοτουντέχ, η οποία έχει τιμηθεί και με το βραβείο Ζαχάρωφ για την Ελευθερία της Σκέψης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο³³.

Η διεθνής στατιστική του ΟΗΕ για τις ανθρωποκτονίες, καταγράφει τα πολύ υψηλότερα ποσοστά γυναικείας θυματοποίησης σε χώρες της Αφρικής³⁴.

ΠΙΝ. 3: Ποσοστά γυναικών θυμάτων ανθρωποκτονίας από τους συντρόφους τους ή μέλη της οικογένειάς τους, το 2017, όπως καταγράφηκαν από το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC)

<https://www.reuters.com/article/us-iran-lawyer-sotoudeh/husband-of-iranian-human-rights-lawyer-says-she-is-sentenced-to-38-years-148-lashes-idUSKBN1Q51K5>

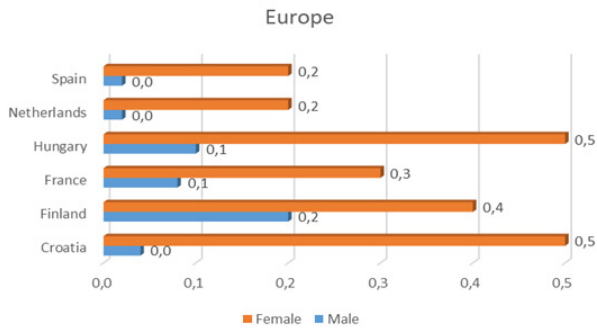
Σύμφωνα με το BBC οι Ιρανικές Δικαστικές αρχές υποστηρίζουν ότι την καταδίκασαν σε επταετή φυλάκιση, ενώ ο σύζυγός της διευκρίνισε στο BBC Persian ότι αν και η Νασρίν καταδικάστηκε για τρία εγκλήματα σε συνολική ποινή φυλάκισης 38 ετών θα εκτίσει το ανώτερο τα 12 από αυτά σύμφωνα με το Ιρανικό δίκαιο, διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47531312>

³³Ιράν: Σε 38 χρόνια κάθειρξη και 148 μαστιγώσεις καταδικάστηκε η δικηγόρος Ν. Σοτουντέχ ό.π.

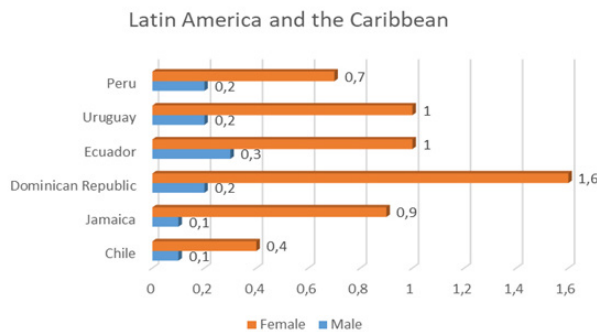
³⁴UNODC United Nations on Drugs and Crime, *Global Study on Homicide, Gender-related killing of women and girls*, Vienna, 2018, σελ. 17, διαθέσιμο στο https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf

ΠΙΝ.4: Άνδρες και γυναίκες θύματα ανθρωποκτονίας από τους συντρόφους τους (ανά 100.000 πληθυσμού) στην Ευρώπη, όπως καταγράφηκαν από το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC)³⁵

ΠΙΝ.5: Άνδρες και γυναίκες θύματα ανθρωποκτονίας από τους συντρόφους τους (ανά 100.000 πληθυσμού) στην Λατινική Αμερική και στην Καραϊβική, όπως καταγράφηκαν από το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC)

Η Διεθνής Αμνηστία έχει καταγράψει πολυάριθμα περιστατικά όπως αυτό στο **Ιράν** και πάλι, όπου η συγγραφέας Golrokh Ebrahimi Iraee³⁶, καταδικάστηκε

³⁵UNODC United Nations on Drugs and Crime, *Global Study on Homicide, Gender-related killing of women and girls*...ό.π. σελ. 21-22.

³⁶Διεθνής Αμνηστία, *Ιράν: η συγγραφέας που έγραψε για το λιθβολισμό συνελήφθη εκ νέου καθώς η επαναστατική φρουρά παρεμποδίζει την επαναξιολόγηση της καταδίκης της*, διαθέσιμο στο <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/20657/iran-i-syggrafeas-poy-egrapse-gia-lithovolismo-synelifthi-ek-neoy-kathos>

με ποινή **φυλάκισης έξι χρόνων**, επειδή έγραψε μια ιστορία σχετικά με την αποτρόπαια πρακτική του λιθβολισμού καθώς και στην **Αίγυπτο**³⁷, όπου η Amal Fathy **φυλακίστηκε για 141 ημέρες**, για την ανάρτηση ενός βίντεο στο Facebook που καταδίκαιζε τη σεξουαλική παρενόχληση και επέκρινε τις αιγυπτιακές αρχές για την αποτυχία τους να προστατέψουν τις γυναίκες.

V. Ορισμένες περιπτώσεις έχουν απασχολήσει και το **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** που έχει αποφανθεί υπέρ της προστασίας των δικαιωμάτων των γυναικών, όπως με τις παρακάτω αποφάσεις του:

• **R.D κατά Γαλλίας (προσφυγή υπ' αριθμ. 34648/14) 16 Ιουνίου 2016**³⁸: Η προσφεύγουσα επειδή ήταν παντρεμένη με χριστιανό, υπέστη κάθε είδους βίαια αντίποινα από τον μουσουλμάνο πατέρα της και τους αδελφούς της. Όταν αποφασίστηκε η απέλασή της στην Γουινέα, η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι η εκτέλεση της απόφασης αυτής θα την εξέθετε σε κίνδυνο απάνθρωπης μεταχείρισης όπως ρητά απαγορεύεται στο Άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η απέλαση της προσφεύγουσας στην Γουινέα θα συνιστούσε παραβίαση του Άρθρου 3 (απαγόρευση της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης) της Σύμβασης.

• **N. κατά Σουηδίας (προσφυγή υπ' αριθμ. 23505/09) 20 Ιουλίου 2010**³⁹: Η προσφεύγουσα, με καταγωγή από το Αφγανιστάν, διατηρούσε εξωσυζυγική σχέση με έναν

³⁷Διεθνής Αμνηστία, *Αίγυπτος: καταδίκη υπερασπιστριάς ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχει υποστεί σεξουαλική παρενόχληση*, διαθέσιμο στο <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/21646/aigyptos-katadiki-yperaspistrias-anthropinon-dikaiomaton-poy-ehei>

³⁸Επίσημη απόφαση διαθέσιμη στο <https://hudoc.echr.coe.int/en/g#%7B%22itemid%22:%5B%22001-163615%22%5D%7D> και ανεπίσημη μετάφραση που πραγματοποιήθηκε από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2017, σελ. 16, διαθέσιμη στο https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ELL.pdf

³⁹Διαθέσιμο στο <https://rm.coe.int/090000168063da88> και ανεπίσημη μετάφραση που πραγματοποιήθηκε από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2017, σελ. 18, διαθέσιμη στο https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ELL.pdf

άντρα στη Σουηδία. Ισχυρίστηκε ότι εάν επέστρεφε στο Αφγανιστάν θα απειλούνταν με τον κίνδυνο της μακροχρόνιας φυλάκισης ή ακόμα και θάνατο. Οι αιτήσεις της για άσυλο δεν έγιναν δεκτές. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η απέλαση της προσφεύγουσας στο Αφγανιστάν θα **συνιστούσε παραβίαση του άρθρου 3 (απαγόρευση της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας) της Σύμβασης**. Σύμφωνα με το Δικαστήριο οι γυναίκες διέτρεχαν ιδιαίτερο κίνδυνο κακομεταχείρισης στο Αφγανιστάν εάν γινόταν αντιληπτό ότι δε συμμορφώνονται στους ρόλους που αποδίδονται στα δύο φύλα από την κοινωνία, την παράδοση, ακόμα αλλά και από το νομικό σύστημα. Το γεγονός και μόνο ότι η προσφεύγουσα είχε ζήσει στη Σουηδία θα μπορούσε κάλλιστα να θεωρηθεί ότι ξεπέρασε τα όρια της κοινωνικά αποδεκτής συμπεριφοράς. Το γεγονός ότι ήθελε να χωρίσει το σύζυγό της και ότι δεν επιθυμούσε να ζήσει μαζί του πια, θα μπορούσε να οδηγήσει σε σοβαρές απειλητικές για τη ζωή της συνέπειες. Υπήρχαν βάσιμες υποψίες ότι αν πραγματοποιούνταν η απέλαση στο Αφγανιστάν, η προσφεύγουσα θα αντιμετώπιζε ποικίλους σωρευτικούς κινδύνους αντιποίνων από το σύζυγό της, την οικογένειά του, τη δική της οικογένεια και την κοινωνία του Αφγανιστάν.

VI. Η παραπάνω συνοπτική αναφορά είναι ενδεικτική των σημαντικών υφιστάμενων ζητημάτων σχετικά με τις προσβολές κατά των δικαιωμάτων των γυναικών που απορρέουν από διακρίσεις εις βάρος τους λόγω φύλου. Η εποχή του μεγάλου οικουμενικού χωριού⁴⁰ επιτρέπει την ανάδειξή τους από τη μία πλευρά αλλά από την άλλη αντανάκλα και τις έντονες αντιφάσεις σε μια εποχή που ο πολιτισμός μας έχει προοδεύσει ακριβώς επειδή σέβεται τα δικαιώματα κάθε ανθρώπου και μάχεται τις διακρίσεις κάθε προέλευσης. Ο κίνδυνος στην εποχή της παγκοσμιοποίησης είναι αυτή η σύγκρουση να μη γίνει με βάση τα δικαιώματα του ανθρώπου αλλά κάθε λογής επιβλαβείς για την αξία του ανθρώπου πρακτικές. Οι πρακτικές αυτές που δεν

σέβονται τα δικαιώματα της γυναίκας λόγω του φύλου της, ούτε πανανθρώπινα είναι ούτε θα πρέπει να γίνουν ανεκτά γιατί αποτελούν βίαιη προσβολή της αξίας του ανθρώπου και υποσκάπτουν την κοινωνική συνοχή που δεν μπορεί να υπάρξει στηριζόμενη σε σχέσης εξουσίας και κυριαρχίας του ισχυρότερου λόγω φύλου, ηλικίας, κοινωνικής θέσης κ.ο.κ.

Στις 17 Δεκεμβρίου 1999 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ με απόφασή της καθιέρωσε την 25η Νοεμβρίου ως Παγκόσμια Ημέρα για την Εξάλειψη της Βίας κατά των γυναικών καλώντας κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς και Μη Κυβερνητικές οργανώσεις να διοργανώνουν εκδηλώσεις την 25η Νοεμβρίου κάθε χρόνου με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού για το πρόβλημα της βίας κατά των γυναικών⁴¹. Μια τέτοια εκδήλωση πραγματοποιήθηκε την 26.11.2019 στα πλαίσια του Σεμιναρίου «Έγκλημα και κινηματογράφος-Z κύκλος»⁴² με χαιρετισμούς, παρεμβάσεις και εισηγήσεις καταλήγωντας στο δυσάρεστο συμπέρασμα πως πάντα θα υπάρχει η ανάγκη «υπενθύμησης» της εξάλειψης της βίας κατά των γυναικών.

Για το λόγο αυτό, πάντα θα υπάρχει μία Μαλάλα που θα μας θυμίζει ότι:

«Υψώνω την φωνή μου - όχι για να φωνάξω, αλλά για να εισακουστούν εκείνοι που δεν έχουν φωνή. Εκείνοι που έχουν πολεμήσει για τα δικαιώματά τους. Το δικαίωμα στην ειρήνη, Το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια, Το δικαίωμα στην ισότητα ευκαιριών, Το δικαίωμα στην εκπαίδευση»⁴³.

⁴¹ Διαθέσιμη στο <https://undocs.org/A/RES/54/134>

⁴² Ο Ζ' Κύκλος του Σεμιναρίου «Έγκλημα και Κινηματογράφος» ήταν αφιερωμένος σε «Ειδικά Έγκληματολογικά Θέματα». Η εκδήλωση της 26^{ης} Νοεμβρίου 2019 συνδιοργανώθηκε από το Εργαστήριο Αστυνομικής Έγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, το Εργαστήριο Κοινωνικής Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Πατρών και την Ελληνική Αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Λόμπυ των Γυναικών και έλαβε χώρα στο Κέντρο Αθλητισμού, Πολιτισμού και Καινοτομίας «Σεράφειο» του Δήμου Αθηναίων.

⁴³ Από την ομιλία της Μαλάλα Γουσαφζάι στα Ηνωμένα Έθνη, 12 Ιουλίου 2013 <http://www.thetoc.gr/opinion/article/ta-paidia-oi-gu-naikes-kai-to-dikaiwma-stin-ekpaideusi>

⁴⁰ Marshall McLuhan, *The Global Village : Transformations in World Life and Media in the 21st Century*, Oxford University Press Inc, New York, United States, 1992, διαθέσιμο στο <https://www.bookdepository.com/Global-Village-Marshall-McLuhan/9780195079104>

ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ COVID-19

Αγλαΐα Ρομπόκου-Καραγιάννη
Ομότιμη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου
Εκπρόσωπος του Λυκείου των Ελληνίδων στην
Ελληνική Αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού
Λόμπυ Γυναικών

Εισαγωγικά

Πανάρχαιο και παγκόσμιο είναι το φαινόμενο της βίας. Η βία ως λέξη ομόρριζη με την λέξη βίος, συνδέεται απόλυτα με αυτή την ίδια τη ζωή, αποτελεί μέρος της δομής της κοινωνίας μας και σημαίνει άσκηση δύναμης με σκοπό την κυριαρχία, την επικράτηση. Αν ανατρέξει κάποιος στην ιστορία της ανθρωπότητας θα διαπιστώσει ότι φαινόμενα βίας υπήρχαν και εξακολουθούν να υπάρχουν σε όλες τις κοινωνίες και τις πολιτείες. Πολύ παλιό επίσης είναι δυστυχώς και το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών, το οποίο πάντως αναδείχθηκε κυρίως τις τελευταίες δεκαετίες, μέσα από έναν άνισο για την εποχή τους αγώνα, ορισμένων φωτισμένων γυναικών που διεκδίκησαν ίσα δικαιώματα με τους άνδρες μέσα στην κοινωνία και στην πολιτεία. Το κίνημα των γυναικών δικαίως συνδέθηκε με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που καθιερώθηκαν μέσω Διεθνών Διακηρύξεων και Συμβάσεων. Στη Διάσκεψη του Πεκίνου το 1995 αναγνωρίστηκαν πέντε διαστάσεις της βίας κατά των γυναικών: σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική, οικονομική και πνευματική (1).

Η άσκηση βίας μέσα στην οικογένεια αποτελεί ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο με παγκόσμια διάσταση (2). Ως ενδοοικογενειακή βία ορίζεται η τέλεση αξιόποινης πράξης σε βάρος μέλους της οικογένειας που προσβάλλει τη σωματική ακεραιότητα και υγεία, την προσωπική ελευθερία, την γενετήσια ελευθερία και την γενετήσια αξιοπρέπεια. Ως θύμα ενδοοικογενειακής βίας θεωρείται το μέλος της οικογένειας σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη. Η βία αυτή είναι αθέατη γιατί ασκείται πίσω από κλειστές πόρτες και θεω-

ρείται από πολλούς, δυστυχώς ακόμη και σήμερα, ως αυστηρή οικογενειακή υπόθεση (3). Η βία αυτή αποτελεί κατάφορη παραβίαση των θεμελιωδών, συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και ειδικότερα αυτών που αφορούν τη ζωή, την υγεία, την ελευθερία, την αξιοπρέπεια, την ισότητα.

Όπως υπογραμμίζεται από διάφορες έρευνες στην Ευρώπη, βασικό θύμα βίαιης συμπεριφοράς μέσα στην οικογένεια είναι η γυναίκα και μάλιστα σε ποσοστό που φθάνει το 98%. Μία στις τέσσερις γυναίκες έχει πέσει θύμα ξυλοδαρμού από τον σύζυγό ή τον σύντροφό της, τουλάχιστον μία φορά στην οικογενειακή ζωή. Πρόκειται για το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα «έμφυλης εγκληματικότητας» (4). Εξάλλου τραγικά θύματα αυτού του είδους βίας είναι και τα παιδιά, είτε όταν οι πράξεις βίας στρέφονται άμεσα εναντίον τους, είτε όταν αυτά είναι αυτόπτες μάρτυρες άσκησης βίας μέσα στην οικογένεια (5). Όπως προκύπτει από σχετικές έρευνες, οι δράστες ενδοοικογενειακής βίας μπορεί να είναι οποιοδήποτε μορφωτικού ή οικονομικού επιπέδου, δηλ. το φαινόμενο είναι διαταξικό και δεν συνδέεται απαραίτητα με τη φτώχεια ή με τη χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών, αν και στις περιπτώσεις αυτές είναι αυξημένο (6). Ας σημειωθεί ότι η βία μέσα στην οικογένεια έχει σοβαρότατες αρνητικές συνέπειες στην ψυχική και σωματική υγεία όλων των μελών της οικογένειας και αφήνει ανεξίτηλα τα ίχνη της σε όλη την μετέπειτα ζωή τους. Τα άτομα που υφίστανται βία έρχονται συχνά αντιμέτωπα με την ανασφάλεια, την απομόνωση, την κατάθλιψη, κρίσεις πανικού, τον θυμό, την επιθετικότητα, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται ροπή προς την παρανομία, την πορνεία, το αλκοόλ και τα ναρκωτικά.

Η ελληνική νομοθεσία για την ενδοοικογενειακή βία.

Στη χώρα μας, νόμος για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, ψηφίστηκε για πρώτη φορά, μόλις το 2006. Είναι ο Νόμος 3500 -ΦΕΚ 232/Α/ 24-10-2006. Με αυτόν καλύφθηκε ένα μεγάλο νομοθετικό κενό στην ελληνική έννομη τάξη (7). Οι επί μέρους διατάξεις του Νόμου παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφού για πρώτη φορά αναγνωρίζεται νομοθετικά ότι η

ενδοοικογενειακή βία δεν αποτελεί «ιδιωτική υπόθεση, αλλά σοβαρή κοινωνική παθολογία που παραβιάζει τις ατομικές ελευθερίες, κυρίως των γυναικών, οι οποίες πλήττονται σε μεγάλο βαθμό από το φαινόμενο» (8). Ενδεικτικά αναφέρουμε μόνο μερικές διατάξεις του νόμου: ορίζονται οι έννοιες της οικογένειας, της ενδοοικογενειακής βίας και του θύματος της εν λόγω βίας. Απαγορεύεται ρητά κάθε μορφή βίας μέσα στην οικογένεια. Η έννοια της οικογένειας επεκτείνεται και στις περιπτώσεις σταθερής συμβίωσης ανδρών και γυναικών (εκτός γάμου). Η άσκηση ενδοοικογενειακής βίας θεωρείται μεταξύ των τεκμηρίων ισχυρού κλονισμού του γάμου. Τιμωρείται για πρώτη φορά ο βιασμός μεταξύ συζύγων, κάτι που θεωρείτο αδιανόητο μέχρι πρότινος. Στην έννοια της οικογένειας περιλαμβάνονται και ανήλικα πρόσωπα που συνοικούν στην οικογένεια, ώστε να προστατεύονται από το νόμο. Ως θύμα αυτής της μορφής βίας, θεωρείται και κάθε ανήλικο μέλος που γίνεται μάρτυρας τέτοιων πράξεων. Απαγορεύεται επίσης, για πρώτη φορά στα ελληνικά δεδομένα, η σωματική βία στα παιδιά για λόγους σωφρονισμού, δηλαδή ως μέθοδος πειθαρχίας και διαπαιδαγώγησής τους από τους γονείς. Εισάγεται ο «αμφιλεγόμενος» θεσμός της ποινικής διαμεσολάβησης για πράξεις πλημμεληματικού χαρακτήρα για την αποκατάσταση της αρμονικής συμβίωσης μέσα στην οικογένεια. Αντιμετωπίζεται και τιμωρείται αυστηρά το έγκλημα της «παιδοφιλίας» ως ιδιαίτερος ειδικός, όταν ασκείται από πρόσωπα του οικείου περιβάλλοντος του ανηλίκου. Οι ποινές ξεκινούν από έξη μήνες φυλάκιση έως δέκα έτη κάθειρξη και οι χρηματικές ποινές δεν μπορεί να είναι κάτω από 1000€.

Ο Νόμος περιλαμβάνει επίσης διατάξεις για την αρωγή των θυμάτων, που αφορούν στην υλική και ηθική συμπαράσταση προς τα θύματα από φορείς που λειτουργούν για τους σκοπούς αυτούς (Υπουργείο Εσωτερικών Γενική Γραμματεία Ισότητας, Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Τοπική Αυτοδιοίκηση). Οι δε αστυνομικές αρχές υποχρεούνται να ενημερώνουν σχετικά τα θύματα (για τους φορείς αρωγής). Για τα θύματα που αδυνατούν να πληρώσουν τη δικαστική δαπάνη, προβλέπεται επίσης το ευεργέτημα της πενίας. Αναμφίβολα ο Νόμος αυτός εισήγαγε λίαν ενδιαφέρουσες καινοτομίες στο δικαιοσύνη σύστημα της Ελλάδας, χαρά-

ζοντας και δρομολογώντας μια νέα κουλτούρα στην θεωρία και στην πράξη.

Οι διατάξεις για την ενδοοικογενειακή βία, συμπληρώθηκαν με τον πρόσφατο Νόμο 4531/2018 (9), που κύρωσε την Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την « Πρόληψη και την καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας». Η Σύμβαση αυτή υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 7/4/2011 και υπογράφηκε στις 11 Μαΐου 2011, κατά την 121^η συνεδρίαση του Συμβουλίου, στην Κωνσταντινούπολη (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης). Το κείμενο αυτό αποτελεί τομή στον τρόπο αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και σημαντικό βήμα για την εμπέδωση και προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών. Με την κύρωση της Σύμβασης αυτής γίνεται Νόμος του Κράτους η πρώτη Διεθνής Σύμβαση που ορίζει και κατονομάζει την έμφυλη βία, τη βία με βάση το φύλο (10).

Η Σύμβαση διαπιστώνει (στο Προοίμιο) με ιδιαίτερη ανησυχία ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια συχνά εκτίθενται σε σοβαρές μορφές βίας, όπως βιασμούς, σεξουαλική παρενόχληση, εξαναγκασμούς σε σύναψη γάμου, ακρωτηριασμούς γεννητικών οργάνων κ.α. Επισημαίνει τις συνεχιζόμενες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια ενόπλων συγκρούσεων που επηρεάζουν τον άμαχο πληθυσμό και ειδικά τις γυναίκες που υφίστανται παντός είδους βία η οποία βασίζεται στο φύλο. Στόχος της Σύμβασης είναι η δημιουργία μιας Ευρώπης απαλλαγμένης από τη βία κατά των γυναικών. Οι σκοποί της Σύμβασης διαρθρώνονται σε τρεις άξονες: στην πρόληψη και την καταστολή, στην υποβοήθηση των θυμάτων και στην προώθηση της ουσιαστικής ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το κείμενο αυτό, αναφέρει ότι η βία κατά των γυναικών πηγάζει από ιστορικά διαμορφωμένες σχέσεις εξουσίας των ανδρών επί των γυναικών και θεωρεί ότι οι γυναίκες και τα παιδιά αποτελούν τις πλέον ευάλωτες κατηγορίες κατά την άσκηση της ενδοοικογενειακής βίας. Η πρόληψη συνίσταται στην προώθηση αλλαγών στερεοτύπων και προκαταλήψεων των κοινωνικών και πολιτισμικών προτύπων συμπεριφοράς και στην κατάργηση εθίμων, παραδόσεων και πρακτικών που έχουν τη βάση τους στην ιδέα της κατωτερότητας της γυναίκας. Πρέπει δηλαδή να διασφαλίζεται ότι τα έθιμα, η θρησκεία,

οι παραδόσεις ή η «τιμή» δεν θα πρέπει να εκλαμβάνονται ως δικαιολογία για οποιεσδήποτε πράξεις βίας. Ως προς τα προστατευτικά μέτρα για τα θύματα και τους μάρτυρες όλων των μορφών βίας, η Σύμβαση προβλέπει την ανάγκη μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης με τη δημιουργία ενός πλέγματος υποστηρικτικών υπηρεσιών και δομών, με ικανό προσωπικό, επαρκείς πόρους και χρηματοδότηση, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην αποκατάσταση και θεραπεία των θυμάτων από τις επιπτώσεις της έμφυλης βίας, όπως δωρεάν στέγαση, υγειονομική περίθαλψη, κοινωνικές υπηρεσίες, νομικές υπηρεσίες, ψυχολογική στήριξη, εκπαίδευση, και παροχή συνδρομής για εξεύρεση εργασίας. Ταυτόχρονα πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμες, να εξαπλώνονται σε ολόκληρη τη χώρα και να παρέχονται σε γλώσσα κατανοητή.

Ως προς τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου οι ρυθμίσεις που εισάγονται περιλαμβάνουν επιγραμματικά: την ενίσχυση της ποινικής νομοθεσίας για την αντιμετώπιση της ψυχολογικής βίας, που μπορεί να εκφράζεται μέσω απειλών ή καταναγκασμού, για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων που διαπράττονται σε βάρος γυναικών όπως ακρωτηριασμός γεννητικών οργάνων, των εγκλημάτων τιμής, καθώς και το «stalking» - νέος όρος που αφορά εσκεμμένες πράξεις και συμπεριφορές (εμμονική παρακολούθηση, καταδίωξη, διαδικτυακή παρενόχληση κ.α) που παρεισφρέουν στην ιδιωτική ζωή ενός ατόμου είναι επαναλαμβανόμενες, αυξανόμενες σε ένταση με την πάροδο του χρόνου και συχνά απειλητικές κατά πρόσωπο. Καταργείται επίσης η άκρως αναχρονιστική διάταξη του άρθ.339 παρ. 3 Π.Κ. που αφορά τη μη άσκηση δίωξης εάν μεταξύ του υπαιτίου αποπλάνησης ανηλίκου και του θύματος τελέστηκε γάμος. Ας σημειωθεί εδώ ότι εάν ο βιαστής παντρευόταν το θύμα του, σταματούσε η εις βάρος του δίωξη.

Με τον Νόμο αυτό, ως οικογένεια αναγνωρίζονται και τα πρόσωπα που συνδέονται με το σύμφωνο συμβίωσης. Τροποποιείται ο Νόμος 2168/1993 περί όπλων, ώστε να μην χορηγούνται σε άδειες σε όσους διώκονται ποινικά ή έχουν καταδικαστεί για αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας. Προστατεύονται οι αλλοδαποί που είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας και προσέρχονται στις αρμόδιες αρχές για να υποβάλλουν τη σχετική καταγγελία. Στη Σύμβαση ορίζεται Ομάδα Εμπειρογνομόνων

που καλείται «GREVIO», ως μηχανισμός παρακολούθησης της εφαρμογής της. Η Ομάδα αυτή, αποτελείται από 10-15 άτομα, υπηκόους των συμβαλλομένων κρατών, οι οποίοι επιλέγονται με διαφανή διαδικασία για τέσσερα έτη και ανανεώνεται για μία μόνο φορά. Είναι άτομα με ειδικές γνώσεις και εμπειρία στα ανθρώπινα δικαιώματα, στην ισότητα των φύλων, στη βία κατά των γυναικών κ.λ.π. Η GREVIO καταρτίζει Εκθέσεις για τα Μέρη, που μπορεί να περιλαμβάνουν Συστάσεις και Προτάσεις, οι οποίες υποβάλλονται και συζητούνται στα εθνικά Κοινοβούλια. Στην Ελλάδα ως Αρχή παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης ορίζεται η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων.

Στο πλαίσιο της προώθησης της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, η οποία και αποτελεί Μέρος των τριών αξόνων στους οποίους στοχεύει η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, ψηφίστηκε στις 26-3-2019 από το ελληνικό Κοινοβούλιο ο Νόμος 4606 (11), με τίτλο: «Προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας». Κύρια χαρακτηριστικά του Νόμου είναι: η ένταξη της διάστασης του Φύλου σε όλες τις πολιτικές (gender mainstreaming), στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. Η διαμόρφωση και οργάνωση ενός ολοκληρωμένου Δικτύου με μόνιμες δομές σε ολόκληρη τη χώρα, με υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής και νομικής στήριξης και της ασφαλούς διαμονής γυναικών θυμάτων έμφυλης βίας. Προβλέπεται επίσης η επεξεργασία «Σχεδίων Ισότητας» που θα εκπονούνται από επιχειρήσεις του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, ύστερα από ανάλυση της υφιστάμενης πραγματικότητας, με στόχους και πρακτικές για την επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας και η απονομή «Σήματος Ισότητας» από την Γενική Γραμματεία Ισότητας, ως τίτλου επιβράβευσης για την εφαρμογή ίσης μεταχείρισης και ίσων ευκαιριών των εργαζομένων γυναικών και ανδρών. Η διάσταση του φύλου εντάσσεται και στην σύνταξη εγγράφων, όπου απαγορεύονται διατυπώσεις που υποκρύπτουν ή εμπεριέχουν έμφυλη διάκριση... Θεσμοθετούνται Αυτοτελή Γραφεία Ισότητας στις Περιφέρειες, στην ΚΕΔΕ και στην ΕΝΠΕ, και οι Επιτροπές Ισότητας στους Δήμους. Περιλαμβάνεται η αποτύπωση της διάστασης του φύλου στις δράσεις και στα προγράμματα σπουδών των ΑΕΙ, καθώς και στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Εντάσσεται η διάσταση

του φύλου στον σχεδιασμό, στην εφαρμογή και στην αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών για την σωματική και ψυχική υγεία και την κοινωνική αλληλεγγύη ευπαθών ομάδων γυναικών. Τέλος στον τομέα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και της διαφήμισης προωθούνται ρυθμίσεις που στοχεύουν στην πραγμάτωση της αρχής της ισότητας των φύλων και στην εξάλειψη των στερεοτύπων που σχετίζονται με το φύλο, ενώ απαγορεύεται ρητά η αναπαραγωγή διαφημιστικών, τηλεοπτικών ή ραδιοφωνικών μηνυμάτων που εμπεριέχουν έμφυλη διάκριση.

Είναι φανερό ότι στη χώρα μας, το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά την ισότητα των φύλων και την ενδοοικογενειακή βία ιδιαίτερα, είναι αρκετά ικανοποιητικό. Βελτιώσεις βεβαίως είναι πάντα χρήσιμες. Οι νέες αυτές ρυθμίσεις, που εισάγουν ενδιαφέρουσες και ουσιώδεις καινοτομίες, προσδιορίζονται και από την ανάγκη αλλαγής νοοτροπίας, ώστε να εμπεδωθεί η ισότητα των φύλων μέσα στους κόλπους της ελληνικής κοινωνίας και να αποτρέπονται φαινόμενα βίας εις βάρος των γυναικών μέσα σε αυτήν, αλλά και μέσα στην οικογένεια. Απαραίτητη κρίνεται επομένως, η συνεχής ενημέρωση και ευαισθητοποίηση όλων των φορέων αλλά και των πολιτών για την σταδιακή μετάβαση σε μια νέα διαφορετική «κουλτούρα».

Η βία στο σπίτι τις μέρες της «καραντίνας»

Κάτω από τις πρωτόγνωρες συνθήκες της αναπάντεχης πανδημίας του Covid-19, δοκιμάστηκαν και δοκιμάζονται ακόμα, στις μέρες μας, τα όρια και οι αντοχές των κρατών, των κοινωνιών αλλά και των οικογενειών. Ο υποχρεωτικός εγκλεισμός στο σπίτι, που αποτελεί ένα από τα πλέον σημαντικά μέτρα για τον περιορισμό της διασποράς του ιού, φαίνεται ότι δημιούργησε τριβές μέσα στο σπίτι. Διαπιστώνεται δυστυχώς και μάλιστα σε διεθνές επίπεδο, ότι η βασική αρχή, σύμφωνα με την οποία το σπίτι μας είναι το σίγουρο και ασφαλές καταφύγιό μας, δεν ισχύει για όλους τους ανθρώπους.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσίασε το UN WOMEN (The United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) (12), η ενδοοικογενειακή βία, από την εξάπλωση του Covid-19, αυξήθηκε παγκοσμίως κατά την διάρκεια της παραμονής

στο σπίτι. Συγκεκριμένα τον Μάρτιο του 2020 ο αριθμός των κρουσμάτων αυξήθηκε στην Γαλλία, κατά 30% στην Κύπρο και την Σιγκαπούρη, κατά 30-33%, στην Αργεντινή κατά 25%. Αύξηση των περιστατικών και άμεση ζήτηση παροχής καταφυγίων, παρουσιάστηκε κατά το ίδιο χρονικό διάστημα και στον Καναδά, στην Γερμανία, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η οδηγία παραμονής στο σπίτι ανάγκασε τις γυναίκες με επιθετικούς συντρόφους να απομονωθούν από κοντινούς τους ανθρώπους αλλά και από υπηρεσίες στις οποίες θα μπορούσαν να απευθυνθούν για βοήθεια. Παράλληλα η διασπορά του ιού και η μεγάλη αύξηση των κρουσμάτων, οδήγησε τα συστήματα υγείας ορισμένων χωρών σε οριακό σημείο (breaking point). Ταυτόχρονα, τα καταφύγια φαίνεται πως έφτασαν σε πολλές περιπτώσεις σε πληρότητα ή δεν κατάφεραν, λόγω του εγκλεισμού (lockdown) και των μέτρων που ελήφθησαν, σε σχέση με την διατήρηση των αποστάσεων, να δεχτούν περισσότερες γυναίκες. Κάτω από αυτές τις τραγικά ιδιότυπες συνθήκες, ορισμένα καταφύγια γυναικών αναγκαστικά μετατράπηκαν σε ιατρικά κέντρα, προκειμένου να καλυφθούν τρέχουσες έκτακτες ανάγκες νοσηλείας.

Ως προς την διαχείριση του ζητήματος εκ μέρους των κρατών η UN WOMEN προτείνει την ύπαρξη ή την δημιουργία υπηρεσιών στις οποίες να μπορούν να απευθύνονται γυναίκες και κορίτσια θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Οι υπηρεσίες αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν τηλεφωνικές γραμμές, συμβουλευτική, και καταφύγια τα οποία θα πρέπει να αυξηθούν και να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα και να μπορούν να παρέχουν πρόσβαση στην υποστήριξη. Επίσης κρίνεται αναγκαίο οι νομοθεσίες των χωρών να στέλνουν ένα ηχηρό μήνυμα ότι η βία στο σπίτι δεν θα είναι ανεκτή. Τέλος υπογραμμίζεται η σημασία της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης με προτεραιότητα στα θύματα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες, αναφέρθηκε στην μεγάλη αύξηση των φαινομένων βίας στην οικογένεια, εις βάρος συζύγων, συντρόφων και παιδιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Ακόμη, επισήμανε ότι κατά το χρονικό διάστημα της «παραμονής στο σπίτι» πολλαπλασιάστηκαν οι κλήσεις άμεσης ανάγκης και έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου προκειμένου τα φαινόμενα αυτά να μην πάρουν τα χα-

ρακτηριστικά μιας δεύτερης πανδημίας.

Σημαντική αύξηση των καταγγελιών για περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας σημειώθηκε κατά το χρονικό διάστημα της «καραντίνας» και στην Ελλάδα, όπως αναφέρει στο σχετικό Δελτίο Τύπου της 5/5/20 η Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (13). Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Γενικής Γραμματείας, η τηλεφωνική γραμμή SOS 15900 έλαβε τον Απρίλιο 1.070 κλήσεις για γενικότερα περιστατικά βίας, και 648 κλήσεις ειδικότερα για άσκηση ενδοοικογενειακής βίας ενώ οι αντίστοιχες κλήσεις για ενδοοικογενειακή βία τον Μάρτιο ήταν 325. Η Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων Μαρία Συρεγγέλα, σε δήλωσή της για το σοβαρό αυτό ζήτημα, ανέφερε ότι από τα σχετικά στοιχεία προκύπτει, ότι ένα μεγάλο ποσοστό περιστατικών βίας, καταγγέλθηκε από τα ίδια τα θύματα και μόνο τα τρία στα δέκα από άλλα πρόσωπα (γονείς, παιδιά, αδέρφια, γείτονες κ.λπ.). Αυτό αποδεικνύει, σύμφωνα με την Γενική Γραμματέα, ότι η καμπάνια ενημέρωσης για τη στήριξη των γυναικών θυμάτων βίας, «κινητοποίησε τις ωφελούμενες, αλλά και τρίτα πρόσωπα στο να προχωρήσουν σε επικοινωνία με τη γραμμή SOS και να καταγγείλουν τα περιστατικά βίας». Η ίδια τόνισε επίσης, ότι είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι εννέα στα δέκα άτομα που κάλεσαν τη γραμμή SOS 15900, τόλμησαν να ζητήσουν στήριξη και να στείλουν με τη σειρά τους το μήνυμα «Μένουμε σπίτι αλλά δεν μένουμε σιωπηλές». Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, τα περισσότερα θύματα βίας ήταν σύζυγοι-σύντροφοι (61%). Έντονο όμως προβληματισμό προκαλεί το γεγονός ότι το 10% των θυμάτων βίας αφορούσε σε παιδιά. Η κύρια ηλικιακή ομάδα που κάλεσε τη γραμμή SOS ήταν από 40-54 ετών (27%), και η αμέσως επόμενη ηλικιακή ομάδα ήταν 25-39 ετών (18%). Ήταν κυρίως γυναίκες έγγαμες (52%), με παιδιά (62%) και απασχολούμενες (21%). Ως προς τα αιτήματα των ωφελουμένων, το 40% ζήτησε ψυχοκοινωνική στήριξη και 36% νομική συμβουλευτική βοήθεια. Σαράντα μια κλήσεις αφορούσαν αιτήματα φιλοξενίας σε ξενώνες, ενώ σε 15 από τα θύματα χρειάστηκε να απομακρυνθούν άμεσα τα θύματα από το περιβάλλον τους και να φιλοξενηθούν μαζί με τα παιδιά τους σε ειδικά καταλύματα που εξασφάλισε η Γενική Γραμματεία σε

συνεργασία με την Ελληνική Ιατροδικαστική Εταιρεία.

Πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας ανέλαβε επίσης το «Χαμόγελο του παιδιού» μαζί με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο κατά της βίας σε συνεργασία με την Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων. Στόχος αυτής της συνεργασίας, που είχε δρομολογηθεί ήδη πριν από την έξαρση του Covid-19, είναι η «ολιστική υποστήριξη των γυναικών και των παιδιών», ώστε να δημιουργηθεί ένα στέρεο και χωρίς κενά δίκτυο προστασίας των γυναικών και των παιδιών που υφίστανται ενδοοικογενειακή βία. Σε σχετική διαδικτυακή συνέντευξη Τύπου που πραγματοποίησαν οι τρεις αυτοί φορείς στις 2-4-20, επεσήμαναν ότι οι έκτακτες συνθήκες της πανδημίας ευνοούν την αύξηση των φαινομένων βίας μέσα στην οικογένεια. Σημειώθηκε επίσης, ότι το νομοθετικό πλαίσιο υπάρχει στη χώρα μας και θα πρέπει να εφαρμοστεί. Υπογραμμίστηκε ιδιαίτερα η ανάγκη τα δικαστήρια που εκδικάζουν υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, να επιβάλλουν την αυτόφωρη διαδικασία περιοριστικών όρων (Ν.3500.2006, αρθ. 18,παρ.1) καθώς και τη διαταγή μετοίκησης του δράστη από την οικογενειακή στέγη και την απαγόρευση προσέγγισης των κακοποιημένων ατόμων. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, τονίστηκε από όλους τους φορείς η δυνατότητα της καλύτερης δυνατής υποστήριξης κακοποιημένων γυναικών μαζί με τα παιδιά τους, με την παροχή ασφαλούς διαμονής, την κάλυψη των βασικών τους αναγκών, την ψυχολογική και νομική τους κάλυψη, καθώς και την δυνατότητα επανένταξης στην κοινωνία και ανεύρεσης εργασίας, προκειμένου αυτές να αισθανθούν αυτάρκειες και αυτοδύναμες.

Στο πλαίσιο αυτό, η Ελληνική Αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών, όπως αναφέρει σε σχετική Ανακοίνωσή της (14), απηύθυνε επιστολές στην Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στις εθνικές αρχές για τις επιπτώσεις αυτής της πανδημίας στις γυναίκες και στα κορίτσια. Επεσήμανε την αύξηση των κρουσμάτων ενδοοικογενειακής βίας κατά το χρονικό διάστημα του εγκλεισμού στο σπίτι και πρότεινε δράσεις, όπως, ενημέρωση των θυμάτων, λειτουργία των γραμμών SOS και αύξηση της πρακτικής στήριξής τους. Παράλληλα υπογράμμισε τον κίνδυνο για άνιση κατανομή των βαρών της

κρίσης στις γυναίκες και τις οικονομικές επιπτώσεις στην απασχόληση, στις αμοιβές και στις συντάξεις και ζήτησε τη λήψη μέτρων για την επερχόμενη ανεργία που θα «πλήξει και πάλι με ιδιαίτερη σφοδρότητα τις γυναίκες». Τέλος σε τηλεδιάσκεψη της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Βουλής των Ελλήνων, με εκπροσώπους φορέων και γυναικείων οργανώσεων, η Επικεφαλής της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών κ. Μ. Ιωαννίδου αναφέρθηκε με Εισήγησή της στις προσπάθειες που έγιναν και επισήμανε την ανάγκη για έμπρακτη αλληλεγγύη από όλα τα κράτη της Ευρώπης, η οποία και απαιτεί πέραν των άλλων, στοχευμένες χρηματοδοτήσεις και οικονομικά μέτρα με έμφυλη διάσταση, υπογραμμίζοντας επίσης, ότι οι γυναικείες εθελοντικές οργανώσεις θα στηρίξουν «κάθε θετική προσπάθεια που θα λαμβάνει υπόψη της τις πραγματικές ανάγκες και την κατανομή των ρόλων μεταξύ γυναικών και ανδρών».

Τελικές σκέψεις

Το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, είναι φαινόμενο διαδεδομένο σε όλες τις κοινωνίες και τις κοινωνικές τάξεις. Συνδέεται άμεσα με τις εξουσιαστικές σχέσεις ανάμεσα στα φύλα και τις βαθειά ριζωμένες προκαταλήψεις που διέπουν όλες τις εκφάνσεις του δημόσιου και ιδιωτικού βίου. Οι στερεότυπες αυτές αντιλήψεις για την υπεροχή των ανδρών, οδηγούν πολλές φορές τους δράστες σε βίαιες συμπεριφορές εις βάρος των γυναικών αλλά και των παιδιών. Συμπεριφορές, τις οποίες μάλιστα οι θύτες θεωρούν ως κοινωνικά αποδεκτές. Η βία μέσα στην οικογένεια μπορεί να αυξηθεί, όπως προκύπτει και από σχετικά στοιχεία, κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες πίεσης, όπως συνέβη κάτω από τις πρωτόγνωρες συνθήκες του υποχρεωτικού εγκλεισμού λόγω της πρόσφατης πανδημίας. Είναι φανερό ότι οι κοινωνίες που σφυρηλατούν τις δήθεν αρχές της ανδρικής κυριαρχίας και της γυναικείας κατωτερότητας, αναπόφευκτα παράγουν βία κατά των γυναικών, γεγονός που αποτελεί στίγμα για ένα δημοκρατικό, κοινωνικό κράτος δικαίου. Αυτές οι αντιλήψεις αν δεν αλλάξουν, θα αποτελούν ένα συνεχές εμπόδιο σε κάθε προσπάθεια για ανάπτυξη, ειρήνη

και ισότητα σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος επισημαίνουμε ότι η βία ξεκινά συνήθως από την οικογένεια που είναι ο πρώτος χώρος επιβολής της, επεκτείνεται στους άλλους χώρους της κοινωνίας και επιστρέφει πάλι στην οικογένεια. Θα πρέπει λοιπόν να δοθεί έμφαση στη στήριξη και την ενδυνάμωση του σημαντικότερου θεσμού της οικογένειας, η οποία σύμφωνα και με το άρθρο 21 του ελληνικού Συντάγματος αποτελεί θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους.

Υποσημειώσεις και βιβλιογραφία

1. Ηνωμένα Έθνη, Τμήμα Δημόσιας Πληροφόρησης, «4η Διάσκεψη Γυναικών -Κίνα, 4-15 Σεπτεμβρίου 1995, Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου», 1996, σελ. 10-11. Επίσης, «**Ο αγώνας της γυναίκας**», Αφιέρωμα στην ενδοοικογενειακή βία. Έκδοση Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Τευχ. 79, Ιούνιος-Δεκέμβριος 2005.

2. Αρτινοπούλου Β., 1996, Ενδοοικογενειακή κακοποίηση Γυναικών, , σελ. 16 επ. 81 επ. Επίσης, **F. Hirigoyien 2004**, στη Συλλογή Μελετών «La violence conjugale».

3. Γενική Γραμματεία Ισότητας, «Ενδοοικογενειακή βία. Ποσοτική ανάλυση στοιχείων για τις γυναίκες-θύματα βίας στην οικογένεια, που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα (Αθήνας -Πειραιά) της Γενικής Γραμματείας Ισότητας», Αθήνα 2005, σελ. 18. Επίσης, **Β. Αρτινοπούλου, Ι. Φαρσεδάκης, 2003**, Μελέτη του ΚΕΘΙ με θέμα» Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών : πρώτη πανελλαδική επιδημιολογική έρευνα», σελ. 72 και 116.

4. Αιτιολογική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου « Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», Προς τη Βουλή των Ελλήνων, 1. Εισαγωγή. Επίσης Πρακτικά Βουλής ΙΑ' Περίοδος, Σύνοδος Β', Συνεδρίαση ΡΗΕ' της 27/9/2006, σελ. 9523 επ.

5. Ρομπόκου-Καραγιάννη Α., 2007, Κοινωνική προστασία των ανηλίκων στην Ελλάδα, σελ.158 επ.

6. Gelles R.J., 1997, *Intimate Violence in Families*, 3η έκδ. σελ. 57.

7. Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, 2006, σελ, 180-181.

8. Αιτιολογική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας» προς της Βουλή των Ελλήνων,1.Εισαγωγή.

9. ΝΟΜΟΣ 4531 - ΦΕΚ 62/Α/5-4-2018.

10. Ας σημειωθεί ότι, παρά το ότι η χώρα μας ήταν από τις πρώτες που υπέγραψαν την Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η κύρωσή της από την Ελλάδα καθυστέρησε επτά ολόκληρα χρόνια και ύστερα από συνεχείς προσπάθειες και πιέσεις εκ μέρους της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και της Ελληνικής Αντιπροσωπείας του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών που εκπροσωπεί 50 γυναικείες οργανώσεις σε εθνικό επίπεδο, με μακρά ιστορία και δράση και είναι θεσμικός συνομιλητής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Συμβουλίου των Υπουργών, των Εθνικών Κυβερνήσεων, αλλά και όλων των Οργάνων και Οργανισμών σε εθνικό ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

11. ΝΟΜΟΣ 4604 - ΦΕΚ 50/Α/26-3-2019.

12. UN WOMEN, 2020 (The United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) *The Shadow pandemic: Violence Against Women and Girls and COVID-19.*

<https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-infographic-en.pdf?la=en&vs=515555>

13. Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, 2020. Δελτίο Τύπου: *Σημαντική αύξηση των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας τις μέρες της «καραντίνας»,* 5-5-20.

14. Lobby Europeen des Femmes - European Women's Lobby - Ευρωπαϊκό Λόμπυ Γυναικών. Ελληνική Αντιπροσωπεία, 2020 Ανακοίνωση.

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΩΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΚΗΣ-ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗΣ ΒΙΑΣ.

Στέλλα Π. Παπαμιχαήλ, PhD., Κοινωνιολόγος-Εγκληματολόγος Επιστημονική συνεργάτης του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

Περίληψη

Η βία που ασκείται στο πλαίσιο μιας συζυγικής ή συντροφικής σχέσης έχει πολλά πρόσωπα και κύρια θύματα τις γυναίκες. Εδώ και πολλά χρόνια οι πληροφορίες για την έκταση και τα χαρακτηριστικά αυτής της βίας προέρχονται μέσα από τη στατιστική, με την αριθμητική καταγραφή κυρίως των σωματικών και σεξουαλικών επιθέσεων. Ίσως γιατί αυτές οι μορφές συζυγικής-συντροφικής βίας μπορούν εύκολα να εντοπιστούν, έχουν εμφανή σημάδια, μπορούν ιατρικά να βεβαιωθούν και η κοινωνία και η Πολιτεία μπορεί να τις «κατανοήσει». Από την άλλη πλευρά, η ψυχολογική βία, μια μορφή βίας κυρίαρχη στις κακοποιητικές σχέσεις, δεν είναι ορατή, απαιτεί ποιοτική και εσωτερική διερεύνηση της σχέσης, κρύβει μια μυστική σκοτεινή διαδρομή και έχει βάθος στο χρόνο. Η συζήτηση και η αντιπαράθεση για τον χαρακτήρα της έμφυλης βίας εξαντλείται συχνά στην αριθμητική καταμέτρηση της συμμετοχής ανδρών ή γυναικών στο ρόλο του δράστη, ενώ αυτό που θα ήταν χρήσιμο είναι να διερευνηθεί η τραγική και επίπονη καθημερινή συμβίωση του θύματος με τη βία, μέσα από τακτικές ελέγχου, εξαναγκασμού, υποταγής και δημιουργίας κλίματος τρομοκρατίας που λειτουργεί ως αναισθητικό στο θύμα, καθιστώντας το ανίκανο να αντιδράσει και να κόψει το δεσμό με το δράστη και τη βία. Το παρόν κείμενο επιδιώκει να διεγείρει το ενδιαφέρον της κοινωνίας και της Πολιτείας για αυτή τη δόλια μορ-

φή της συντροφικής-συζυγικής βίας.

Λέξεις κλειδιά: *έμφυλη βία, συντροφική βία, εξαναγκαστικός έλεγχος, συντροφική τρομοκρατία, ψυχολογική κακοποίηση.*

Abstract

Intimate Partner Violence (IPV) has many faces and women are its main victims. For many years, information about the extent and characteristics of this violence has come from statistics, with the numerical record mainly of physical and sexual assault. Perhaps because these forms of IPV can be easily identified, they have obvious signs, they can be medically confirmed and society and the State can “understand” them. On the other hand, psychological abuse, a form of violence that is predominant in abusive relationships, is not visible, requires quality and internal investigation of the relationship, hides a secret dark path and has depth in time. Discussion and confrontation about the nature of gender based violence is often limited to the numerical counting of male or female in the role of perpetrator, while what would be useful is to explore the tragic and painful daily coexistence of the victim with violence, through controlling tactics, forcing, subjugating and creating a climate of terrorism that acts as an anesthetic to the victim, which prevents it from reacting and breaking the bond with the perpetrator and the violence. This article seeks to stimulate the interest of society and the State for this insidious form of IPV.

Keywords: *gender-based violence, intimate partner violence, coercive control, intimate terrorism, psychological abuse.*

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της συντροφικής-συζυγικής βίας δεν είναι νέο. Απασχολεί πολλές δεκαετίες τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες και παρά τη μεγάλη πρόοδο που έχει επιτευχθεί στον τομέα της ισότητας των φύλων και της αναγνώρισης και προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εξακολουθεί να είναι ανθεκτικό στο χρόνο.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Ε.Ε., μία στις τέσσερις Ελληνίδες άνω των 15 ετών έχει βιώσει σωματική ή σεξουαλική βία τουλάχιστον μια φορά στη ζωή της, ενώ το κόστος της έμφυλης βίας για τη χώρα (απώλεια οικονομικής παραγωγής, χρήση υπηρεσιών κ.ά.) ανέρχεται στα 5 δισεκατομμύρια ευρώ το χρόνο (European Institute for Gender Equality, 2014).

Η συντροφική- συζυγική βία αποτελεί μία μορφή έμφυλης βίας, η οποία πλήττει δυσανάλογα τις γυναίκες. Υπό αυτή την έννοια, κάθε προσπάθεια ερμηνείας του φαινομένου, αλλά και παρέμβασης για την πρόληψη και την αντιμετώπισή του δεν πρέπει να παραβλέπει τη σύνδεση της συζυγικής - συντροφικής βίας με τις υφιστάμενες έμφυλες διακρίσεις και ανισότητες.

Οι παγκόσμιες κοινωνικοοικονομικές πρακτικές εξακολουθούν να διαιωνίζουν τις έμφυλες ανισότητες, ενώ συγχρόνως συντηρούν την πατριαρχική ιδεολογία στην οποία εδράζονται τα πολλά πρόσωπα της ενδοοικογενειακής/συντροφικής βίας (Rose, 2015). Κατά αυτόν τον τρόπο, φαίνεται να αναπτύσσεται ένας αέναος φαύλος κύκλος κατά τον οποίο μειώνεται η ανεξαρτησία των γυναικών και αυξάνεται η θυματοποίηση και η ευαλωτότητά τους (Samantroy, 2010).

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από την ετήσια έκθεση για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών στην Ε.Ε. που δημοσιοποίησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Μάρτιο του 2019, υπάρχει πολύς ακόμη δρόμος για την εξάλειψη των ανισοτήτων για τα δύο φύλα στον τομέα της εργασίας, της πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες, στην πολιτική κ.ά. Αξίζει ενδεικτικά να αναφερθεί ότι εξακολουθεί να καταγράφεται διαφορά 11,5 ποσοστιαίων μονάδων στην απασχόληση των γυναικών στην Ε.Ε. έναντι των ανδρών, ότι ο μέσος όρος των μισθολογικών ανισοτήτων μεταξύ γυναικών και ανδρών στην Ε.Ε. έχει κολλήσει στο 16% και ότι το 30% του έμφυλου μισθολογικού χάσματος οφείλεται στην υπερ-εκπροσώπηση του γυναικείου φύλου σε χαμηλά αμειβόμενους τομείς απασχόλησης, όπως η πρόνοια και η εκπαίδευση (European Commission, 2019).

Αναφορικά με την έμφυλη βία, σημειώνεται ότι από την ηλικία των 15 ετών, ο γυναικείος πληθυσμός της Ε.Ε. έχει υποστεί κάποια μορφή βίας, με μία στις τρεις γυναίκες να έχει βιώσει σωματική ή/και σεξουαλική βία, περίπου οι μισές γυναίκες να έχουν βιώσει σεξουαλική παρενόχληση και μία στις δέκα γυναίκες να έχει βιώσει παρενόχληση μέσω διαδικτύου (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Τέλος, 500.000 γυναίκες σε ολόκληρη την Ευρώπη και 200 εκατομμύρια γυναίκες στον υπόλοιπο κόσμο έχουν υποστεί ακρωτηριασμό των γεννητικών τους οργάνων, ενώ υπολογίζεται ότι 180.000 κορίτσια και γυναίκες στην Ε.Ε. κάθε χρόνο αντιμετωπίζουν αυτόν τον κίνδυνο (European Commission, 2019:47).

1. Τα κυρίαρχα ερμηνευτικά μοντέλα και η ασυμμετρία της βίας

Η έρευνα στο πεδίο της συζυγικής - συντροφικής βίας χαρακτηρίζεται από αποκλίσεις και αντιφάσεις, γεγονός που έχει οδηγήσει τους επιστήμονες σε μια μεγάλη αντιπαράθεση σχετικά με την ασυμμετρία ή τη συμμετρία της βίας μεταξύ των φύλων. Ειδικότερα οι έρευνες που πλαισιώνονται από τη φεμινιστική θεωρία υποστηρίζουν την ασυμμετρία της βίας μεταξύ των φύλων και την σαφή υπερεκπροσώπηση των ανδρών στο ρόλο του δράστη και των γυναικών στο ρόλο του θύματος. Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα και την ερμηνεία τους, η συζυγική-συντροφική βία εδράζεται στην πατριαρχική αντίληψη του άνδρα για την απόλυτη επικράτηση και κυριαρχία του στις διαπροσωπικές και οικογενειακές του σχέσεις και την υποταγή και έλεγχο των αδύναμων μελών της οικογένειας, όπως θεωρούνται οι γυναίκες και τα παιδιά (Dobash & Dobash, 1998). Άλλες έρευνες υποστηρίζουν ότι η βία των ανδρών απέναντι στις συντρόφους τους έχει ως κίνητρο την επιβολή ελέγχου και εδράζεται στην πατριαρχία και στις παραδοσιακές αντιλήψεις περί «ανδρισμού» (Kimmel, 2002), ενώ εμφανίζει αυξητικές τάσεις σε κοινωνίες όπου βρίσκονται σε μετάβαση από την παραδοσιακή στη νεωτεριστική αντίληψη περί των ρόλων των δύο φύλων και συνεπώς η «ανωτερότητα» και κυριαρχία των ανδρών απειλείται (Ptacek, 2016).

Από την άλλη πλευρά, όσες έρευνες καταδεικνύουν τη συμμετρία της βίας ανάμεσα στα δύο φύλα, αξιοποιούν το θεωρητικό μοντέλο των ενδοοικογενειακών συγκρούσεων που πηγάζουν μέσα από τις καθημερινές

απογοητεύσεις, ματαιώσεις και πιέσεις και αφορούν και στα δύο φύλα, τα οποία εναλλάσσονται στο ρόλο δράστη-θύματος. Σύμφωνα με τα ευρήματα αυτών των ερευνών οι άνδρες και οι γυναίκες είναι σχεδόν στον ίδιο βαθμό βίαιοι σε μια κακοποιητική σχέση (Gelles, 1997).

Τα αντιφατικά ερευνητικά δεδομένα έρχεται το 1995 να γεφυρώσει η διαπίστωση του αμερικανού κοινωνιολόγου Michael P. Johnson περί ύπαρξης δύο διαφορετικών τύπων επιθετικότητας και βίας που μπορεί κανείς να συναντήσει στις συζυγικές-συντροφικές σχέσεις (Johnson, 1995). Πρόκειται για την «συντροφική τρομοκρατία» (*intimate terrorism*) και την κοινή βία στο ζευγάρι (*common couple violence*). Συνεπώς, αν θέλουμε να κατανοήσουμε τη συντροφική βία, να παρέμβουμε αποτελεσματικά σε μεμονωμένες περιπτώσεις ή και να προτείνουμε χρήσιμες πολιτικές αντιμετώπισης, θα πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη αυτές τις ποιοτικές διαφορές μεταξύ των δύο τύπων βίας και επιθετικότητας στο ζευγάρι (Johnson, 2006).

Όπως έχει καταστεί γνωστό μέσα από τη θεωρία και την έρευνα, η συζυγική- συντροφική βία μπορεί να έχει πολλές μορφές όπως, σωματική, λεκτική, ψυχολογική και σεξουαλική, καθώς και να αφορά στον κοινωνικό και οικονομικό περιορισμό του θύματος. Κοινό χαρακτηριστικό όλων, είναι η προσπάθεια επιβολής του δράστη στο θύμα του. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από διάφορες τακτικές ελέγχου του θύματος και δημιουργίας ενός κλίματος τρομοκρατίας και φόβου. Σε αυτή την περίπτωση αναφερόμαστε στη «συντροφική τρομοκρατία» (*intimate terrorism*), ή στον εξαναγκαστικό έλεγχο (*coercive control*). Η συντροφική τρομοκρατία είναι μια τακτική σε ένα γενικότερο μοτίβο επιβολής ελέγχου του ενός μέλους της σχέσης στο άλλο, χωρίς ο έλεγχος και η βία που ασκείται να είναι αμοιβαία. Σε μεγάλο ποσοστό οι άνδρες εκδηλώνουν αυτή τη συμπεριφορά σε βάρος των γυναικών- συντρόφων τους.

Αντίθετα, η κοινή βία στο ζευγάρι αφορά στην παραδοχή ότι υπάρχει μια αμοιβαιότητα στη βία η οποία ασκείται και από τα δύο μέλη. Συνήθως η βία είναι χαμηλής έντασης και συχνότητας στο ζευγάρι και δεν αποτελεί μέρος ενός συνολικού μοντέλου ελέγχου του ενός μέλους από το άλλο.

Ο Johnson υπογραμμίζει ότι η συζυγική-συντροφική κα-

κοποίηση είναι συνήθως μόνο μία διάσταση της παρατεταμένης εμπειρίας συντροφικής τρομοκρατίας, όπου ο δράστης επιδιώκει τον απόλυτο έλεγχο του θύματός του. Αυτή η μορφή βίας είναι περισσότερο πιθανόν από τις άλλες να οδηγήσει σε ακραίες συμπεριφορές και τα θύματά της να χρειαστούν ιατρική φροντίδα ή παρέμβαση για την προστασία τους σε ειδικά καταφύγια (Regan, 2011:456-457). Η πιθανή αντίσταση των γυναικών απέναντι σε αυτή τη βία, θα πρέπει να θεωρείται ως μια μορφή άμυνας (Ellis, Stuckless & Smith, 2015:22). Μπορεί να είναι μια ενστικτώδης αντίδραση ως απάντηση σε μια επίθεση ή αμυντικός μηχανισμός μετά από παρατεταμένη έκθεση στη βία (Johnson, 2011).

Στην καρδιά πολλών σχέσεων συντροφικής βίας βρίσκεται ο εξαναγκαστικός έλεγχος και ο παράγοντας φύλο φαίνεται να διαδραματίζει έναν από τους πιο σημαντικούς ρόλους. Πράγματι το φύλο του δράστη δεν είναι τυχαίο ή αδιάφορο. Η εκδήλωση συμπεριφορών εξαναγκαστικού ελέγχου και τρομοκρατίας είναι στη μεγάλη πλειοψηφία τους γένους αρσενικού, γεγονός που μας οδηγεί αναπόφευκτα στη συζήτηση περί παραδοσιακών ρόλων των φύλων. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις που εδράζονται στην πατριαρχία, ο άνδρας παραδοσιακά εμφανίζεται ως κυρίαρχος, ή τουλάχιστον αυτό θα έπρεπε να επιδιώκει, στη συζυγική-συντροφική του σχέση και η γυναίκα υποταγμένη σε αυτόν. Ακόμα κι αν έχει επέλθει σημαντική πρόοδος στην αλλαγή αυτών των στερεοτύπων, φαίνεται ότι παραμένουν ζωντανά ειδικά στις κακοποιητικές σχέσεις.

Μελέτες για την ανδρική ταυτότητα και την κατασκευή του «ανδρισμού», συγκαταλέγουν την εξουσία, τον έλεγχο, τη σκληρότητα και τη φιλοδοξία στα σημαντικότερα συστατικά ανάπτυξης του ρόλου του ανδρικού φύλου. Η δύναμη είναι μία έννοια που κατέχει κεντρική θέση στο σύγχρονο ανδρισμό. Πολλοί άνδρες μαθαίνουν να πιστεύουν ότι το στοιχείο που χαρακτηρίζει περισσότερο από οτιδήποτε άλλο τον ανδρισμό τους είναι η φυσική και κοινωνική τους δύναμη και ότι αυτό ασκεί ιδιαίτερη γοητεία στις γυναίκες. Αντίστοιχα, η κοινωνική αντίληψη περί θηλυκότητας επιβάλλει στη γυναίκα την παραμονή της στα πλαίσια του παραδοσιακού της ρόλου, ακόμη κι αν αυτό συνεπάγεται τον έλεγχο και την επιβολή εξουσίας πάνω της. Η γυναίκα πρέπει να παρέχει στο σύντροφό της υποστήριξη, ευχαρίστηση, φροντίδα, παραμερίζοντας τις προσωπικές της φιλοδοξίες και περιορίζοντας τις απαιτήσεις της (Dubisch, 1986).

Τα θύματα συντροφικής-συζυγικής κακοποίησης αντιμετωπίζονται συχνά με βάση τους τραυματισμούς και τη βλάβη που προκαλεί η σωματική και σεξουαλική βία. Όμως τα θύματα αυτά δεν υποφέρουν μόνο από τα τραύματα αυτών των μορφών βίας. Σε μια σχέση κακοποίησης, κυρίαρχη είναι η προσπάθεια του δράστη να υποτάξει το θύμα του, ένα μοτίβο που περιλαμβάνει τακτικές απομόνωσης, υποβιβασμού, εκμετάλλευσης, ελέγχου και τελικά επικράτησης του φόβου με την απειλή της σωματικής βίας ή την άσκησή της. Αυτό το μοτίβο που μπορεί να περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται, στη σωματική βία, έχει χαρακτηριστεί ως ψυχολογική ή συναισθηματική κακοποίηση, συντροφική τρομοκρατία ή εξαναγκαστικός έλεγχος.

2. Ο έλεγχος και η δύναμη στις κακοποιητικές σχέσεις

Η δύναμη και ο έλεγχος είναι σημαντικές συνιστώσες της συζυγικής-συντροφικής τρομοκρατίας. Αυτό γίνεται κατανοητό μέσα από τη μελέτη του μοντέλου του κύκλου της δύναμης και του ελέγχου (Power and Control Wheel), όπως αναπτύχθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες από προγράμματα παρέμβασης για την ενδοοικογενειακή κακοποίηση στην Αμερική, που έχει επικρατήσει στη διεθνή βιβλιογραφία ως το μοντέλο Duluth¹.

Το Μοντέλο Duluth είναι ένα εργαλείο που μας βοηθά να εξηγήσουμε τους διαφορετικούς τρόπους τους οποίους ένας κακοποιητικός σύντροφος μπορεί να χρησιμοποιήσει τη δύναμη και τον έλεγχο προκειμένου να χειραγωγήσει τη σχέση του. Αντιπροσωπεύει μια ψυχο-εκπαιδευτική προσέγγιση για τους δράστες και τα θύματα κακοποίησης, όπως αναπτύχθηκε από επαγγελματίες που συνέλλεξαν πληροφορίες από συνεντεύξεις με κακοποιημένες γυναίκες. Οι πληροφορίες αυτές χρησιμοποιήθηκαν ώστε να αναπτυχθούν εκπαιδευτικά προγράμματα για τους δράστες κακοποίησης και την αλλαγή της συμπεριφοράς τους απέναντι στο θύμα, με τη μετάβασή τους από τον κύκλο της δύναμης και του ελέγχου -σε μια προσπάθεια κυρίαρχησής τους στο θύμα-, στον κύκλο της ισότητας. Το Μοντέλο Duluth απεικονίζει σχηματικά τον τρόπο με τον οποίο η συζυγική-συντροφική βία (ή η απειλή αυτής) μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με άλλες τακτικές και συμπεριφορές από τον κακοποιητικό σύντροφο κατά την

¹Πόλη της Μινεσότας όπου αναπτύχθηκε το μοντέλο

άσκηση ελέγχου του θύματος: οικονομική αποστέρηση, απομόνωση, συναισθηματική κακοποίηση, ενοχοποίηση του θύματος για τη συμπεριφορά του δράστη, άρνηση της βίας, απειλές και εξαναγκασμοί, χρησιμοποίηση των παιδιών για εκβιασμό μέχρι την τελική κυριαρχία του δράστη έναντι του θύματος (Pence & Paymar, 1993). Οι τακτικές που ακολουθεί ο δράστης στις σχέσεις που επικρατεί η ψυχολογική βία και ο εξαναγκαστικός έλεγχος περιλαμβάνουν τον περιορισμό, τη διαρκή παρακολούθηση και τη ρύθμιση από την πλευρά του δράστη των καθημερινών δραστηριοτήτων του θύματος και ειδικότερα όσων συνδέονται με τους ρόλους των γυναικών ως μητέρες, νοικοκυρές και σεξουαλικοί σύντροφοι. Καλύπτουν δε ένα ευρύ φάσμα δράσεων, από την πρόσβαση των γυναικών για παράδειγμα σε χρήματα, σε τροφή ή άλλα είδη πρώτης ανάγκης, έως τον τρόπο με τον οποίο μια γυναίκα καθαρίζει, μαγειρεύει, ντύνεται ή συμπεριφέρεται σεξουαλικά (Stark, 2012:4).

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τις Dutton και Goodman (2005) οι τακτικές εξαναγκαστικού ελέγχου μπορεί να αφορούν τις προσωπικές δραστηριότητες/ εμφάνιση του θύματος (π.χ. απαίτηση του δράστη η γυναίκα να φοράει συγκεκριμένα ρούχα ή να έχει συγκεκριμένο στυλ μαλλιών), την κοινωνική της ζωή/ οικογένεια (π.χ. απαγόρευση στη γυναίκα να μιλήσει με μέλη της οικογένειάς της, ή να λάβει συμβουλευτική στήριξη από επαγγελματίες), το νοικοκυριό (π.χ. απαίτηση για αγορά συγκεκριμένων τροφίμων και έλεγχος της κατανάλωσης), την εργασία/ οικονομικούς πόρους (π.χ. απαγόρευση εργασίας, άρνηση πρόσβαση σε πόρους), την υγεία (π.χ. απαγόρευση λήψης αναγκαίων φαρμάκων), τη συντροφική σχέση (π.χ. απαίτηση για τη μη χρήση αντισύλληψης). Επίσης ο δράστης μπορεί να εξαναγκάσει το θύμα να συμμετέχει σε παράνομες δραστηριότητες, ενώ συχνά χρησιμοποιεί, αν υπάρχουν, τα παιδιά για να εκβιάζει τη γυναίκα.

Οι έρευνες για τη συντροφική τρομοκρατία και τον εξαναγκαστικό έλεγχο δείχνουν ότι τα θύματα, συχνά υποφέρουν από υπερβολικό φόβο και τρόμο, αισθάνονται παγιδευμένα σε μία σχέση από την οποία δεν μπορούν να δραπετεύσουν. Είναι απρόθυμα να ζητήσουν βοήθεια εξ' αιτίας αυτού του φόβου που τα κυριεύει και την αίσθηση κινδύνου, τη δυσκολία απόδειξης του ψυχικού τραύματος, αλλά και την αντίληψη ότι το ποινικό σύστημα δεν μπορεί να τις βοηθήσει ή να τις προστατέψει από το δράστη (Leone, Lap & Xu, 2014).

3. Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και ελληνι-

κή νομοθεσία: η αναγνώριση της ψυχολογικής βίας

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, γνωστή και ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, χρησιμεύει ως προσχέδιο για τον καθορισμό των διαφόρων μορφών βίας κατά των γυναικών. Με βάση τις παγκόσμιες εξελίξεις, η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης είναι σήμερα το πιο προοδευτικό δεσμευτικό διεθνές εργαλείο για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και έχει ιδιαίτερη σημασία για τα κράτη μέλη της ΕΕ. Η Σύμβαση ορίζει (άρθρο 3) τη βία κατά των γυναικών ως: «Παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μορφή διάκρισης εις βάρος των γυναικών, η οποία περιλαμβάνει όλες τις πράξεις βίας λόγω φύλου που έχουν ως αποτέλεσμα ή είναι πιθανό να έχουν ως αποτέλεσμα τη σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη στις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών αυτών των πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη στέρηση της ελευθερίας, είτε συμβαίνουν στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή» (Council of Europe, 2011).

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης αποτελεί το πρώτο ευρωπαϊκό εργαλείο στο είδος του, ακριβώς επειδή δεν απαριθμεί απλώς τις διάφορες μορφές βίας κατά των γυναικών, αλλά παρέχει λεπτομερείς ορισμούς για συγκεκριμένες μορφές βίας. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι ο ακριβής στόχος της Σύμβασης είναι η πρόληψη και ποινικοποίηση της βίας κατά των γυναικών και αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί αποτελεσματικά, μόνο όταν οι διάφορες μορφές βίας κατά των γυναικών προσδιορίζονται και διαφοροποιούνται. Για το σκοπό αυτό, στη Σύμβαση περιέχεται ένα «αποθετήριο» ορισμών σε σχέση με τις διάφορες μορφές έμφυλης βίας και περαιτέρω η σημαντική διάκριση μεταξύ της βίας εντός της οικογένειας ή των συντροφικών σχέσεων και της βίας έξω από αυτές. Επισημαίνεται δε, ότι η ποινικοποίηση των διαφόρων μορφών βίας σε βάρος των γυναικών δεν περιλαμβάνει απαραίτητα ή αποκλειστικά τη σωματική βία, αλλά και μορφές όπως η ψυχολογική βία, η παρενοχλητική παρακολούθηση και η σεξουαλική παρενόχληση (European Parliament, 2020:12-13). Εντούτοις, στο κείμενο της Σύμβασης δεν χρησιμοποιείται ο όρος του εξαναγκαστικού ελέγχου, αλλά φαίνεται να υπονοείται μέσα από τον ορισμό της ψυχολογικής βίας.

Στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης η ποινικοποίηση της ψυχολογικής βίας εις βάρος των γυναικών προβλέπεται με τρεις τρόπους: α) στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας, όπου περιλαμβάνεται και η ψυχολογική βία, β) στο πλαίσιο ενός αυτόνομου αδικήματος, διαχωρισμένο από τις άλλες μορφές βίας και γ) στο πλαίσιο της παρενοχλητικής παρακολούθησης (stalking) ως μιας ειδικής μορφής ψυχολογικής βίας.

Η νομοθεσία των κρατών μελών της ΕΕ παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία όσον αφορά την ψυχολογική βία και την αναγνώρισή της ως ανεξάρτητο ποινικό αδίκημα, διακριτό από την ενδοοικογενειακή ή συντροφική βία. Οι περισσότερες χώρες, όπως η Ελλάδα, έχουν συμπεριλάβει την ψυχολογική ή συναισθηματική κακοποίηση στους ορισμούς τους και τα αδικήματα για την ενδοοικογενειακή βία, ενώ άλλες, όπως στη Γαλλία, έχουν αναπτύξει ξεχωριστό νόμο για την ψυχολογική κακοποίηση και τον εξαναγκασμό (Stark, 2012).

Η Ελλάδα επικύρωσε τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης τον Ιούνιο του 2018 και τέθηκε σε ισχύ από την 1η Οκτωβρίου 2018. Η ενδοοικογενειακή βία ποινικοποιήθηκε στην Ελλάδα όπως είναι γνωστό το 2006 με το Νόμο 3500. Σύμφωνα με το νόμο 3500/2006 η ενδοοικογενειακή βία αφορά στην εκτέλεση αδικήματος εναντίον μέλους της οικογένειας, όπως: σωματικός τραυματισμός, επίθεση, βιασμός ή απειλή αυτού, πράξεις λεηλασίας, σεξουαλική κακοποίηση, ανθρωποκτονία με πρόθεση και θανατηφόρος τραυματισμός. Στο πλαίσιο του Ν. 3500/2006, η οικογένεια ορίζεται ευρέως και περιλαμβάνει συζύγους, πρώην συζύγους, γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ' αίματος ή γάμου ή υιοθεσίας.

Ως απόρροια της κύρωσης της Σύμβασης στην Ελλάδα, ο νόμος 4531/2018, στο άρθρο 3 τροποποίησε τον νόμο 3500/2006 για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, φέρνοντας σημαντικές αλλαγές. Πρώτον, η έννοια της «οικογένειας» διευρύνθηκε ώστε να περιλαμβάνει τα συμβαλλόμενα μέρη ενός συμφώνου συμβίωσης και τα συμβαλλόμενα μέρη της διάλυσης αυτού. Με αυτόν τον τρόπο, διευρύνεται περαιτέρω ο ορισμός της οικογένειας ώστε η εθνική νομοθεσία να ευθυγραμμιστεί πλήρως με τη Σύμβαση. Δεύτερον, σε συμφωνία με το άρθρο 3 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, η συμβίωση κάτω από την ίδια στέγη δράστη και θύματος, δεν αποτελεί πλέον προϋπόθεση για την εφαρμογή του νόμου 3500/2006, καλύπτοντας έτσι και

την περίπτωση πρώην συζύγων. Τρίτον, οι τροποποιήσεις καλύπτουν και τα παιδιά των συντρόφων, είτε είναι βιολογικά, είτε αποκτήθηκαν με άλλο σύντροφο/σύζυγο. Αναφορικά με την ψυχολογική βία και την απειλή, δεν υπάρχει διακριτό αδίκημα ή ειδική νομοθεσία που αφορά στις συντροφικές σχέσεις, πέραν όσων προβλέπονται στο άρθρο 333 του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα και στο άρθρο 7 του Ν. 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία. Η παρενοχλητική παρακολούθηση/καταδίωξη (stalking) ποινικοποιήθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα μετά την επικύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, η οποία κατέστησε απαραίτητη την τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα το 2018, ώστε να συμπεριληφθεί αυτή η μορφή βίας ως ποινικό αδίκημα.

Εν κατακλείδι, οι νομοθετικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, με αφορμή την κύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, αν και έγιναν με καθυστέρηση, προβλέπουν έναν αριθμό νέων θεσμών και μηχανισμών για την αποτελεσματικότερη πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Η ανεπάρκεια και η αναποτελεσματικότητα της προϋπάρχουσας νομοθεσίας (κυρίως του Ν. 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία), η ανάγκη για επαρκείς δομές και συστηματική συλλογή δεδομένων για την έμφυλη και την ενδοοικογενειακή βία, η επιμονή των έμφυλων στερεοτύπων που βρίσκονται στο επίκεντρο της βίας εναντίον των γυναικών, είναι μερικά από τα σημαντικότερα σημεία που τονίζονται διαρκώς από τις γυναικείες οργανώσεις ((European Parliament, 2020:68). Απομένει να δούμε πώς οι μεταρρυθμίσεις που προαναφέρθηκαν θα εφαρμοστούν στην πράξη.

Αντί επιλόγου

Το γεγονός ότι υπάρχουν διαφορετικοί τύποι και μορφές συζυγικής-συντροφικής βίας υπαγορεύει την ανάγκη να αναπτυχθούν ως ένα βαθμό εξειδικευμένες παρεμβάσεις. Η έρευνα στη χώρα μας πρέπει να επικεντρωθεί στη διερεύνηση του «μικροκλίματος» μέσα στο οποίο εκδηλώνεται η συζυγική-συντροφική βία, με τη ματιά στραμμένη στη μορφή εκείνη του εξαναγκαστικού ελέγχου και της τρομοκρατίας στις συντροφικές σχέσεις. Και αυτό όχι κατά ανάγκη για να επιβεβαιωθούν οι ρίζες της πατριαρχίας και της επιδίωξης της επικράτησης της ανδρικής κυριαρχίας στην έμφυλη βία, αλλά πολύ περισσότερο για την επαναπλαισίωση της γνώσης και αντίληψης που έχουμε για αυτή τη μορφή βίας. Η ποσοτική καταγραφή, κυρίως της σωματικής και σεξου-

αλικής, ενδοοικογενειακής βίας εις βάρος των γυναικών, οι επιδημιολογικές έρευνες και η στατιστική της βίας όπως έχει επικρατήσει, έχουν λίγα να προσφέρουν στις μέρες μας για την κατανόηση του φαινομένου και ακόμα λιγότερα να προσφέρουν προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισής του. Οι επαγγελματίες που συνεργάζονται με τα θύματα σε μια προσπάθεια ενδυνάμωσής τους και απεγκλωβισμού τους από τη βίαιη σχέση θα πρέπει να τροφοδοτήσουν την έρευνα με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της βίαιης σχέσης, όπως προκύπτουν από τις ομολογίες των θυμάτων, τις βιωματικές τους αφηγήσεις, που βοηθούν να κατανοήσουμε καλύτερα το τι συμβαίνει στις ιδιωτικές σχέσεις όπου το θύμα τίθεται στον απόλυτο έλεγχο και στην τρομοκρατία του από το δράστη του. Και αυτή η νέα βαθιά γνώση θα μπορέσει να τροφοδοτήσει με νέες πρακτικές, περισσότερο κοντά στην πραγματικότητα της βίας, τόσο την παρέμβαση του νομοθέτη, όσο και την πρακτική της αστυνομίας, των δικαστικών Αρχών αλλά και των επαγγελματιών πρώτης γραμμής στην αρωγή των θυμάτων.

Είναι κατανοητό ότι οι άνδρες και οι γυναίκες που εμπλέκονται σε κακοποιητικές σχέσεις δεν είναι μια ομοιόμορφη κατηγορία, αλλά ακόμα και όλες οι κακοποιητικές σχέσεις όπως είναι αναμενόμενο, διαφέρουν στο εσωτερικό τους, καθώς δημιουργούνται από διαφορετικές προσωπικότητες και δυναμικές των διαπροσωπικών σχέσεων. Είναι προφανές ότι η συζυγική-συντροφική βία δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσα από παρεμβάσεις όπως η συμβουλευτική ζευγαριού, όπου στόχος της είναι η συμφιλίωση των μελών του. Καθώς τα θύματα της συντροφικής-συζυγικής τρομοκρατίας και του εξαναγκαστικού ελέγχου διατρέχουν μεγάλο ή και θανάσιμο κίνδυνο όταν διαφύγουν του ελέγχου του κακοποιητή τους, αναζητώντας βοήθεια, συμβουλευτική στήριξη ή καταφύγιο, γίνεται αντιληπτό ότι ο σχεδιασμός κάθε παρέμβασης πρέπει να θέτει σε προτεραιότητα την ασφάλεια του θύματος και άλλων εξαρτώμενων από αυτό μελών, όπως τα παιδιά. Από την άλλη πλευρά, το μήνυμα προς τον δράστη κακοποιητικών συμπεριφορών πρέπει να είναι σαφές και ξεκάθαρο: καμία ανοχή στη βία. Αυτό το μήνυμα δεν πρέπει να είναι μια απλή διακήρυξη, αλλά οφείλει να παίρνει σάρκα και οστά μέσα από τους μηχανισμούς του επίσημου και ανεπίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Για τους ανεπίσημους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγ-

χου απαιτείται η κοινωνική αποδοκιμασία της βίας, ενώ κρίσιμο σημείο είναι και ο αποστιγματισμός του θύματος, το οποίο συχνά θεωρείται υπεύθυνο για τη βία που υφίσταται, είτε για το γεγονός ότι την ανέχεται, μη εγκαταλείποντας το δράστη. Για να επιτευχθεί αυτή η κοινωνική ωριμότητα στην αξιολόγηση της συντροφικής βίας απαιτείται εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση, σε συστηματική και διαρκή βάση. Μια κοινωνία πρέπει να έχει εύκολη πρόσβαση στα πραγματικά επιστημονικά δεδομένα για να παλέψει με τα βαθιά ριζωμένα στερεότυπα, να εκπαιδευτεί για να αναπτύξει δεξιότητες διαχείρισης κρίσεων χωρίς τη χρήση βίας και να μάθει να απολαμβάνει τις ελευθερίες της μέσα από τον απόλυτο σεβασμό της προσωπικότητας του άλλου.

Για τους φορείς επίσημου κοινωνικού ελέγχου η διαρκής εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση είναι εξίσου σημαντική. Οι αστυνομικές και δικαστικές Αρχές οφείλουν να έχουν επιστημονική γνώση ή να συνεργάζονται με ειδικούς επιστήμονες προκειμένου να μπορούν να αντιληφθούν την «ανατομία» της βίας και των επιπτώσεών της στο θύμα. Οι υποθέσεις συζυγικής-συντροφικής βίας πρέπει να αντιμετωπίζονται άμεσα και κατά προτεραιότητα, ειδικά όταν συντρέχουν λόγοι ασφάλειας και προστασίας του θύματος ή/και άλλων μελών της οικογένειας. Επίσης, δεν πρέπει να παραγνωρίζονται η σοβαρότητα της ψυχολογικής βίας και των επιπτώσεών της στο θύμα. Η αναγνώριση της συμπεριφοράς του καταναγκαστικού ελέγχου ως μια διακριτή βλαπτική προς το θύμα συμπεριφορά και η ποινικοποίησή της είναι κάτι πολύ περισσότερο από το να χαρακτηριστεί μια ακόμα συμπεριφορά ως αδίκημα. Διασυνδέεται με την ανάγκη κατανόησης της συντροφικής - συζυγικής βίας στο σύνολό της και στο βάθος της. Θα πρέπει να στοχεύει, μεταξύ άλλων, στη μεταβολή του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται η Αστυνομία και οι δικαστικές Αρχές την ενδοοικογενειακή βία, δηλαδή όχι απλά ως μια σειρά αποκομμένων μεταξύ τους περιστατικών, αλλά συμβάντων που λειτουργούν σωρευτικά και συνολικά. Και τελικά, η ποινικοποίηση της συμπεριφοράς του εξαναγκαστικού ελέγχου και της τρομοκρατίας του θύματος κακοποίησης αποτελεί μια μεταρρύθμιση που μπορεί να οδηγήσει σε μια αλλαγή σε βάθος γενεών, στον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία αντιλαμβάνεται την ενδοσυντροφική/ενδοοικογενειακή βία

Βιβλιογραφικές αναφορές

Archer J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: a meta-analytic review. *Psychol Bull.* 126(5), pp. 651-680. doi:10.1037/0033-2909.126.5.651.

Centre, Monash Gender and Family Violence Prevention (2019): Understanding Intimate Terrorism. Monash University. Online resource. <https://doi.org/10.26180/5d198c60f120d>.

Council of Europe, (2011). Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Istanbul, 11.V.2011 <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

Dobash, R.E., Dobash, R. P. (1998). *Rethinking violence against women*, Sage Publications.

Dubisch, J. (1986). *Gender and Power in Rural Greece*. Princeton University Press.

Dutton, M. and Goodman, L. (2005). Coercion in Intimate Partner Violence: Toward a New Conceptualization. *Sex Roles.* 52. 743-756. DOI: 10.1007/s11199-005-4196-6.

Ellis, D., Stuckless, N. and Smith, C. (2015). *Marital Separation and Lethal Domestic Violence*, p.22, Routledge. ISBN 978-1317522133.

European Commission (March 2019). *Report on equality between women and men in the EU*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. ISBN: 978-92-76-00027-3. doi:10.2838/395144. 64 European Institute for Gender Equality (2014). *Estimating the costs of gender-based violence in the European Union*. <https://eige.europa.eu/library/resource/dedupmrg27770699>

European Parliament, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs (2020). *Violence against women. Psychological violence and coercive control*. European Union, doi: 10.2861/64249. ISBN 978-92-846-6495-5, ανακτήθηκε στις 26/5/20 από <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>.

www.europarl.europa.eu/supporting-analyses.

European Union Agency for Fundamental Rights (2014), *Violence against women: an EU-wide survey*. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.

Gelles, R. J. (1997). *Intimate Violence in Families*, Third Edition, Sage Publications.

Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: two forms of violence against women, *Journal of Marriage and Family.* 57 (2): 283-294.

Johnson M.P. (2006) Conflict and control: gender symmetry and asymmetry in domestic violence. *Violence against women*, 12(11):1003-1018. doi:10.1177/1077801206293328.

Johnson, M. P. (2011). Gender and types of intimate partner violence: A response to an anti-feminist literature review, *Aggression and Violent Behavior.* 16 (4), pp. 289-296. Doi:10.1016/j.avb.2011.04.006. ISSN 1359-1789

Kimmel, M. S. (2002). "Gender Symmetry" in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review, *Violence against Women*, 8 (11), pp.1332-1363. Doi:10.1177/107780102237407.

Leone, J. M., Lape, M. E. and Xu, Y. (2014). Women's Decisions to Not Seek Formal Help for Partner Violence: A Comparison of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence, *Journal of Interpersonal Violence* 29(10) pp.1850-1876.

Ptacek, J. (2016). Rape and the Continuum of Sexual Abuse in Intimate Relationships. In Yllo, K and M.G. Torres *Marital Rape: Consent, Marriage, and Social Change in Global Context*. London: Oxford University Press.

Regan, P. (2011) *Close Relationships*, pp. 456-460, Routledge. ISBN 978-1136851605.

Rose, E. (2015). A feminist reconceptualisation of intimate partner violence against women: A crime against humanity and a state crime. *Women's Studies International Forum*, 53(2015), 31-42.

Samantroy, E. (2010). Structural Violence and Gender. *Women's link*, 16(4), 25-30.

Stark, E. (2012). Re-presenting Battered Women: Coercive Control and the Defense of Liberty, Violence Against Women : Complex Realities and New Issues in a Changing World, Les Presses de l' Université du Québec, https://www.stopvaw.org/uploads/evan_stark_article_final_100812.pdf

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΒΙΑΣΜΟΥ ΩΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Δρ. Ιωάννης Π. Τζιβάρας (PhD, Dr. Jur.)
Διδάκτωρ Νομικής Δημοκριτείου Πανεπιστημίου
Θράκης Διδάσκων, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
και Διοίκησης, Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Επισκέπτης Διδάσκων, Ευρωπαϊκός Οργανισμός
Δημοσίου Δικαίου & Ρωσική Προεδρική Ακαδημία
Εθνικής Οικονομίας και Δημόσιας Διοίκησης

1. Εισαγωγικά στοιχεία: Η κατοχύρωση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας στο Διεθνές Δίκαιο.

Κατά το Διεθνές Δίκαιο, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας αφορούν ένα σύνολο ειδικών εγκληματικών πράξεων και παραλείψεων που δεν συνδέονται με μεμονωμένα γεγονότα αλλά εκλαμβάνονται ως μέρος ενός ευρέως σχεδίου που συνδέεται, άρρηκτα, με την άσκηση κρατικής πολιτικής¹. Σύμφωνα με το πλαίσιο αυτό, η αναφερόμενη δέσμη εγκλημάτων μπορεί να τελεστεί από κρατικά όργανα είτε εν καιρώ ειρήνης είτε εν καιρώ πολέμου, άνευ της ύπαρξης της συνδετικής

προϋποθέσεως της τέλεσής τους στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, με θύματα τόσο τους αμάχους όσο και τα άτομα εκείνα που δεν συμμετέχουν ενεργά στις εχθροπραξίες, πράξεις στις οποίες, σταδιακά, εντάχθηκαν και τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας.

Σε σύγκριση τόσο με τη γενοκτονία όσο και με τα εγκλήματα πολέμου, πράξεις οι οποίες κωδικοποιήθηκαν μέσα από συμβατικά κείμενα με ευρέως και καθολικά αποδεκτούς ορισμούς, εντούτοις τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας αναφέρθηκαν σε πλείστα κείμενα με μη, όμως, συγκεκριμένο περιεχόμενο². Γενικόλογα, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ταυτίστηκαν με την έννοια της μαζικότητας, με την προϋπόθεση ότι η τέλεσή τους συνιστά μία απευθείας, εξαιρετικής βαρύτητας, επίθεση στην ανθρωπότητα και όχι ως μία επίθεση μεμονωμένου χαρακτήρα³. Για πρώτη φορά, η έννοια των συγκεκριμένων εγκλημάτων διατυπώθηκε, εν αρχή, στη Διάσκεψη Ειρήνης της Χάγης του 1899, όπου χαρακτηριστικά συνδέθηκαν οι «νόμοι του ανθρωπισμού» στο πλαίσιο της Ρήτρας Martens όπως και το 1915 στη Συμμαχική Διακήρυξη της Γαλλίας, της Ρωσίας και της Μεγάλης Βρετανίας, με την παράμετρο των «εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και του πολιτισμού», τα οποία συνδέθηκαν με την περίπτωση των μαζικών δολοφονιών των Αρμενίων από την Οθωμανική Αυτοκρατορία⁴. Η ουσιαστική στροφή της διεθνούς κοινωνίας έναντι της συγκεκριμένης κατηγορίας εγκλημάτων, επήλθε,

²Cryer, R., Robinson, D., Vasiliev, S., *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. 4th Edition. (Cambridge: Cambridge University Press, 2019), 227, Boot, M., *Genocide, Crimes against Humanity and War Crimes*. (Oxford: Oxford University Press, 2002).

³Vest, H., "Humanität Verbrechen, Herausforderung für das Individualstrafrecht," *Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft* 113 (2001): 457-460, Cassese, A., Acquaviva, G., Fan, M., Whiting, A., *International Criminal Law. Cases and Commentary*. (Oxford: Oxford University Press, 2011), 256-285, Luban, D., "A Theory of Crimes against Humanity," *Yale Law Journal* 29 (2004): 85.

⁴*Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1915, Supplement*. (Washington: United States Government Printing Office, 1928), 981-983, Graven, J., "Les Crimes Contre l' Humanité," *Hague Recueil* 76 (1950): 427, 433, Schwelb, E., "Crimes against Humanity," *British Yearbook of International Law* (1946): 178-179, Δασκαλοπούλου-Λιβαδά, Φ., *Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Από τη Νυρεμβέργη στη Χάγη*. (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2013), 32-33.

¹Schabas, W., "State Policy as an Element of International Crimes," *Journal of Criminal Law and Criminology* 98 (2008): 953.

ιδίως, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όπου τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας τυποποιήθηκαν, αναλυτικότερα, στο πλαίσιο του Χάρτη της Νυρεμβέργης (άρ. 6 εδ. γ')⁵, του Καταστατικού του Δικαστηρίου του Τόκιο (άρ. 5 εδ. γ') και των Δικαστηρίων του Ν. 10 του Συμμαχικού Συμβουλίου Ελέγχου (άρ. 11 παρ. 1 εδ. γ')⁶. Η μετεξελικτική αποτύπωση του πρίσματος της Νυρεμβέργης και του Τόκιο απέδωσε μία σειρά από, ιδιάζουσας σημασίας, δικαστικές αποφάσεις, οι οποίες και διαδραμάτισαν μία αντίστοιχη νομιμοποιητική βάση για την κατοχύρωση και την εξέλιξη της θεωρίας και, ιδίως, της πρακτικής επί των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας⁷.

Σε συνέχεια των Συμβάσεων της Χάγης και της Γενεύης και την επάλληλη εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου αλλά και την αποτελεσματικότερη θεμελίωση της προστασίας των αμάχων⁸, μετά από ένα ευρύ χρονικό φάσμα διεθνούς απραξίας, η δημιουργία των *ad hoc* Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων για την πρώην Γιουγκοσλαβία (ΔΠΔΓ) και τη Ρουάντα (ΔΠΔΡ) όπως και η σύσταση του Ειδικού Δικαστηρίου για τη Σιέρα Λεόνε (ΕΔΣΛ), απέδωσε ένα ισχυρό πρακτικό έναυσμα τόσο στην ανάδειξη του ευρέως και συστηματικού τρόπου τέ-

λεσης των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας όσο και την ανάγκη για, περαιτέρω, ανάλογης βαρύτητας ανάγκη για δίωξη και τιμωρία των ιθυνόντων, μεταξύ άλλων, και για πράξεις ή παραλείψεις που συνδέονται, άμεσα ή έμμεσα, με την άσκηση γενετήσιας βίας, ιδίως, κατά γυναικών και ανηλίκων⁹.

Οι διατάξεις των άρθρων 3 ΚατΔΠΔΡ, άρθρο 5 ΚατΔΠΔΓ όπως και του άρθρου 2 ΚατΕΔΣΛ, ήλθαν να αναδείξουν το γεγονός ότι τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας συνδέονται με εγκλήματα που διαπράττουν πρόσωπα κατά τη διάρκεια διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης, ως μέρος μιας εκτεταμένης ή συστηματικής επίθεσης κατά οποιουδήποτε αμάχου πληθυσμού για εθνικούς, πολιτικούς, εθνολογικούς, φυλετικούς ή θρησκευτικούς λόγους. Ωστόσο, οι προϋποθέσεις αυτές αφορούν τα συγκεκριμένα Δικαστήρια και δεν αντανάκλουν εθμικό δίκαιο, σύμφωνα με το οποίο τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας τελούνται τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και πολέμου και οι μόνες προϋποθέσεις είναι να αποτελούν μέρος μιας ευρείας ή συστηματικής επίθεσης κατά ενός αμάχου πληθυσμού.

Η ίδρυση του μόνιμου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ) συνοδεύτηκε με μία, παράλληλη, αποτελεσματικότερη κατοχύρωση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας¹⁰, βελτιώνοντας, ακόμη περισσότερο, το πλαίσιο προστασίας συγκριτικά με τα ως άνω αναφερόμενα Δικαστήρια, δίνοντας, μεταξύ άλλων, ένα ιδιώνυμο έναυσμα, μεταξύ άλλων, στην προστασία μελών του αμάχου πληθυσμού από πράξεις που αποτελούν ευθείς παραβιάσεις κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας¹¹. Ανα-

⁵Brand, T. J., "Crimes against Humanity and the Nuremberg Trials," *Oregon Law Review* 28 (1949): 93-98.

⁶Robinson, D., "Crimes against Humanity," in *Essays on the Rome Statute of the International Criminal Court*, edit. Lattanzi, F., Schabas, A. W. (Sirrento: Ripa Fagnano Alto, 1999), 149-151, Vernon, R., "What is Crime against Humanity?" *Journal of Political Philosophy* 10(3) (2002): 231-249, May, L., *Crimes against Humanity: A Normative Account*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 96-103, De Guzman, M., "How Serious are International Crimes? The Gravity Problem in International Criminal Law," *Columbia Journal of Transnational Law* 51 (2012): 23, Παζαρτζή, Φ., *Η ποινική καταστολή στο Διεθνές Δίκαιο. Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη στη σύγχρονη εποχή*. (Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2007), 110-111, Μαρούδα, Μ. Ν., *Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία και η εξέλιξη του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ιδίως όσον αφορά τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ζητήματα εφαρμογής τους σε συρράξεις μη διεθνούς χαρακτήρα*. (Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001), 46-52.

⁷In *re Pohl et al*, Nuremberg US Military Tribunal, 3 November 1947, 290, 292, In *re Ohlendorf et al* (*Einsatzgruppen Trial*), Nuremberg US Military Tribunal, 10 April 1948.

⁸Νάσκου-Περάκη, Π., *Δικαιώματα του Ανθρώπου. Παγκόσμια και περιφερειακή προστασία*. 2^η Έκδοση. (Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019), 9-11.

⁹Beigbeder, Y., *International Criminal Tribunals: Justice and Politics*. (London, New York: Palgrave Macmillan, 2011), 20-49.

¹⁰Robinson, D., "Defining Crimes against Humanity at the Rome Conference," *American Journal of International Law* 93 (1999): 43-46, Van Schaack, B., "The Definition of Crimes against Humanity: Resolving the Incoherence," *Columbia Journal of Transnational Law* 37 (1999): 787-789.

¹¹Hwang, P., "Defining Crimes against Humanity in the Rome Statute of the International Criminal Court," *Fordham International Law Journal* 22(2) (1998): 457-504, Moshan, S. B., "Women, War and Words: The Gender Component in the Permanent International Criminal Court's Definition of Crimes against Humanity," *Fordham International Law Journal* 22(1) (1998): 154-183, Fenrick, W. J., "Should Crimes against Humanity Replace War Crimes?" *Columbia Journal of Transnational Law* 37 (1999): 778-779.

λυτικότερα, το άρ. 7 του ΚατΔΠΔ προβλέπει, συνολικά, ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας τα εξής¹²:

[1. Για τους σκοπούς του παρόντος Καταστατικού, «έγκλημα κατά της ανθρωπότητας» σημαίνει οποιαδήποτε από τις ακόλουθες πράξεις όταν διαπράττεται ως μέρος ευρείας και συστηματικής επίθεσης που κατευθύνεται κατά οποιουδήποτε αμάχου πληθυσμού, εν γνώσει της επίθεσης: (α) Ανθρωποκτονία με πρόθεση, (β) Εξόντωση, (γ) Υποδούλωση, (δ) Εκτόπιση ή βίαιη μετακίνηση πληθυσμού, (ε) Φυλάκιση ή άλλη σοβαρή στέρηση της σωματικής ελευθερίας κατά παραβίαση βασικών κανόνων του διεθνούς δικαίου, (στ) Βασανιστήρια, (ζ) Βιασμός, γενετήσια δουλεία, εξαναγκασμός σε εγκυμοσύνη, εξαναγκασμός σε στέρηση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας παρόμοιας βαρύτητας, (η) Δίωξη κατά οποιασδήποτε αναγνωρίσιμης ομάδας ή κοινότητας για λόγους πολιτικούς, φυλετικούς, εθνικούς, εθνοτικούς, πολιτιστικούς, θρησκευτικούς ή λόγους φύλου, όπως αυτό ορίζεται στην παράγραφο 3, ή άλλους λόγους που αναγνωρίζονται παγκοσμίως ως ανεπίτρεπτοι κατά το διεθνές δίκαιο σε σχέση με οποιαδήποτε πράξη που αναφέρεται στην παρούσα παράγραφο ή οποιοδήποτε έγκλημα εντός της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου, (θ) Βίαιη εξαφάνιση προσώπων, (ι) Φυλετικός διαχωρισμός, (κ) Άλλες απάνθρωπες πράξεις παρόμοιου χαρακτήρα οι οποίες με πρόθεση προκαλούν μεγάλο πόνο ή βαριά σωματική βλάβη ή βαριά βλάβη της διανοητικής ή σωματικής υγείας.]

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, και επομένως, τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας που υπάγονται στη συγκεκριμένη κατηγορία, μπορούν να τιμωρηθούν τόσο κατά τη διάρκεια ένοπλης σύρραξης όσο και σε καιρό ειρήνης¹³, παράλληλα με τη διαπίστωση του

επαρκούς βαθμού συνάφειας μεταξύ της πράξεως του κατηγορουμένου και της προσβολής κατά του αμάχου πληθυσμού¹⁴. Βάσει της αναφερόμενης διατάξεως του ΚατΔΠΔ, το παρόν άρθρο επιχειρεί να παραθέσει και να αναλύσει τη σύνδεση του εγκλήματος του βιασμού ως έγκλημα που κατηγοριοποιείται ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, με βάση τις παραδεδωμένες αρχές του Ποινικού Διεθνούς Δικαίου, συνδυαστικά με ζητήματα νομολογίας που δίνουν, αναντίρρητα, και την έκταση του φαινομένου σε ανάλογο επίπεδο.

2. Ο βιασμός ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας: Συμβατική και νομολογιακή προσέγγιση.

Είναι αξιοσημείωτο να σημειωθεί, εξ αρχής, το γεγονός ότι στο άρ. 5 εδ. ζ' ΚατΔΠΔΓ, στο άρ. 3 εδ ζ' ΚατΔΠΔΡ όπως και στο άρ. 2 εδ. ζ' ΚατΕΔΣΛ, ο βιασμός αναφέρεται, ρητά, ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη δεν αναφέρεται ρητά ως έγκλημα που συνιστά γενοκτονία¹⁵, κατοχυρώνεται, όμως, περαιτέρω στο άρ. 4 εδ. ε' ΚατΔΠΔΡ όπου ο βιασμός αποτελεί προσβολή κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας στο πλαίσιο των παραβιάσεων του Κοινού Άρθρου III των Συμβάσεων της Γενεύης και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου II του 1977¹⁶ όπως και στα άρ. 8 παρ. 2 εδ. β' (xii) και άρ. 8 παρ. 2 εδ. ε' (vi) ΚατΔΠΔ, όπου ο βιασμός αποτελεί έγκλημα πολέμου, σε διεθνείς ή μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις¹⁷.

¹⁴Χουλιάρης, Γ. Α., *Η ανάδυση του διεθνούς ποινικού συστήματος. Όψεις της συστημικής διεθνούς εγκληματικότητας*. (Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα, 2013), 426-427.

¹⁵Nahapetian, K., "Selective Justice: Prosecuting Rape in the International Criminal Tribunals for the Former Yugoslavia and Rwanda," *Berkeley Women's Law Journal* 14 (1999): 126-135, Strumpendarric, C., "Rape: A Survey of Current International Jurisprudence," *Human Rights Brief* 7 (2000): 12-17.

¹⁶Papaconstantinou, M., "Rape as a Crime under International Humanitarian Law," *Revue Hellénique de Droit International* 51 (1998): 477, Fitzgerald, K., "Problems of Adjudication of Rape and Other Sexual Assaults under International Law," *European Journal of International Law* 8 (1997): 638.

¹⁷McHenry, J. R., "Note: The Prosecution of Rape under International Law: Justice That Is Long Overdue," *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 35 (2002): 1269-1278.

¹²Boot, M., Hall, C. K., Dixon, R., "Article 7: Crimes against Humanity," in *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court: Observer's Notes, Article by Article*, edit. Triffterer, O. (Baden-Baden: Nomos, 1999), 117-119, McCormack, T. L. H., "Crimes against Humanity," in *The Permanent International Criminal Court: Legal and Policy Issues*, edit. McGoldrick, D., Rowe, P., Donnelly, E. (Oxford, Portland Oregon: Hart Publishing, 2004), 179-201.

¹³Αναλυτικότερα, βλ. U. N. Commission on Human Rights. *Special Rapporteur on Violence against Women, It's Causes and Consequences*. U.N. Doc. E/CN.4/1998/54, January 26, 1998. Pejic, J., "The International Criminal Court Statute: An Appraisal of the Rome Package," *International Law Review* 34 (2000): 65-67.

Μία πρώτη σαφής και εμπειριστατωμένη οπτική του υπό παράθεση εγκλήματος δίδεται μέσω της Ποινικής Υπόστασης των Εγκλημάτων του ΔΠΔ. Σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις, το συγκεκριμένο έγκλημα πραγματώνεται μέσω της παράνομης, και άνευ συναίνεσης, διείσδυσης του δράστη σε οποιοδήποτε τμήμα του σώματος όπως και στα γεννητικά όργανα του θύματος ή στη διείσδυση, μέσω οποιοδήποτε αντικείμενου, στον πρωκτό ή τα γεννητικά όργανα του θύματος η οποία τελέσθηκε διά της απειλής ή χρήσης βίας ή μέσω του εξαναγκασμού ή της άσκησης ψυχολογικής βίας ή μέσω κράτησης ή ψυχολογικής καταπίεσης ή κατάχρησης εξουσίας¹⁸, κατοχυρώνοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, την απόδοση του χαρακτηρισμού του συγκεκριμένου εγκλήματος ως υπαλλακτικά μικτού εγκλήματος λόγω της εναλλαγής των τρόπων τέλεσης του στην ίδια μονάδα εννόμου αγαθού¹⁹.

Εκ προοιμίου διαφαίνεται ότι οι ως άνω διατάξεις ταυτίζονται με τα στοιχεία της διείσδυσης, του εξαναγκασμού και της απειλής χρήσης βίας, στοιχεία τα οποία αποτελούν τη βάση για την τέλεση, σχεδόν, όλων των παρεπόμενων εγκλημάτων που προβλέπει το ΚατΔΠΔ στην αναφερόμενη διάταξη και δη τη γενετήσια δουλεία, τον εξαναγκασμό σε εγκυμοσύνη, τον εξαναγκασμό σε στειρώση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας παρόμοιας βαρύτητας.

Με βάση την ανάλυση του εγκλήματος προκύπτει ότι η έννοια της διείσδυσης δύναται να περιλαμβάνει την περίπτωση εισαγωγής του ανδρικού μορίου στον κόλπο ή τον πρωκτό του θύματος ή την εισαγωγή του μορίου του δράστη στη στοματική κοιλότητα του θύματος ή

τέλος την εισαγωγή ξένου αντικείμενου στον κόλπο ή τον πρωκτό του θύματος, με δεδομένο το στοιχείο του εξαναγκασμού και της μη συναίνεσης του θύματος. Συστατικό στοιχείο του εγκλήματος αποτελεί, όπως διαφαίνεται ξεκάθαρα, η έλλειψη συναίνεσης, στοιχείο το οποίο και αποτελεί τη βασική υπερασπιστική γραμμή σε περιπτώσεις επιθέσεων κατά της προσωπικής αυτονομίας του θύματος τόσο στο εθνικό Ποινικό Δίκαιο όσο, πλέον, και στο Ποινικό Διεθνές Δίκαιο²⁰.

Το πέρασμα, όμως, στη σύγχρονη οπτική, αλλά και την προβληματική, του εγκλήματος του βιασμού, υπό τις γενικές αρχές του ουσιαστικού μέρους του Ποινικού Διεθνούς Δικαίου, διαπερνά μέσα και από τη μελέτη της νομολογίας που κληροδότησαν τα *ad hoc* Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια, και ιδιαίτερα του ΔΠΔΓ και του ΔΠΔΡ, στο ΔΠΔ ελλείψει, βεβαίως, ενός σαφούς, και ελλείποντος, ορισμού για το έγκλημα του βιασμού στο Διεθνές Δίκαιο²¹.

Στο πλαίσιο της απόπειρας απόδοσης ορισμού του εγκλήματος του βιασμού, τόσο τα *ad hoc* Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια όσο και το ΕΔΣΛ²², προέβησαν στην αποσαφήνιση της ποινικής υπόστασης του εγκλήματος ως εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας²³. Ειδικότερα,

²⁰Lee Koo, K., "Confronting a Disciplinary Blindness: Women, War and Rape in International Politics of Security," *Australian Journal of Political Sciences* 37(3) (2002): 528-530, Haveman, R., "Rape and Fair Trial in Supranational Criminal Law," *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 9(3) (2002): 263-278.

²¹Isenberg, B. A., "Genocide, Rape and Crimes against Humanity: An Affirmation of Individual Accountability in the Former Yugoslavia in the Karadzic Actions," *Albany Law Review* 60 (1997): 1051, McHenry, R. J., "The Prosecution of Rape under International Law: Justice that is Long Overdue," *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 35 (2002): 1269-1272.

²²*Prosecutor v. Issa-Hassan Sessay, Morris Kallon and Augustine Gbao*, Judgment, Case No. SCSL-04-15-A, 26 October 2009, para. 145-146.

²³Jordash, W., Crowe, R. M., "Comparing Fairness and Due Process in the RUF and CDF Cases: Consequences for the Legacy of the Special Court for Sierra Leone," in *Evaluating Transitional Justice: Accountability and Peacebuilding in Post-Conflict Sierra Leone*, edit. Arnley, K., Friedman, R., Mahony, C. (Hampshire, New York: Palgrave MacMillan, 2015), 101-128.

¹⁸MacKinnon, C. A., "Chapter 9: On Coercion and Consent," in *Toward a Feminist Theory of the State*, edit. MacKinnon, C. A. (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1991), 171-183. Ως προς την έννοια της διείσδυσης, βλ. και MacKinnon, C. A., "Sex and Violence: A Perspective," in *Mass Rape: The War against Women in Bosnia-Herzegovina*, edit. Stiglmeier, A. (Lincoln, London: University of Nebraska Press, 1993), 30-32, De Keseredy, W. A., Schwartz, M. D., "Defining Issues," in *Sourcebook on Violence against Women*, edit. Renzetti, C. M., Edleson, J. L., Bergen, R. K. (London: Sage Publications, 2001), 25-26.

¹⁹Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε., *Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών*. 3^η Έκδοση. (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2016), 204.

το ΔΠΔΓ και το ΔΠΔΡ εκφράστηκαν επί του ορισμού του εγκλήματος αυτού σε πολλές υποθέσεις που εκδικάστηκαν ενώπιόν τους. Από τη μελέτη της νομολογίας τους, προέκυψαν, παρεπόμενα, τρεις διαφορετικοί ορισμοί του εγκλήματος του βιασμού ως εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας, οι οποίοι με τη σειρά τους, αντιπροσωπεύουν και τρεις διαφορετικές νομικές προσεγγίσεις αναφορικά με την ποινική υπόσταση του εγκλήματος. Στο πλαίσιο αυτό, σκόπιμο είναι να παρατεθούν και να αναλυθούν, συγκεντρωτικά, οι τρεις κυριότερες, μεταξύ πολλών άλλων, υποθέσεις όπου αποσαφηνίστηκαν, ειδικώς, ζητήματα που αφορούν το έγκλημα του βιασμού. Οι Υποθέσεις αυτές αφορούν, ειδικότερα, την Υπόθεση *Akayesu* ενώπιον του ΔΠΔΡ καθώς και την Υπόθεση *Furundzija* αλλά και την Υπόθεση *Kunarac, Kovac and Vukovic* ενώπιον του ΔΠΔΓ.

3. Η Υπόθεση *Jean-Paul Akayesu* (ΔΠΔΡ-96-4)

Εν αρχή, η Υπόθεση *Akayesu*, αποτέλεσε την πρώτη περίπτωση κατά την οποία η σύγχρονη διεθνής ποινική δικαιοσύνη ήλθε αντιμέτωπη με την προσπάθεια αποτύπωσης ενός σαφούς ορισμού για το έγκλημα του βιασμού²⁴. Στον κατηγορούμενο αποδόθηκαν κατηγορίες, μεταξύ άλλων, για την τέλεση βιασμού ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας με βάση το άρ. 3 εδ. ζ' ΚατΔΠΔΡ όπως και προσβολές κατά της προσωπικής αξιοπρέπειας, και ειδικότερα, εξευτελισμό, ταπεινωτική και μειωτική μεταχείριση, εξαναγκασμό σε πορνεία καθώς και άλλες μεθόδους απρεπούς συμπεριφοράς, ως παραβιάσεις του Κοινού Άρθρου ΙΙΙ των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου ΙΙ, βάσει του άρ. 4 εδ. ε' ΚατΔΠΔΡ²⁵.

Στην Υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο εξέτασε το έγκλημα

του βιασμού και άλλες μεθόδους γενετήσιας βίας ως εγκλήματα που συνιστούν γενοκτονία, αναφέροντας, εξ' υπαρχής, ότι η σεξουαλική βία που τελείται κατά τη διάρκεια ενόπλων συρράξεων διαφοροποιείται, εν συγκρίσει, με την αντίστοιχη τέλεση πράξεων γενετήσιας βίας που τιμωρούνται με βάση το εθνικό νομικό πλαίσιο σε καιρό ειρήνης. Λαμβανομένου υπόψη ότι το Δικαστήριο, μέχρι τη χρονική εκείνη στιγμή, δεν ήταν σε θέση να χρησιμοποιήσει ένα σαφή ορισμό που να πηγάζει από τη διεθνή πρακτική και λόγω της απουσίας αποσαφήνισής του στις αποφάσεις της Νυρεμβέργης και του Τόκιο, προχώρησε, συνθετικά, στην υιοθέτηση ενός ορισμού για τη συνέχιση της εκδίκασής²⁶.

Έτσι, το ΔΠΔΡ έκρινε ότι η επίδικη πράξη συνίσταται στη σεξουαλική διείσδυση στο σώμα ενός ατόμου κάτω από συνθήκες καταναγκασμού²⁷, η οποία δύναται να περιλαμβάνει το βιασμό και άλλα εγκλήματα παρεμφερούς φύσεως, γεγονός που δύναται να προκαλέσει, περαιτέρω, βλάβες στο θύμα, τόσο σωματικού όσο και πνευματικού τύπου²⁸, σημειώνοντας, περαιτέρω, ότι ο βιασμός πέραν από τη φυσική διείσδυση, αφορά και την εισαγωγή ξένων αντικειμένων στο σώμα του θύματος²⁹. Το Δικαστήριο επεσήμανε, επιπρόσθετα, ότι ο

²⁴Balthazar, S., "Gender Crimes and the International Criminal Tribunals," *Gonzaga Journal of International Law* 10(1) (2006): 43-50, Obote-Odora, A., "Rape and Sexual Violence in International Law: ICTR Contribution," *New England Journal of International and Comparative Law* 12(1) (2005): 134-159.

²⁵Quenivet, N. R. N., *Sexual Offences in Armed Conflict and International Law*. (Ardsey, New York: Transnational Publishers, 2005), 7-8.

²⁶Oosterveld, V., "Gender-Sensitive Justice and the International Criminal Tribunal for Rwanda: Lessons Learned for the International Criminal Court," *New England Journal of International and Comparative Law* 12(1) (2005): 119-133.

²⁷Boas, G., Birschhoff, L. J., Reid, L. N., *Elements of Crimes under International Law. International Criminal Law Practitioner Library Series. Volume II*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 84-86.

²⁸*Prosecutor v. Jean Paul Akayesu*, Judgment, Case No. ICTR-96-4-T, 2 September 1998, para. 687-688. Επίσης, βλ. Amann, D. M., "Prosecutor v. Akayesu. Case ICTR-96-4-T. International Criminal Tribunal for Rwanda, September 2, 1998," *American Journal of International Law* 93 (1999): 195-199.

²⁹Chiedu-Moghalu, K. C., "International Humanitarian Law from Nuremberg to Rome: The Weighty Precedents of the International Criminal Tribunal for Rwanda," *Pace International Law Review* 14 (2002): 286, Buss, D., "Learning our Lessons? The Rwanda Tribunal Record on Prosecuting Rape," in *Rethinking Rape Law. International and Comparative Perspectives*, edit. McGlynn, C., Munro, E. V. (London, New York: Routledge, 2010), 61-75.

βιασμός αποτελεί μία μορφή επίθεσης, τα κύρια στοιχεία της οποίας δεν μπορούν να αποτυπωθούν σε έναν αμιγώς τεχνικό ορισμό που να αφορά, μόνο, τα μέρη του ανθρώπινου σώματος ή την εισαγωγή ξένων αντικειμένων³⁰.

Κάνοντας σαφή αναφορά, περαιτέρω, στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων του ΟΗΕ, το Δικαστήριο ρητώς ανέφερε ότι το έγκλημα αυτό δύναται, περαιτέρω, να υπαχθεί στην έννοια των βασανιστηρίων, αφού ως αξιόποινη πράξη μπορεί να χρησιμοποιηθεί για εκφοβισμό, ταπείνωση ή τιμωρία όπως και για την πρόκληση βλάβης στη σωματική και την πνευματική υπόσταση του θύματος. Κατά το σκεπτικό του Δικαστηρίου, η συγκεκριμένη εγκληματική πράξη αποτελεί κατάφωρη παραβίαση της προσωπικής αξιοπρέπειας του ατόμου και δύναται να θεωρηθεί και ως πράξη που συνιστά βασανιστήρια από τη στιγμή που προκαλείται ύστερα από υποκίνηση ή συναίνεση ατόμου το οποίο ενεργεί στο πλαίσιο της ιδιότητας του κρατικού λειτουργού³¹.

Το Δικαστήριο σημείωσε, ακόμη, ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη η αδυναμία των θυμάτων να καταθέσουν, με απόλυτο τρόπο, ανατομικές λεπτομέρειες της σεξουαλικής βίας την οποία υπέστησαν, λαμβανομένης υπόψη και της δευτερογενούς θυματοποίησης στο δικονομικό σκέλος³². Έτσι όπως χαρακτηριστικά σημειώθηκε, πρέ-

πει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, όσον αφορά τις καταθέσεις των μαρτύρων, οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των χωρών που ανήκουν τα θύματα και ιδίως τα δίκαια των ανατολικών-μουσουλμανικών χωρών³³.

Όπως αναφέρθηκε περαιτέρω, ο βιασμός, ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, δεν μπορεί, κατ' αποκλειστικότητα, να αποτυπωθεί μόνο με βάση την σεξουαλική διείσδυση στο σώμα ή την έλλειψη συναίνεσης από την πλευρά του θύματος, αλλά δύναται να περιλαμβάνει και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας όπως την εισαγωγή ξένων αντικειμένων στα γεννητικά όργανα όπως και τον ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων του θύματος³⁴. Γενικόλογα, το ΔΠΔΡ εύλογα τοποθέτησε εκτός ορισμού του εγκλήματος του βιασμού την έννοια της συναίνεσης του θύματος, αφού για τη στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής υπόστασης της τελεσθείσας πράξης απαιτείται η έννοια του εξαναγκασμού. Αυτό διαφάνηκε ξεκάθαρα μέσω της συνεχούς αναφοράς της καταναγκαστικής βίας, και ιδιαίτερα της σεξουαλικής, όπως και της αντίστοιχης έλλειψης συναίνεσης, όπου, συνολικά, διαπιστώθηκε ότι η άσκηση σεξουαλικής βίας, από την στιγμή που ασκείται διά του εξαναγκασμού, δεν δύναται να ταυτιστεί με την έννοια της συγκατάθεσης του θύματος. Άξιο μνείας είναι το γεγονός πως η αποτυπωθείσα παραμετροποίηση του εγκλήματος του βιασμού, έτσι όπως, χαρακτηριστικά, αποτυπώθηκε στην *Υπόθεση Akayesu*, χρησιμοποιήθηκε και σε άλλες παρεμφερείς υποθέσεις οι οποίες εισήχθησαν ενώπιον των Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων³⁵.

³⁰Swart, M., "Judicial Lawmaking at the *ad hoc* Tribunals: The Creative Use of the Sources of International Law and Adventurous Interpretation," *Zeitschrift für Ausländisches Öffentliches Recht und Völkerrecht* 70 (2010): 459-486.

³¹Schabas, W. A., "Commentary: ICTR, Prosecutor v. Akayesu, Case No. ICTR-96-4-T, 2 September 1998," in *Annotated Leading Cases of International Criminal Tribunals: The International Criminal Tribunal for Rwanda 1994-1999, Volume 2*, edit. Klip, A., Sluiter, G. (Antwerpen, Groningen, Oxford, Vienna: Intersentia, Hart Publishing, Verlag Osterreich, 2001), 539-554.

³²*Prosecutor v. Jean Paul Akayesu*, Judgment, Case No. ICTR-96-4-T, 2 September 1998, para. 688. Σε αυτήν την περίπτωση, βλ. και την άποψη της Δικαστή Arlette Ramorossion στην *Υπόθεση Prosecutor v. Juvenal Kajelijeli*, Judgment and Sentence, Case No. ICTR-98-44A-T, 1 December 2003, para. 98. Επίσης, βλ. Klip, A., "Witnesses Before the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia," *International Review of Penal Law* 67(2) (1996): 267-295. Office for Public Counsel for Victims, *Representing Victims before the International Criminal Court. A Manual for Legal Representatives*. (The Hague: International Criminal Court, 2010), 23-27.

³³Sharratt, S., *Gender, Shame and Sexual Violence: The Voices of Witnesses and Court Members at War Crimes Tribunals*. (Fordham: Ashgate, 2011), Herring, J., Dempsey, M. M., "Rethinking the Criminal Law's Response to Sexual Penetration: On Theory and Context," in *Rethinking Rape Law. International and Comparative Perspectives*, edit. McGlynn, C., Munro, E. V. (London, New York: Routledge, 2010), 30-44.

³⁴U.N. Commission on Human Rights, *Report of the Special Rapporteur on Torture and Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, U.N. Doc. E/CN.4/1994/31 (1994).

³⁵*Prosecutor v. Eliezer Niyitegeka*, Judgment and Sentence, Case No. ICTR-96-14-T, 16 May 2003, *Prosecutor v. Zejnil Delalic, Zdravko Mucic, Hazim Delic and Esad Landzo*, Judgment, Case No. IT-96-21-T, 16 November 1998, *Prosecutor v. Alfred Musema*, Judgment

4. Η Υπόθεση Anto Furundzija (ΔΠΔΓ-95-17/1)

Περαιτέρω, ιδιαίτερα σημαντική υπόθεση όσον αφορά την αποσαφήνιση του εγκλήματος του βιασμού υπήρξε η Υπόθεση *Furundzija* ενώπιον του ΔΠΔΓ. Στην αναφερόμενη, το Δικαστήριο, διαπιστώνοντας, αρχικά, το νομικό κενό στη διεθνή δικαιοσύνη αναφορικά με την ύπαρξη ενός σαφούς ορισμού για το έγκλημα του βιασμού, τόνισε ότι οι γενικώς παραδεδεγμένες αρχές του Διεθνούς Δικαίου μπορούν να προσφέρουν σημαντικά στοιχεία για το συγκεκριμένο έγκλημα όπως και τη σεξουαλική βία εν γένει³⁶.

Έτσι, το Δικαστήριο έκανε ευθεία αναφορά στο άρ. 5 (ζ) ΚατΔΠΔΓ στο οποίο ο βιασμός, ως διακριτή εγκληματική πράξη, αποτελεί έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, βάσει του οποίου, μπορούν να εκδικαστούν και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας και, ιδιαίτερα με βάση το στοιχείο (θ) της ίδιας διατάξεως, και ως άλλες απάνθρωπες πράξεις. Το ΔΠΔΓ θεώρησε πως η «ανεξαρτητοποίηση» του εγκλήματος του βιασμού από άλλες πράξεις που ενέχουν σεξουαλική βία, αποτελεί ένα ισχυρό νομικό εγχείρημα καθώς, η αναφερόμενη εγκληματική πράξη θεωρείται ως η πιο σοβαρή εκδήλωση σεξουαλικής βίας εν συγκρίσει με παρεμφερείς πράξεις προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας³⁷.

Εν συνεχεία, το ΔΠΔΓ, υιοθετώντας την έννοια του εγκλήματος του βιασμού έτσι όπως είχε αναφερθεί

στην Υπόθεση *Akayesu*, δήλωσε, περαιτέρω, ότι δεν υφίστανται στοιχεία τα οποία μπορούν να αντληθούν από το συμβατικό ή το εθιμικό Διεθνές Δίκαιο. Έκρινε, δη, ότι για να φθάσει στο σημείο να υιοθετηθεί ένας σαφής ορισμός του εγκλήματος του βιασμού, θα πρέπει, αφενός, να ισχύσει η γενική αρχή *nullum crimen sine lege stricta* και, αφετέρου, να πραγματοποιηθεί μίας εις βάθος έρευνα στα σημαντικότερα εθνικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης³⁸.

Όλα τα εθνικά δίκαια που μελετήθηκαν από το ΔΠΔΓ σε αυτήν την περίπτωση, εμπεριείχαν τις έννοιες της επίθεσης, του εξαναγκασμού, της απειλής και της απουσίας της συναίνεσης του θύματος, στοιχεία τα οποία θεωρήθηκαν απαραίτητα για τη θεμελίωση του αξιόπινου του εγκλήματος, αν και οι διατυπώσεις που αναλύθηκαν, όπως αναφέρθηκε, είχαν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ τους³⁹. Ωστόσο, παρά τις όποιες διαφορές που ανέκυψαν, το Δικαστήριο κατέληξε, κατά μία μέση άποψη, στο ότι ο βιασμός θεωρείται ως η βίαιη σεξουαλική διείσδυση στα γεννητικά όργανα του θύματος μέσω του πέους ή η βίαιη εισαγωγή οποιουδήποτε άλλου ξένου αντικειμένου είτε στον κόλπο είτε στον πρωκτό είτε στη στοματική κοιλότητα του θύματος. Σημειώθηκε δη περαιτέρω ότι, με δεδομένες τις διατάξεις των εθνικών δικαίων, ανέκυψε ένας σημαντικός προβληματισμός αναφορικά με την αποσαφήνιση του όρου του εξαναγκασμού σε πεολεχία από το θύμα, πράξη η οποία θεωρήθηκε είτε ως σεξουαλική επίθεση είτε ως βιασμός⁴⁰. Στο πλαίσιο αυτής της προβληματικής, το ΔΠΔΓ σημείωσε, περαιτέρω, ότι η διά της βίας πεολεχία του ανδρι-

and Sentence, Case No. ICTR-96-13-T, 27 January 2000, para. 74, *Prosecutor v. Mikaeli Muhimana*, Judgment and Sentence, Case No. ICTR-95-1B-T, 28 April 2005. Περαιτέρω, βλ. Aptel, C., Williamson, J. A., "Prosecutor v. Musema. A Commentary on the Musema Judgment Rendered by the United Nations International Criminal Tribunal for Rwanda," *Melbourne Journal of International Law* 1 (2000): 131-148.

³⁶Chesterman, S., "Never Again...And Again: Law, Order and the Gender of War Crimes in Bosnia and Beyond," *Yale Journal of International Law* 22 (1997): 332-333, Barrett, R. P., Little, L. E., "Lessons of the Yugoslav Rape Trials: A Role for Conspiracy Law in International Tribunals," *Minnesota Law Review* 88 (2003): 30-84, Askin, D. K., "Reflections on Some of the Most Significant Achievements of the ICTY," *New England Law Review* 37(4) (2003): 903-914.

³⁷Askin, K. D., "Sexual Violence in Decisions and Indictments of the Yugoslav and Rwandan Tribunals: Current Status," *American Journal of International Law* 93(1) (1999): 97-121.

³⁸Schabas, W. A., "Perverse Effects of the *Nulla Poena* Principle: National Practice and the Ad Hoc Tribunals," *European Journal of International Law* 11(3) (2000): 521-539.

³⁹Pickup, F., Williams, S., Sweetman, C., *Ending Violence against Women. A Challenge for Development and Humanitarian Work*. (Dorset: Oxfam, 2001), 3-4.

⁴⁰Schabas, W. A., "Commentary: ICTY, Judgment, Prosecutor v. Furundzija, Case No. IT-95-17/1-T, 10 December 1998," in *Annotated Leading Cases of International Criminal Tribunals: The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia 1997-1999, Volume 3*, edit. Klip, A., Sluiter, G. (Antwerp, Oxford, New York: Intersentia, 2001), 753-760.

κού μορίου από το θύμα, αποτελεί μία από τις πιο ταπεινωτικές και εξευτελιστικές πράξεις που προσβάλλουν την προσωπική αξιοπρέπεια του θύματος και ότι θα μπορούσε να αποτελέσει πράξη που συνιστά βιασμό, τόσο βάσει των αρχών του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου όσο και του εν γένει Δικαίου των Ανθρώπων Δικαιωμάτων⁴¹. Περαιτέρω, το Δικαστήριο υποστήριξε ότι η αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας έχει απώτερο σκοπό την προστασία του ανθρώπου από προσβολές κατά της προσωπικής του αξιοπρέπειας, και δη όταν οι αναφερόμενες προσβολές αφορούν επιθέσεις κατά της σωματικής και της πνευματικής του ευεξίας. Έτσι, με βάση και τα παραπάνω, μία εξαιρετικά σοβαρή σεξουαλική επίθεση, η οποία αφορά την καταναγκαστική πεολειχία, μπορεί να συστήσει εγκληματική πράξη η οποία ταυτίζεται με το έγκλημα του βιασμού⁴². Έτσι, το Δικαστήριο αναγνώρισε την αναφερόμενη εγκληματική πράξη ως διακεκριμένη σεξουαλική επίθεση λόγω του ότι τελείται κατά την περίοδο ενόπλων συγκρούσεων ως έγκλημα πολέμου ή και ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Αυτό, λοιπόν, το οποίο διαπιστώθηκε, είναι ότι η διά της βίας πεολειχία, αποτελεί εγκληματική πράξη η οποία μπορεί να επιφέρει ίδιας βαρύτητας συνέπειες για το θύμα εν συγκρίσει και με τη διά του εξαναγκασμού κολπική ή πρωκτική διείσδυση. Έτσι, στο διατακτικό της αποφάσεως υποστηρίχθηκε ότι για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος του βιασμού, απαιτείται να υφίσταται σεξουαλική διείσδυση στον κόλπο ή τον πρωκτό του θύματος από το πέος του δράστη ή από ξένο αντικείμενο το οποίο χρησιμοποιήθηκε από το δράστη, σεξουαλική διείσδυση του πέους του δράστη στη στοματική κοιλότητα του θύματος μέσω του εξαναγκασμού σε πεολειχία όπως και χρήση εξαναγκασμού, χρήση βίας ή απειλής ενάντια στο θύμα ή τρίτο πρόσωπο.

Συνολικά, η διατύπωση της έννοιας του εγκλήματος του βιασμού στην υπό εξέταση υπόθεση, εμπεριέχει τη διά της βίας σεξουαλική διείσδυση στο γυναικείο κόλπο ή στο γυναικείο ή ανδρικό πρωκτό από το πέος του δράστη ή από οποιοδήποτε όργανο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από το δράστη όπως και διά της βίας εξαναγκασμό σε πεολειχία από γυναίκα ή από άνδρα. Θα μπορούσε, λοιπόν, να υποστηριχθεί ότι οι παραπάνω μορφές άσκησης σεξουαλικής βίας αποτελούν και τις μοναδικές μορφές της. Όμως, η παραπάνω θέση αποκλείει και άλλες μορφές άσκησης παρεμφερούς βίας, όπως για παράδειγμα τη διείσδυση στον κόλπο ή τον πρωκτό του θύματος με τη γλώσσα ή τα δάκτυλα του δράστη.

Πέραν όμως αυτών, το ΔΠΔΓ στη συγκεκριμένη υπόθεση, υιοθέτησε μία ουδέτερη φυλετική προσέγγιση, χρησιμοποιώντας τις έννοιες του θύματος και του θύτη οι οποίες ερμηνεύτηκαν αναλόγως για σεξουαλικές επιθέσεις και συνδέθηκαν και με επιθέσεις από γυναίκα θύτη σε γυναίκα θύμα και, αντιστοίχως, από άνδρα θύτη σε άνδρα θύμα. Κατά την κρίση του γράφοντος, η αποσαφήνιση του όρου του βιασμού δόθηκε με ουσιαστικότερο τρόπο στην υπό εξέταση περίπτωση, παρά στην Υπόθεση *Akayesu*, από την άποψη ότι το ΔΠΔΓ, στην Υπόθεση αυτή, υιοθέτησε μία πιο αναλυτική και λεπτομερειακή προσέγγιση του ζητήματος.

5. Η Υπόθεση *Kunarac, Kovac και Vukovic* (ΔΠΔΓ-96-23 & 23/1)

Στο τρίτο σκέλος του υπό παράθεση εγκλήματος, το ΔΠΔΓ στην αναφερόμενη υπόθεση, προχώρησε και αυτό στην παράθεση σχετικού ορισμού του εγκλήματος του βιασμού, κάνοντας χρήση των όσων είχαν ήδη αναφερθεί σχετικά στις προηγούμενες δύο υποθέσεις. Στην Υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο συνέδεσε το έγκλημα με την έννοια του εξαναγκασμού και την απειλή ή χρήση βίας, όπου προχώρησε σε μία πιο στενή ανάλυση των ειδικών όρων για τη θεμελίωση του αξιόποινου του εγκλήματος. Το Δικαστήριο σημείωσε, αναλυτικότερα, ότι η σεξουαλική διείσδυση αποτελεί βιασμό μόνο εφόσον συνοδεύεται από εξαναγκασμό, απειλή ή χρήση βίας, εναντίον του θύματος ή τρίτου προσώπου, ενώ απαιτείται για την τέλεση αυτού η έλλειψη συναίνεσης

⁴¹Raimondo, O. F., *General Principles of Law in the Decisions of International Criminal Courts and Tribunals*. (Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2008), 112.

⁴²Zilney, L. J., Zilney, L. A., *Reconsidering Sex Crimes and Offenders. Prosecution or Persecution?* (Santa Barbara, Denver, Oxford: Praeger, 2009), 75-77.

του θύματος⁴³.

Το ΔΠΔΓ, αφού έλαβε υπόψη του τη μελέτη των εθνικών δικαίων στην Υπόθεση *Furundzija*, κατέληξε στο ότι ο πραγματικός κοινός παρονομαστής είναι, εν τέλει, η παραβίαση της αρχής της σεξουαλικής αυτονομίας. Περαιτέρω, ανέφερε ότι η παραβίαση αυτή έρχεται να συμπληρώσει την έννοια του εξαναγκασμού και την απειλή ή τη χρήση βίας, στοιχεία τα οποία, κατά τη γνώμη των δικαστών, στοιχειοθετούσαν έναν πιο περιοριστικό ορισμό του εγκλήματος. Θεωρήθηκε ωστόσο ότι, στην προηγούμενη νομολογία του, το ΔΠΔΓ αν και ανέφερε την έννοια του καταναγκασμού αλλά και την έλλειψη συναίνεσης του θύματος, οι ειδικοί όροι δεν εισήχθησαν αυτοτελώς στην αποσαφήνιση του ορισμού του εγκλήματος. Με βάση αυτά, το ΔΠΔΓ προχώρησε στη μελέτη περισσότερων, εν συγκρίσει με την προηγούμενη πρακτική, εθνικών συστημάτων απονομής ποινικής δικαιοσύνης, και ειδικότερα στη μελέτη των ειδικών στοιχείων που συνιστούν το έγκλημα του βιασμού. Με βάση αυτά, το Δικαστήριο, κατέληξε σε τρεις ειδικές κατηγορίες προϋποθέσεων οι οποίες απαιτούνται για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος⁴⁴.

Έτσι, το πρώτο στοιχείο αφορά το γεγονός ότι το σεξουαλικό αδίκημα θα πρέπει να συνοδεύεται από βία ή απειλή χρήσης σωματικής βίας στο θύμα ή σε τρίτο πρόσωπο⁴⁵. Το δεύτερο στοιχείο αφορά τη χρήση σεξουαλικής βίας συνοδευόμενη από τη παράλληλη χρήση σωματικής βίας ή άλλων ειδικών περιστάσεων οι οποίες θα έκαναν το θύμα ιδιαίτερα ευάλωτο ώστε να μην είναι σε θέση να αρνηθεί την τέλεση της αξιόποινης πράξης ενσυνειδήτως, ενώ τέλος, το τρίτο στοιχείο,

κατά την κρίση του Δικαστηρίου, αφορά την έλλειψη συναίνεσης του θύματος για την τέλεση της αξιόποινης πράξεως.

Το ΔΠΔΓ σημείωσε ότι ο όρος «ειδικές περιστάσεις» συνδέεται με την κατάσταση στην οποία περιήλθε το ίδιο το θύμα κατά την οποία δεν ήταν σε θέση να αντισταθεί λόγω του ότι βρισκόταν σε ευάλωτη θέση ή λόγω του ότι βρισκόταν σε σωματική ή πνευματική ανικανότητα ή σε κατάσταση πλάνης. Το Δικαστήριο κατέληξε στο ότι τα στοιχεία που αναφέρονται στις ειδικές περιστάσεις αποτελούν ζητήματα τα οποία έχουν σαν αποτέλεσμα τον υπερκερασμό της βούλησης του θύματος και επομένως την έλλειψη συναίνεσης από την πλευρά του⁴⁶. Επιπρόσθετα, σημειώθηκε ότι, η απουσία της πραγματικής και της ελεύθερης συναίνεσης από την πλευρά του θύματος μπορεί να αποδεικνύεται από την παρουσία διάφορων άλλων παραγόντων όπως η απειλή ή χρήση βίας ή η αδυναμία προβολής αντίστασης από το θύμα⁴⁷. Επιπρόσθετα, οι δικαστές στην ίδια Υπόθεση θεώρησαν ότι τα στοιχεία του εξαναγκασμού και της απειλής ή χρήσης βίας, έτσι όπως αναφέρθηκαν στην Υπόθεση *Furundzija*, θα έπρεπε να υποκατασταθούν από την έλλειψη συναίνεσης από την πλευρά του θύματος.

Έτσι, το ΔΠΔΓ, στην υπό παράθεση Υπόθεση, κατέληξε στο ότι ο βιασμός αφορά, αρχικά, τη διείσδυση στον κόλπο ή τον πρωκτό του θύματος από το πέος του δράστη ή από άλλο ξένο αντικείμενο το οποίο χρησιμοποιείται από το δράστη ή τη διά της βίας πεολειχία, πράξεις για τις οποίες απουσιάζει η συναίνεση του θύματος και κάθε φορά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη τόσο η έλλειψη της ελεύθερης βούλησης του θύματος όσο και οι συνθήκες στις οποίες τελείται η αξιόποινη πράξη⁴⁸.

⁴³Askin, K. D., "Commentary-ICTY, Judgment, Prosecutor v. Kunarac, Kovac and Vukovic, Cases No. IT-96-23-T and IT-96-23/1-T, T. Ch. II, 22 February 2001," in *Annotated Leading Cases of International Criminal Tribunals: The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia 2000-2001. Volume 5*, edit. Klip, A., Sluiter, G. (Antwerp, Oxford, New York: Intersentia, 2003), 806-817.

⁴⁴De Brouwer, A., "Case Law: The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia: Kunarac, Kovac and Vukovic Case (Foca)," *Tilburg Foreign Law Review* 9(2) (2001): 221-236.

⁴⁵Franke, K. M., "Constructing Heterosexuality: Putting Sex to Work," *Denver University Law Review* 75 (1998): 1148-1150.

⁴⁶McHenry, J., "Case Note-Justice for Foca: The International Criminal Tribunal for Yugoslavia's Prosecution of Rape and Enslavement as Crimes against Humanity," *Tulsa Journal of Comparative and International Law* 10 (2002): 183-222.

⁴⁷Kalosiech, A., "Consent to Genocide? The ICTY's Improper Use of the Consent Paradigm to Prosecute Genocidal Rape in Foca," *Women's Rights Law Reporter* 24 (2003): 121-135.

⁴⁸Hagan, J., *Justice in the Balkans. Prosecuting War Crimes in the Hague Tribunal*. (Chicago, London: University of Chicago Press, 2003),

6. Αντί επιλόγου. Μία κριτική προσέγγιση.

Γενικά, τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας, αποτελούν μία ιδιώνυμη κατηγορία εγκληματικών πράξεων στο πλαίσιο του Ποινικού Διεθνούς Δικαίου και της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης, μιας και, όπως διαφαίνεται άρρηκτα, υφίσταται μία ομοιογενής σχέση μεταξύ αυτών και των ιδίων των ενόπλων συρράξεων. Στο πλαίσιο της σύγχρονης ποινικοποίησης των εγκλημάτων αυτών σε διεθνές επίπεδο, αρωγός στο ζήτημα της αποτελεσματικής δίωξης και τιμωρίας τους αποτέλεσαν τα σύγχρονα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια και δη τα *ad hoc* Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια τα οποία και κλήθηκαν να αποδώσουν ορθολογικές απαντήσεις στις σύγχρονες προκλήσεις που ανέκυψαν στο πλαίσιο της διεθνούς δίωξης ιθυνόντων για την τέλεση διεθνών εγκλημάτων, μεταξύ άλλων και εγκλημάτων που συνδέθηκαν με πράξεις βιασμού.

Συμπερασματικά, όπως διαφάνηκε ξεκάθαρα από την ανάλυση των υποθέσεων ενώπιον του ΔΠΔΓ και του ΔΠΔΡ, υφίστανται τρεις απόψεις που συνδέονται με την τυποποίηση του ορισμού του εγκλήματος του βιασμού. Το πρώτο ρεύμα σκέψης ταυτίζεται με μία ευρεία τυποποίηση του εγκλήματος, έτσι όπως αποτυπώθηκε στις Υποθέσεις *Akayesu*, *Musema*, *Celebici*, *Muhimana* και *Niyitegeka*. Το δεύτερο ρεύμα έχει να κάνει με μία πιο περιοριστική και μηχανικά αποτυπωμένη τυποποίηση του όρου, έτσι όπως υιοθετήθηκε στην Υπόθεση *Furundzija* και τέλος, το τρίτο ρεύμα αφορά, πέραν του μηχανικού προσδιορισμού, την προσθήκη του στοιχείου της έλλειψης συναίνεσης του θύματος, όπως χαρακτηριστικά αποτυπώθηκε στην εκδίκαση των Υποθέσεων *Kunarac*, *Kovac and Vukovic*, *Kvočka*, *Semanza* και *Kajelijeli*.

Εξ αυτών, το δεύτερο και το τρίτο ρεύμα σκέψεως τάσ-

σονται υπέρ του ότι το έγκλημα του βιασμού αφορά τη διά της βίας διείσδυση των γεννητικών οργάνων του δράστη στον κόλπο ή και τον πρωκτό ή τη διά της βίας πεολειχία ή και την εισαγωγή ξένων αντικειμένων στα γεννητικά όργανα του θύματος. Σύμφωνα ειδικότερα με την τρίτη σκέψη, η έλλειψη της συναίνεσης αποτελεί ένα στοιχείο το οποίο πρέπει να αποδειχθεί για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος. Τέλος, το πρώτο ρεύμα ενέχει μία πιο ευρεία έννοια του εγκλήματος και δεν αποκλείει άλλες μορφές σεξουαλικής βίας, πέραν της γεννητικής διείσδυσης, δυνάμει και του εξαναγκασμού του θύματος.

Καθίσταται σαφές ότι, ιδίως, το έγκλημα του βιασμού ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας δεν μπορεί να ενταχθεί σε στεγανά που συνδέονται με την απόδοση μηχανικών ορισμών. Η σύνδεση των πραγματικών περιστατικών με τις παραμέτρους που αποδίδονται μέσω της νομολογίας των Δικαστηρίων αλλά και των θεωρητικών προσεγγίσεων, σε καμία περίπτωση, σαφώς, δεν δύνανται να αποτυπώσουν επιτυχώς την έκταση του φαινομένου.

Σε όλες, όμως, τις παραμέτρους τέλεσης εγκλημάτων που συνιστούν βιασμό και άλλες παρεμφερείς πράξεις αναλόγου βαρύτητας, κρίσιμο και αμάχητο τεκμήριο αποτελεί η έλλειψη συναίνεσης από την πλευρά του θύματος το οποίο και δέχεται τις όποιες παραμέτρους που συνιστούν εγκλήματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας, είτε αυτές αποτελούν γνωστές και καταγεγραμμένες πρακτικές είτε ανακλύπουν στο πλαίσιο της δίωξης δραστών για την τέλεση εγκλημάτων οικουμενικής απαξίας.

► 176-202. Περαιτέρω, τα όσα εξέδωσε η εν λόγω Απόφαση, αναφέρθησαν και σε περαιτέρω νομολογία των Δικαστηρίων. Ειδικότερα, βλ. *Prosecutor v. Miroslav Kvočka, Milojica Kos, Mlado Radic, Zoran Zigic and Dragoljub Prcac*, Judgment, Case No. IT-98-30/1-T, 2 November 2001, para. 177-179, *Prosecutor v. Juvenal Kajelijeli*, Judgment and Sentence, Case No. ICTR-98-44A-T, 1 December 2003, para. 915-919, *Prosecutor v. Laurent Semanza*, Judgment and Sentence, Case No. ICTR-97-20-T, 15 May 2003, para. 344-346.

ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΝΕΑΡΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΜΑΡΚΕΛΛΑ ΜΠΙΤΣΙΟΥΝΗ,
επιβλέπων καθηγήτης: Dr. Αντρέας Καπαρδής

1. Εισαγωγή

Δυστυχώς, για πολλά χρόνια, οι νεαροί παραβάτες, και ειδικότερα τα κορίτσια, έχουν παραμεληθεί από τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης. Αν και τα τελευταία χρόνια, οι νεαροί παραβάτες δεν είναι πλέον άορατοι από τα συστήματα δικαιοσύνης, στην Κύπρο το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, δυσκολεύεται ακόμη να τους δώσει την κατάλληλη προσοχή. Βλέποντας κάποιος τον νομικό πλαίσιο για τους ανήλικους παραβάτες, μπορεί κάλλιστα να πει ότι στην Κύπρο, υπάρχει το όραμα για ένα αποτελεσματικό δίκαιο ανηλίκων, όμως, δυστυχώς, στην πράξη δεν έχει υλοποιηθεί.

Γενικότερα, οι νεαροί άντρες εμπλέκονται περισσότερο σε εγκληματικές πράξεις από τις νεαρές γυναίκες, γι' αυτό άλλωστε και οι περισσότερες έρευνες που έχουν γίνει, βασίζονται κυρίως στη νεανική παραβατικότητα των αγοριών. Δυστυχώς όμως, το γεγονός αυτό αφήνει πολλά αναπάντητα ερωτήματα σχετικά με τη γυναικεία νεανική παραβατικότητα και, ως αποτέλεσμα, δεν γνωρίζουμε ακριβώς τη διάσταση του προβλήματος, για τις νεαρές γυναίκες που εμπλέκονται σε εγκληματικές πράξεις. Ο αριθμός των κοριτσιών που εγκληματούν, έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και ενώ εξακολουθεί να είναι χαμηλότερος σε σύγκριση με τους νεαρούς άντρες, αυξάνεται με ταχύτερο ρυθμό. Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά της Κυπριακής Δημοκρατίας, το 2018 υπήρχαν 182 παραβιάσεις από ανήλικους, ενώ το 2019 ο αριθμός των παραβιάσεων ανήλθε σε 241. Ο αντίστοιχος αριθμός των νεαρών αγοριών για το 2019 ήταν 219, ενώ ο αριθμός των κοριτσιών ήταν 22.¹

Μπορεί οι αριθμοί να μας φαίνονται μικροί, όμως πρέπει να έχουμε υπόψη μας, ότι τα επίσημα στατιστικά, αποτελούν μόνο ένα μικρό μέρος του εγκλήματος στην κοινωνία, εφόσον υπάρχει το φαινόμενο του αφανούς εγκλήματος (dark figure of crime).

2. Νεαρά κορίτσια σε σύγκρουση με το νόμο: παραμελημένα από τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης

Όσον αφορά τη γυναικεία νεανική παραβατικότητα, παλαιότερα κυριαρχούσε το στερεότυπο ότι τα κορίτσια δεν εγκληματούν ή είναι λιγότερο πιθανό από τα αγόρια να διαπράξουν ένα έγκλημα. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, πολλές έρευνες έδειξαν ότι ο αριθμός των κοριτσιών που έρχονται σε σύγκρουση με το νόμο έχει αυξηθεί (βλ. Koons-Witt και Schram, 2003· Steffensmeier et al, 2005).

Αν και οι περισσότερες έρευνες που εξετάζουν το φαινόμενο της νεανικής παραβατικότητας έχουν πραγματοποιηθεί λαμβάνοντας δείγμα αντρικού πληθυσμού, υπάρχουν μερικές πρόσφατες μελέτες και θεωρίες, οι οποίες εξετάζουν τους παράγοντες πίσω από τη γυναικεία νεανική παραβατικότητα. Αυτές οι έρευνες, απέδειξαν ότι υπάρχουν διαφορές στους λόγους για τους οποίους οι νεαρές γυναίκες οδηγούνται στο έγκλημα, λόγω των διαφορετικών βιολογικών και διαπροσωπικών χαρακτηριστικών τους.² Επομένως, είναι φανερό ότι είναι επιτακτική ανάγκη να υπάρξουν περισσότερες έρευνες, οι οποίες να περιλαμβάνουν γυναικεία δειγματοληψία, που θα εξετάζουν τις υποθέσεις των θεωριών, με διαφορετικές ερευνητικές μεθόδους (πολυμεθοδικότητα), οι οποίες θα είναι έγκυρες και αξιόπιστες.

3. Θεωρίες και προσεγγίσεις σχετικά με τη γυναικεία νεανική παραβατικότητα

Σε πολλές από τις υπάρχουσες θεωρίες, που εστιάζουν στη νεανική παραβατικότητα, έχει ασκηθεί αυστηρή κριτική, εφόσον αυτές επικεντρώνονται στους νεαρούς άντρες παραβάτες και στους λόγους που οδηγούνται

¹ Στατιστικά Στοιχεία Εγκληματικότητας - Ανήλικοι - Ανήλικοι που εμπλέκονται στην Επιτροπή Αδικημάτων (Σοβαρών και Ανηλίκων) από το 2017 έως το 2019, Γραφείο Στατιστικής και Χαρτογραφίας

² Youth Justice Board (2009), Girls and offending- patterns, perceptions and interventions, pg.18

στο έγκλημα και αδυνατούν να εξηγήσουν την εγκληματική συμπεριφορά των κοριτσιών. Πολύ συχνά, υποστηρίζεται ότι οι υπάρχουσες θεωρίες για τη νεανική παραβατικότητα, δεν αντικατοπτρίζουν τη διάσταση του προβλήματος της γυναικείας νεανικής παραβατικότητας, ενώ πολλοί λίγοι θεωρητικοί έχουν ασχοληθεί εις βάθος με το φαινόμενο αυτό.

Αρχικά, η πρώτη θεωρία η οποία προσπάθησε να εξηγήσει την κοινωνική πτυχή της γυναικείας παραβατικότητας, ήταν η θεωρία της *απελευθέρωσης*. Η θεωρία επισημαίνει ότι οι κοινωνικές αλλαγές στις προσδοκίες για το ρόλο των δύο φύλων, σε συνδυασμό με τη μείωση του γονικού ελέγχου, έχουν αυξήσει τη συμμετοχή των γυναικών στη δημόσια σφαίρα³ και πιο συγκεκριμένα στη διάπραξη αδικημάτων. Γενικότερα, η θεωρία της απελευθέρωσης, υποστηρίζει ότι οι γυναίκες τις τελευταίες δεκαετίες εγκληματούν περισσότερο, επειδή είτε νιώθουν ότι έχουν λιγότερες ευκαιρίες σε σχέση με τους άντρες, είτε επειδή η αλλαγή των κοινωνικών ρόλων των δύο φύλων έδωσε στις γυναίκες περισσότερα κίνητρα και ευκαιρίες να εγκαταλείψουν τους παραδοσιακούς τους ρόλους και να γίνουν πιο «αρρενωπές»⁴. Η θεωρία της απελευθέρωσης, είναι χρήσιμη όταν έχουμε να κάνουμε με γυναίκες παραβάτες, διότι επισημαίνει τους κοινωνικούς λόγους πίσω από το γυναικείο έγκλημα. Προσωπικά θεωρώ, ότι επειδή η θεωρία παρουσιάζει τις κοινωνικές αλλαγές, αλλά και την ισότητα των φύλων, ως κύριο παράγοντα για τον οποίο οι γυναίκες οδηγούνται στο έγκλημα, μπορεί να είναι επιβλαβής για την ισότητα των δύο φύλων.

Ακόμη μία θεωρία, η οποία προσπάθησε να εξηγήσει την γυναικεία παραβατικότητα, είναι η *φεμινιστική θεωρία*. Οι υποστηρικτές της θεωρίας, τονίζουν ότι η κακοποίηση και η παραμέληση των κοριτσιών από το οικογενειακό τους περιβάλλον, αποτελούν τους κυριότερους παράγοντες εγκληματικότητας. Η πιο πάνω υπό-

θεση της φεμινιστικής θεωρίας, επαληθεύτηκε από μια μελέτη του 2006, η οποία είχε ως δείγμα της κορίτσια τα οποία ήρθαν αντιμέτωπα με το σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων του Όρεγκον. Πιο συγκεκριμένα, το 93% των κοριτσιών, είχε βιώσει στο παρελθόν σεξουαλική ή σωματική κακοποίηση, ενώ το 73% είχε βιώσει τουλάχιστον ένα περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης μέχρι την ηλικία των 13.⁵ Επιπλέον, η φεμινιστική θεωρία, ήταν από τις πρώτες θεωρίες που επεσήμανε την απουσία των νεαρών κοριτσιών από τις εγκληματολογικές έρευνες⁶ καθώς επίσης και της παραμέλησης και σεξουαλικής κακοποίησης, ως παράγοντες κινδύνου εμφάνισης της γυναικείας παραβατικότητας. Όμως μερικοί κριτικοί της θεωρίας, υποστηρίζουν ότι οι φεμινιστικές θεωρίες, δίνουν έμφαση στις εμπειρίες μίας λευκής γυναίκας, που ανήκει στη μεσαία τάξη⁷ και δε λαμβάνουν υπόψη όλες τις κοινωνικές τάξεις και τα ατομικά κίνητρα της γυναικείας παραβατικότητας.

Ακόμη μια κοινωνική θεωρία, η οποία ασχολείται με τη νεανική παραβατικότητα, είναι η θεωρία του *στιγματισμού/της ετικέτας*. Η θεωρία αυτή, αναφέρεται κυρίως στον στιγματισμό του ανηλίκου από την κοινωνία, τονίζοντας ότι η νεανική παραβατικότητα είναι μια απάντηση στο στίγμα της κοινωνίας⁸ και συνδέεται με την έννοια της αυτοεκπληρούμενης προφητείας και των στερεοτύπων. Η πιο πάνω υπόθεση, επαληθεύτηκε και από την ανάλυση των Wilson & Braithwaite, οι οποίοι αναλύοντας τις συμπεριφορές μαθητών από σχολεία της Αυστραλίας, απέδειξαν ότι ο στιγματισμός και η τιμωρία ορισμένων συμπεριφορών μαθητών, με την αιτιολογία

³Choudhary, S. ((2017)). Juvenile Delinquency: Elementary concepts, causes and prevention. International Journal of Humanities and Social Science Research, Volume 3, Issue 5.

⁴Stephanie Hoyt, D. G. (1998). Female Juvenile Delinquency: Misunderstood by the Juvenile Justice System, Neglected by Social Science. Law and Human Behavior, Vol 22, No.1

⁵Malika Saada Saar, R. E. ((2015)). The sexual abuse to prison pipeline: the girls' story, Human Rights Project for Girls.. Human Rights Project for Girls, Georgetown Law Center on Poverty and Inequality, Ms. Foundation for Women.

⁶Wattanaporn Katelyn A. , Holtfreter Kristy. ((2014)). The Impact of Feminist Pathways Research on Gender-Responsive Policy and Practice. SAGE journals, Volume: 9 issue: 3, page(s): 191-207 .

⁷Gehring, K. S. ((2016)). A Direct Test of Pathways Theory. SAGE journals, Volume: 13 issue: 2, page(s): 115-137.

⁸Mahoney, A. R. ((1974)). The Effect of Labeling upon youths in the Juvenile Justice System: A Review of the Evidence. Law & Society Review, Vol.8, No.4,pp. 583-614.

ότι αυτές είναι ενοχλητικές και αντικοινωνικές οδηγίες αρκετούς από αυτούς να γίνουν τελικά στη συνέχεια νεαροί παραβάτες.⁹ Στον αντίποδα όμως, η θεωρία της επισήμανσης, δεν επικεντρώνεται στα διαφορετικά χαρακτηριστικά των γυναικών, όπως η φεμινιστική θεωρία που αναλύθηκε πιο πάνω, όμως τα ευρήματά της είναι χρήσιμα όταν έχουμε να κάνουμε με ανήλικους παραβάτες, εφόσον η θεωρία παρουσιάζει την κοινωνική πτυχή της νεανικής παραβατικότητας. Δυστυχώς όμως, η θεωρία αγνοεί τον ρόλο της προσωπικής επιλογής και της ελεύθερης βούλησης στη διάπραξη ενός αδικήματος, ενώ πολλοί υποστηρίζουν ότι η θεωρία, παρουσιάζει τον δράστη ως θύμα της κοινωνίας, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε αντικοινωνική συμπεριφορά, ειδικότερα όταν ο παραβάτης είναι ανήλικος.

Όσον αφορά τη βιολογική πτυχή της νεανικής παραβατικότητας, μια από τις πρώτες θεωρίες που αναπτύχθηκε, ήταν η θεωρία του διάσημου εγκληματολόγου Cesare Lombroso. Ο Lombroso, υποστήριξε ότι το έγκλημα είναι κυρίως «αντρική υπόθεση», εφόσον τα ανδρικά χαρακτηριστικά ενός ατόμου, ευθύνονται για τις εγκληματικές του πράξεις.¹⁰ Σύμφωνα με τον Lombroso, μια γυναίκα δράστης έχει εγκέφαλο που μοιάζει περισσότερο με ένα άντρα και κυριαρχούν στην προσωπικότητά της αντρικά χαρακτηριστικά¹¹. Η θεωρία του Lombroso, έχει επικριθεί από τους Harrington & Nee (2005), οι οποίοι επεσήμαναν ότι, εάν τα αντρικά χαρακτηριστικά αποτελούν τον μοναδικό παράγοντα για την διάπραξη ενός αδικήματος, τότε θα έπρεπε όλοι οι άντρες να διαπράττουν αδικήματα. Σε γενικές γραμμές, οι περισσότεροι ερευνητές θεωρούν τη θεωρία του, ως σεξιστική και προκατειλημμένη¹², εφόσον ο

Lombroso θεωρεί τις γυναίκες εκ φύσεως ανίκανες να διαπράξουν ένα έγκλημα και υποστηρίζει ότι οι γυναίκες που εγκληματούν, έχουν αντρικά χαρακτηριστικά και διανοητικές ανωμαλίες.¹³

Οι ψυχολογικές θεωρίες, θεωρούν την παραβατικότητα ως αποτέλεσμα ενός ανεπαρκούς κοινωνικού και οικογενειακού περιβάλλοντος, το οποίο δεν καλύπτει τις ψυχολογικές και συναισθηματικές ανάγκες της νεολαίας.¹⁴ Σύμφωνα με την ψυχοδυναμική θεωρία του Sigmund Freud, οι παραβιάσεις του νόμου είναι αποτελέσματα μιας μη κανονικής προσωπικότητας, η οποία διαμορφώνεται από τα πρώτα χρόνια της ζωής ενός ατόμου, και η οποία στη συνέχεια ελέγχει τις επιλογές της ανθρώπινης συμπεριφοράς.¹⁵ Η θεωρία του υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά, ελέγχεται από το ασυνείδητο και όσον αφορά τους παραβάτες, ο Freud θεωρεί ότι αυτοί αδυνατούν να ελέγξουν την παρορμητικότητά τους και το άγχος τους.¹⁶ Παράλληλα, η ψυχοδυναμική θεωρία, επικεντρώνεται στα βιώματα της παιδικής ηλικίας και θεωρεί ότι οι εμπειρίες με τους γονείς, είναι πολύ σημαντικές. Αν και η θεωρία του Freud, δεν επικεντρώνεται στο έγκλημα, αλλά επειδή η θεωρία του εξετάζει την ανάπτυξη της προσωπικότητας, έχει βοηθήσει τους εγκληματολόγους και τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης, να κατανοήσουν και να μπορούν να προβλέψουν την ανθρώπινη συμπεριφορά.

Σε γενικές γραμμές, η μελέτη και η ανάλυση των θεωριών που ασχολούνται με τη νεανική παραβατικότητα είναι καθοριστικής σημασίας, εφόσον η κάθε θεωρία παρουσιάζει μια διαφορετική πτυχή του προβλήματος της παραβατικότητας, εστιάζοντας σε βιολογικούς, κοι-

⁹ Δημόπουλος Χαράλαμπος, Κ. Κ. ((2017), 3η έκδοση). Δίκαιο Ανηλίκων: Θεωρία και Πράξη. Νομική Βιβλιοθήκη,

¹⁰ Harrington, V. N. (2005). Self-perceptions, masculinity and female offenders. *Internet Journal of Criminology*, 1-30.

¹¹ Weis, J. G. ((1976)). LIBERATION AND CRIME: THE INVENTION OF THE NEW FEMALE. *Crime and Social Justice*, No. 6 (fall-winter), pp. 17-27.

¹² Simpson, S. S. ((2000)). *Of Crime & Criminality: The Use of Theory in Everyday Life*. SAGE Publications, Inc.

¹³ Essays, UK. (November 2018). Theories of Cesare Lombroso: Born Criminal. Retrieved from <https://www.ukessays.com/essays/criminology>

¹⁴ Bassiouni, M.C. A. F. ((1974)). Scientific Approaches to Juvenile Delinquency and Criminality., *DePaul Law Review*, Vol.23, Issue 4, pp.1344-1407.

¹⁵ Tejendra Meena, I. ((2016)). Psychological Theories of Juvenile Delinquency - A Criminological Perspective., *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, Vol.2, Issue 9, 1644-1651.

¹⁶ Βλ. υποσημείωση 7

νωνικούς ή ψυχολογικούς παράγοντες. Δυστυχώς όμως, η σεξουαλική κακοποίηση ως παράγοντας που οδηγεί τις γυναίκες στο έγκλημα, απουσιάζει από τις περισσότερες θεωρίες, έστω και αν οι περισσότερες εμπειρικές μελέτες, έχουν βρει σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της παραβατικότητας των νεαρών κοριτσιών και της σεξουαλικής κακοποίησης.¹⁷ Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους McCormack, Janus, & Burgess (1986), οι περισσότερες γυναίκες που έρχονται αντιμέτωπες με τις αρχές, έχουν υποστεί στο παρελθόν σωματική, ψυχική ή σεξουαλική κακοποίηση.¹⁸ Συμπερασματικά όμως, η έρευνα που συνδέει την γυναικεία παραβατικότητα με την σεξουαλική κακοποίηση, μαστίζεται από μεθοδολογικά προβλήματα, όπως μη αποτελεσματική χρήση λειτουργικού ορισμού για το τι σημαίνει κακοποίηση, χρήση κακής και μη αντιπροσωπευτικής δειγματοληψίας, καθώς και έρευνες που να εστιάζουν μόνο στα επίσημα στατιστικά, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τη σκοτεινή πλευρά του εγκλήματος¹⁹.

4. Οι παράγοντες πίσω από την γυναικεία νεανική παραβατικότητα

Καταρχάς, όσον αφορά τους παράγοντες που ωθούν ένα νεαρό άτομο στο έγκλημα, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια που εγκληματούν, μοιράζονται πολλά χαρακτηριστικά όμως υπάρχουν αρκετές διαφορές στους παράγοντες που τους ωθούν στο έγκλημα, εξαιτίας του φύλου τους.

Σε γενικές γραμμές, η τυπική νεαρή γυναίκα παραβάτης, περιγράφεται από τους ερευνητές, ως άτομο περίπου δεκαέξι ετών, το οποίο ζει σε γειτονίες με υψηλά επίπεδα εγκληματικότητας, με χαμηλή ακαδημαϊκή επίδοση και ιστορικό σωματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης, κυρίως από άτομα του στενού οικογενειακού της περιβάλλοντος²⁰.

Σύμφωνα με τους ερευνητές, οι σημαντικότεροι παράγοντες της νεανικής παραβατικότητας χωρίζονται στους ατομικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Οι ατομικοί παράγοντες περιλαμβάνουν την κατάχρηση ουσιών, την ύπαρξη διαταραχών άγχους και ψυχικών διαταραχών, ενώ οι κοινωνικοί παράγοντες, περιλαμβάνουν προβλήματα στο σχολείο, στην οικογένεια καθώς και συναναστροφές με συνομήλικους παραβάτες.

Ο κυριότερος παράγοντας όμως της γυναικείας παραβατικότητας αποτελεί η σωματική και σεξουαλική κακοποίηση. Τα κορίτσια που έρχονται αντιμέτωπα με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, είναι τρεις φορές πιο πιθανό από τα αγόρια να έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά στο παρελθόν²¹ και λόγω της κακοποίησης αυτής, είναι πιο πιθανό να δημιουργηθούν σε αυτά, διάφορες ψυχολογικές διαταραχές, όπως κατάθλιψη, άγχος, και χαμηλή αυτοεκτίμηση.²² Επιπλέον, τα ευρήματα των ερευνητών αναφέρουν ότι περίπου το 50% των κοριτσιών που εγκληματούν, πληρούν τα κριτήρια του PTSD.²³ Τέλος, σύμφωνα με τον Αμερικανικό Δικηγορικό Σύλλογο (2001), σχεδόν όλα τα κορίτσια που έρχονται αντιμέτωπα με τις αρχές, υπέφεραν από κάποια μορφή προβλημάτων σωματικής ή/και ψυχικής υγείας.

Όσον αφορά τη σχέση των κοριτσιών που εγκληματούν με τους γονείς τους, οι Landsheer & Van Dijkum (2005), διαπίστωσαν ότι η γυναικεία παραβατικότητα σχετίζεται με την ύπαρξη χαμηλής ποιότητας σχέσεων με τους γονείς τους. Παράλληλα, παρατηρήθηκε ότι οι φτωχοί συναισθηματικοί δεσμοί με την οικογένεια, συνδέονται εντονότερα με την ανάπτυξη βίαιης συμπεριφοράς στα κορίτσια, απ' ό,τι στα αγόρια.²⁴ Με βάση τα πιο πάνω,

¹⁷Hoyt Stephanie, D. G. ((1998)). Female Juvenile Delinquency: Misunderstood by the Juvenile Justice System, Neglected by Social Science., Law and Human Behavior, Vol 22, No. 1,81-107.

¹⁸Βλ. υποσημείωση 17

¹⁹Βλ. υποσημείωση 17

²⁰Bergsmann, Ilene R. ((1989)). The Forgotten Few: Juvenile Female Offenders., Federal Probation, 53: 73-78.

²¹Bloom, B. O. ((2005)). Gender-responsive strategies for women offenders: A summary of research, practice, and guiding principles for women offenders. National Institute of Corrections (NIC) (Washington, DC).

²²Schaffner, L. ((1998)). Female Juvenile Delinquency: Sexual Solutions, Gender Bias, and Juvenile Justice. Hastings Women's Law Journal, Vol.9, No.1: 1-27.

²³Schoe Cathy., M. K. ((1997)). The Commonwealth Fund Survey of the Health of Adolescent Girls. New York: Commonwealth Fund.

²⁴Heimer, Karen., S. D. ((1999)). The Gendering of Violent Delinquency. Criminology, Vol.37, No.2: 277-318.

μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι η παραμέληση από την οικογένεια, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην εμφάνιση της γυναικείας νεανικής παραβατικότητας. Ένας ακόμη παράγοντας που φαίνεται να ωθεί τα κορίτσια στη διάπραξη αδικημάτων, είναι η ελλιπής εκπαίδευση και η χαμηλή σχολική επίδοση.²⁵ Η ελλιπής παιδεία, σε συνδυασμό με την κατάχρηση ουσιών και την απόρριψη από το οικογενειακό περιβάλλον και τους συνομήλικούς τους, είναι ακόμη μερικοί από τους παράγοντες που οδηγούν ένα νεαρό κορίτσι στο έγκλημα.²⁶

5. Το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης στην Κύπρο και το νομικό πλαίσιο για την παραβατικότητα ανηλίκων

Δυστυχώς, όπως θα δούμε στην συνέχεια, το δίκαιο ανηλίκων στην Κύπρο παρουσιάζει πολλές ελλείψεις: παρωχημένοι και ελλιπείς νόμοι, έλλειψη σωφρονιστικών ιδρυμάτων, ανεπαρκή στατιστικά τα οποία δεν ταιριάζουν με τα ευρήματα των ερευνητών, είναι μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το κυπριακό σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

Σε γενικές γραμμές, στην Κύπρο, τα κορίτσια που εγκληματούν μπορούν εύκολα να παραμεληθούν, διότι αντιπροσωπεύουν μόνο μια μικρή ομάδα και όπως θα δούμε και στη συνέχεια, τα δικαστήρια δεν είναι σε θέση να καταλάβουν τις ιδιαιτερότητες του χαρακτήρα τους. Στην Κύπρο, όπως προαναφέρθηκε, το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τη νεανική παραβατικότητα είναι ελλιπές και δεν υπάρχουν νομικές διατάξεις που να εστιάζουν και να ρυθμίζουν το φαινόμενο της γυναικείας νεανικής παραβατικότητας.

Στην Κύπρο, ανήλικο άτομο, θεωρείται εκείνο που δεν έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του. Όμως, τα δικαστήρια, μέσα από τη νομολογία τους, φαίνεται να είναι ευέλικτα σχετικά με το ποιος θεωρείται νεαρό άτομο. Στην υπόθεση Κυριάκος Σακαρίδης και Ιωάννης Νταμουτσίδης ν. Αστυνομίας (2011), κρίθηκε ότι

οι παραβάτες, παρόλο που ήταν 23 ετών τη μέρα που διέπραξαν τα αδικήματα, δεν έπαψαν να θεωρούνται νέοι.²⁷ Έτσι, το δικαστήριο μείωσε τις ποινές φυλάκισής τους από δύομισι χρόνια σε 18 μήνες, για το αδίκημα της πρόκλησης σοβαρής σωματικής βλάβης, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων παραγόντων, το νεαρό της ηλικίας των δραστών και το γεγονός ότι δεν είχαν προηγούμενες καταδίκες. Παράλληλα, σε μια άλλη απόφασή του, το δικαστήριο αποφάσισε ότι ο 27χρονος εναγόμενος, ο οποίος είχε λευκό ποινικό μητρώο, ήταν νεαρό άτομο.²⁸ Αντίθετα, όταν ο κατηγορούμενος δεν έχει λευκό ποινικό μητρώο, το δικαστήριο αρνείται να λάβει υπόψη του το νεαρό της ηλικίας του, ως ελαφρυντικό παράγοντα για τη μείωση της ποινής.²⁹

Στην Κύπρο, η μόνη νομοθεσία που ασχολείται με τη νεανική παραβατικότητα, είναι ο περί Παραβατικότητας των Ανηλίκων Νόμος (Κεφάλαιο 157), που θεσπίστηκε το 1946 και η τελευταία τροποποίησή του έγινε το 1972. Ο νόμος αυτός, περιλαμβάνει 25 άρθρα, τα οποία μεταξύ άλλων προβλέπουν την ύπαρξη «δικαστηρίου ανηλίκων σε διαφορετικό κτήριο ή δωμάτιο από εκείνο που συνεδριάζει το Περιφερειακό Δικαστήριο» (άρθρο 5). Η διάταξη αυτή, αποτελεί μια σημαντική και προοδευτική διάταξη, όμως στην πράξη, δεν υπάρχει Δικαστήριο ανηλίκων στην Κύπρο και οι ανήλικοι παραβάτες, δικάζονται από τους δικαστές του Επαρχιακού Δικαστηρίου, οι οποίοι συνεδριάζουν ως Δικαστήριο Ανηλίκων.

Ένα άλλο σημαντικό άρθρο του Κεφαλαίου 157, είναι το αρ.12, το οποίο αναφέρεται στις μεθόδους αντιμετώπισης των ανήλικων παραβατών. Το άρθρο αυτό, μεταξύ άλλων προβλέπει την αποστολή του ανηλίκου σε σωφρονιστικό ίδρυμα (αρ.12(δ)). Ωστόσο, στην πράξη, δεν υπάρχουν σωφρονιστικές σχολές στην Κύπρο, πράγμα που αποτελεί σημαντική έλλειψη, διότι η φιλοσοφία τέτοιων σχολών και ιδρυμάτων δεν είναι να τιμωρήσουν τον ανήλικο, αλλά να τον βοηθήσουν να επανενταχθεί

²⁵Kapardis, A. P. ((2012)). The EARN project in Cyprus. Risk Assessment for Juvenile Violent Offending. 117-124.

²⁶Kapardis, A. ((2013)). Juvenile delinquency and victimization in Cyprus. . European Journal on Criminal Policy and Research, Vol.19(2), No.2: 171-182.

²⁷Ποινικές Εφέσεις αρ.21 και 25/2011, Ημερομηνίας 14-07-2011 (Κυριάκος Σακαρίδης και Ιωάννης Νταμουτσίδης ν. Αστυνομίας)

²⁸Ποινική Έφεση αρ.212/2009, Ημερομηνίας 21-1-2010 (Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας ν. Παναγιώτης Νικολάου)

²⁹Nikos Andrea Nikolaou v. The Police (1998), number. 6595 (21-11-1998)

ομαλά στην κοινωνία. Το παράδοξο με την περίπτωση της Κύπρου, είναι ότι στις αρχές της δεκαετίας του '40, είχε ιδρυθεί η Αναμορφωτική Σχολή της Λαπήθου, η οποία αποτελούσε μια καινοτόμο πρακτική για την τότε εποχή. Αξίζει να σημειωθεί ότι η σχολή, άρχισε να δέχεται παιδιά το 1943, πριν από τη θέσπιση του κεφαλαίου 157, το 1946.³⁰ Η σχολή της Λαπήθου, ήταν ένα ειδικό σχολείο για παιδιά με αποκλίνουσα συμπεριφορά, που είχε ως πρωταρχικό της σκοπό την παροχή σχολικής και κοινωνικής εκπαίδευσης στα παιδιά, ούτως ώστε να μπορέσουν στη συνέχεια να επιστέψουν ομαλά στην κοινωνία.³¹ Δυστυχώς όμως, η σχολή στην Λάπηθο, επαρχία Κερύνειας, έκλεισε εξαιτίας της Τουρκικής Εισβολής το 1974, άνοιξε ξανά στη Λεμεσό το 1980, μέχρι που αποφασίστηκε να κλείσει οριστικά το 1986.

Όσον αφορά τη διάπραξη τροχαίων παραβάσεων και ατυχημάτων, παρατηρούμε ότι τα κυπριακά δικαστήρια αντιμετωπίζουν με αυστηρότητα τους νεαρούς παραβάτες, και το νεαρό της ηλικίας τους δεν αποτελεί σε αυτές τις περιπτώσεις ελαφρυντικό παράγοντα. Το δικαστήριο, μέσα από τη νομολογία του, δικαιολογεί αυτή την αυστηρή του προσέγγιση, λέγοντας ότι εξαιτίας της τεράστιας αύξησης των θανατηφόρων ατυχημάτων στην Κύπρο τα τελευταία χρόνια, είναι επιτακτική ανάγκη να επιβάλλονται αυστηρότερες κυρώσεις στους νέους, ούτως ώστε να είναι πιο προσεκτικοί και να τηρούν τους νόμους οδικής ασφάλειας.³²

Γενικότερα, καταλαβαίνουμε ότι τα χέρια των δικαστών είναι δεμένα, όταν καλούνται να εκδικάσουν υποθέσεις νεαρών παραβατών, εφόσον λόγω της έλλειψης κατάλληλων υποδομών, δεν μπορούν να επιβάλουν εναλλακτικές ποινές στους ανηλίκους. Παράλληλα και οι ίδιοι οι δικαστές μέσα από τη νομολογία τους, δε διστάζουν να εκφράσουν τις ανησυχίες τους για το ότι η ποινή φυλάκισης, η οποία πολλές φορές φαίνεται να είναι η μόνη διαθέσιμη λύση, δεν έχει θετικό αντίκτυπο στην

αποκατάσταση των νεαρών παραβατών, εφόσον η επιβολή αυστηρών ποινών σε νεαρά άτομα, δεν αποτελεί σωφρονιστική πρακτική, αλλά αντίθετα, οδηγεί τους νέους στο να γίνουν εχθροί της κοινωνίας.³³

5.1. Τα κυπριακά δικαστήρια και το φύλο του κατηγορουμένου

Ένα από τα μεγαλύτερα ερωτήματα που προκύπτουν είναι αν το φύλο του κατηγορουμένου μπορεί να λειτουργήσει ως μετριαστικός παράγοντας. Σε πολλές περιπτώσεις, παρατηρούμε ότι το δικαστήριο, άλλοτε αντιμετωπίζει ευνοϊκότερα τις γυναίκες κατηγορούμενες, ενώ άλλες φορές δε λαμβάνει υπόψη το φύλο της κατηγορούμενης ως μετριαστικό παράγοντα στην επιμέτρηση της ποινής.

Πιο συγκεκριμένα, στην υπόθεση *Mballis v. Republic* (1993), το δικαστήριο μείωσε την ποινή της κατηγορούμενης, εξαιτίας του γεγονότος ότι ήταν γυναίκα.³⁴ Το δικαστήριο ανέφερε χαρακτηριστικά, ότι το έγκλημα είναι κατά κύριο λόγο αντρική υπόθεση και πρέπει να μειωθεί η ποινή της κατηγορούμενης, για να αποφευχθεί ο στιγματισμός της από την κοινωνία. Αξίζει να σημειωθεί ότι, το στερεότυπο αυτό φαίνεται να κυριαρχεί και σε ορισμένα άρθρα του Ποινικού Κώδικα. Για παράδειγμα, το άρθρο 146, που αναφέρεται στο βιασμό, φαίνεται να τιμωρεί μόνο τον βιασμού που έχει θύμα γυναίκα και θύτη άντρα, και αφήνει εκτός τον βιασμό όπου το θύμα είναι άντρας και ο θύτης είναι γυναίκα. Αυτή η παράλειψη του Ποινικού Κώδικα, οφείλεται στο γεγονός ότι, τόσο στην Κυπριακή νομοθεσία, όσο και στη νομολογία, υπάρχει ακόμη το στερεότυπο ότι οι γυναίκες δεν είναι ικανές να διαπράξουν ορισμένα αδικήματα. Αντίθετα, σε ορισμένες αποφάσεις, το δικαστήριο υιοθετεί την άποψη ότι το φύλο δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μετριαστικός παράγοντας.³⁵

³⁰Clifford W., N. R. ((1962)). THE LAPITHOS REFORM SCHOOL: AN INTENSIVE FOLLOW-UP OF CYPRUS JUVENILE OFFENDERS. *Journal of Criminology*, Vol. 3, No.1, pp. 47-62 .

³¹Βλ. υποσημείωση 30

³²*Kyriakos Pantela v. The Police* (2011) number 54/2011 (28-12-2011)

³³*Charalambos Tryfona Alias Aloupos v. The Republic* (1961) 1 CLR 246

³⁴*Mballis v. Republic* (1993) 2 CLR 273

³⁵*Criminal Appeal number 5576 (13-04- 1992)* (*Astrid Schadow v. Police*)

Συμπερασματικά, είναι εμφανές ότι οι αποφάσεις των κυπριακών δικαστηρίων σχετικά με το αν το φύλο του παραβάτη αποτελεί ελαφρυντικό παράγοντα, δεν ακολουθούν μια ενιαία πρακτική, εφόσον άλλοτε το δικαστήριο αναφέρει ότι το φύλο της κατηγορούμενης μπορεί να αποτελέσει μετριαστικό παράγοντα, ενώ άλλοτε ακολουθείται η άποψη ότι το φύλο δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη στη μείωση της ποινής.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης και το γεγονός ότι, στην Κύπρο, υπάρχει νομοθεσία, η οποία προστατεύει τις κατηγορούμενες μητέρες και προβλέπει την ευνοϊκότερη μεταχείρισή τους από τα δικαστήρια (Νόμος 33 (I) / 2005). Από την άλλη πλευρά όμως, δεν υπάρχει αντίστοιχη νομοθεσία που να προβλέπει την ίδια μεταχείριση για τους πατέρες κατηγορούμενους³⁶ και το δικαστήριο μέσα από τη νομολογία του, επιβεβαίωσε ότι ο νόμος αυτός τυγχάνει εφαρμογής μόνο όσον αφορά τις μητέρες κατηγορούμενες.³⁷ Αν δούμε τον νόμο αυτό σε συνάρτηση με το άρθρο 28 του Συντάγματος, το οποίο απαγορεύει οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου³⁸, φαίνεται ότι ο νόμος αυτός δε συνάδει με το άρθρο αυτό. Παράλληλα, αποτελεί πάγια νομολογία του δικαστηρίου, ότι το άρθρο 28 δεν επιδέχεται περιορισμούς ή εξαιρέσεις³⁹. Επομένως, μπορεί κάποιος να θεωρήσει, ότι ο Νόμος 33(I)/2005 είναι αντισυνταγματικός, εφόσον το άρθρο 28 του Συντάγματος δεν αφήνει περιθώρια για την ύπαρξη οποιασδήποτε άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, διότι με το να αντιμετωπίζουμε τις γυναίκες με περισσότερη συμπόνια, ενισχύουμε το στερεότυπο ότι το έγκλημα αποτελεί αντρική υπόθεση.

Αναμφίβολα, είναι θετικό το να επιβάλλονται εξατομικευμένες ποινές στους ανήλικους παραβάτες, οι οποί-

ες θα λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες του φύλου τους. Το πρόβλημα δημιουργείται, όταν επιβάλλεται διαφορετική ποινή για το ίδιο αδίκημα, ή όταν προβλέπεται ευνοϊκότερη μεταχείριση λόγω φύλου. Άλλωστε, οι Chamberlain και Reid (1994), ανέφεραν ότι οι γυναίκες παραβάτες ανταποκρίνονται διαφορετικά σε ορισμένες μορφές θεραπείας απ' ότι οι άντρες.⁴⁰ Ευλόγως, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι είναι σημαντικό να υπάρχουν διαφορετικά προγράμματα θεραπείας για τα νεαρά κορίτσια. Η ύπαρξη εξατομικευμένων προγραμμάτων θεραπείας, διαφορετικών για το κάθε φύλο, δεν αποτελεί διάκριση, εφόσον θα επιβάλλονται οι ίδιες ποινές στα αγόρια και τα κορίτσια για τη διάπραξη ίδιων εγκλημάτων, με τη μόνη διαφορά, ότι το κάθε πρόγραμμα θα είναι εξατομικευμένο, ούτως ώστε να ανταποκρίνεται στις διαφορετικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες του κάθε φύλου.

5.2. Νεαροί παραβάτες και ναρκωτικά: Πως αντιμετωπίζονται από τα κυπριακά δικαστήρια

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Κύπρος, και στα οποία η πλειοψηφία των παραβατών είναι νεαροί, είναι η διακίνηση και χρήση ναρκωτικών. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά το δικαστήριο μέσα από τη νομολογία του: «Η συντριπτική πλειοψηφία των παραβατών ναρκωτικών είναι νέοι...αυτή η σκληρή πραγματικότητα απαιτεί την επιβολή αποτρεπτικών κυρώσεων και καθιστά επιτακτική την αυστηρή μεταχείριση των παραβατών».⁴¹

Όσον αφορά τη διακίνηση ναρκωτικών, το δικαστήριο επιβάλλει αποτρεπτικές ποινές που έχουν ως στόχο την προστασία της κοινωνίας, ενώ αντίθετα όσον αφορά τους χρήστες ναρκωτικών, το δικαστήριο με την επιβολή ποινής, σε αυτές τις περιπτώσεις, έχει ως στόχο τον σφραγισμό των παραβατών και όχι την τιμωρία τους. Για τους νεαρούς χρήστες ναρκωτικών που εμπíπτουν

³⁶Ζαννούπας Σάββας, ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ (2013), pg.325

³⁷Criminal Appeal number 159/2009 (04-05-2012) (Lambros Vasiliou v. Police)

³⁸Ρίκις, GM. ((2007)). , Sentencing in Cyprus, 2nd edition. Nicosia, , pg.69.

³⁹R v Constantinou (2002) 3 C.L.R 534

⁴⁰Hoyt Stephanie, D. G. ((1998)). Female Juvenile Delinquency: Misunderstood by the Juvenile Justice System, Neglected by Social Science., Law and Human Behavior, Vol 22, No. 1,81-107.

⁴¹Cleomenis v. Republic, Criminal Appeal 29/12 (2013)

στις ηλικίες 14-24, η Κυπριακή Δημοκρατία διαθέτει προγράμματα θεραπείας, τα οποία αν ολοκληρωθούν από τον ανήλικο με επιτυχία, η υπόθεσή του απορρίπτεται.⁴²

6. Εισηγήσεις για βελτίωση

Η νεανική παραβατικότητα, είναι ένας όρος ομπρέλα που περιλαμβάνει διάφορες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς νεαρών ατόμων, οι οποίες εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες. Για την αντιμετώπιση και πρόληψη τέτοιων συμπεριφορών, είναι αναγκαία η ενδυνάμωση και συνεργασία όλων των κοινωνικών δομών.⁴³ Η ενδυνάμωση των σχολείων και των κοινωνικών υπηρεσιών είναι απαραίτητη και μπορεί να επιτευχθεί μέσω σεμιναρίων και κρατικών χορηγήσεων, προκειμένου να εξειδικευτούν οι κοινωνικοί και εκπαιδευτικοί φορείς σε θέματα νεανικής παραβατικότητας. Επίσης, είναι απαραίτητο να υπάρχουν ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί στα σχολεία, στους οποίους θα μπορούν να αποταθούν οι μαθητές που χρειάζονται στήριξη και βοήθεια. Παράλληλα, είναι αναγκαίο, η Κυπριακή Δημοκρατία να θεσπίσει νέα ειδική νομοθεσία για τη μεταχείριση των νεαρών παραβατών, καθώς οι ήδη υπάρχοντες νόμοι είναι ελλιπείς και παρωχημένοι και δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις ενός ευρωπαϊκού προοδευτικού κράτους. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η πρώην Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού και Επίτροπος Νομοθεσίας, Λήδα Κουρσουμπά, πρότεινε ένα Προσχέδιο Νομοσχεδίου, στο οποίο τόνισε ότι μέχρι σήμερα, δυστυχώς η Δημοκρατία δεν κατάφερε να θεσπίσει ειδικό θεσμικό πλαίσιο, αναφορικά με τη νεανική παραβατικότητα, το οποίο θα είναι σύμφωνο με τις διεθνείς υποχρεώσεις της, όπως αυτές απορρέουν τόσο από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού όσο και από πληθώρα άλλων διεθνών κειμένων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, του Συμβουλίου της Ευρώπης αλλά

και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁴⁴ Ως εκ τούτου, η Επιτροπή, εισηγήθηκε, την ανάγκη εγκαθίδρυσης ειδικών δικαστηρίων ανηλίκων, την υιοθέτηση εναλλακτικών μέτρων τιμωρίας, όπως προγραμμάτων αποδικαστικοποίησης, κηδεμονίας, συμβουλευτικής ή κοινοτικής επιτήρησης κ.λ.π., καθώς επίσης της διασφάλισης ότι τα παιδιά που είναι ποινικά υπεύθυνα, δεν θα αντιμετωπίζονται όπως ένας ενήλικας, ανεξάρτητα από το αδίκημα το οποίο διέπραξαν.⁴⁵ Επιπλέον, θα πρέπει να συσταθούν σωφρονιστικά ιδρύματα, τα οποία θα απαρτίζονται από εξειδικευμένο προσωπικό σε θέματα νεανικής παραβατικότητας (παιδοψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς με εξειδίκευση στη μεταχείριση νεαρών παραβατών). Τέλος, όσον αφορά τους νεαρούς χρήστες ναρκωτικών, είναι επιτακτική ανάγκη να εισαχθούν ειδικά προγράμματα για ανηλίκους όπως το PERSEUS, τα οποία θα χρηματοδοτούνται από το κράτος, και θα επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση της εξάρτησης από παράνομες ουσίες και στην ανάπτυξη υγιών προτύπων κοινωνικής συμπεριφοράς.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συνοψίζοντας, τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε πρακτικό, φαίνεται να συνεχίζει να υπάρχει το στερεότυπο ότι οι γυναίκες εκ φύσεως, δεν είναι ικανές να διαπράξουν ορισμένα αδικήματα.

Δυστυχώς, οι ανήλικοι παραβάτες, και περισσότερο οι γυναίκες, έχουν παραμεληθεί από τις έρευνες, και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθούν τα ποσοστά της γυναικείας νεανικής παραβατικότητας. Επομένως, είναι επιτακτική ανάγκη, η Κύπρος, ως κράτος που σέβεται τη διαφορετικότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα, να επανεξετάσει το ζήτημα της παραβατικότητας των ανηλίκων και να προσαρμόσει τη νομοθεσία της για τη νεανική παραβατικότητα, με βάση τα πραγματικά δεδομένα και τις ανάγκες αυτής της ηλικιακής ομάδας.

⁴²Baldry, Anna Costanza, A. K. ((2013)). Risk Assessment for Juvenile Violent Offending (1st edition). Routledge, pg.49.

⁴³Owen, E. J. ((2008)). How Delinquent Are Our Juveniles? The Educational Forum., 21:2, pp. 203-206.

⁴⁴Leda Kursuba (commissioner for the Protection of Children's Rights), Draft Bill entitled "Children in Conflict with the Law (Prevention, Treatment in the Criminal Justice System and Addressing Violations) Law of 2014" available at: <http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/433AB263EBD7D90AC22582FE00432592?OpenDocument>

⁴⁵Βλ. υποσημείωση 44

Βιβλιογραφία

- Baldry, Anna Costanza, A. K. ((2013)). Risk Assessment for Juvenile Violent Offending (1st edition). Routledge
- Bassiouni, M.C. A. F. ((1974)). Scientific Approaches to Juvenile Delinquency and Criminality,. DePaul Law Review,, Vol.23, Issue 4,pp.1344-1407.
- Bergsmann, Ilene R. ((1989)). The Forgotten Few: Juvenile Female Offenders,. Federal Probation, 53: 73-78.
- Bloom, B. O. ((2005)). Gender-responsive strategies for women offenders: A summary of research, practice, and guiding principles for women offenders. National Institute of Corrections (NIC) (Washington, DC).
- Choudhary, S. ((2017)). Juvenile Delinquency: Elementary concepts, causes and prevention. International Journal of Humanities and Social Science Research,, Volume 3, Issue 5.
- Clifford W., N. R. ((1962)). THE LAPITHOS REFORM SCHOOL: AN INTENSIVE FOLLOW-UP OF CYPRUS JUVENILE OFFENDERS. Journal of Criminology, Vol. 3, No.1, pp. 47-62 .
- Gehring, K. S. ((2016)). A Direct Test of Pathways Theory. SAGE journals, Volume: 13 issue: 2, page(s): 115-137.
- Heimer, Karen., S. D. ((1999)). The Gendering of Violent Delinquency. Criminology, Vol.37, No.2: 277-318.
- Herrington, V. N. ((2005)). Self-perceptions, masculinity and female offenders. Internet Journal of Criminology, 1-30.
- Hoyt Stephanie, D. G. ((1998)). Female Juvenile Delinquency: Misunderstood by the Juvenile Justice System, Neglected by Social Science,. Law and Human Behavior, Vol 22, No. 1,81-107.
- Kapardis, A. ((2013)). Juvenile delinquency and victimization in Cyprus. . European Journal on Criminal Policy and Research, Vol.19(2), No.2: 171-182.
- Kapardis, A. P. ((2012)). The EARN project in Cyprus. Risk Assessment for Juvenile Violent Offending. 117-124.
- Kursuba Leda, (commissioner for the Protection of Children's Rights) . Draft Bill entitled "Children in Conflict with the Law (Prevention, Treatment in the Criminal Justice System and Addressing Violations). Law of 2014" available at: <http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/1/433AB263EBD7D90AC22582FEO0432592?OpenDocument>
- Mahoney, A. R. ((1974)). The Effect of Labeling upon youths in the Juvenile Justice System: A Review of the Evidence. Law & Society Review, Vol.8, No.4,pp. 583-614.
- Malika Saada Saar, R. E. ((2015)). The sexual abuse to prison pipeline: the girls' story, Human Rights Project for Girls,. Human Rights Project for Girls, Georgetown Law Center on Poverty and Inequality, Ms. Foundation for Women.
- Owen, E. J. ((2008)). How Delinquent Are Our Juveniles? The Educational Forum,, 21:2, pp. 203-206.
- Pikis, GM. ((2007)). , Sentencing in Cyprus,2nd edition. Nicosia,
- Schaffner, L. ((1998)). Female Juvenile Delinquency: Sexual Solutions, Gender Bias, and Juvenile Justice. Hastings Women's Law Journal, Vol.9, No.1: 1-27.
- Schoe Cathy., M. K. ((1997)). The Commonwealth Fund Survey of the Health of Adolescent Girls. New York: Commonwealth Fund.
- Simpson, S. S. ((2000)). Of Crime & Criminality: The Use of Theory in Everyday Life. SAGE Publications, Inc.
- Tejendra Meena, I. ((2016)). Psychological Theories of Juvenile Delinquency - A Criminological Perspective,. Imperial Journal of Interdisciplinary Research, Vol.2, Issue 9, 1644-1651.

Wattanaporn, Katelyn A., K. H. ((2014)). The Impact of Feminist Pathways Research on Gender-Responsive Policy and Practice. SAGE journals, Volume: 9 issue: 3, page(s): 191-207.

Weis, J. G. ((1976)). LIBERATION AND CRIME: THE INVENTION OF THE NEW FEMALE. Crime and Social Justice, No. 6 (fall-winter), pp. 17-27.

Δημόπουλος Χαράλαμπος, Κ. Κ. ((2017), 3η έκδοση). Δίκαιο Ανηλίκων: Θεωρία και Πράξη. Νομική Βιβλιοθήκη, Ζαννούπας Σάββας, ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ (2013),

Κουράκης Νέστωρ Ε. (2013). Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων (Ποινική και Εγκληματολογική Προσέγγιση), 2η έκδοση. Σάκκουλας.

ΔΙΚΗ ΤΟΠΑΛΟΥΔΗ: ΜΕΡΙΚΕΣ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑ-ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ *

Μαρία Π. Κρανιδιώτη
Επίκουρη Καθηγήτρια Τομέα Ποινικών Επιστημών
Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Η δίκη Τοπαλούδη πυροδότησε μια έντονη συζήτηση και διαμάχη στο χώρο των ΜΜΕ. Δεν έχει νόημα επομένως ο σχολιασμός γενικών ή επί μέρους ζητημάτων που έχουν ήδη καλυφθεί διεξοδικά στο πλαίσιο αυτού του διαλόγου. Θα ήθελα μόνο, εξ αφορμής αυτής της υπόθεσης, να προβώ σε ορισμένες υπενθυμίσεις, αποτολμώντας έτσι, να αναδιατυπώσω ένα ερώτημα-αφετηρία για τη συζήτηση. Για τον λόγο δε αυτό, θα ξεκινήσω με την αγόρευση της Εισαγγελέως στη δίκη: Σύμφωνα με δημοσιεύματα, η Εισαγγελέως φέρεται να έχει προβεί σε μια διεξοδικότατη και διεισδυτική περιγραφή των άθλιων ενεργειών των δραστών, αλλά και ορισμένων ενεργειών και ιδιοτήτων του θύματος. Συγκεκριμένα, για το τελευταίο, φέρεται να είχε πει ότι «... είναι ένα κορίτσι-σύμβολο ...» και ότι «... αντιστάθηκε με απίστευτο

σθένος στο σπίτι του τρόμου ... με ηρωισμό ...»¹. Επίσης, φέρεται να είχε πει ότι «... ήταν αφίλητη παρθένα ...»², χαρακτηρισμός που κατά τη γνώμη μου δεν είναι και τόσο ουσιώδους σημασίας για αυτόν τον διάλογο, ούτε ιδιαίτερα συναφής με το παρόν κείμενο, σχολιάστηκε ωστόσο εκτενώς και είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι, στη συνέχεια, απαλείφθηκε από ορισμένες διαδικτυακές ιστοσελίδες, στις οποίες υπήρχε πριν.

Εξαιτίας των παραπάνω φράσεων, αναρωτήθηκα, αν η παθούσα ήταν λ.χ. ιεροδούλος ή ήταν άνδρας ή δεν ήταν «αφίλητη παρθένα» ή ήταν ανάπηρη και δεν μπορούσε να προβάλλει αντίσταση, θα ήταν άραγε **εξίσου αξία υποστήριξης** με τη δύστυχη και αείμνηστη για τους γονείς και τους οικείους της, Ελένη Τοπαλούδη; Το ερώτημα αυτό οδηγεί σε σκέψεις για τη σημασία και το νόημα των διατάξεων του Νόμου 1419/ 1984, ενός παλαιού νόμου που είχε αλλάξει άρδην το κεφάλαιο για τα εγκλήματα «κατά των ηθών», τα οποία μετονομάστηκαν έκτοτε σε εγκλήματα «κατά της γενετήσιας ελευθερίας». Και δεδομένης της ανθρωπίνης αξίας ως πυρήνα του Συντάγματος και συνακόλουθα, **οποιασδήποτε μορφής νομικής προστασίας**, θα αποτολμούσα να διατυπώσω την ταυτολογία, ότι ο βιασμός είναι βιασμός, **οποιοσδήποτε ή οποιαδήποτε** και αν είναι το θύμα.

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή. Πριν από τέσσερεις σχεδόν δεκαετίες, ο νομοθέτης είχε προβλέψει την *ουδετερόφυλη ρύθμιση* του κακούργηματος του βιασμού (την εξομοίωσή του με τον εξαναγκασμό σε ασέλγεια), η οποία αποτυπώνει νομοτεχνικά την «πραγματική φυσιογνωμία» της πράξης αυτής, που «δεν διαφέρει ανάλογα με το είδος των ορέξεων του δράστη»³. Επίσης, είχε προτείνει την *αυτεπάγγελτη δίωξή του* - πρόταση που αρχικά, δεν συνοδευόταν από το άρθρο 344 ΠΚ. Ειδικότερα, για τη δεύτερη επιλογή του,

¹Ενδεικτικά βλ. δημοσιεύματα της 13.5.2020, «Δίκη Τοπαλούδη: «Καταπέλτης» η εισαγγελέως» σε ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, «Εισαγγελέως στη δίκη Τοπαλούδη: Ένοχοι για όλα και οι δύο» σε ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ & Μίνας Μουστάκα «Δίκη Τοπαλούδη: Ένοχη και των δύο κατηγορουμένων εισηγήθηκε η εισαγγελέως», ΤΟ ΒΗΜΑ.

²ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ & ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ, αυτόθι.

³Εισηγητική Έκθεση Ν. 1419/ 1984, σελ. 2.

* Τα έντονα και τα πλάγια γράμματα είναι της συγγραφέως.

στην Εισηγητική Έκθεση, αναφέρεται ότι εισάγεται η αυτεπάγγελτη δίωξη του κακούργηματος αυτού, μεταξύ άλλων λόγων και ώστε **«να πάψει ο βιασμός να θεωρείται στίγμα για το θύμα»**⁴. Στη συνέχεια, διεξάγοντας έρευνα συναφή με αυτές τις αλλαγές, είχα προβεί και σε μια προκαταρκτική διερεύνηση αποφάσεων δικαστηρίων για βιασμούς. Στη σχετική μελέτη αναφέρω ότι «η (σθεναρή) αντίσταση του θύματος, πάγιος καθώς φαίνεται ισχυρισμός της πολιτικής αγωγής, περισώζεται ως στοιχείο σε δημοσιευμένες οριστικές και τελεσίδικες αποφάσεις και φθάνει μέχρι το Ακυρωτικό»⁵. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη διερεύνησή μου, η «(σθεναρή) αντίσταση του θύματος», απαντάται στις μισές περίπου αποφάσεις του Αρείου Πάγου⁶. Ακολουθώντας, αναφέρομαι παρακάτω και στο ερώτημα **«... γιατί θα έπρεπε το θύμα να αντισταθεί, να προβεί δηλαδή σε κάποια ενέργεια, που να αποδεικνύει ... την “αρετή” του»**⁷.

Το ερώτημα αυτό συνυφαίνεται με ένα ύψιστης σημασίας ζήτημα για το δεύτερο κίνημα του Φεμινισμού, της δεκαετίας του 1960 και του 1970, που είναι, στην περίπτωση των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, **η μετακύλιση του βάρους της απόδειξης από τον δράστη στο θύμα**. Πράγματι, όπως αναφέρεται σε σχετική μελέτη, περί τα τέλη της δεκαετίας του 1970, στην Πολιτεία Oregon των ΗΠΑ, ο John Rideout έγινε ο πρώτος κατηγορούμενος για βιασμό της γυναίκας του, καθώς είχε αφαιρεθεί την προηγούμενη χρονιά, από τις διατάξεις του νόμου, η εξαίρεση του συζυγικού βιασμού⁸. Επισημαίνεται δε με ειρωνεία, ότι, σε αυτή τη δίκη **“δικάστηκε” πρώτα το θύμα, στη συνέχεια ο νό-**

μος και τελευταίος ο κατηγορούμενος, ο οποίος, όπως ήταν αναμενόμενο, **αθωώθηκε**⁹.

Έρχομαι και πάλι στην Εισήγηση της Εισαγγελέως. Γεγονός αποτελεί το ότι σε περιπτώσεις βιασμού, είναι συνήθως η Υπεράσπιση εκείνη που προβαίνει στη μετακύλιση του αποδεικτικού βάρους, που προανέφερα, εστιάζοντας στη συμπεριφορά και τα χαρακτηριστικά του θύματος, όπως λ.χ. ότι το τελευταίο προκάλεσε τον δράστη, δεν αντιστάθηκε κ.λπ. Όμως, από ό,τι μπορώ να γνωρίζω, στη συγκεκριμένη δίκη, η υπερασπιστική γραμμή που ακολουθήθηκε επικεντρώθηκε κυρίως στο νεαρό της ηλικίας των κατηγορουμένων, όχι στο θύμα. Αυτό ωστόσο το γράφω με πολύ επιφύλαξη, καθότι δεν έχω διαβάσει το σύνολο των πρακτικών της δίκης. Μπορεί μάλιστα οι ισχυρισμοί της Εισαγγελέως για την παθούσα να αποτελούν την αντίκρουση μιας εστιασμένης στο θύμα υπερασπιστικής γραμμής, ήτοι να έγειρε **πρώτη** η Υπεράσπιση ζητήματα συμπεριφοράς και ιδιοτήτων του θύματος, όπως συνήθως συμβαίνει. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, σε μια δίκη ο συνήγορος οφείλει να υπερασπίζεται ακόμη και εκείνον τον κατηγορούμενο, που, ως «αποδιοπομπαίο τράγο», όλοι θα του «κλείνουμε την πόρτα». Αυτό είναι άλλωστε το νόημα του υποχρεωτικού διορισμού συνηγόρου υπεράσπισης από την Πολιτεία, καθώς ο συνήγορος αποτελεί συ-λειτουργό της δικαιοσύνης. Αλλά, και από την άλλη πλευρά, είναι καθήκον και της Εισαγγελέως να αποκαλύψει όλες τις πτυχές ενός τόσο άθλιου εγκλήματος και **να υποστηρίξει μέχρι τέλους** και με όλα τα μέσα που διαθέτει, την πρότασή της.

Με βάση τα παραπάνω, τίθεται το ακόλουθο ερώτημα: **Ποιος μετακύλησε πρώτος το αποδεικτικό βάρος, από τους δράστες στο θύμα;** Αν το μετακύλησε πρώτη η Υπεράσπιση, τότε η «πλάστιγγα του πνεύματος δικαίου» κλίνει προς την πλευρά της Εισαγγελέως, αν όμως το έκανε η τελευταία, τότε κλίνει προς την πλευρά της Υπεράσπισης. Κατά τη γνώμη μου, **αυτό το ερώτημα** θα έπρεπε να αποτελέσει **την αφετηρία του διαλόγου** για την εν λόγω δίκη, ενώ, κατά τα άλλα, ένα μόνο πράγμα είναι βέβαιο: Όσο σκληρή και αν είναι η τιμωρία των δραστών, δεν πρόκειται να επανορθώσει τον άδι-

⁴Αυτόθι.

⁵Μαρία Κρανιδιώτη «Προς μια αξιολόγηση των ρυθμίσεων του ν. 1419/1984 για τον βιασμό» σε Τιμητικό Τόμο Τομέα Ποινικών Επιστημών, Τμήματος Νομικής, Πανεπιστημίου Αθηνών (επιμέλεια Ν. Ε. Κουράκη), Μνήμη ΙΙ, Ιωάννη Δασκαλόπουλου, Κωνσταντίνου Σταμάτη και Χρήστου Μπάκα, τόμος Α', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1996, σελ. 200.

⁶Αυτόθι, υποσημ. 93.

⁷Ο.π. σελ. 201.

⁸Lisa M. Cuklanz, Rape on trial. How the mass media construct legal reform and social change, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1996, σελ. 53.

⁹Αυτόθι.

κο χαμό του κοριτσιού, ούτε και να απαλύνει τον πόνο των γονέων του. Για τόσο ειδηχθή εγκλήματα, άλλωστε, όπως αυτό, πιο αποδοτική θα ήταν η πρόβλεψη αποζημίωσης για τους οικείους των θυμάτων, παρά η καταδίκη σε μακροχρόνια κάθειρξη των δραστών, που προϋποθέτει τη στέγαση και διατροφή τους, και την πληρώνουμε ως φορολογούμενοι.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ (Κ. Ε. Θ. Ι.)

Υπ.Δρ. Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου Ελενα Συρμαλή, μέλος Δ.Σ. ΚΕΘΙ, Ομάδας Διοίκησης Έργου (ΟΔΕ) «Επίβλεψη / Παρακολούθηση και συντονισμός των Δομών του δικτύου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της έμφυλης βίας κατά των γυναικών» της Πράξης «Οριζόντιες Παρεμβάσεις Εθνικής Εμβέλειας για την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών»

Ο μεγάλος σκοτεινός αριθμός των εγκλημάτων έμφυλης βίας έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται μεγάλες δυσχέρειες στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων αυτού του είδους. Το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών (αλλά και η μη καταγγελία αυτού σε πολλές περιπτώσεις), σύμφωνα με τις περισσότερες επιστημονικές έρευνες είναι πολυπαραγοντικό και σχετίζεται τόσο με ψυχολογικούς όσο και με κοινωνικούς παράγοντες αλλά και με τις κοινωνικές αναπαραστάσεις που επικρατούν για τον ρόλο των γυναικών και τα θέματα ισότητας. Το ΚΕΘΙ (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας), μέσω της έρευνας και της εκπόνησης προγραμμάτων σε συνεργασία με την

Γενική Γραμματεία Ισότητας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, έχει ως στόχο να συμβάλει στην άρση των έμφυλων διακρίσεων, στερεοτύπων, προκαταλήψεων και ανισοτήτων.

Το ΚΕΘΙ <https://kethi.gr/> λειτουργεί από το 1994 με έναν διττό ρόλο. Καταρχάς συμβάλει τα μέγιστα σε ερευνητικό επίπεδο και επιπλέον έχει αξιοποιήσει τη γνώση που έχει προκύψει από έρευνες και μελέτες, προκειμένου να προτείνει και να εφαρμόσει συγκεκριμένες πολιτικές, πρακτικές και δράσεις για την προώθηση της ισότητας των φύλων.

Έχει εισαγάγει την έννοια της οπτικής του φύλου/ έμφυλης προσέγγισης στη συμβουλευτική στήριξη για την απασχόληση και την επιχειρηματικότητα των γυναικών.

Έχει αναπτύξει σχετική μεθοδολογία, εκπονεί διάφορα ερευνητικά έργα και παρέχει δωρεάν συμβουλευτικές υπηρεσίες σε γυναίκες σε πολλές περιοχές της χώρας. Στη δεκαετία του 2000, σε συνεργασία με τη **Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων** <http://www.isotita.gr/> (πρώην

Γενική Γραμματεία Ισότητας) συμβάλει στην ευρύτερη διάχυση της μεθοδολογίας και των εργαλείων, ως επιστημονικός συντονιστής των Τοπικών Πρωτοβουλιών για την ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας (πρόγραμμα που στο σύνολό του χαρακτηρίστηκε ως Καλή Πρακτική σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης). Τη διετία 1999-2000 υλοποιεί την πρώτη πανελλαδική εκστρατεία ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης για την έμφυλη βία, με τίτλο: «**Σπάστε τη Σιωπή**». Το 2003 διενεργεί την πρώτη πανελλαδική έρευνα στο γενικό πληθυσμό για την **ενδο-οικογενειακή βία κατά των γυναικών** και το 2004 για τη **σεξουαλική παρενόχληση κατά των γυναικών στους χώρους εργασίας**, ενώ στην παρούσα φάση (από το 2011) **συνδράμει τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων έχοντας αναλάβει το έργο της λειτουργίας, στελέχωσης και επιστημονικής εποπτείας 14 Συμβουλευτικών Κέντρων στις έδρες των Περιφερειών για τις κακοποιημένες γυναίκες.**

Το ΚΕΘΙ έχει διενεργήσει (σε συνεργασία με άλλους φορείς) περισσότερες από 70 πρωτότυπες έρευνες και μελέτες επισκόπησης και περισσότερα από 100 Προγράμματα Δράσης, είτε ως συντονιστής φορέας είτε ως εταίρος.

Τα 14 Συμβουλευτικά που λειτουργούν από το ΚΕΘΙ εντάσσονται στο ευρύτερο δίκτυο των 61 δομών της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών σε περιφερειακό επίπεδο <http://womensos.gr/> , το οποίο αποτελείται από 27 επιπλέον συμβουλευτικά κέντρα , ένα της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, 20 Ξενώνες Φιλοξενίας, 18 των Δήμων και 2 του ΕΚΚΑ και την 24ωρη τηλεφωνική γραμμή SOS 15900 sos15900@isotita.gr

Το ΚΕΘΙ ανέλαβε την ευθύνη της εφαρμογής του μοντέλου λειτουργίας και της μεθοδολογίας προσέγγισης της συμβουλευτικής, που παρέχει η ΓΓΠΦ, με τα σχετικά εργαλεία και την επιστημονική και οργανωτική υποστήριξη των στελεχών των 14 ΣΚ κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. **Τα Συμβουλευτικά Κέντρα παρέχουν ΔΩΡΕΑΝ υπηρεσίες συμβουλευτικής στήριξης σε γυναίκες θύματα βίας, καθώς και σε όσες υφίστανται πολλαπλές διακρίσεις από εξειδικευμένο προσωπικό (σύμβουλο υποδοχής, ψυχολόγο, κοινωνική/-ό λειτουργό, νομικό). Οι υπηρεσίες καλύπτονται από το απόρρητο της συμβουλευτικής.** Επίσης, τα ΣΚ δικτυώνονται και συνεργάζονται με τοπικούς φορείς και πραγματοποιούν δράσεις για την πρόληψη του φαινομένου και την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας. Συνολικά, στο διάστημα από 01-04-2012 έως και 31-05-2020, τα στελέχη των 14 ΣΚ, ανταποκρίθηκαν σε 16. 219 αιτήματα. Τα 14. 276 από τα συνολικά αιτήματα αφορούσαν υποθέσεις βίας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο (ΦΕΚ 771/Υ.Ο.Δ.Δ./ 23-09-2019) αποτελείται από: Πρόεδρος **Ταντάρου - Κρίγγου Θεοδοσία** (Δικηγόρος), Αντιπρόεδρος **Καρτσιώτου Ιφιγένεια - Ξανθίπη** (Φιλολόγος) και μέλη **Κωνσταντινίδης Χριστόδουλος** (Νομικός), **Ντίζος Χριστόφορος** (Καθηγητής) και **Συρμαλή Ελένη** (Εγκληματολόγος).

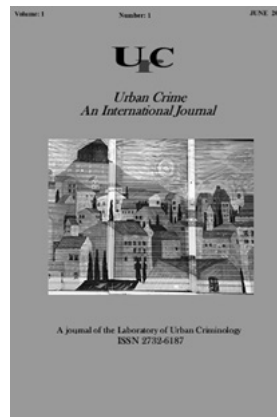
Έρευνες - Μελέτες: <https://kethi.gr/category/research/>
 Εκδόσεις: <https://kethi.gr/category/publications/>
 Θεματικές- προγράμματα: <https://kethi.gr/thematikes-main/>

“URBAN CRIME - AN INTERNATIONAL JOURNAL” ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΑΣΤΕΑΚΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΤΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ

Παρουσίαση: Έλλη Ανίτση, Managing editor of Urban Crime - An International Journal-Υπ.Δρ. Εγκληματολόγος, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Στις 24/06/2020 κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος του επιστημονικού περιοδικού “Urban Crime - An International Journal”, με ISSN 2732-6187 και είναι διαθέσιμο εδώ: <https://ojs.panteion.gr/index.php/uc/issue/current>.

Το περιοδικό είναι ανοικτής πρόσβασης και φιλοξενείται στον διαδικτυακό χώρο της βιβλιοθήκης του Παντείου Πανεπιστημίου (Panteion

University Open Journals). Στη Συντακτική του Επιτροπή συμμετέχουν έγκριτοι επιστήμονες από την Ελλάδα και το εξωτερικό και την επιμέλεια διαχείρισης έχει η Υπ. Δρ. Έλλη Ανίτση: <https://ojs.panteion.gr/index.php/uc/about/editorialTeam>.

Το “Urban Crime - An International Journal” φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα συνδυασμό θεωρητικής και εμπειρικής έρευνας στα σημεία όπου διασταυρώνονται το έγκλημα με το αστακό περιβάλλον, καθώς και μια χρήσιμη πηγή για ακαδημαϊκούς και ερευνητές από

διάφορα επιστημονικά πεδία, αλλά και επαγγελματίες και εφαρμοστές πολιτικής. Τα πεδία από τα οποία αντλεί το υλικό του το περιοδικό περιλαμβάνουν, αλλά δεν εξαντλούνται στους κλάδους της εγκληματολογίας, της ποινικής δικαιοσύνης, της κοινωνιολογίας, της κοινωνικής πολιτικής, της κοινωνικής ανθρωπολογίας, της γεωγραφίας, της πολιτικής, της οικονομίας, της επικοινωνίας και του πολιτισμού.

Οι δημοσιεύσεις των άρθρων πραγματοποιούνται, κατόπιν αξιολόγησης με το σύστημα double blind peer review. Η ομάδα των κριτών συγκροτείται από ειδικούς σε κάθε πεδίο και μέλη της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού. Άρθρα μπορούν να δημοσιευθούν στην αγγλική, στη γαλλική και στην ελληνική γλώσσα.

Το υλικό του περιοδικού περιλαμβάνει, επίσης, βιβλιοκρισίες σημαντικών νέων εκδόσεων, αναλύσεις ή σχολιασμούς καίριων θεμάτων αναφορικά με το αστεακό έγκλημα καθώς και βιβλιογραφική και επιστημονική κίνηση. Στο πλαίσιο αυτό, προβλέπεται και η δημοσίευση ειδικών τευχών/αφιερωμάτων σε ειδικές θεματικές κατηγορίες, καθώς και η συμμετοχή προσκεκλημένων διευθυντών έκδοσης.

Στο **πρώτο τεύχος** φιλοξενούνται άρθρα έγκριτων Ελλήνων και ξένων Εγκληματολόγων, στα αγγλικά και στα ελληνικά καθώς και ειδική ενότητα για την επιστημονική κίνηση, με την παρουσίαση ερευνητικών προγραμμάτων που διεξάγονται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό καθώς και πρόσφατη βιβλιογραφική κίνηση στα ελληνικά, αγγλικά και γαλλικά. Ειδικότερα:

Editorial

Christina Zarafonitou

Articles

Environmental degradation and fear of crime

The research evidence in the center of Athens

Christina Zarafonitou and Eleni Kontopoulou

Risky high streets? Developing a shop theft risk index at the high street level in Nottingham

James Hunter

Λογισμικό χαρτογράφησης και χωρικής ανάλυσης στην εγκληματολογία/ Software in mapping and spatial analysis of crime

Angelos Mimis and Athanasios Synolakis

The ambiguous attention given to the victim: Reflections starting from the Directive 2012/29/EU. What about Italy?

Roberta Bisi and Raffaella Sette

Juvenile justice in Greece

An overview after the new legislation of 2019

Nestor Courakis

Η Εγκληματολογία της Δημοκρατίας [ως σφήνα ανάμεσα σε right/left δοξασίες]/ Criminology of Democracy [a wedge between right/left doctrines]

Yannis Panousis

Projects and publications monitor

Research Projects

Xavier L'Hoiry, Georgios A. Antonopoulos and Elena Syrmali

New releases in Criminology

Elli Anitsi, Aikaterini Kalafati-Michailaki, Elena Pouli and Christina Tatsi

Η κυκλοφορία του επόμενου τεύχους προγραμματίζεται για τον Δεκέμβριο του 2020 και οι υποβολές άρθρων για δημοσίευση γίνονται δεκτές μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

**7/2/2020 και 8/2/2020 Επιστημονική
Διημερίδα με θέμα: Ο νέος Ποινικός
Κώδικας και το Κράτος Δικαίου, από την
Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων και την
Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος.**

Αναλυτικά το πρόγραμμα της διημερίδας:
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Παρασκευή 7.2.2020

- Χαιρετισμοί
Ελισάβετ Συμεωνίδου-Καστανίδου, Κοσμήτωρ
Νομικής Σχολής ΑΠΘ
- Προεδρία: Ηλίας Αναγνωστόπουλος, Καθηγητής
Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, Πρόεδρος Ένωσης
Ελλήνων Ποινικολόγων

Εισηγήσεις:

- Θεόδωρος Παπακυριάκου, Δικηγόρος, Αναπλ.
Καθηγητής Νομικής Σχολής ΑΠΘ, «Η ποινική
ευθύνη για παραλείψεις υπό το φως του νέου
άρθρου 15 ΠΚ»
- Μαρία Καϊάφα-Γκμπάντι, Καθηγήτρια Νομικής
Σχολής ΑΠΘ, «Βασικές αρχές, έγκλημα και μορφές
εμφάνισής του στο νέο ΠΚ: προς μια ουσιαστική
πραγμάτωση του κράτους δικαίου;»
- Βασίλειος Αδάμπας, Εισαγγελέας Πλημ/κών,
Ειδικός Επιστήμων Νομικής Σχολής ΔΠΘ, «Η
χρηματική ποινή στο νέο ΠΚ και κάποιες από τις
δογματικές ή τεχνικές φύσης προβληματικές που
τη συνοδεύουν»

Σάββατο 8.2.2020

- Προεδρία: Αθανάσιος Γεωργιάδης, Δικηγόρος,
Πρόεδρος Εταιρείας Νομικών Βορείου Ελλάδος

Εισηγήσεις:

- Στέφανος Ζαρκαντζιάς, Αντεισ. Εφετών,
Προϊστάμενος Εισαγγελίας Πρωτοδικών
Θεσσαλονίκης, «Εγκλήματα σχετικά με την
υπηρεσία»
- Νικόλαος Βιτώρος, Δικηγόρος Αθηνών, Μέλος
της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού Nova
Criminalia, «Εγκλήματα κατά της γενετήσιας
ελευθερίας»
- Γεώργιος Δημήτραινας, Δικηγόρος, Επίκουρος
Καθηγητής Νομικής Σχολής ΔΠΘ, «Εγκλήματα
ιδιοκτησίας - περιουσίας»
- Συμπεράσματα
Ελισάβετ Συμεωνίδου-Καστανίδου, Κοσμήτωρ
Νομικής Σχολής ΑΠΘ

**18/2/2020 και 19-20/2/2020 Meeting of
National Crime Prevention Councils &
European Crime Prevention
Conference- EUCPN Conference 2020**

Στις 18 Φεβρουαρίου 2020, πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες η ετήσια Συνάντηση για τα Εθνικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας (Meeting Of National Crime Prevention Councils) και στις 19-20 Φεβρουαρίου 2020, το πρώτο Ευρωπαϊκό Συνέδριο για την Πρόληψη του Εγκλήματος (European Crime

Prevention Conference- EUCPN Conference 2020) τα οποία διοργανώθηκαν από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πρόληψης του Εγκλήματος (EUCPN).

Σε αμφότερα συμμετείχε η Καθηγήτρια κ. Χριστίνα Ζαραφωνίτου, Εθνική Αντιπρόσωπος της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πρόληψης του Εγκλήματος. Στο πλαίσιο της Συνάντησης για τα Εθνικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας στην οποία συμμετείχαν Εθνικοί Αντιπρόσωποι των ευρωπαϊκών κρατών, παρουσιάστηκαν στοιχεία σχετικά με τη σύσταση, τη δομή, τις δυσχέρειες και τις καλές πρακτικές κατά τη λειτουργία των Εθνικών και Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας σε κάθε κράτος και εξήχθησαν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις προοπτικές των ως άνω θεσμών στη βάση ενός ιδιαίτερα γόνιμου επιστημονικού διαλόγου. Η Εθνική Αντιπρόσωπος της Ελλάδας παρουσίασε εισήγηση με θέμα «Οι σύγχρονες τάσεις της κοινοτικής πρόληψης στην Ελλάδα» με έμφαση στο θεσμό των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας καθώς και στο θεσμό του «Αστυνομικού της Γειτονιάς». Η κ. Ζαραφωνίτου παρουσίασε, επίσης, το πρόγραμμα «BE SECURE FEEL SECURE» στο οποίο συμμετέχει ως εταίρος το Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου υπό την επιστημονική της ευθύνη, το οποίο εντάσσεται στο πλαίσιο των «Urban Innovative Actions (UIA)» και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συνεδρίου για την Πρόληψη του Εγκλήματος <https://eucpn.org/event/european-crime-prevention-conference> συζητήθηκαν γενικά και ειδικά θέματα σχετικά με την πρόληψη του εγκλήματος με έμφαση σε ζητήματα γύρω από το οργανωμένο έγκλημα, την παραβατικότητα ανηλίκων, το έγκλημα στον κυβερνοχώρο, τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος αλλά και ζητήματα σχετικά με την κοινοτική πρόληψη του εγκλήματος και την κοινοτική αστυνόμευση.

24/2/2020 9 ο Σεμινάριο ΕΕΔΑ: «Το δικαίωμα στο απόρρητο της επικοινωνίας»

Β΄ Κύκλος Σεμιναρίων της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) στην Αίθουσα Εκδηλώσεων του Δικηγορικού Συλλόγου Αθήνας (Ακαδημίας 60). Το σεμινάριο είναι το 9 ο κατά σειρά του Β΄ Κύκλου Σεμιναρίων «Εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Ανθρώπου» που οργανώνει η ΕΕΔΑ από τον Οκτώβριο του 2019 έως το Μάιο του 2020.

http://nchr.gr/images/pdf/drasthriothtes/Programma%20B%20Kyklos%202019_2020.pdf?fbclid=IwAR3lOUmsKKODI3OAU9XeRDaKcCNIVqOJ9LclhHFPIU6wX63ohPorSRI0g

Εθνική Επιτροπή για
τα Δικαιώματα του
Ανθρώπου

Β΄ Κύκλος
Σεμιναρίων

Οκτώβριος 2019
- Μάιος 2020

Αίθουσα
Εκδηλώσεων ΔΣΑ
(Ακαδημίας 60)

4/3/2020 Εκδήλωση του ΔΣΑ με θέμα «Νομικά ζητήματα και πολιτική διάσταση της συνταγματικής αναθεώρησης του 2019».

«Νομικά ζητήματα και πολιτική διάσταση της συνταγματικής αναθεώρησης του 2019», ήταν το θέμα της εκδήλωσης που διοργάνωσε, σήμερα, 4 Μαρτίου, ο ΔΣΑ, στην αίθουσα τελετών του συλλόγου «Μιχάλης Επαμ. Ζαφειρόπουλος» (Ακαδημίας 60). Η εκδήλωση είχε δυο κύκλους εισηγήσεων. Στον πρώτο, εισηγητές ήταν :

- Ο Ευάγγελος Βενιζέλος, πρώην αντιπρόεδρος της κυβερνήσεως, πρ. πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, καθηγητής συνταγματικού δικαίου με θέμα « η βαρύτητα της αναθεώρησης του 2019»,
- Ο Κ Χρυσόγονος, πρώην ευρωβουλευτής, καθηγητής συνταγματικού δικαίου, με θέμα « η ποινική προστασία της πολιτικής τάξης στην αναθεώρηση του 2019»,
- Ο Σπ. Βλαχόπουλος, καθηγητής συνταγματικού δικαίου με θέμα « οι νέες πλειοψηφίες για την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, επίλυση του προβλήματος ή δημιουργία νέων ζητημάτων» και
- Ο Χ. Τσιλιώτης, επίκουρος καθηγητής συνταγματικού δικαίου με θέμα «αναθεώρηση του άρθρου 54 παρ.4 Σ. Συνταγματικοί προβληματισμοί σε μια κατ'αρχήν θετική ρύθμιση για την ψήφο των εκτός επικρατείας ελλήνων».

Χαιρετισμό (επισυνάπτεται) έκανε ο πρόεδρος του ΔΣΑ Δ. Βερβεσός, που συντόνισε και τον κύκλο αυτό.

Στον δεύτερο κύκλο, εισηγητές ήταν :

- Ο Κ. Τζαβάρας, βουλευτής ΝΔ, πρ. υπουργός,
- Η Μ. Ξενογιαννακοπούλου, κοινοβουλευτική εκπρόσωπος του ΣΥΡΙΖΑ, πρ. υπουργός,

- Ο Π. Χρηστίδης, δικηγόρος, εκπρόσωπος του Κινήματος Αλλαγής και
- Ο Γ. Γκικόκας, βουλευτής του ΚΚΕ.

Τον συντονισμό του δεύτερου αυτού κύκλου, είχε ο πρ. αντιπρόεδρος του ΔΣΑ Γ. Μπουλούκος. Στην εκδήλωση, παρέστησαν, ο αντιπρόεδρος του ΔΣΑ, Χαράλαμπος Κονδύλης, η σύμβουλος-ταμίας, Μαρινέττα Γούναρη, οι σύμβουλοι, Αντώνιος Αντανασιώτης, Γιώργος Κλεφτοδήμος και Παναγιώτης Κορδώνης, ο πρόεδρος της ΕΑΝΔΑ Γιάννης Αβαρκιώτης κ.α.

5/3/2020 Εκδήλωση εις μνήμην Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου «Η Γυναίκα ως δράστης ή θύμα εγκλήματος και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου».

Πραγματοποιήθηκε στις 5/3/2020 με επιτυχία, η εκδήλωση εις μνήμην Αλίκης Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου: «Η Γυναίκα ως δράστης ή θύμα εγκλήματος και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου».

Η εκδήλωση έλαβε μέρος στη μεγάλη αίθουσα του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Χαιρετισμούς απηύθυναν, ο αντιπρόεδρος του Δ.Σ.Α. κ. Θ.Σοφός, ο Ομ.Καθ. του Παντείου Πανεπιστημίου κ.Ιάκ.Φαρσεδάκης και εκ μέρους του Ι.Μ.Δ.Α. ο κ.Χρ. Αργυρόπουλος.

Εισηγήσεις πραγματοποιήθηκαν από τους: κ. Ει. Φε-

ρέτη, Π. Παπαϊωάννου, Κ. Πανάγο και Φ. Μηλιώνη, με τον συντονισμό του Προέδρου της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας κ.Ν. Κουράκη

Δείτε το επεισόδιο στο youtube: Επ. 16 (Νέστορα Κουράκη με Α. Αιμιλιανίδη).

Η ακούστε το στο Spotify:

<https://open.spotify.com/episode/56AGZKn2WfoLiqcubKl7nr>

10/4/2020 «COVID-19: Καθεστώς Εξαιρέσης;», μια σειρά podcasts της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας.

Η Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, ανταποκρινόμενη στο χρέος κοινωνικής αλληλεγγύης και την επιτακτική ανάγκη έγκαιρης και έγκυρης ενημέρωσης του κοινού, εγκαινιάζει μια σειρά podcasts με τον γενικό τίτλο «COVID-19: Καθεστώς Εξαιρέσης;». Εγγραφείτε στο κανάλι της Νομικής Σχολής (UNIC School of Law) για να λαμβάνετε ειδοποιήσεις σχετικά με τη σειρά και τις υπόλοιπες δραστηριότητές.

Στο Επ. 16 της σειράς, ο Κοσμήτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, Καθηγητής Αχιλλεύς Αιμιλιανίδης συζητά με τον Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας και ομότιμο Καθηγητή Εγκληματολογίας στο ΕΚΠΑ, Νέστορα Κουράκη, για τα διδάγματα που μας παρέχει η Αρχαία Ελλάδα, αλλά και η κλασική λογοτεχνία για την αντιμετώπιση της κρίσης που προέκυψε λόγω της πανδημίας.

01/04/2020- 29/04/2020 Σεμινάριο «Χαρτογράφηση του εγκλήματος», από το Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Το Σεμινάριο «Χαρτογράφηση του εγκλήματος» διοργανώθηκε από το Εργαστήριο Αστεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα από 01/04/2020 έως και 29/04/2020, με εισηγητή τον Αναπληρωτή Καθηγητή στο Τμήμα Τοπικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Άγγελο Μιμή.

Το Σεμινάριο διεξήχθη στο πλαίσιο του μαθήματος «Πόλη και εγκληματικότητα, αίσθημα ανασφάλειας και τιμωρητικότητα» του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εγκληματολογία», με διδάσκουσα την Καθηγήτρια και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Αστεακής Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου κ. Χριστίνα

Ζαραφώνιου. Συνολικά συμμετείχαν 19 άτομα, μεταπτυχιακοί φοιτητές του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εγκληματολογία», υποψήφιοι διδάκτορες και μεταδιδακτορικοί ερευνητές Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Το Σεμινάριο πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά μέσα από την πλατφόρμα Webex σε 4 συναντήσεις και διήρκεσε συνολικά 8 ώρες, περιλαμβάνοντας θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση. Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου χορηγήθηκε εκπαιδευτικό υλικό και οι συμμετέχοντες εξοικειώθηκαν με τις open source πλατφόρμες χαρτογράφησης. Το σεμινάριο ολοκληρώθηκε με την αξιολόγηση των συμμετεχόντων μέσα από την πραγματοποίηση άσκησης για τη δημιουργία χάρτη εγκληματικότητας, βάσει ερευνητικών δεδομένων προηγούμενης έρευνας του Εργαστηρίου, με επιστημονικά υπεύθυνα την καθηγήτρια κ. Χριστίνα Ζαραφώνιου. Στους συμμετέχοντες που ολοκλήρωσαν με επιτυχία την άσκηση απονεμήθηκε πιστοποιητικό ολοκλήρωσης της εκπαίδευσης. Οι τρεις καλύτερες ασκήσεις θα δημοσιευθούν στην ιστοσελίδα του Εργαστηρίου: <https://easte.panteion.gr/index.php/el-gr/> https://easte.panteion.gr/images/2020/05/lecture_1_msc_seminar_cartograph.pdf

28/4/2020 Το Εργαστήριο Ασθεακής Εγκληματολογίας, συνομιλεί με εκπροσώπους Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας καθώς και με εκπροσώπους θεσμικών και κοινωνικών φορέων στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού Προγράμματος Be Secure - Feel Secure.

Το Εργαστήριο Ασθεακής Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου συνομιλήσε με εκπροσώπους Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας από τους Δήμους Μοσχάτου-Ταύρου και Παπάγου-Χολαργού στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού Προγράμματος Be Secure - Feel Secure. Αντίστοιχες τηλεδιασκέψεις πραγματοποιήθηκαν με θεσμικούς και κοινωνικούς φορείς του Δήμου Πειραιά, στο πλαίσιο του άνω προγράμματος, όπως με την Ι.Μητρόπολη, το Λιμενικό, την

Αστυνομία, τη Δ/ση δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, την Ε.Π.Α. Πειραιά κλπ. Οι συναντήσεις αυτές αποσκοπούν στην ενημέρωση και προετοιμασία της τοπικής κοινωνίας για τη λειτουργία του νεοσύστατου ΤοΣΠΠΑ Πειραιά και της υπό θέσπιση υπηρεσίας υποστήριξης θυμάτων. <https://www.bsfs-piraeus.eu/?fbclid=IwAR34wjZf094d8EYdEwB7AEow030TiltPKcfLi4oQSLK8ZWQFbFzqYFzLlmo>

13/5/2020 Διαδικτυακό σεμινάριο «Σχέση δικαίου και ηθικής σε περίοδο πανδημίας», συνδιοργάνωση της Ελληνικής Εταιρείας Αναπαραγωγικής Ιατρικής και του Παντείου Πανεπιστημίου, υπό την αιγίδα του Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών, σε συνεργασία με τον ΔΣΑ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ
ΟΒΓΗΤΡΙΚΗΣ

ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ
ΙΑΤΡΙΚΗΣ

**ΣΧΕΣΗ ΔΙΚΑΙΟΥ & ΗΘΙΚΗΣ
ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ**

Τετάρτη 13 Μαΐου 2020

**ONLINE
SEMINAR**

14:00-15:30

**ΝΕΕΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ
ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ
(κατ' αλφαβητική σειρά)**

Αδάμπας Β., Η παραγραφή των ποινών και των μέτρων ασφαλείας, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2020

Παπαδαμάκης Α., Στρατιωτικό ποινικό δίκαιο - 8^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2020

Πάυλου Σ. & Κοσμάτου Κ., Οι κυρώσεις στον νέο Ποινικό Κώδικα - Συμβολή στην ερμηνεία των άρθρων 50-133 ΠΚ (Ν 4619/2019, όπως ισχύει με Ν 4637/2019), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2020

Φράγκος Κ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (Ν. 4620/2019 και Ν. 4637/2019), εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2020

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

CRIME AND PUNISHMENT

THE NEWSLETTER OF THE HELLENIC SOCIETY OF CRIMINOLOGY

Ελληνική Εταιρεία Εγκληματολογίας
Λυκαβητού 1γ
e-mail: info@hscriminology.gr